

ORD. PROF. DR. FAHRETTİN KERİM GÖKAY

HAYATI, KİŞİLİĞİ, ESERLERİ

İsmail Hakkı CİVELEKLER

T.C.

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tarih Anabilim Dalı

Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Eskişehir

2011

ORD. PROF. DR. FAHRETTİN KERİM GÖKAY

HAYATI, KİŞİLİĞİ, ESERLERİ

İsmail Hakkı CİVELEKLER

T.C.

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tarih Anabilim Dalı

Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Eskişehir

2011

T.C.

ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTİSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İsmail Hakkı CİVELEKLER tarafından hazırlanan ORD. PROF. DR. FAHRETTİN KERİM GÖKAY HAYATI, KİŐİLİŐİ, ESERLERİ başlıklı bu çalışma..... tarihinde Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddesi uyarınca yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak, Jürimiz tarafından Tarih Anabilim Dalı/ Yakınçağ Tarihi Bilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Üye (Danışman)

Üye

Üye

Üye

ONAY

.../ .../ 2011

Enstitü Müdürü

ÖZET

ORD. PROF. DR. FAHRETTİN KERİM GÖKAY HAYATI, KİŞİLİĞİ, ESERLERİ

CİVELEKLER, İsmail Hakkı

Yüksek Lisans–2011

Tarih Anabilim Dalı

Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Selahattin Önder

1900 yılında Eskişehir’de doğan Fahrettin Kerim Osmanlı Devleti’nin son zamanlarını ve Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk yıllarını görme fırsatı yakalamış, ancak çok istediği halde 2000’li yıllara erişmeden 1987 yılında yaşamını yitirmiştir.

İlköğrenimini doğduğu şehir olan Eskişehir’de tamamlamıştır. Gelecekteki başarılarını haber verir nitelikte, henüz 10 yaşında iken teksirle gazete çıkarma cesareti göstermiştir.

Eğitimine İstanbul’da devam eden Fahrettin Kerim, tıp fakültesini bitirdikten sonra Almanya ve Viyana’da da nöroloji ve psikiyatri alanında ilim tahsil etmiştir. Türkiye’ye dönüşünden sonra hızlı bir şekilde profesör ve ordinaryüs profesör unvanlarını almıştır.

Akademik hayattaki başarısının ardından siyaset ilgisini çekmiş, 7 yıl süre ile İstanbul’un hem Valilik, hem de Belediye Başkanlığı görevlerini yürütmüştür. 1950 yılında iktidarın değişmesine rağmen görevine devam etmesi O’nun her devrin adamı özelliğini göstermektedir.

Belediye Başkanlığı görevine son verilerek Bern Büyükelçiliği’ne atanmış, 1960 ihtilalinden sonra Yassıada’da yargılanmıştır. Ardından milletvekili seçilmiş, İmar ve İskân Bakanlığı ile Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı görevlerinde bulunmuştur. İstanbul Milletlerarası Lions Kulübü, Yeşilay, Fahrettin Kerim Gökay Vakfı gibi sayısız kuruluşta kurucu, başkan, üye gibi hizmetlerde görev alan Ord. Prof. Fahrettin Kerim Gökay, sosyal hayatı zengin bir kişiliktir. Tıp, siyaset vb. alanlarda 200’e yakın yerli-yabancı eserler vermiştir.

ABSTRACT**LIFE, PERSONALITY AND WORKS OF
ORD. PROF. DR. FAHRETTIN KERIM GOKAY****CIVELEKLER, Ismail Hakki****Master of Science–2010****History Program****Supervisor: Assist. Prof. Dr. Selahattin Onder**

Fahrettin Kerim, was born in 1990 in Eskisehir, had the opportunity to see both last years of Ottoman Empire and first years of Turkish Republic. However he died in 1987 and couldn't see the 21st century which he really wanted to reach.

His 87 years long life was full of success beginning from childhood. He finished his primary education in Eskisehir, where he was born. He ventured to run a newspaper with copying only just he was 10 years old. This was an announcement of forthcoming successes.

Fahrettin Kerim continued his education in Istanbul. He went to Germany and Vienna to study neurology and psychiatry after he finished faculty of medicine. After getting back to Turkey, he assumed professor and ordinary professor titles quickly.

After his successes in academic life, politics aroused his interest. He was both Governor and Mayor of Istanbul for 7 years. He continued his service despite government change. This shows he can work in all ages.

He was nominated as Bern Ambassador. He was on trial after 1960 revolution. He was selected as a member of parliament and became Minister of Development and Occupancy. Then he became Minister of Health and Social Relief. Istanbul International Lions Club, Yesilay and Fahrettin Kerim Gokay Foundation are only some of countless social organizations that he served as a member, founder and chair. He has domestic-foreign nearly 200 literatures in medicine, politics and etc.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
RESİM LİSTESİ	ix
EKLER LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xi
ÖNSÖZ.....	xii
GİRİŞ.....	1

1.BÖLÜM

HAYATI VE KİŞİLİĞİ

1.1. AİLESİ VE DOĞUMU	5
1.2. ÖĞRENCİLİK HAYATI	8
1.3. EVLİLİĞİ.....	13
1.4. SOSYAL ve SİYASİ HAYATI	13
1.5. ÖLÜMÜ	16
1.6. KİŞİLİĞİ VE HAKKINDA ÇIKAN HABERLER.....	17

2.BÖLÜM

AKADEMİK HAYATI

2. AKADEMİK HAYATI	30
--------------------------	----

3. BÖLÜM

SİYASİ HAYATI

(1949–1965)

3.1. BELEDİYE BAŞKANLIĞI ve VALİLİĞİ (1949–1957)	36
3.1.1. İmar ve Şehircilik Çalışmaları.....	42
3.1.2. Yol Çalışmaları	44
3.1.3. Su Çalışmaları	45
3.1.4. Esnaf Kontrolleri ve Tanzimli satışlar	46
3.1.5. Şehir Düzenlemeleri.....	47
3.1.6. Sağlık Çalışmaları	49
3.1.7. Sosyal Etkinlikler	51
3.1.8. Sanat Çalışmaları.....	51
3.1.9. Metro ve Psiko teknik Laboratuvar	52
3.1.10. 6–7 Eylül 1955 Olayları ve Yassıada Yargılaması	54
3.1.11. Diğer Çalışmaları	65
3.2. BERN BÜYÜKELÇİLİĞİ (1957–1960).....	65
3.3. YTP MİLLETVEKİLLİĞİ (1961–1965)	68
3.3.1. Meclis Konuşmaları	69
3.3.2. Parti Grubu Adına Yapmış Olduğu Konuşmalar	82
3.3.3. Mecliste Sormuş Olduğu Sorular	88
3.3.4. Meclise Sunduğu Önergeler	89
3.3.5. Yasama Dokunulmazlığının Kaldırılması Girişimleri	90
3.3.6. İmar ve İskân Bakanlığı (Temmuz 1962-Kasım 1963).....	93
3.3.6.1. Gecekondu Konusundaki Çalışmaları	94
3.3.6.2. Toprak Reformu Konusundaki Çalışmaları	100
3.3.6.3. İstanbul Konusundaki Çalışmaları	101
3.3.6.4. Doğu Çalışmaları.....	104
3.3.6.5. Yurtta Meydana Gelen Felaketler İle İlgili Çalışmaları	105
3.3.6.6. Mecliste Sorulan Sorulara Verilen Cevaplar.....	107
3.3.6.7. Diğer Çalışmaları	109

3.3.7. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı (Kasım 1963 – Aralık 1963)	110
3.3. CHP MİLLETVEKİLLİĞİ.....	112
3.4. SİYASETİ BIRAKMA	115

4.BÖLÜM

SOSYAL HAYATI

4.1. YEŞİLAY	117
4.2. AKIL HIFZISİHHASI CEMİYETİ	127
4.3. İSTANBUL MİLLETLERARASI LIONS KULÜBÜ.....	128
4.4. FAHRETTİN KERİM GÖKAY VAKFI	133
4.5. BAKIRKÖY AKIL HASTANESİ VAKFI.....	135

5.BÖLÜM

ESERLERİ

5.1. YAZDIĞI KİTAPLAR.....	136
5.2. ÇIKARDIĞI GAZETE VE DERGİLER	143
5.2.1. Ahrar Gazetesi.....	143
5.2.2. Doğu Dergisi	144
5.2.3. Yeşilada Dergisi	144
5.2.4. Tıp Dünyası Dergisi	145
5.3. YAPTIRMIS OLDUĞU OKULLAR	146
5.4. ADINI TAŞIYAN YAPILAR.....	146
5.4.1. Fahrettin Kerim Gökay Vakfı	146
5.4.2. Ord. Prof. Fahrettin Kerim Gökay Ruh Sağlığı Merkezi	147
5.4.3. Prof. Dr. Fahrettin Kerim ve Nilüfer Gökay Huzurevi, Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi.....	147
5.4.4. Fahrettin Kerim Gökay Anadolu Lisesi	147
5.4.5. Fahrettin Kerim Gökay Müze ve Kütüphanesi	148

5.4.6. Fahrettin Kerim Gökay Pavyonu.....	148
5.4.7. Fahrettin Kerim Gökay Caddesi.....	148
5.4.8. Fahrettin Kerim Gökay Sokağı	148
5.5. ORD. PROF. DR. FAHRETTİN KERİM GÖKAY ÖDÜLÜ	149

6.BÖLÜM

ANEKDOTLARI

6.1. ADNAN MENDERES (1)	150
6.2. ADNAN MENDERES (2)	150
6.3. DEMAGOG.....	151
6.4. ESKİŞEHİRLİ SPORSEVERLER.....	151
6.5. FENERBAHÇELİ BASRİ	152
6.6. GAZETECİLER.....	152
6.7. GAZETE KAMPANYASI.....	153
6.8. HALİT KIVANÇ	153
6.9. HASAN PULUR	154
6.10. HİLTON OTELİ.....	154
6.11. İSMET İNÖNÜ	155
6.12. SARHOŞ	155
6.13. SEMİH GÜNVER ve HASAN İSTİNYELİ.....	155
6.14. SULTANAHMET CEZAEVİNDEKİ AYAKLANMA	156

7.BÖLÜM

VASİYETİ

7.VASİYETİ.....	157
SONUÇ	158
KAYNAKÇA	161
EKLER	171

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1: Fahrettin Kerim Gökay.....	4
Resim 2: Fahrettin Kerim Gökay’ın Tıp Fakültesi Diploması (Osmanlıca)	11
Resim 3: Fahrettin Kerim Gökay’ın Tıp Fakültesi Diploması (Türkçe)	12
Resim 4: Fahrettin Kerim Gökay’ın Tıp Fakültesi Diplomasının Arkası (Osmanlıca).....	12
Resim 5: Fahrettin Kerim Gökay’ın Kabir Fotoğrafi	17
Resim 6: Fahrettin Kerim Gökay’ın Yer Aldığı Bir Karikatür.....	23
Resim 7: İstanbul Klinik Derslerinde yayınlanan bir resim. (Mazhar Osman Uzman, Hayrullah Diker ve Fahrettin Kerim Gökay talebeleriyle birlikte)	34
Resim 8: Fahrettin Kerim Gökay’ın “Sinir Hastalıkları” İsimli Kitap Kapağı.....	35
Resim 9: Fahrettin Kerim Gökay’ın 14 Mayıs 1950 Tarihinde Oy Kullanırken Çekilen Resmi	38
Resim 10: Fahrettin Kerim Gökay’ın Fotoğrafi	93

EKLER LİSTESİ

Ek 1: Fahrettin Kerim Gökay'ın İstanbul Valiliği'ne Atanma Kararı	171
Ek 2: Fahrettin Kerim Gökay'ın Yüksek Sağlık Şurası Azalığı'na Tayin Kararı ...	172
Ek 3: Fahrettin Kerim Gökay'ın Başbakan Adnan Menderes'e Göndermiş Olduğu Belge.....	175
Ek 4: Fahrettin Kerim Gökay'ı Başbakan Adnan Menderes'e Şikâyet Eden Vatandaş Mektubu.....	176
Ek 5: Fahrettin Kerim Gökay'ın Başbakan Adnan Menderes'e Göçmenler İle İlgili Gönderdiği Belge	177
Ek 6: Robert Tobias'ın Fahrettin Kerim Gökay'a Göndermiş Olduğu Telgraf.....	178
Ek 7: Fahrettin Kerim Gökay'ın Büyükelçiliğe Atanma Kararnamesi.....	179
Ek 8: Fahrettin Kerim Gökay'ın Büyükelçilikten Alınma Kararı.....	180
Ek 9: Fahrettin Kerim Gökay'ın Avrupa ve Dünya Mülteci Meselelerini Tetkik Birliği Genel Kurulu'na Gönderilmesine İlişkin Kararname	181
Ek 10: Fahrettin Kerim Gökay'ın Avrupa Konseyi İskân Fonunun İdare Komitesi'ne Gönderilmesine İlişkin Belge.....	182
Ek 11: Yeşilay'ın Kuruluş Senedi	183
Ek 12: Yeşilay'ın Kurucuları Listesi	196
Ek 13: Fahrettin Kerim Gökay'ın Vecizeleri.....	199
Ek 14: Türkiye'de Lionsun Kurucuları Listesi.....	203
Ek 15: Fahrettin Kerim Gökay Vakfına Vergi Muafiyeti Tanınmasına İlişkin Kararname	204
Ek 16: İBB Atatürk Kitaplığında Yer Alan Fahrettin Kerim Gökay Eserleri	206
Ek 17: Fahrettin Kerim Gökay'ın Eserleri	209
Ek 18: Fahrettin Kerim Gökay'ın Vali ve Belediye Başkanlığı'nda alacağı Maaş için Verilen Karar	234

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e.	: adı geçen eser
a.g.m.	: adı geçen makale
bkz.	: Bakınız
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
DP	: Demokrat Parti
Dr.	: Doktor
Ord.	: Ordinaryüs
Prof.	: Profesör
YTP	: Yeni Türkiye Partisi

ÖNSÖZ

Ord. Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay, 20. yüzyılda Türkiye’de yaşamış ender şahsiyetlerinden biridir. İlköğreniminden üniversite hayatına öğrencilik hayatında göstermiş oluğu başarıyı, akademik hayatına taşımış; ordinaryüs profesör olduktan sonra girmiş olduğu siyasette de bakanlığa kadar yükselmiştir. Tüm hayatı boyunca sosyal bir kişilik olan Fahrettin Kerim Gökay’ın hayatı hakkında yapılan bu çalışmanın faydalı olacağı inancındayız.

Yüksek lisans eğitimim boyunca emeği geçen Tarih Bölümü hocalarıma,

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde bana yardımcı olan danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Selahattin Önder’e,

Çalışma süresince bana yardımcı olan Nurcan DENİZ’e,

Hayatım boyunca desteklerini esirgemeyen değerli aileme teşekkür ederim.

İsmail Hakkı CİVELEKLER

2011, Eskişehir

GİRİŞ

Tarih boyunca başarıları, eserleri, sözleri ve şahsiyetleri ile tanınan bazı insanlar olmuştur. Bu insanların bazıları belli alanlarda yoğunlaşırken, bazıları da çok yönlü bir gelişme göstermiştir. Fahrettin Kerim Gökay da bu şanslı kişiler arasındadır.

Fahrettin Kerim Gökay Eskişehir’de doğmuş bir ilim adamı, siyasetçi ve aktif bir vatandaştır. Türkiye’de nörolojinin gelişmesine büyük katkısı olan Fahrettin Kerim Gökay, ordinaryüs profesörlüğe kadar yükselen akademik hayatından sonra siyasete ilgi duymuş, öğrencilik yıllarından son nefesine kadar sosyal hayatın içerisinde yer almıştır.

20. yüzyılın ender şahsiyetlerinden biri olan Fahrettin Kerim Gökay, tarihte başarıları ile yerini almıştır. Ancak ne yazık ki kendisi ile ilgili tüm bilgilerin yer aldığı bir kaynak bulunmamaktadır. Yaşamı süresince gerçekleştirmiş olduğu çalışmaların tarihi değeri göz önüne alındığında, Eskişehir’in bir değeri olan Fahrettin Kerim Gökay’ın hayatının tüm yönleriyle ele alınmasının faydalı olacağı düşünülmüştür.

Fahrettin Kerim Gökay ile ilgili araştırma sırasında az sayıda kitap kaynağına ulaşılabilmektedir. Bunlardan ilki İstanbul’da Lions Kulübü ziyaretinde edinilen Suat Ballar’ın kitabı Anılarla Belgelerle Türk Lions’u ve Lion’lardır. Bu kitap Fahrettin Kerim Gökay’ın kişiliği ve Lionizm ile ilgili çalışmaları açısından önemli bir bilgi kaynağı olmuştur.

23 İstanbul Valisi’nin hayatına ve hizmet dönemleri ile ilgili kısa bilgilere yer veren “İstanbul Valileri” kitabında¹ yer alan yazar Nazım Şentürk’ün röportajlarından da anlaşılacağı üzere “Mini Mini Valimiz” olarak bilinen Fahrettin Kerim Gökay tüm valiler içinden en renklisi olarak tanımlanmaktadır².

¹ Nazım Şentürk, *İstanbul Valileri*, Doğan Kitapçılık, İstanbul, 2008, s.115–130.

² Hürriyet Gazetesi, (Çevrimiçi), <http://hurasiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=9017597&tarih=2008-05-25>, 17 Ağustos 2010.

Tarih Vakfı ve Kültür Bakanlığı ortak yayını olan “Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi”³nde de Fahrettin Kerim Gökay’ın hayatı ve yapmış olduğu çalışmalara ilişkin bilgilerin yer aldığı bir bölüm açılmıştır.

Diğer kaynaklardan farklı olarak “Eskişehir zaman, mekân, insan” kitabında⁴ yer alan Fahrettin Kerim Gökay ile ilgili bölümde doğumundan akademik hayatına kadar olan süreç hakkında daha detaylı bilgi yer almaktadır. Bu kitap, Eskişehir Ticaret Odası Dergisi’nde (ETO) 2004–2008 yılları arasında yayınlanan yazılardan derlenmiştir.

Ulusal gazetelerde çıkan çok sayıda gazete haberi Fahrettin Kerim Gökay’ın tüm hayatı ile ilgili ipuçları vermesi açısından önemli olduğu gerekçesi ile incelenmiştir.

Bu kaynakların yanı sıra Türkiye Büyük Millet Meclisi, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve Yeşilay arşivlerinden faydalanılmıştır. Ayrıca Fahrettin Kerim Gökay’ın halen yaşamakta olan ve Fahrettin Kerim Gökay Vakfı’nın Başkanlığı’nı yürüten kardeşi Prof. Dr. Hüsamettin Gökay ile röportaj gerçekleştirilerek önemli bilgilere ulaşılmıştır.

Selahattin Kaptanağası tarafından hazırlanan “70. Yılında Yeşilay’ın Tarihçesi” adlı kitap 1990 yılında çıkarılmış olup, Yeşilay ve Fahrettin Kerim Gökay’ın Yeşilay ile ilişkisinin tespitinde önemli bir kaynaktır. Ayrıca Yeşilay dergilerinden de faydalanılmıştır.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı’nda yer alan ve Fahrettin Kerim Gökay tarafından kaleme alınan eserler de incelenmiş, bu kaynaklardan elde edilen bilgiler araştırmanın ilgili yerlerinde kullanılmıştır. Bu kaynaklar ile ilgili özet bilgiye beşinci bölümde yer verilmiştir.

³ Zafer Toprak, “Fahrettin Kerim Gökay”, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Tarih Vakfı ve Kültür Bakanlığı Ortak Yayını, Cilt 3, Ankara, 1994, s. 410–411.

⁴ M. Şinasi Acar, *Eskişehir zaman, mekân, insan*, Eskişehir Ticaret Odası Yayınları-Şehir ve Kültür, No:23, Eskişehir, 2009, s. 116–121.

Bunların yanı sıra internet ortamında elde edilen bilgiler de kullanılmış, bu bilgiler tarih sırası göz önünde bulundurularak derlenmiştir.

Fahrettin Kerim Gökay'ın hayatına ışık tutmayı amaçlayan bu çalışma yedi bölümden oluşmaktadır:

Birinci bölümde Fahrettin Kerim Gökay'ın doğumundan ölümüne kadar geçen süreç ve kişiliğine dair bilgiler yer almaktadır.

İkinci bölüm Ord. Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay'ın tıp fakültesi eğitiminden başlamak üzere akademik hayatına ayrılmıştır.

1949–1965 yılları arasında Valilik ve Belediye Başkanlığı, Büyükelçilik ve Bakanlıklardan oluşan siyaset yaşamına ilişkin bilgiler üçüncü bölümde yer almaktadır.

Dördüncü bölüm Fahrettin Kerim Gökay'ın zengin sosyal hayatı ile ilgilidir. Görev aldığı sivil toplum kuruluşlarından önemli olan birkaçı hakkında bilgi verilmektedir.

Beşinci bölüm Fahrettin Kerim Gökay'ın çoğunluğu tıp alanında verdiği eserlere ayrılırken, altıncı bölümde Fahrettin Kerim Gökay ile ilgili anekdotlara yer verilmiştir.

Son bölüm olan yedinci bölümde ise hayatına büyük başarılar sığdırmış, çok yönlü bir kişilik olan Fahrettin Kerim Gökay'ın vasiyeti bulunmaktadır.

1.BÖLÜM

HAYATI VE KİŞİLİĞİ

Resim 1. Fahrettin Kerim Gökay¹

Ord. Prof. Dr. FAHRETTİN KERİM GÖKAY

(10 Ocak 1900 - 22 Temmuz 1987)

¹ M. Şinasi Acar, *Eskişehir zaman, mekân, insan*, Eskişehir Ticaret Odası Yayınları-Şehir ve Kültür, No:23, Eskişehir, 2009, s. 117.

1.1. AİLESİ VE DOĞUMU

Fahrettin bin Kerim (Kerim oğlu Fahrettin), Hacı Abdülkerim Efendi (öl.1959) ve Hacı Azize Hanım (öl.1967)'ın yedi çocuğundan ilki olarak² 10 Ocak 1900 tarihinde Eskişehir Muttalip Caddesi³ Ferahiye Mahallesi köşesindeki evlerinde dünyaya gelmiştir⁴. Kardeşi Hüsamettin Gökay ise asıl doğum tarihinin hicri 1315 yılına tekabül eden 1898 olduğunu ifade etmektedir⁵.

Fahrettin Kerim Gökay anılarında asıl adının “Mehmet Fahrettin” olduğunu, mukaddes isim olması nedeniyle önce Mehmet olan adının soyadı kanunu çıkmadan önce baba adı ile anılmasından dolayı Fahrettin Abdülkerim haline geldiğini, son olarak Mazhar Osman'ın “Şu Abdülü bir yana bırak sadece Fahrettin Kerim ol” demesi üzerine 1923'lerden sonra adının değiştiğini anlatmaktadır⁶.

Fahrettin Kerim Bey'in gerçek soyadı ise Kırım'da bir medresenin de adı olan “Mengilibörü”dür. Ailenin bazı kişileri bu soyadı ile devam etmiştir. Ancak Fahrettin Kerim Bey Yeşilay'a benzemesini isteyerek “Gökay” soyadını almıştır⁷.

Babası Hacı Abdülkerim Efendi, günümüzde Ukrayna sınırları içinde yer alan Kırım'ın Kerç kasabasıdır. Medrese eğitimi görmüş, ancak bitirip “ilmiye”ye intisap edememiş, yani hocalar sınıfına dâhil olamamıştır. Ailesi önce şu anda bir bölümü Romanya, bir bölümü Ukrayna içinde yer alan Dobruca'ya, 1877–1878

² Acar, a.g.e., s. 116.

³ Hüsamettin Gökay'ın verdiği bilgiye göre Fahrettin Kerim Gökay, 1975 yılında kaleme aldığı anılarında “göç” sosyal hareketinin can sıkıcı bir olayını nakletmektedir: “Genellikle Eskişehir'e göç ederek gelen muhacirlere o zaman şehrin kuzeyinde oturan yerlilere mensup bir Müftü Efendi: “Bu adamlar Hıristiyanlarla temas etmişlerdir, bizimle birlikte oturmasınlar, Porsuğun öte yanında yerleşsinler” diye yanlış davranış ve ifadede bulunmuş ve Eskişehir'de uzun zaman yerli-göçmen ayrılığına neden olmuştur. Babam, ben ve bizim gibi düşünen akraba ve arkadaşlarımız bu sakim düşüncenin etkisini bozmak için uğraştık ve Tanrı'ya hamdolsun, başarılı olduk.”

⁴ Fahrettin Kerim Gökay, *Hal Tercümesi*, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1950, s.1.

⁵ Hüsamettin Gökay, *Hüsamettin Gökay ile Gerçekleştirilen Röportaj*, İstanbul, 31 Ağustos 2010.

⁶ Suat Ballar, *Anılarla Belgelerle Türk Lions'u ve Lion'lar*, İstanbul Yıldız Lions Kulübü, İstanbul, 1997, s. 206.

⁷ Hüsamettin Gökay, *Hüsamettin Gökay ile Gerçekleştirilen Röportaj*, İstanbul, 31 Ağustos 2010.

Osmanlı-Rus Savaşı (93 Harbi) sonrasında ise Anadolu'ya göç ederek Eskişehir'e yerleşmişlerdir⁸. Hacı Abdülkerim Efendi, mütevazı bir manifaturacı olarak çalışıyordu⁹. Ayrıca şehrin Belediye ve Maarif Meclisi üyeliklerinde bulunduğu belirtilmektedir.¹⁰ Fahrettin Kerim Gökay anılarında şehir meclisi azası olan babası Abdülkerim Efendi'nin halka açık hizmetlerini gördüğünden ve kendisini yanına alarak araştırma ve sosyal hizmet götürdüğü köyleri gezdirmeye başladığını ifade etmektedir¹¹. Hacı Abdülkerim Efendi, ticaret hayatına başlamadan önce memur olarak o dönem Trabzon ve Van'a giden ıslahat heyetinin mümeyyizliğinde bulunmuş, Trabzon valisi Kadir Bey'in maiyetinde çalışmıştır¹². Mecelle şarihi ve Hukuk Mektebi Müderrislerinden Abdülsettar Efendi, Hacı Abdülkerim Efendi'nin baba tarafından büyük amcasıdır¹³. Abdülsettar Efendi ayrıca Mekke-i Mükerreme Mollalığı görevi ile Hicaz'da iken vefat etmiş bir müderristir. Ayrıca babası tarafından akrabaları "Benli Börü", "Hacı Kadir" ve "Abdulgaffar" Efendiler din ve hukuk bilgisinde söz sahibi olmuş kişilerdir¹⁴. Diğer amcası ise Trabzon İstinaf Reisidir¹⁵. Fahrettin Kerim Gökay kaleme aldığı anılarında baba tarafından ailesinde yer alan Abdülgani Efendi gibi istinat mahkemesi reisliği yapmış hukukçular, Mahmut Celal Bey gibi Harb Okulu müdürlüğü ve milletvekilliği yapmış kişiler, Meşrutiyet'in ilk devrimlerinden itibaren ortaokul müdürlüğü yapmış Muhtar Bey'lere yer vermiştir¹⁶.

⁸ Hüsamettin Gökay'ın verdiği bilgiye göre Fahrettin Kerim Gökay'ın manifaturacılık ticareti ile uğraşan babası ve kardeşi 1941 yılında Varlık Vergisi nedeniyle İstanbul'dan kaçan Rumlar ve gayrimüslimler nedeniyle ticaret hayatında oluşan boşluktan yararlanarak İstanbul'a taşınmışlardır. İstanbul Mahmutpaşa Fincancılarda dükkân açmışlardır.

⁹ Acar, a.g.e., s. 116.

¹⁰ Fahrettin Kerim Gökay, *Hal Tercümesi*, s.1, Rakım Ziyaoğlu, *İstanbul Kaduları, şehreminleri, belediye reisleri ve partiler tarihi 1453-1971 idari-siyasi*, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul 1971, s.388.

¹¹ Ballar, a.g.e., s. 201.

¹² Fahrettin Kerim Gökay, *Hal Tercümesi*, s.1.

¹³ Fahrettin Kerim Gökay, *Hal Tercümesi*, s.1.

¹⁴ Hüsamettin Gökay, *Hüsamettin Gökay ile Gerçekleştirilen Röportaj*, İstanbul, 31 Ağustos 2010.

¹⁵ Fahrettin Kerim Gökay, *Hal Tercümesi*, s.1.

¹⁶ Hüsamettin Gökay, *Hüsamettin Gökay ile Gerçekleştirilen Röportaj*, İstanbul, 31 Ağustos 2010.

Hacı Abdülkerim Bey, yine Dobruca'dan Eskişehir'e göç eden Şeyh Ahmed Efendi'nin kızı Hacı Azize Hanım ile evlenmiştir¹⁷. Şeyh Ahmed Efendi'nin kardeşi Numan Efendi, İstanbul Darülmuallimatının ilk müdürlerindendir¹⁸. Fahrettin Kerim Gökay annesinin inançlı ve imanlı bir insan olmasında dini alanda şeyhlik rütbesiyle halka batıl inançlardan uzak, manevi bilgiler sağlayan Halveti Tarikatı şeyhlerinden Zeynel Ali Efendi'den mezuniyet alan annesinin babası Şeyh Mehmet Efendi ve onun vefatı ile aynı tarikattan manevi babası Hacı Ayvaz Efendinin etkisi olduğunu ifade etmektedir¹⁹.

Hacı Abdülkerim Bey ve Hacı Azize Hanım'ın ilk çocukları olan Fahrettin Kerim'den sonra öğretmen Lütfiye Hanım, ev kadını Vasfiye Hanım, manifatura tüccarı ve matbaacı (Nurgök Matbaası sahibi) Nurettin Gökay, hâkim ve avukat Sadeddin Gökay, öğretmen ve kütüphaneci Meşkure Hanım ve Prof. Dr. Hüsamettin Gökay olmak üzere 6 çocukları daha olmuştur²⁰. Fahrettin Kerim Gökay'ın şu an itibari ile hayatta kalan tek kardeşi Prof. Dr. Hüsamettin Gökay'dır²¹.

Fahrettin Kerim ufak tefek, küçük mavi gözlü, kısık ve ince sesli, cin gibi, çalışkan bir çocuğu²². Şivesinde Kırım rüzgârlarının etkisinin olduğunu hissedildiği belirtilmektedir²³.

Fahrettin Kerim Gökay anılarında kendisi ile ilgili şu ifadeler yer vermektedir²⁴:

“Benim ana içki içmezdi. Babam birazcık kullanmış ama sonradan bırakmış. Dayılarım da kuvvetli müslümandılar ve eve içki sokmazlardı. Biz dindar inançlı bir aileye mensuptuk. Ben erken

¹⁷ Acar, a.g.e., s. 121.

¹⁸ Fahrettin Kerim Gökay, *Hal Tercümesi*, s.1.

¹⁹ Hüsamettin Gökay, *Hüsamettin Gökay ile Gerçekleştirilen Röportaj*, İstanbul, 31 Ağustos 2010.

²⁰ Acar, a.g.e., s. 121.

²¹ Hüsamettin Gökay, *Hüsamettin Gökay ile Gerçekleştirilen Röportaj*, İstanbul, 31 Ağustos 2010.

²² *Milliyet*, 10 Ağustos 1987, s. 13, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 23 Ağustos 2010.

²³ *Milliyet*, 10 Ağustos 1987, s. 13, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 23 Ağustos 2010.

²⁴ Ballar, a.g.e., s. 206.

yaşta numtazaman namaza başladım, hatta imamlık yaptım ve namaz kıldırıldım. Hiçbir zaman da ağzıma içki sokmadım”

1.2. ÖĞRENCİLİK HAYATI

Fahrettin Kerim okula Hoca İsmail Efendi'nin mahalle mektebinde başlamış, okuma ve Kuran öğrenerek hatim töreniyle mezun olmuştur. Daha sonra “Dar-ül Feyz İptidai Mektebi”nde dört yıllık ilköğrenimini başarıyla tamamlamıştır²⁵. Fahrettin Kerim Gökay, kaleme aldığı Hal Tercümesi'nde bu mektebe gittiği süreçte ülkede mutlakiyet rejiminin sürdüğünü ifade etmekte ve derslerin basit olduğunu belirtmektedir. Ayrıca, bu okulu birincilikle bitirme töreninde hayatındaki ilk hitabesini gerçekleştirmiştir²⁶. 1908 yılında 2. Meşrutiyet ve Hürriyet ilan edilmiş, şehirde İttihat ve Terakki ile Hürriyet-İtilaf Fırkaları teşekkül etmiştir. Eskişehir, geniş tarihine ve Osmanlı saltanatının doğuş yeri olmasına rağmen, 25.000 nüfuslu bir kasaba olarak ilçe merkezi idi. Vilayet Hüdavendigâr, bağlı olunan sancak Kütahya idi²⁷.

Fahrettin Kerim Gökay yazı yazmaya ilkokulu bitirdikten hemen sonra siyaset ile meşgul olan Takyiddin Bey'in yanına giderek, ondan aldığı tavsiyelerle başladığına anılarında yer vermektedir²⁸:

“ Evimizin bahçesinde bir dut ağacı vardı ve ağaca merdivenle çıkarak hitabet egzersizleri ne giriştim. 1900'de doğduğumu söylersek demek ki 12 yaşında iken bu işlere başlamışım. İptidai'den sonra Rüştüye'ye yani ortaokula girdim. Bu arada İstanbul'a geldik ve karşı tarafta bulunan Rehber-i İttihad mektebine kaydoldum. Bu mektepte bana uzun bir vazife verdiler ve doğumumdan itibaren memleketin hizmetlerinde yaptığın işleri yazacaksın dediler. Uzun bir yazı hazırladım. Demek ki geniş yazı yazmak hasleti de oradan başlıyor”

Fahrettin Kerim, 1910 yılında Dar-ül Feyz mektebini bitirdikten sonra, o zamanki tabirle “üç sınıflı rüştüye”ye girmeye hazırlanmıştır. Bu okul, Akarbaşı

²⁵ Acar, a.g.e., s. 116.

²⁶ Fahrettin Kerim Gökay, *Hal Tercümesi*, s.1.

²⁷ Hüsamettin Gökay, *Hüsamettin Gökay ile Gerçekleştirilen Röportaj*, İstanbul, 31 Ağustos 2010

²⁸ Ballar, a.g.e., s. 201-202.

semtinde sarı kargir bir bina idi. Okul hocaları Kazboyun Hasan Efendi, tarihçi Hacı Numan Efendi, kura hafızı Abdurrahman ve ilmiye hocası Sadık Hoca olan dört sarıklı hoca idi. Fahrettin Kerim ortaokula mukabil olan Rüştiye mektebine hazırlanırken beş yıllık Liva İdadisi'nin açılacağı için bir müjde olduğunu ifade etmektedir. Liva İdadisi Köprübaşı'nda Sıcaksu'da eski bir Ermeni ailesine ait üç katlı güzel bir binada yer almaktaydı. Okul, Birinci Dünya Savaşı'nın ilk yılına kadar bu binada dururken, Çanakkale Savaşı'nın heyecanlı günlerinde İstanbul'un boşaltılması söz konusu olunca, Eskişehir'e gelecek padişahın oturması için boşaltılarak Fahrettin Kerim'in de içinde yer aldığı öğrenciler Dar-ül Feyz binasına nakledilmişlerdir. Fahrettin Kerim'in o günlerle ilgili olarak aklında Irak Cephesinden gelen Hintli esirlerin mahalli kıyafetleri ile dolaşması kalmıştır. Ayrıca okul binalarının taşınması Fahrettin Kerim'i üzmüştür. Ancak onu asıl üzen memleketin o günlerde geçirmekte olduğu sıkıntılı savaş durumudur. Padişah cihat fetvasını ilan etmiştir²⁹.

116 numaralı Fahrettin Kerim, Liva İdadisi'nde "Küçük Fahri" olarak anılmıştır. Zekâsı ve çalışkanlığı ile öğretmenlerinin dikkatini çeken Fahrettin Kerim, yazı alanında gösterdiği heves ve üstün başarı sonucu henüz üçüncü sınıfta iken teksirle okul gazeteleri çıkarmıştır³⁰. Tecdidi Efkâr ve Hilali Osman adlı bu gazeteler nedeniyle hayatında aldığı iki izinsiz cezaya çarptırılmıştır³¹.

1915'te okulu birincilikle bitiren Fahrettin Kerim, İstanbul Boğaziçi'nde "Rehber-i İttihat" mektebine başlamıştır. O süreç zarfında dünya tarihinde "Çanakkale Melhame-i Kübrası"(Çanakkale Büyük Kanlı Savaşı) olarak anılan zafer kazanılmıştı. Fahrettin Kerim Gökay bu zaferin kendi tabiri ile "Sosyal Çağ" olarak nitelendirdiği devrin açılmasını sağladığını ifade etmekte, eğer zafer kazanılmasa idi, Rusya Çarlığı'nın yıkılmayacağını öne sürmektedir³². Ancak, buradaki dersleri hafif

²⁹ Hüsamettin Gökay, *Hüsamettin Gökay ile Gerçekleştirilen Röportaj*, İstanbul, 31 Ağustos 2010

³⁰ Acar, a.g.e., s. 116.

³¹ Fahrettin Kerim Gökay, *Hal Tercümesi*, s.1.

³² Hüsamettin Gökay, *Hüsamettin Gökay ile Gerçekleştirilen Röportaj*, İstanbul, 31 Ağustos 2010

bularak sene ortasında “Menba-ül İrfan İdadisi”ne başvurmuş ve bu okulu da birincilikle bitirmiştir³³.

İstanbul’da Menba-ül İrfan İdadisi’ni bitirdikten sonra Tıp Fakültesi’ne girmiştir. Fahrettin Kerim, aktif bir üniversite öğrencilik hayatı geçirmiştir. Henüz birinci sınıfta iken Eskişehir’de yayımlanan “Karacahisar” gazetesinde halk sağlığı ile ilgili “Sıtma ve Sivrisinek Mücadelesi” başlıklı yazısı ile basın yaşamına başlangıç yapmıştır. Daha sonra İstiklal gazetesinde “Verem Savaşı” üzerine yazılar yazmıştır³⁴. Öğrenciliği döneminde Öğrenci Cemiyeti Başkanlığı yapmış, ayrıca milliyetçi ve halkçı “Ahrar” gazetesini çıkarmıştır³⁵. Tahsiline devam etmek için gazeteyi İzzet Ulvi ve Ekrem Tok’a bırakarak İstanbul’da tahsiline devam etmek üzere dönmüştür³⁶.

Fahrettin Kerim Gökay anılarında gazete çıkarmaktaki amacını izleyen sözlerle ifade etmiştir³⁷:

“Milliyetçilik ve halkçılık benim küçüklükten itibaren idealim olmuştur. Fikirlerimi yaymak ve mücadele etmek için ilk defa “İtidal” ve sonra “Ahrar” gazetelerini çıkardım. Ahrar’ın tepesinde “Asri milliyetçilik ile halkçılık, ahrar fikirlerini neşreder” yazılıydı. Saydığım teşekküllere girmekteki esas gayem, halka hizmet etmek halka faydalı olmak ve insanlık görevimi yerine getirmektir. Bu görevlerin hepsinde aktif olarak çalıştım. Şimdiye kadar aldığım vazifelerin hiç birisinde yanlış bir adım atmadım. Bir kimse çıkıp da bana, şu teşekkülde kusurun var diyemez. Meydan okuyorum, elhamdulillah. İnsanlığa hizmet vermeden hayatıma devam etmek benim için mümkün değildi. Ben tesanüde çok kıymet veririm. Biz insanların dayanışması ve sosyal ilişkilerin yararına inanması memlekette daima faydalar sağlamıştır.”

Ord. Profesör Fahrettin Kerim Gökay’ın, 1922 yılında mezun olduğu İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi’nden aldığı diplomanın aslı, Eskişehirli araştırmacı Ahmet Atuk’ta bulunmaktadır³⁸.

³³ Acar, a.g.e., s. 116.

³⁴ Acar, a.g.e., s. 116.

³⁵ *Milliyet*, 10 Ağustos 1987, s. 13, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 23 Ağustos 2010.

³⁶ Fahrettin Kerim Gökay, *Hal Tercümesi*, s.2.

³⁷ Ballar, a.g.e., s. 206.

Resim 2. Fahrettin Kerim Gökay'ın Tıp Fakültesi Diploması (Osmanlıca)³⁹

³⁸ Hürriyet Gazetesi, (Çevrimiçi), <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/7316289.asp?sd=2>, 17 Ağustos 2010.

³⁹ Acar, a.g.e., s. 118.

Resim 3. Fahrettin Kerim Gökay'ın Tıp Fakültesi Diploması (Türkçe)⁴⁰Resim 4. Fahrettin Kerim Gökay'ın Tıp Fakültesi Diplomasının Arkası (Osmanlıca)⁴¹

⁴⁰ Acar, a.g.e., s. 118.

⁴¹ Acar, a.g.e., s. 119.

1.3. EVLİLİĞİ

Gökay, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'ni 1922 yılında bitirdikten sonra 1922–1924 yılları arasında Avusturya'da Viyana, Almanya'da Münih ve Hamburg üniversitelerinde Nöroloji alanında uzmanlık yapmıştır⁴². 1926'da Tıp Fakültesi Seririyat-ı Akliye'de (Asabiye Kliniği) “Doçent” unvanı almıştır⁴³.

Fahrettin Kerim 1 Aralık 1927'de Mahmud Hayri kızı Emine Nilüfer Hanım (1905–2000) ile evlenmiştir. Nikâhları Beyoğlu Evlendirme Dairesi'nde gerçekleştirilmiş olup, nikâh şahitliklerini Dr. Mazhar Osman Uzman, emekli teyviz üyesi İsmail Kunter, Dr. Lütfi Akif ve Nilüfer Hanım'ın dayısı Hasan Nedim Kunter yapmışlardır⁴⁴. Çift evlendikten sonra Nişantaşı'na yerleşmiştir⁴⁵. Mutlu bir evlilik yaşayan Gökay çiftinin çocukları olmamıştır.

Suat Ballar'a göre Fahrettin Kerim Gökay⁴⁶;

“Tüm insanlara, özellikle eşine, hanımlara ve çocuklara son derece saygılıydı. Yaratılıştan şair ruhluymuş ve mısralara karşı duyarlıydı.”

1.4. SOSYAL ve SİYASİ HAYATI

Fahrettin Kerim Gökay halka daha yakın olmak, kişinin sağlık sorunlarına olduğu kadar toplumun bunalımlarına çözüm getirmek amacıyla⁴⁷ yaptığı politikaya hevesinin ne zaman ve nerede başladığına dair anılarında şu ifadeler yer vermiştir⁴⁸:

⁴² Fahrettin Kerim Gökay Vakfı, (Çevrimiçi), <http://fahrettinkerimgokayvakfi.org/tesisler.html>, 17 Ağustos 2010, Nazır Şentürk, *İstanbul Valileri*, Doğan Kitapçılık, İstanbul, 2008, s.115.

⁴³ Şentürk, a.g.e., s.115.

⁴⁴ Acar, a.g.e., s. 120-121.

⁴⁵ Şentürk, a.g.e., s.116.

⁴⁶ Ballar, a.g.e., s. 207-208.

⁴⁷ Ballar, a.g.e., s. 203.

⁴⁸ Ballar, a.g.e., s. 202.

“İdadiyi tamamladıktan sonra Darülfünun’a devam edip Mülkiye tahsili yapmayı arzu ediyordum. Fakat bu sırada Mülkiye ilga edilmişti. Bunun üzerine Tıbbiye’ye girmeye karar verdim. Ancak benim aklımda hep politika vardı. Tıbbiye’ye girmem benim politika yapmama engel olmaz diyordum.”

Bu anlamda aslında hekim olan ama ömründe bir kere dahi hastaya bakmamış ve başbakanlığa kadar yükselmiş olan Fransız Devlet Adamı, Doktor Rıza Nur ve Tevfik Rüştü Aras’ı örnek almıştır. Bu anlamda anılarında Tıbbiye’yi bitirdikten sonra politikayla uğraşma amacı olduğunu, Tıbbiye’yi bitirip politika yapmak üzere Eskişehir’e döndüğünü ifade etmektedir⁴⁹.

Fahrettin Kerim Gökay dernekçilik faaliyetlerine nasıl başladığına ise anılarında şu sözlerle yer vermektedir⁵⁰:

“Tıbbiye’de iken sosyal faaliyetlerime devam ettim ve geliştirdim. Önce talebe cemiyetine aza ve bilahare de Katib-i Umumi oldum. İkinci sınıfta iken arkadaşım Ahmet Rasim’in telkini ile Türk Ocağı’na da aza oldum. Türk Ocağı o zamanlar Beyazıt da idi ve reisi Ferit Beydi. Hamdullah Suphi Bey, Müfide Ferit Hanım, Halide Edip’le birlikte çalıştım. Devamlı çalışmalar neticesinde beni Gençlik Encümeni’ne aza yaptılar, derken Gençlik Kolları Başkanı oldum. Gençlik mevzuu hayatta en önem verdiğim bir husustu. Tıbbiye’ye devam ederken cemiyetteki görevlerim de gittikçe büyüyordu. Neticede Tıp Talebe Cemiyeti reisi oldum”.

Türk Ocağı’nın kapatılmasından sonra gerçekleştirdiği faaliyetleri ise Fahrettin Kerim Gökay şu şekilde açıklamaktadır⁵¹:

“Türk Ocağı kapatıldıktan sonra Halkevlerinin kurulmasında da alakadar oldum. Allah rahmet eylesin Recep Peker bana vazife vermişti ve Halkevlerini sana emanet ediyorum demişti. Halkevlerinin gençlik teşkilatı üzerinde çok durdum ve akşamları üniversitede ders açmak istedim. Müşterek konferanslar tertip ettim. Bir de Halkevlerinde halk için sıhhi muayenehaneler açtım. Ben akşam derslerini açmak isteyince Hukuk Fakültesi dekanı Sıddık Sami “Yahu sen bize bir şey bırakmıyorsun” diye takılmıştı. Anadolu’nun birçok şehirlerinde Halkevlerinin şubelerini tesis ettim. Divanyolu’nda “Genç Hristiyanlar Cemiyeti”nin güzel bir binası vardı ve ben oradan geçerken içim

⁴⁹ Ballar, a.g.e., s. 203.

⁵⁰ Ballar, a.g.e., s. 203.

⁵¹ Ballar, a.g.e., s. 203.

sızlar niçin bizim de bir binamız olmasın derdim. Bu şiddetli arzu dolayısıyla şimdiki Gazeteciler Cemiyeti yanındaki binayı yaptırıldı.”

Fahrettin Kerim Gökay, 1933 Üniversite Reformu’nda profesör, 1942’de ordinaryüs profesör olmuştur. Sağlık ve maarif şûraları üyeliklerinde, Yeşilay Başkanlığı’nda bulunmuş, çocukların kötü yola düşmesinin engellemek amacıyla liselere giderek konuşmalar yapmıştır⁵². Hüsamettin Gökay, Fahrettin Kerim Bey’in 2. Dünya Savaşı’nda Edirne’de yüzbaşı rütbesi ile askerliğini yaptığını bildirmiştir⁵³.

1949’da CHP iktidarı tarafından İstanbul Valiliği ve Belediye Başkanlığına getirilmiştir⁵⁴. 1949 – 1957 yıllarında İstanbul Valiliği ve Belediye Başkanlığı görevlerini birlikte yürütmüştür⁵⁵.

Fahrettin Kerim Gökay aynı zamanda iyi bir öncü ve iyi niyet elçisi olarak da görev yapmıştır. 1953 yılında Demokrat Parti iktidarı tarafından Gökay’a Balkanlar’da özellikle Yunanistan ve Yugoslavya hükümetleri ile dostluğu kuvvetlendirmek ve ekonomik ilişkileri arttırmak amacı ile görev verilmiştir. 1954 yılında ise aynı amaçla Bağdat Paktının hazırlanmasından önce Ortadoğu’ya gönderilmiştir. Ayrıca İstanbul’da yerli ve milletlerarası birçok kongre ve konferanslarda görev almıştır. ⁵⁶.

1957 yılında biten İstanbul Valiliği ve Belediye Başkanlığı görevinin ardından Bern Büyükelçiliği (1957–1960) yapmıştır⁵⁷. 1960 yılında Dış İşleri Bakanlığı’nda yüksek müşavir olmuştur⁵⁸. İzleyen yıllarda İstanbul Milletvekiliği (1961–1965), İmar ve İskân Bakanlığı(1962–1963) Sağlık ve Sosyal Yardım

⁵² Şentürk, a.g.e., s.115-120.

⁵³ Hüsamettin Gökay, *Hüsamettin Gökay ile Gerçekleştirilen Röportaj*, İstanbul, 31 Ağustos 2010.

⁵⁴ Şentürk, a.g.e., s.115.

⁵⁵ Fahrettin Kerim Gökay Vakfı, (Çevrimiçi), <http://fahrettinkerimgokayvakfi.org/tesisler.html>, 17 Ağustos 2010.

⁵⁶ Ziyaoğlu, a.g.e. ,s.404.

⁵⁷ Şentürk, a.g.e., s.115.

⁵⁸ *Milliyet*, 23 Temmuz 1987, s. 12 , (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 23 Ağustos 2010.

Bakanlığı (1963) görevlerinde bulunmuştur⁵⁹. 1964 yılında Avrupa Konseyi üyeliğine seçilmiştir⁶⁰.

Süleyman Demirel 1975'te Gökay'ın Avrupa Konseyi İskân Fonu'nun Yönetim Kurulu üyeliğine seçilmesini sağlamıştır.

1.5. ÖLÜMÜ

Fahrettin Kerim Gökay, 22 Temmuz 1987'de çok sevdiği İstanbul'da ölmüştür. Teşvikiye Camii'nde gerçekleştirilen cenaze törenine Başbakan Turgut Özal, Milli Savunma Bakanı Zeki Yavuztürk ve Vali Nevzat Ayaz da katılmıştır⁶¹. Cenaze namazı kılındıktan sonra Sahrayı Cedit aile mezarlığında toprağa verilmiştir⁶². Kabri mezarlığın İmam Ramiz Sokağı üzerinde bulunan ana giriş kapısındaki görevli kulübesinden sağa doğru devam eden ara yolun üzerinde 50–55 adım ileride, soldadır⁶³.

Vefatı üzerine İstanbul Valisi Nevzat Ayaz'ın açıklaması şu şekildedir⁶⁴:

“Hayatı boyunca insanlık için hizmeti kendine şiar edinen ve İstanbul'umuzun sembolü haline gelen bu değerli insanın vefatı büyük teessür yaratmıştır.”

Fahrettin Kerim Gökay'ın ölmeden önce Alman Hastanesi'nde kısmi felç tedavisi gördüğüne dair bilgi, Milliyet gazetesinde yer almaktadır⁶⁵.

Sakıp Sabancı iş, tıp, sanat ve spor dünyasının önde gelen kişilerin henüz hayattayken büstlerini yaptırmıştır. Ord. Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay da büstü yapılan kişiler arasında yerini almıştır⁶⁶.

⁵⁹ Fahrettin Kerim Gökay Vakfı, (Çevrimiçi), <http://fahrettinkerimgokayvakfi.org/tesisler.html>, 17 Ağustos 2010.

⁶⁰ *Milliyet*, 23 Temmuz 1987, s. 12, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 23 Ağustos 2010.

⁶¹ *Milliyet*, 12 Eylül 1979, s. 7, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 23 Ağustos 2010.

⁶² *Milliyet*, 25 Temmuz 1987, s. 12, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 23 Ağustos 2010.

⁶³ Acar, a.g.e., s. 120.

⁶⁴ *Milliyet*, 25 Temmuz 1987, s. 12, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 23 Ağustos 2010.

⁶⁵ *Milliyet*, 25 Temmuz 1987, s. 12, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 23 Ağustos 2010.

Resim 5. Fahrettin Kerim Gökay'ın Kabir Fotoğrafi⁶⁷

Ord. Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay'ın eşi Emine Nilüfer Gökay 9 Ağustos 2000 Çarşamba günü 96 yaşında yaşamını yitirerek Sahrayıcedit Mezarlığı'ndaki aile kabristanında Fahrettin Kerim'in yanına defnedilmiştir. Gökay'ın cenazesine, yeğenleri Zeynep Çakmut, Fatma Tuzcuoğlu, Hasan Kunter, Haluk Kunter ile kurucusu olduğu 21'inci Yüzyıl Eğitim ve Kültür Vakfı temsilcileri katılmıştır⁶⁸.

1.6. KİŞİLİĞİ VE HAKKINDA ÇIKAN HABERLER

Gökay'ın kardeşi Prof. Dr. Hüsamettin Gökay, Fahrettin Kerim Gökay'ı anma toplantısında gerçekleştirmiş olduğu konuşmada ağabeyinin kendi üzerinde büyük etkisi olduğunu belirterek Fahrettin Kerim Gökay'ı şöyle anlatmıştır⁶⁹:

⁶⁶ (Çevrimiçi), <http://www.yenibursa.com/index.php?mod=News&NewsId=2696&hightext=MHP>, 23 Ağustos 2010.

⁶⁷ Acar, a.g.e., s. 120.

⁶⁸ (Çevrimiçi), <http://webarsiv.hurriyet.com.tr/2000/08/12/230660.asp>, 23 Ağustos 2010.

⁶⁹ "Kazım Esen'e Plaket", *Kadıköy*, 27 Ocak 2006, (Çevrimiçi), http://www.gazetekadikoy.com/home.asp?id=23&yazi_id=1466, 17 Ağustos 2010.

“Ağabeyim Fahrettin girişken ve atılcı bir insandı. Küçük yaşlarda gazete çıkarmış ve 10 yaşındayken de yurt dışına gitmiş bir çocuktur. Çok genç yaşta da doktor oldu. Psikiyatri nöroloji uzmanıydı ve doktorluğu sırasında özellikle çocuklara sigaraya başlamaması için seminerler veriyordu. Doktorluğun yanı sıra çok da iyi bir bürokrattı. 1949 senesinde İstanbul Valisi oldu. 1950’den 1957 yılına kadar ise seçimler olmasına rağmen Celal Bayar’ın desteğiyle vali olarak görev yaptı. Valilik dönemlerinde de Beyoğlu’nda sarhoşlara savaş açmış ve onları bir yerde toplayarak tedavi edilmesini sağlamıştır.”

Kendisinin de eğitiminde ağabeyi Gökay’ın büyük desteği olduğunu ifade eden Hüsametdin Gökay, ağabeyinin yardımsever ve mücadeleci bir kişi olduğunu sözlerine eklemiştir.

Türkiye’nin yaşayan en eski lionslarından biri olan Avukat Suat Ballar büyük saygı duyduğu dostu olarak tanımladığı Fahrettin Kerim Gökay’ın kişiliğinin “engin zeka, eşsiz anlayış, bitmek bilmeyen enerji ve güçlü inanç altında büyük insanlığından” oluştuğunu ifade etmektedir⁷⁰.

Fahrettin Kerim Gökay’ın yumuşak kalpli ama sinirli bir tabiatı olduğuna dair bilgiler yer almaktadır⁷¹. Avukat Suat Ballar’a göre genellikle üslup olarak güler yüz ve tatlı dil kullanan Fahrettin Kerim Gökay, kızdığı ya da alındığı zaman hemen sertleşir ve sinirli bir biçimde eleştirirdi⁷². Kızgınlığı hiçbir zaman uzun sürmez, hemen gönül almayı yeğlerdi.

Gazeteci İsmail Sivri’nin arşivinden ulaşılan Gökay ile ilgili anekdotlar (bkz. 6. Bölüm) incelendiğinde mizahi kişiliğinin yansımaları görülmektedir⁷³.

Hüsametdin Gökay “İstanbul Valileri” kitabında yer alan röportajında da yine Fahrettin Kerim’in doğduğu şehir olan Eskişehir’de ilkokula giderken, gazete çıkarmaya başlamasının önemli bir şey olduğuna değinmektedir. Yine aynı

⁷⁰ Ballar, a.g.e., s.201.

⁷¹ (Çevrimiçi), <http://www.msxlab.org/forum/siyaset-tr/22871-fahrettin-kerim-gokay-fahrettin-kerim-gokay-hakkinda.html>, 17 Ağustos 2010.

⁷² Ballar, a.g.e., s.202.

⁷³ Şentürk, a.g.e., s.121.

röportajda Fahrettin Kerim'in genç yaşında Almanya'ya gittiği ve dönüşünde sultanide okuyarak 18 yaşında tıp fakültesine girerek o dönemde kısa sürede mezun olma imkânlarından yararlanarak 4 yıl gibi kısa bir sürede doktor olduğu görülmektedir⁷⁴.

Fahrettin Kerim Gökay elitist düşüncelere sahip bir fikir adamı idi. Bu konu ile ilgili görüşlerine Yeşilay'ın aylık dergisindeki köşesinde yazmış olduğu "Sağlam ve Cevherli Adam"⁷⁵ başlıklı yazısında yer vermektedir:

"Cumhurluk Türkiyesi bir taraftan memlekette nüfus siyasetine önem vererek sanayi bakımından vatandaşın adedini çoğaltmaya çalışırken yaşayanların beden ve ruh itibariyle zinde ve yüksek değerli yetişmesine önem vermektedir. Cemiyet değeri bakımından cevherli adam tipinde Atatürk ve İnönü en büyük örneğimizdir. Fakat bir millet ferdlerinin hepsi müstesna olamaz. Yalnız gönlümüzün istediği memleket idaresinde vazife alacak elite-seçkinler zümresinin genel ortalama itibarile kuvvetli ve kudretli olmalarıdır. İnsan şahsiyeti psikoloji görüşü ile tahlil ettiğimizde görürüz ki, herkes birtakım muayyen kuvvetlerin esiridir. İlk safta soy denilen hakim kudret gelir. Hasb ve nisbe önem vermek zorundayız. Tohum düzeltmek için ıslah istasyonları vücuda getiriyoruz. Hayvan neslini onarma yolunda haralar açıyoruz da doğrudan doğruya öz asil sermayemiz olan vatandaşın yetişmesinde tohum asilliğine, maya saflığına nasıl ehemmiyet vermemezlik edebiliriz?"

Fahrettin Kerim Gökay'ın Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı olduğu dönem yanındaki apartmanda oturan bir komşusu kendi hakkında şu sözleri söylemektedir⁷⁶:

"Akşamları makam şoförü getirip evine bırakırdı. Makam aracı eski model siyah bir station arabaydı. Koruması da, kapısında bekleyeni de yoktu. Bazen kapının önüne çıkar biz gençlerle duvara oturup sohbet ederdi"

Suat Ballar'a göre Fahrettin Kerim Gökay⁷⁷,

"Aile kavramına, toplum törelerine ve dinine son derece bağlıydı. Hemen her konuşmasında Kur'anı Kerim'den bir ayet ya da Hazreti Peygamber'in Hadis-i Şerif'inden bir hadisi Arapça olarak

⁷⁴ Şentürk, a.g.e., s.116.

⁷⁵ Fahrettin Kerim Gökay, "Sağlam ve Cevherli Adam" *Yeşilay Aylık Sosyal Sağlık ve Kültür Mecmuası*, (İkinci Kanun 1943), Yıl XII, Sayı: 133, s.3.

⁷⁶ (Çevrimiçi), <http://www.mavididimgazetesi.com/default.asp?sayfa=yazardetay&id=2527&yid=155>, 22 Ağustos 2010.

⁷⁷ Ballar, a.g.e., s.207.

okur, anlamını belirtir ve konuyla ilişkisini kurardı. Büyük Önder Atatürk'ün ilkeleri O'nun tekrarından vazgeçmediği "amentüsü" idi. En beğendiği ve rehber kabul ettiği."

Ord. Prof. Fahrettin Kerim Gökay, ikinci kez milletvekilliği aday adaylığı sürecinde Milliyet gazetesinde "İşte Benim Kartvizitim" başlıklı röportajında çok yönlü kişiliğini şu sözlerle ifade etmektedir⁷⁸:

"Evvvela Ordinaryüs Profesör, sonra gazeteci: Ahrar gazetesinin sahip ve başmuharrirliği, Tıp Dünyası'nın sahip ve başmuharrirliği, Yeşilay gazetesinin kurucusu, sahip ve başmuharrirliği, bir zamanların Lokman Hekimi, Milletlerarası Sosyal Psikiyatri Mecmuası'nın daimi yazarlarından ve daimi üyesi, Matbuat Cemiyeti azası, Gazeteciler Cemiyeti fahri üyesi.

Ondan sonra Cemiyetçi: Hilal-i Ahtar kâtibi umumisi, Yeşilay reisi ve fahri reisi, Sivil Emekliler Cemiyeti üyesi, Türk Ocağı üyesi, Gençlik Teşkilatı Genel Sekreteri, Halkevi Sosyal Yardım Kısmı başkanı, Halkevleri Bürosu reisi, Lion Klubü üyesi, Türkiye Akıl Hıfzısıhhası Cemiyeti eski reisi, şimdi fahri reisi, Türkiye Psikiyatri Cemiyeti fahri reisi, Milletlerarası Sosyal Psikiyatri Derneği'nin reis vekili, Fransız Nöropsikiyatri ve Mediko-Psikoloji Cemiyetleri üyesi, İsviçre Nöropsikiyatri Cemiyeti Fahri üyesi, Amerika Nöropsikiyatri Cemiyeti üyesi, İsveç'teki İçki Düşmanları Cemiyeti Türkiye Başkanı, Milletlerarası İçki Düşmanları Cemiyetinin eski yönetim kurulu üyesi, şimdi üyesi, Milletlerarası Mental Head Cemiyetinin kurucusu, yönetim kurulu üyesi, şimdi üyesi, Türkiye Kriminoloji Cemiyeti kurucularından, idare kurulu üyesi, şimdi üyesi, Milletlerarası Kriminoloji Kongresi Türkiye temsilcisi, Newyork İlim akademisi ve Roma Tiberini Akademisi üyesi, Amerika Din akademisi Reis Vekili, Türkiye Yüksek Sağlık Şurası ve Yüksek Maarif Şurası üyesi, İnsan Hakları Teşkilatı Reis Vekili, Milletlerarası Göçmen Teşkilatı Fahri Başkanı, Avrupa Konseyi üyesi, Avrupa Konseyi Şairler komitesi üyesi, Avrupa Statüsünü Yapma Komitesi'nin Başkan Vekili, Avrupa Konseyi Mahalli İdareler Belediyeler Kongresi Başkanı, bir tarihte CHP İl İdare Kurulu başkanı, Yine bir tarihte İstanbul vali ve belediye başkanı, ondan sonra Bern'in Türkiye Büyükelçisi, Ardından YTP'den milletvekili ve İmar İskân Bakanı ile Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı. Şimdi de Türkiye demokrasisini raya oturtmak azmi ile Halk Partisi'nden İstanbul milletvekili aday adayı"

Fahrettin Kerim Gökay Suat Ballar'ın izlediği felsefenin ne olduğuna ilişkin sorusuna şöyle cevap vermiştir⁷⁹:

⁷⁸ *Milliyet*, 23 Temmuz 1987, s. 12 , (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 23 Ağustos 2010.

⁷⁹ Ballar, a.g.e., s.210.

“Milletin müşterek duyguları, müşterek davaları, müşterek inançları bir hedefte birleştikçe enerji ve yaratıcılıkları artar. Büyük Peygamberimiz “İnsanların hayırlısı, insanlara faydalı olanıdır” demiştir. Yunan Feylesofu Eflatun “Beşerin ne yaptığını görmek isterseniz yüksek bir tepeye çıkıp durunuz ve oradan insanların hareket ve davranışlarına dikkat ediniz. İşte o zaman insanın gerek kendisi ve gerek etrafındakilere telafi olmayan zararlar verdiklerini anlarsınız.” demiş. İyi ve temiz düşünerek bütün hareketlerini kendisi ile toplumun hayrı ve menfaati uğruna karşılıksız sarfeden insanların az da olsa mevcut olduğunu görürsünüz. Benim kanaatimce de bu azlıklar çok daha büyük işler başarırlar.”

Fahrettin Kerim Gökay’ı anma toplantısında Fahrettin Kerim Gökay’la anılarını anlatan Eski İstanbul Valisi Nevzat Ayaz Türkiye’de Lions’un kurucusu Gökay’ın, valilik ve belediye başkanlığı döneminde her zaman halkın içerisinde bulunarak vatandaşlarla yakın iletişimde olduğunu ifade etmektedir⁸⁰.

Semih Günver “Fahrettin Kerim Gökay” isimli yazısında sık sık Paris, Zürih ve Londra havaalanlarında karşılaştığını söylediği Fahrettin Kerim Gökay ile ilgili

“Her lisandan az çok konuşur. Herkesle ahbaplık eder. Dış gezilere bayılır. Başı üşüdüğü için şapkasını hiç eksik etmez fakat çok zaman bereyi tercih ederdi. Seyahate çıkarken Bebek’teki şekercilerden küçük kutular içinde badem ezmesi alır ve yabancı dostlarına dağıtır.”

ifadelerine yer vermiştir⁸¹.

Avukat Suat Ballar dostu Fahrettin Kerim Gökay için

“İnsanları, insanların sorunlarını, çalışmayı, hizmet etmeyi, topluma katkılarda bulunmayı, eşini ve kendini seviyordu. İnsanları etkilemedeki olağanüstü yeteneğiyle, onların gönlünü almasını bildiği kadar sorumluluğa yöneltmesini, insanların ilişkilerin odağı, hayır ve sevecenliğin öncüsü olmayı inanılmaz bir biçimde beceriyordu”

ifadelerini kullanmaktadır⁸².

⁸⁰ “Kazım Esen’e Plaket”, *Kadıköy*, 27 Ocak 2006, (Çevrimiçi), http://www.gazetekadikoy.com/home.asp?id=23&yazi_id=1466, 17 Ağustos 2010.

⁸¹ *Milliyet*, 10 Ağustos 1987, s. 13, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 23 Ağustos 2010

⁸² Ballar, a.g.e., s.201.

Fahrettin Kerim Gökay cesur ve çevresindekileri şaşırtabilen bir insandı. Portekiz'in Avrupa Konseyi'ne üyeliğinin kutlandığı dini bir ayine katılan Gökay hakkında Semih Günver Milliyet gazetesinde yazmış olduğu yazıda şu ifadelere yer vermektedir⁸³:

“Kilisede başında beresi elini yanağına dayadı ve Kur’andan bir sureyi yanık ve kuvvetli bir hafız sesi ile okudu. Herkes bu sürprize çok şaştı. Sempatı topladı. Gazeteler olayı yazdı. Gökay, kimsenin aklına gelmeyen şeyleri büyük bir cesaret ve doğal bir davranış gibi yapabiliyordu. Daha önemli konularda bile talimat almadan teşebbüse geçerdi. O bir cep kruvazörü, minyatür bir atom bombası idi. Zamanla yoruldu, yaşlandı ama o bunun farkında değildi. Eleştiriye çok alınıyordu. Bir gün resmi bir yemekte kendisini tutamamış ve “Ben tekin değilim evliya torunuyum. Benimle uğraşan ya felç olur ya kalp sektesinden gider” demişti. Esasen Gökay’dan yakınmak kimsenin aklına bile gelmezdi. Yurda dönüşlerinde Ankara’ya şöyle bir uzanır Dışişleri’ni pas geçer, Başbakan ve Cumhurbaşkanlarını görür, durumu sağlamaştırır ve Bebek’e geçici istirahata çekilirdi.”

“Fahrettin Kerim Gökay insan olarak ve eserleriyle büyük bir insandı”

diyen Gökay’ın öğrencilerinden Dr. Faruk Bayülken, hocası olan Gökay’ın kendisine büyük katkısı olduğunu dile getirmiştir. Gökay’ın daima en iyiyi aradığını söyleyen Bayülken,

“Gökay övülmekten hiç hoşlanmaz, haklı eleştirileri severdi. Hiçbir zaman duygularının esiri olmadı. Zaman ve sağlık onun için çok önemliydi. En büyük hırsızlığın başkasının zamanını çalanlar olduğunu düşünürdü”

demiştir⁸⁴.

Gökay’ın kişiliği ve kısa boyu ile zamanın karikatüristlerinin çize çize bıkmadığı ünlü ‘Küçük Vali’ haline geldiği ve hakkında çizilen karikatürlerin koca bir albümü doldurduğu ifade edilmektedir⁸⁵. 18 Mayıs 1950 tarihli Yeni Sabah

⁸³ *Milliyet*, 10 Ağustos 1987, s. 13, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 23 Ağustos 2010.

⁸⁴ “Kazım Esen’e Plaket”, *Kadıköy*, 27 Ocak 2006, (Çevrimiçi), http://www.gazetekadikoy.com/home.asp?id=23&yazi_id=1466, 17 Ağustos 2010.

⁸⁵ *Star Gazetesi*, (Çevrimiçi), <http://www.stargazete.com/pazar/unutulmus-bir-efsane-73485.htm>, 17 Ağustos 2010.

gazetesinin “Haftanın AYNASI” köşesinde Orhan Ural imzalı bir karikatür, bu karikatürlerden biridir⁸⁶. Şekil 6’da sözü edilen karikatüre yer verilmiştir.

Resim 6: Fahrettin Kerim Gökay’ın Yer Aldığı Bir Karikatür

Fahrettin Kerim Gökay, kendisi ile barışık ve kendisi ile ilgili şaka yapabilen bir insandı. Nitekim İmar ve İskân Bakanı iken, Cumhuriyet Senatosu Muğla Üyesi Muallâ Akarca’nın Fethiye ve Marmaris deprem evleri inşaatında çalışan işçilere dair sözlü sorusuna verdiği cevap sırasında orta sıralardan “Hocanın sesi duyulmuyor” uyarılarına karşın gülüşmelere neden olan “Efendim, boyumla bunun arasında bir tetabuk yapmaya çalışıyorum ama olmuyor” şeklinde cevap vermiştir⁸⁷.

⁸⁶ . Sine-i Millet Sergisi Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Seçim 1840–1950, İstanbul Büyükşehir Yayınları, İstanbul, 2008, s. 158.

⁸⁷ TBMM Arşivi, Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, C: X, 54. Birleşim, 02.04.1963, s.509.

İmar ve İskân Bakanı Fahrettin Kerim Gökay, 6785 sayılı İmar Kanununa geçici bir madde eklenmesi hakkındaki kanun teklifi münasebetiyle söz aldığı konuşmasında da boyunun kısalığı ile ilgili olarak

“Mikrofona karşı söylüyorum. Boyuma da ayarladım ama, hata bende değil, yaratanda”.

şeklinde konuşmuştur⁸⁸.

Fahrettin Kerim Gökay, valiliği döneminde basının yoğun ilgisi ile karşılanmıştır. Fahrettin Kerim Gökay’ın Belediye Başkanlığı ve Valiliği döneminde gazetecilerle iyi ilişkiler içinde olduğu Milliyet Gazetesinin arşivinde “Fahrettin Kerim Gökay” sorgusu sonucunda 1406 adet kayıt listelenmesinden de açıkça görülmektedir.

Gökay’ın 3 aylık Avrupa seyahati sırasında görevi bırakacağı dedikoduları üzerine yazılan bir yazıda:

“Daima güler yüzlü, daima nükteden zevk alır ve halkın arasında bulunmaktan hoşlanırdı. Makam, onunla halk arasına bir hudut çizemedi. Bir gün vapurla İstanbul’a geçiyorduk, etrafta bulunanların hepsi başına toplandılar, şikâyet sual yağmurları başladı. Bu seyyar ve hakiki şehir meclisinde hepsine ayrı ayrı cevap verdi. Vapur köprüye geldiği zaman kendisi ile görüşenle memnun ve bilhassa ümitvar ayrıldılar. Fahrettin Kerim sağlam bir müslümandı. Karakterindeki geniş müsamaha muhitine elinden geldiği kadar iyilik etme arzusu, insanları daima faziletli tanımak zevki bütün kuvvetini bu dini terbiyeden alıyordu. Türkler’in tarihini yapan büyüklerin türbelerini açmak ona müyesser oldu. Hazret-i Fatih’in sandukası huzurunda:

Her köşesinde dehrin nam-ı beka nisarın

Şayestedir denilse alem senin mezarın

manzumesini okurken sesinin titrediğini, gözlerinin buğulandığını fark ettim. Tarizlerden hiç alınmadı. Bir defa bile aleyhinde yapılan neşriyat dolayısı ile mahkemeye gitmedi.”

ifadeleri yer almaktadır⁸⁹.Ulunay “İstanbul Onsuz Olamaz” başlıklı yazısında üç aylık Avrupa seyahatinden sonra işinin başına dönen Gökay ile ilgili yine övücü

⁸⁸ TBMM Arşivi, *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi*, C: XIV, 101. Birleşim, 27.08.1963, s.26.

cümlelere yer vermektedir.49 yıllık meslek hayatında ümitsizliğe kapılmayan tek kişinin Fahrettin Kerim olduğunu ifade etmektedir⁹⁰. Suat Ballar Fahrettin Kerim Gökay'ın bilmediği bir konuyu kimden olursa olsun öğrenmek için çaba gösterdiğini ifade etmektedir⁹¹. Ballar'a göre Fahrettin Kerim Gökay⁹²;

“Pragmatikti ve her türlü engeli pratik zekası ile çözümlerdi. Yenilgiyi değil uğraşmayı severdi, İnsanların zaaflarına yenilmesine karşıydı. İç dünyasıyla büyük bir uzlaşmaya sahipti.

1957 yılında ‘sekiz sene, 27 gün, 9 saat, 11 dakika süren’ İstanbul valiliğinden ayrılmasının ardından Hayat dergisinde kendisi ile ilgili şu ifadelere yer verilmektedir⁹³:

“İstanbul’a şimdiye kadar birçok vali gelip geçti. Fakat İstanbul halkının kendisinden en çok bahsettiği Vali ve Belediye Reisi muhakkak ki Dr. Fahrettin Kerim Gökay oldu. Gün geçmezdi ki gazeteler sütun sütun kendisinden bahsetmesinler. Akşam radyoyu açardınız, oynayan bir skeç arasında bile bazen, ‘Mini mini valimiz... Ne olacak halimiz...’ diye ondan dem vurulduğunu işitirdiniz. Bir zamanlar ‘Gökte Allah, yerde Fahrettin Kerim’ sözü bir atasözü gibi dillerde dolaşıyordu.”

Atatürk'ün ölümü münasebetiyle İnönü'nün gençliğe gönderdiği mesajın okunmasını müteakip söz alan İstanbul Vali ve Belediye Başkanı Fahrettin Kerim Gökay, heyecanlı bir hitabe ile ezcümle şunları söylemiştir⁹⁴:

“11 yıl evvel Büyük Atanın ruhu Türk Milletinin sembolü olarak semaya yükseldi. 10 Kasım sabahı saat 9 u beş geçe hayata gözlerini kapadı. İnsan şahsiyetinin şuuraltı ve şuur denilen hüviyetinden' başka bir de üstün şuur tarafı vardır. Üstün şuurlu Atatürk 11 yıl evvel öldüğü zaman, dostu, düşmanı ağlatan yegâne insan olduğunu bütün Dünya şahit oldu. Atatürk vekarı ve iradeli kudretini bütün Dünyaya ispat etmiştir. Bugünkü içli ve canlı toplantıda İstanbul hemşerileri adına Büyük Atanın huzurunda tazimle ve hürmetle eğiliyorum.”

⁸⁹ Ulunay, “Takvimden bir yaprak”, Milliyet, 01Temmuz 1957, s. 3, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 25 Ağustos 2010

⁹⁰Ulunay, *Milliyet*, 08 Ekim 1957, s. 3, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 25 Ağustos 2010

⁹¹ Ballar, a.g.e., s.202.

⁹² Ballar, a.g.e., s.205.

⁹³ Star Gazetesi, (Çevrimiçi), <http://www.stargazete.com/pazar/unutulmus-bir-efsane-73485.htm>, 17 Ağustos 2010.

⁹⁴ T.C. Başbakanlık Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, (Çevrimiçi), <http://www.byegm.gov.tr/ayintarihidetay.aspx?Id=501&Yil=1949&Ay=11>, 19 Ağustos 2010.

Fahrettin Kerim Gökay'a yaşamı boyunca çeşitli devletler (Fransa, Almanya, Ürdün, Pakistan, Yugoslavya, Yunanistan, İtalya, Libya ve İspanya) tarafından çeşitli nişanlar verilmiştir. Atina ve kimi ABD şehirleri de kendisini şeref diplomaları ile ödüllendirmiştir⁹⁵.

Gökay'ın başarısında geniş kültürünün, çalışkan ve enerjik karakterinin, sonradan adına açılan kütüphane için belediyeye bağışladığı 20 bin ciltlik kitaplarının payı bulunmaktadır. Ayrıca örnek alınacak bir diğer davranışı da görüşmelerden önce daima hazırlıklı davranmasıdır. Gökay, isterse randevuya bir saat kalmış olsun hemen ziyaretçinin memleketi ve mesleği gibi konularda fikir sahibi olur; ziyaret günü rahatça konuşur, sıkıntılı hava estirmez, soğuk protokol havasını hemen dağıtırdı. Ulusal-uluslararası toplantılarda sempati toplamayı ve dikkatleri üzerine çekmeyi bilmiştir⁹⁶. Fahrettin Kerim Gökay tüm çalışmalarındaki kuvvet ve kudreti içki ve sefahat düşmanlığından bulduğunu ifade etmektedir⁹⁷.

Semih Günver'in "Fahrettin Kerim Gökay" isimli yazısında Fahrettin Kerim'in yaşantısı ile ilgili şu ifadelere yer verilmektedir⁹⁸:

"İçkiden nefret ederdi, sigara içmezdi, kumar oynamazdı, kadınlara düşkün değildi, namaz kılar oruç tutardı, hırslı idi."

Gökay'ın renkli kişiliği ile ilgili eski Milliyet yazarı Orhan Peksayar şöyle diyor⁹⁹:

"Fahrettin Kerim Gökay en ağır eleştirileri bile büyük bir hoşgörü ile karşılamıştır. Sabah erken saatlerde vilayete gelen ve yol boyunca gördüğü aksaklıkları not ederek bunları hemen takip ettiren de, o günlerin sevimli Valisi Gökay'dır. Yetersiz yolların imarı onun zamanında ele alınmıştır. Kooperatiflere arsa verilmesi uygulaması onun zamanında başlamıştır. Celal Şahin'in kendisi için bestelediği "Mini mini valimiz ne olacak halimiz" müzikli fantezisi artık tatlı bir hatıra olarak kalacaktır."

⁹⁵ Acar, a.g.e., s. 119.

⁹⁶ Ziyaoğlu, a.g.e., s.406.

⁹⁷ Fahreddin Kerim Gökay, *Şimalden Notlar*, Kader Basımevi, İstanbul, 1948, s.64.

⁹⁸ *Milliyet*, 10 Ağustos 1987, s. 13, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 23 Ağustos 2010.

⁹⁹ *Milliyet*, 23 Temmuz 1987, s. 12, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 23 Ağustos 2010.

Halk tarafından çok sevilen ve kısa boyu dolayısıyla hakkında "Mini Mini Valimiz, Ne Olacak Halimiz?" tekerlemesi üretilen Fahrettin Kerim Gökay,

"Halk plajlara akın etti, vatandaş denize giremiyor."

diyerek dönemin elitlerinin Türk toplumuna bakışını gösteren kült cümlelerden birini bizlere armağan etmiştir¹⁰⁰.

Hakkı Devrim ise kendisi hakkında şu ifadeleri kullanmaktadır:

“Rahmetli Gökay çok tanınan iyi bir hekim, muhteris (aşırı tutkulu), insanları yadırgatacak kadar canlı ve hareketli, karikatürlere, fıkralara konu olan, insanların ilgisine fazlaca düşkün, kısası güvenden çok şaşkınlık uyandıran bir insandı.”¹⁰¹.

Fahrettin Kerim Gökay’ın günlük yaşantısına ait bilgilere yaşayan en eski Lions’lardan biri olan Avukat Suat Ballar kitabından şu sözlerle yer vermektedir¹⁰²:

Mesleğinin, görevinin ve kişiliğinin kıyasıya uğraşlarını içine atmaz ve evine de getirmezdi. Çevresine de aynı öğütleri verir ve yaşantısından söz etmezdi. Müziğin her türüne, özellikle klasik musikiye hayrandı. Sağlığı elverdiği sürece Cumartesi konserlerini kaçırdığı görülmemiştir. En zor bestelerin bile kritiğini cesaretle ve yeterince yapardı. Yaşının sorulmasından ya da sağlığından söze edilmesinden hoşlanmazdı. “Cenab-ı Allah’ın hikmetinden sana söz düşmez” derdi. İştahla yemek, geceleri erken yatmak ve başına bere giymek alışkanlığından çok sağlığına verdiği önemden ileri geliyordu.”

Ne yazık ki hakkında yukarıda yer alan olumlu haberlerin yanı sıra olumsuz haberler de yayınlanmıştır. 6–7 Eylül olayları ile ilgili bilgiler 3. Bölümde yer almaktadır. Bu olayın dışında 1979 yılında “Ord. Prof. Gökay’ın sabıkası araştırılacak” başlıklı bir haber yayınlanmıştır. Habere göre Gökay, sahibi bulunduğu Küçük Ayasofya Hamamı’nda tahrifat yaptığı gerekçesi ile İstanbul 7.

¹⁰⁰ Wikipedia, (Çevrimiçi), http://tr.wikipedia.org/wiki/Fahrettin_Kerim_G%C3%B6kay, 17 Ağustos 2010.

¹⁰¹ Hakkı Devrim, “Mehmet Barlas’ı okudum. Son zamanlarda hiç bu kadar gülmemiştım”, *Radikal Gazetesi*, 1 Temmuz 2001, (Çevrimiçi), <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=6636&tarih=01/07/2001>, , 17 Ağustos 2010.

¹⁰² Ballar, a.g.e., s.202.

Ağır Ceza Mahkemesi'nde yargılanmıştır. Fahrettin Kerim Gökay'ın katılmadığı duruşmada eşi Emine Nilüfer Gökay “Hamamın yerini dahi bilmiyorum orayı kiracı işletiyordu” şeklinde ifade vermiştir. Duruşma Fahrettin Kerim Gökay'ın sabıkasının araştırılması üzere ileri bir tarihe ertelenmiřtir¹⁰³.

Bir kongre için Meksika'ya giden Fahrettin Kerim Gökay “David Kasırgası”na yakalanmıştır. 19 saat süren korkunç kasırgadan kurtulan Fahrettin Kerim Gökay

“Allah'a şükürler olsun ki canımızı telef etmeden kurtuldum”

demiřtir¹⁰⁴.

Yavuz Donat “Çok Önemli Suçlular (VIP)” isimli yazısında yakın geçmişin önemli idarecisi Fahrettin Kerim Gökay'a da yer vermiş, İstanbul Valiliği sırasındaki bazı icraatları nedeniyle hakkında hayli soruşturma açıldığından, Yassıada'da iki suçtan yargıç önüne çıkarıldığından ve bir memurunu başarılı bulup “bir maaş ikramiye vermekten bile” soruşturmaya uğradığından söz etmiřtir¹⁰⁵.

1965'te siyasetten çekilerek zamanını evinin bahçesindeki gülleri yetiştirerek geçirmeye bařlamıřtır¹⁰⁶.

Hüsamettin Gökay ağabeyinin siyaseti bıraktıktan sonra tam bir emekli profesör olarak devam ettirdiğini, ölümüne kadar devamlı toplantılara katılan, herkesle meşgul olan bir kimse olduğunu ifade etmektedir¹⁰⁷.

¹⁰³ *Milliyet*, 28 Ocak 1986, s. 3, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 23 Ağustos 2010.

¹⁰⁴ *Milliyet*, 12 Eylül 1979, s. 7, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 23 Ağustos 2010.

¹⁰⁵ *Milliyet*, 1 Mayıs 1996, s. 10, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 25 Ağustos 2010.

¹⁰⁶ Çevrimiçi), <http://www.msxlabs.org/forum/siyaset-tr/22871-fahrettin-kerim-gokay-fahrettin-kerim-gokay-hakkinda.html>, 17 Ağustos 2010.

¹⁰⁷ Şentürk, a.g.e., s.119.

Son röportajını Milliyet gazetesi Yazı İşleri Müdürleri'nden Yener Süsoy'a 16 Mart 1986 tarihinde veren Gökay, bu röportajda politikaya hoşuna gittiği için sarıldığını söylemiş, “Ben İstanbul’un prensiydim” , “Tarih olmak büyük bir şey” gibi ifadeler kullanmıştır¹⁰⁸.

¹⁰⁸ *Milliyet*, 23 Temmuz 1987, s. 12 , (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 23 Ağustos 2010.

2. BÖLÜM

AKADEMİK HAYATI

Fahrettin Kerim Gökay henüz tıp fakültesinde öğrenci olduğu sırada 1919'da yardımcı asistan sıfatıyla “Toptaşı Bimarhanesi'nde çalışmaya başlamıştır¹. Bu süre zarfında aynı yerde çalışmakta olan Mazhar Osman ile birlikte çalışma ve bilgisini artırma fırsatı yakalamıştır. Fahrettin Kerim Gökay başarılı bir şekilde 1922 yılında tıp fakültesinden mezun olduktan sonra aynı yıl 28 Mart tarihinde “Emrazı Akliye ve Asabiye Mütahassısı” sertifikası almıştır². Almanya'ya ve Viyana'ya giderek psikiyatri ve nöroloji alanında çalışmalarda bulunmuştur³. 1922–1923 yıllarında Münih'te Ruhiyat Laboratuvarında, 1923'te Viyana'da Asabiye ve Akliye Kliniği'nde ihtisas yapmıştır⁴.

Prof. Dr. Kenan TÜKEL, “Türkiye'de Nörolojinin Gelişmesi” isimli çalışmasında Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda Mazhar Hoca'nın, Toptaşı Bimarhanesi Başhekimliği'ne tayin edildikten sonra asistanlarını, bilgi ve görgülerini artırmak için gerektiğinde kendi cebinden mali destek de vererek Almanya'ya gönderdiğinden söz etmektedir. Asistanlarından Şükrü Hazım Tiner, Nöroloji için Nonne'nin yanına Hamburg'a, İhsan Şükrü Aksel, Münih'te Spielmayer'in yanında nöropatoloji yapmaya, Ahmet Şükrü Emed, yine Münih'te seroloji yapmaya, Abdülkadir Cahit Bresleu'da Foerster'in yanına Nörolojiye giderken; Fahrettin Kerim Gökay, Münih'te klinik ve deneysel psikiyatri yapmak için Kraepelin'in yanında gitmiştir⁵. Fahrettin Kerim Gökay, 20. yüzyılın ilk yarısında Türk psikiyatrisinin temsilcisi olan Raşit Tahsin, Mazhar Osman, Nazım Şakir, İhsan

¹ Acar, a.g.e., s. 116.

² Fahrettin Kerim Gökay, *Hal Tercümesi*, s.2.

³ Şentürk, a.g.e., s. 116.

⁴ Ziyaoğlu, a.g.e. ,s.389.

⁵ Kenan Tükel, “Türkiye'de Nörolojinin Gelişmesi”, (Çevrimiçi), http://www.nobiva.org/sayfa.asp?kat_id=1&yazi_id=2, 22 Ağustos 2010.

Şükrü Aksel gibi Türkiye’de Kraplin okulunu öğreten efsaneleşmiş hekimler arasında sayılmaktadır⁶.

1924 yılında Türkiye’ye dönüşünde bimarhanenin “Tecrübî Ruhiyat Laboratuvarı” şefliğine atanmıştır. Aynı yıl Toptaşı Hastanesi Bakırköy Akıl Hastanesi’ne taşınmaktadır. Kendisi Başhekim Mazhar Osman tarafından taşınma işi ile ilgili olarak bizzat görevlendirilmiştir. Bu süreçte kendisine Başhekim Mazhar Osman başta olmak üzere, dönemin merkez komutanı Albay Atıf Bey, Milli Savunma Bakanı Kazım Özalp ve Sağlık Bakanı Dr. Refik Saydam’ın destek ve yardımları olmuştur⁷. Eski bir askeri kışanin akıl hastanesi haline getirilme sürecinde yaşadıklarını zorlukları kardeşi Hüsamettin Gökay şu şekilde ifade etmektedir⁸:

“O zaman bana anlatırdı, hastaların bazılarını sırtımızda bile aldık götürdük diye.”

1924'te “Nöroloji” bağımsız bir klinik halinde İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde kurulmuş ve başına Prof. Dr. Hayrullah Diker getirilmiştir⁹. Fahrettin Kerim Gökay, Bakırköy Akıl Hastanesi’nde şef olarak çalıştıktan sonra 1926 yılında Tıp Fakültesi Psikiyatri Kürsüsü ‘müderri muavinliği’(şimdiki adı ile doçent) sınavını kazanmıştır. Aynı yıl içinde “Akli Hastalıkların Teşhisi ve Tedavileri” ve “Tecrübî Ruhiyatta Muayene Usulleri” adlı iki kitap yayınlamıştır¹⁰. 1928’de kendisini yalnız tedarisata vermek üzere 3500 kuruş maaşlı Emrazı Akliye Tecrübî Ruhiyat Laboratuvarı’ndan ayrılarak 2500 kuruş maaşlı müderri muavinliği görevine geçmiştir. 1933’te Üniversite Reformu ile profesör olmuştur¹¹. 1933 Reformu ile fakülte Haydarpaşa’dan Rumeli yakasına taşınmıştır¹². Aynı dönemde Mazhar

⁶ Erhan Özcan, (Çevrimiçi), http://erhanozcan.com/index.php?option=com_content&view=article&id=101%3Apsikiyatri-tarihi&catid=45%3Adiger-sayfalar&limitstart=2, 22 Ağustos 2010.

⁷ Acar, a.g.e., s. 116.

⁸ Şentürk, a.g.e., s. 116.

⁹ Dursun Kırbaş, “Türkiye’de Nörolojinin Dünü Bugünü”, (Çevrimiçi), http://www.nobiva.org/sayfa.asp?kat_id=1&yazi_id=1, 22 Ağustos 2010.

¹⁰ Ziyaoğlu, a.g.e., s.389.

¹¹ Fahrettin Kerim Gökay, *Hal Tercümesi*, s.3.

¹² Kırbaş,a.g.m.

Osman Hoca psikiyatri kürsüsünün başına getirilmiştir. Kenan Tükel, o zaman tek fakülte ve tek Nöroloji kürsüsü olan, İstanbul Tıp Fakültesi'nde, Nöroloji Kürsüsü'nün başına, evvela vekâleten ve 1942'de de asaleten Fahrettin Kerim Gökay'ın seçildiğini ifade etmektedir¹³. Şentürk ise Tıp Fakülteleri'nin Cerrahpaşa ve Çapa olarak ikiye ayrılmasının ardından Fahrettin Kerim Gökay'ın Cerrahpaşa'da Nöroloji Kürsüsü'nün başına geçerek 1942'de ordinaryüs profesör olduğunu ifade etmektedir¹⁴. Çoğu kaynakta Fahrettin Kerim Gökay'ın ordinaryüs profesör olma tarihi 1942 olarak ifade edilirken, kendi hal tercümesinde 1941 olarak yer almaktadır¹⁵.

Tükel, o yıllarda Fahrettin Kerim Gökay ile ilgili şöyle diyor¹⁶:

“Nöroloji Kürsüsü'ne yeni asistan kadrosu sağladı ve bir çalışma düzeni meydana getirmeye başladı. Harbin sonu, hocanın gayreti ile bir atılım dönemi oldu. Fahrettin Hoca durmuyor, yurt içinde ve dışında araştırmalar yapıyor ve harp boyu duyup işitmediklerimizi yerinde tetkik ediyor, uluslararası kongrelere katılıyordu. Gayesi, bir taraftan yanında çalışanların bilgi ve görgülerini artırmak, diğer taraftan da kliniği şehre taşıyarak, daha iyi imkânlarla gelişmesini sağlayıp, klinikler arası işbirliğinden faydalanmaktı.”

Tükel daha sonra Fahrettin Hoca'nın kendisinin akademik kariyerine olan katkısından bahsetmiştir. Amerika'ya gitmek üzere hazırlıklara başladığı bir sırada, bir sabah, Fahrettin Kerim Gökay'ın İstanbul'a Vali ve Belediye Reisi tayin edildiğini gazetelerden öğrendiğini ifade eden Tükel, hocanın en yakını olarak bilinen kendisine bile, bu meselenin hazırlık safhasından bahsetmediğini ifade ederek o dönemi şöyle aktarmaktadır:

“Herkes, kendisini tebrik için kuyruğa girmişti. Ben bu yeni görevinden dolayı kendisini tebrik etmedim, üzüntümü bildirdim. Fahrettin Hoca engin müsamahası ile bu sözlerimi gülerek karşıladı ve hatta gazetelerde verdiği beyanatta, hakkımda layık olmadığım methiyelerde bulundu. Ancak, beni üzen bu yeni görevinde Hoca, kürsüye olan sevgisini ve bağlantısını devam ettirdi.”

¹³ Kenan Tükel, “Türkiye'de Nörolojinin Gelişmesi”, (Çevrimiçi), http://www.nobiva.org/sayfa.asp?kat_id=1&yazi_id=2, 22 Ağustos 2010.

¹⁴ Şentürk, a.g.e., s. 117.

¹⁵ Fahrettin Kerim Gökay, *Hal Tercümesi*, s.3.

¹⁶ Tükel, a.g.m.

Fahrettin Kerim Gökay CHP Vilayet Kongresi'nde Kadıköy delegesi sıfatıyla mesleği ile yakından ilgili olarak ülkede gördüğü sorunların çözümüne ilişkin önerilerde bulunarak bunları 10 madde halinde özetlemiştir¹⁷.

1. Milli nüfus siyasetimize zarar veren sosyal amilleri parti cephesinden incelemek ve memleketimizin harp sonu sosyal programını hazırlamak üzere parti umumi merkezinde bir sosyal araştırma komitesinin tesisi
2. Evlenmeyi ve doğumu çoğaltmak için evlenenlere kolaylıklar gösterilmesi, kadınlarımızın iş hayatından ziyade ev hayatında yer almaları
3. Çalışmaya mecbur olan kadınlarla mali durumları müsait olmadığından dolayı çocuklarına bakamayan ailelerin çocukları için Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından ucuz ücretle memleketin büyük şehirlerinde bakım yurtları açılması
4. Çocuk düşürme sosyal endikasyona müsaade edilmemesi ve çocuk düşürenlere karşı mevcut cezaların şiddetlendirilmesi, kimsesiz çocuklar için şehir merkezlerinde veyahut memleket hastanelerinde az yataklı kreşler vücuda getirilmesi
5. İçki istihkalinin artması karşısında istihlakın arttırılmaması içki fiyatlarının harpten sonra da ucuzlatılmaması, içki şişeleri üzerine sağlık vergisi pulları yapılandırılması
6. İnhisarlar Vekâletince meyve suyu fabrikaları vücuda getirilmesi
7. Mektep hekimliğinin bir ihtisas işi haline getirilmesi, mektep ve aile işbirliği yolunda esaslı kararlar alınması(çocuk terbiyesi)
8. Edirnekapı ve Etimesutdaki sıhhat murakabe merkezlerinin memleketin muhtelif bölgelerinde çoğaltılması
9. Memlekette gezici sağlık kolları vücuda getirilmesi
10. Hastabakıcı mesleğini inkişaf ve hastabakıcı sayısının çoğalması için tedbirler alınması

Fahrettin Kerim Gökay, 1949'da zamanın Sağlık Bakanı Dr. Kemali Beyazıd'ın da yardımı ile Nöroloji Kürsüsü'nü Bakırköy'den şehre taşımıştır¹⁸.

¹⁷ Fahrettin Kerim Gökay, "C.H.P. Vilayet Kongresinde Prof. F. K. Gökay'ın Söylediği Nutuk ve Dilekler", *Yeşilay Aylık Sosyal Sağlık ve Kültür Mecmuası*, (Şubat 1943), Yıl XI, Sayı: 122, s.1-2.

¹⁸ Tükel, a.g.m.

Fahrettin Kerim Gökay İstanbul Valisi ve Belediye reisi olunca 1949–1950 arası dönemde klinik yönetimi İhsan Şükrü Aksel'e geçmiştir. 1950 yılında beşincisinin yayımlanan Nöroloji kliniği çalışmalarını kapsayan yıllık tarzındaki kitaplarda Ord. Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay'ın bir önceki yıl için değerlendirmesinin yanı sıra klinik çalışma programı, yapılan seminerler, toplantılar, katıldığı toplantı ve kongrelerde sunulan bildiriler, klinikte yatan ve incelenen hastaların dökümlerinin yanı sıra, dünya literatüründeki yeni gelişmeler yer almaktadır. 1950 basımı olan Nöroloji Kliniği yıllığı ise Fahrettin Kerim Gökay'ın bir yıl önce çekilen fotoğrafı ile başlamakta, anı fotoğrafları ile devam etmekte, hal tercümesi ile hocanın kendi ağzından öz yaşam öyküsünü vermektedir. Bütün eserlerinin (206 adet) dökümü de yazıya eklenmiştir¹⁹.

Resim 7. İstanbul Klinik Derslerinde yayınlanan bir resim²⁰. (Mazhar Osman Uzman, Hayrullah Diker ve Fahrettin Kerim Gökay talebeleriyle birlikte).

Fahrettin Kerim Gökay'ın yerli- yabancı yayınlarının arasında ruh ve sinir hastalıklarına ilişkin olanlar dışında alkolizm, toksikomani, eroinomani, haşişomani, marazi aşklar, sinir frengisi, cüzam ve kalıtım, intiharlar, sosyal psikoloji ve tıp tarihi ile ilgili konular bulunmaktadır²¹. (Eserleri hakkında detaylı bilgi için bkz. 5. Bölüm)

¹⁹ Tükel, a.g.m.

²⁰ Tükel, a.g.m.

²¹ Acar, a.g.e., 120.

Döneminin ünlü hocalarından Fahrettin Kerim Gökay'ın 2. baskısını 1951'de yaptığı *Sinir Hastalıkları (Nöroloji)* kitabının önsözünde Gökay şu ifadelerle yer vermektedir²²:

"Bugün kitabımın 2. baskısını talebelerime verirken onlardan maddeten ayrı olmaktan mütevellit üzüntümü saklayamayacağım. Fakat onlarla manevi alakam devam etmektedir. Senenin muayyen zamanlarında yaptığım derslerle bu alakamı devam ettiriyorum. Hocalığa intisap ettiğim günden beri kliniği şehre nakletmek benim için samimi bir idealdi. Bu idealimin bugün tahakkuk etmiş olduğunu görmekle bahtiyarım. Birlikte çalıştığım değerli arkadaşlarımın başarılı mesailerini ile kliniğimiz ve şubemiz her gün yeni bir gelişme göstermektedir."

Resim 8. Fahrettin Kerim Gökay'ın "Sinir Hastalıkları" İsimli Kitap Kapağı²³

Fahrettin Kerim Gökay, 1955'te Münih Üniversitesi'nde fahrî doktora unvanını aldığı zaman Osmanlı- Alman ilişkilerini ile ilgili kısa bir metin kaleme almıştır. Bu metinde Fahrettin Kerim Gökay, Türk-Alman ilişkilerini Ogier Ghiselin de Busbecq'in 1554–1562 devresindeki sefaret misyonundan başlatmakta, Goethe, Hammer-Purgstall, Zinkeisen, Fallmerayer gibi yazar ve şarkiyatçıların Türk-Alman kültür bağları açısından önemini vurgulamakta, askerî ilişkiler ve özellikle Almanların son dönem Osmanlı tıbbına katkılarının kuvvetle altını çizmektedir²⁴.

²² Kırbaş, a.g.m.

²³ Tükel, a.g.m.

²⁴ Selçuk Akşin Somel, "Almanlar Dersaadet'te: 1870–1918 Devresi İstanbul'unda Almanlarla Osmanlıların Kültürel ve Toplumsal Buluşma Deneyimi", (Çevrimiçi), http://research.sabanciuniv.edu/11819/1/Somel_Almanlar_Istanbulda.pdf, 23 Ağustos 2010.

3. BÖLÜM

SİYASİ HAYATI (1949–1965)

3.1. BELEDİYE BAŞKANLIĞI ve VALİLİĞİ (1949–1957)

Ord. Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay'ın siyasi hayatı sosyal çalışmalar yaptığı süre içinde CHP İstanbul Vilayeti Reisliği yapması ile başlamaktadır. Ancak bu dönemde iki görevin bir arada yürüyemeyeceğini düşünerek kendini profesörlüğe vermiştir. 1949 yılının Şubat ayında Yüksek Sağlık Şurası Üye ve Başkanlığına seçilmiştir¹.

Fahrettin Kerim Gökay, 18.10.1949 tarihinde gerçekleştirilen toplantı neticesinde Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün imzası ile alınan karar ile açık olan İstanbul Valiliği'ne atanmıştır. Devlet Arşivleri Kütüphanesi'nden elde edilen bu karar örneğine Ek 1'de yer verilmiştir. Başbakan Şemsettin Günaltay döneminde 19.10.1949 tarihinde İstanbul Valiliği'ne ve Belediye Başkanlığı'na atandığı zaman üniversiteden ayrılmıştır².

Fahrettin Kerim Gökay 24.10.1949 – 26.11.1957 arasında 8 yıl 1 ay 2 gün süre ile görev yapmıştır³. Esat Bey, Ali Haydar Bey, Raşit Bey, Süleyman Sami Bey, Mithat Bey, Muhittin Üstündağ, Dr. Lütfü Kırdar'dan sonra Ord. Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay 8. İstanbul Valisi olarak görev yapmıştır⁴.

Gökay Vilayette göreve başladığında ilk işi makam odasında değişiklik yapmak olmuştur. Oda kapısı ile masası arasındaki mesafeyi açarak, gelen

¹ Fahrettin Kerim Gökay, *Hal Tercümesi*, s.4.

² Şentürk, a.g.e., s. 117., (Çevrimiçi), <http://www.tarihtebugun.gen.tr/index.asp>, 22 Ağustos 2010.

³ İstanbul Valiliği, (Çevrimiçi), <http://www.istanbul.gov.tr/?pid=69>, 17 Ağustos 2010.

⁴ İstanbul Valiliği, (Çevrimiçi), <http://www.istanbul.gov.tr/?pid=48>, 22 Ağustos 2010

ziyaretçinin masa önüne gelinceye kadar ruh halini anlamayı amaçlamıştır. Bu tutumu alacağı kararlarda çok faydalı olmuştur⁵.

14 Mayıs 1950’de Türkiye’de ilk kez tek dereceli bir seçim yapılmıştır. Gökay’ın Vali ve Belediye Başkanlığı görevlerinde henüz yedinci ayı bile dolmamıştır. Henüz belediyeciliği hakkında kimsenin fikri olmamasına rağmen Mareşal Fevzi Çakmak’ın cenaze törenindeki tutumu ile valilikteki kabiliyet ve becerikliliğini göstermiştir. Bu törende Gökay, halk ile hükümet arasında çıkması kuvvetle muhtemel kanlı olayları önlemiştir⁶. Tören sırasında Beyazıt Meydanı’nı dolduran on binlerce halk Fevzi Çakmak’ın cenazesine protokol dışında sahip çıkmak istemiştir. Gökay, halkın bu teşebbüsünü hükümet tarafından mareşalin ölümüne karşı gereken saygının gösterilmemesinden ve radyolarda milli matem estirilmediğinden yakınan toplumun teşebbüsü olduğunu sezmiştir. Kuvvet gösterisinde bulunmak isteyenleri ve resmi programı uygulamak kararında olanları önleyerek “Merasim burada bitmiştir” demiş, cenazeyi halka devrettirmiş ve töreni bitirmiştir⁷.

Aşağıda yer alan Resim 9’da Fahrettin Kerim Gökay’ın 14 Mayıs 1950’de oy kullanırken çekilen bir resmi yer almaktadır⁸. 14 Mayıs 1950 tarihli Her Gün gazetesinde yer alan fotoğrafta keyifli olduğu gözlerden kaçmayan Gökay’ın seçim günü ile ilgili görüşleri de “Vali bu sabahki vaziyeti izah etti” başlığı ile verilmiştir. Bu yazıda Fahrettin Kerim Gökay’ın sabah dokuzu beş geçe eşi ile birlikte Vali Konağı yakınlarındaki 186 numaralı sandığa oyunu attığı ve gazetecilere verdiği demeçte vatandaşların sabahın erken saatlerinde 1946 seçimlerinden daha yoğun bir ilgi gösterdiklerini ifade etmiştir.

⁵ Ziyaoğlu, a.g.e. ,s.406.

⁶ Ziyaoğlu, a.g.e. ,s.390.

⁷ Ziyaoğlu, a.g.e. ,s.407.

⁸ *Sine-i Millet Sergisi Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Seçim 1840-1950*, İstanbul Büyükşehir Yayınları, İstanbul, 2008, s. 150.

Resim 9: Fahrettin Kerim Gökay'ın 14 Mayıs 1950 Tarihinde Oy Kullanırken Çekilen Resmi

1950 seçimleri ile Demokrat Parti'nin iktidara gelmiş olmasına rağmen görevine son verilmemiştir. Bu konu ile ilgili yapılan yorumlarda onun 'her devrin adamı' olma özelliğinden, tarafsızlığından söz edenlerin yanında en üst dereceden bir mason olmasının rolüne de işaret edilmektedir⁹.

Fahrettin Kerim Gökay, görev yaptığı süre içinde mevzuat kalıplarına sıkı sıkıya bağlanmamış, mevzuatın dışına çıkmadan çözüm yolu bulmayı bilmiştir. Hatta mevzuata göre imkânsız olan bazı durumlarda, verimli bir sonucu önlemek için "benim kara kaplı kitabım bakalım ne diyor?" esprisi ile giderebilmiştir¹⁰.

⁹ Star Gazetesi, (Çevrimiçi), <http://www.stargazete.com/pazar/unutulmus-bir-efsane-73485.htm>, 17 Ağustos 2010.

¹⁰ Ziyaoğlu, a.g.e. ,s.406.

Vali Vefik Kitapçığıl'in "Anılar" adlı kitabında Vefik Bey'in Vali Muavini olduğu dönemde Vali Fahrettin Kerim Gökay ile ilgili anılarına da yer verilmektedir. Burada Vefik Bey valilikteki protokol hizmetleri ile ilgili olarak şu satırlara yer vermektedir¹¹:

"Valimiz, karşılama ve uğurlama konularında çok ölçülü bir tutum içindeydi. Ankara'dan gelen Cumhurbaşkanı ve Başbakan'dan başka hiçbir bakanı karşılamaya veya uğurlamaya gitmezdi. Bu görevi bizler yapardık. Yabancı misafirlerden, devlet başkanı, başbakan gibi kişiler için Vali hazır bulunur, diğerleri için ilgili bakanlık temsilcileri ile yine bizler görevli olurduk. Fahrettin Kerim Gökay'ın çok önemli işlerle ilgilenme konusundaki kararlılığı dolayısıyla, diğer hizmetleri tamamen bize bırakması ve o konularda yetki vermesi sayesinde bizler İstanbul'da güçlü kişiler haline gelmiştik."

20 Ocak 1953 tarihinde verilen tezkere üzerine Ord. Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay, Ord. Prof. Dr. Kazım İsmail Gürkan ve Dr. Hüseyin Enver Karan ile birlikte 5305 sayılı kanuna değiştirilen Umum Hıfzısıhha Kanunu'nun 12. Maddesine göre yeniden Yüksek Sağlık Şurası azalığına tayin edilmiştir. Bu karara ilişkin Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nden elde edilen resmi belge Ek 2'de yer almaktadır.

İstanbul'da yakacak, et, ekmek ve çeşitli gıda maddeleri sıkıntısının önlenemediği bir dönemde İstanbul Valisi ve Belediye Başkanı sıfatı ile Fahrettin Kerim Gökay 04.02.1954 tarihinde yaptığı¹²

"Evlerinizde odun, kömür istifçiliği yapmayın, haftada iki defadan fazla et yemeyin, yiyebileceğinizden fazla ekmek almayın"

açıklaması ile halktan yardım istemiştir.

Gökay'a yapılan ziyaretler, İstanbul'un önemli ve bazen tarihi değeri kapsayan olaylarını oluşturmaktadır. Bu büyük çapta olaylar arasında Avrupa'yı, Amerika'yı, Balkanları, Ortadoğu'yu ilgilendiren Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Triygvie Lie'nin, Atlantik Orduları eski Başkumandanı ve sonradan Amerika Cumhurbaşkanı olan Eisenhower'ın, Yunanistan Başbakan Yardımcısı Sofokles Venizelos'un, Pakistan Hariciye Veziri Zahirullah'ın, Efgan Başbakanı Mahmud

¹¹ Şentürk, a.g.e., s.123-124.

¹² (Çevrimiçi), <http://www.tarihtebugun.gen.tr/index.asp>, 22 Ağustos 2010.

Han'ın, Ürdün Meliki Abdullah'ın, Yunan Hükümdarlarının, Amerikan devlet adamlarından Vali ve Cumhurbaşkanı adaylarından Stevenson'un ve Foster Dulles'in yine Birleşmiş Milletler Genel Sekreterlerinden Lord İsmoy'un, Güney Kore Meclis Reisi Shinikiy'in, ünlü Amiral Mounbatten'un Ürdün Meliki Abdullah'ın oğlu Kral Hüseyin'in, Harold Stassen'in ziyaretleri yer almaktadır¹³.

İstanbul Valiliği'ne bağlı olarak yürütülen belediye hizmetleri, 01.03.1956 tarihinde belediye binasında yapılan bir törenle birbirinden ayrılmıştır. Belediye Meclisi'nde yapılan seçim sonucunda bağımsız hale gelen Belediye Başkanlığı görevi, bir yıl süreyle yine Vali Fahrettin Kerim Gökay'a verilmiştir¹⁴. Fahrettin Kerim Gökay'dan sonra Valilik ile Belediye Başkanlığı ayrılmıştır¹⁵.

İstanbul Valisi Fahrettin Kerim Gökay'ın 28 Haziran 1956'da Başbakan Adnan Menderes'e göndermiş olduğu ve Ek 3'te yer alan Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi'nden elde edilen belgede bazı ithalatçıların Merkez Bankası'ndaki paralarını çekmekte olduğunu ifade etmektedir. Tahsis yapılamayacağı için piyasada mal bulunamayacağına ilişkin propaganda yapıldığı hakkında bilgi vermekte ve mağazalara hücumun önlenmesi adına tedbir alındığını belirtmektedir.

Fahrettin Kerim Gökay, 2 Mayıs 1957 tarihinde İstanbul Gazeteciler Cemiyeti'nin çıkarmış olduğu Bayram Gazetesinde "Bayramda Manevi Cephe" başlıklı bir yazı yazmıştır. Bu yazısında Rafizîler ile ilgili olarak

"Hiçbir şeye inanmayan kutsiyetleri inkâr eden Rafizîler cemiyet içerisinde zehirli baldıranlardır. Bunlar cemiyetin üstün değerlerini hiçe sayar, manevi kıymetlerini yok etmeye uğraşırlar. Bu suretle sarsılan cemiyetler içerisinde zehirlerini daha müsait şartlarla akıtma imkânı bulabileceklerini zannederler. Yukarıda da işaret ettiğim gibi hiçbir şeye inanmayan, manevi değerlere omuz silken insan, cemiyet hayatında basit bir sülükten başka bir şey değildir. Bayram gününde Türk gencine bu sırrı açıklamakla bahtiyarlık duyuyorum."

¹³ Ziyaoğlu, a.g.e. ,s.404.

¹⁴ (Çevrimiçi), <http://www.tarihtebugun.gen.tr/index.asp>, 22 Ağustos 2010.

¹⁵ Şentürk, a.g.e., s. 120.

cümlelerine yer vermiştir. Bunun üzerine 20 Mayıs 1957’de Malatya’nın Baskıl Kazası Şeyh Hasan Köyü’nde ikamet eden ve kendisini 10/12 milyonluk Türk-Rafızı-Alevi topluluğunun memleket ve milletine bağlı bir ferdi olarak tanımlayan Vahap Gültekin adlı şahıs bu cümlelerin Teşkilat-ı Esasiye Kanunu’nun 75. Maddesi I.fıkrası hükmünü ihlal ederek millet arasına nifak soktuğu gerekçesi ile Başbakan Adnan Menderes’e bir telgraf çekmek suretiyle Fahrettin Kerim Gökay’ın hakkında takibat başlatılması ve tecziyesi için ihbarda bulunmuştur. Bu telgrafın Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü’nden alınan orijinali Ek 4’te yer almaktadır.

1 Haziran 1957 günü gerçekleştirilen meclis toplantısında Adnan Menderes’e “Fahri İstanbul Belediye Başkanlığı” unvanının verilmesinden birkaç ay sonra Fahrettin Kerim Gökay Büyükelçi olarak atanmıştır¹⁶. Fahrettin Kerim Gökay’dan sonra İstanbul Vali ve Belediye Başkanlığı görevine vekâleten İzmir Valisi olan Kemal Hadımlı getirilmiştir¹⁷. 1978 yılında Fahrettin Kerim Gökay, Necdet Uğur, Fahri Atabey ve Kamuran Görgün ile “İstanbul’un dört eski yöneticisine göre kentin sorunları nedir? Nasıl çözümlenir?” başlığı ile sunulan bir röportaj yapılmıştır. Bu röportajda eski İstanbul Valisi ve Belediye Başkanı izleyen tespitleri yaparak çözüm önerileri sunmuştur¹⁸:

“İstanbul’un sorunlarının başında trafik gelmektedir. Her gün artan otomobil sayısı yakın bir gelecekte yayaaları bile yürütmeyecek hale gelecektir. Sonra turizm ve tabiatı koruma bakımından Boğaziçi’nde tek bir ağacın dahi koparılmaması ve koru olan yerlerde herhangi bir şekilde inşaata müsaade edilmemesi gerekmektedir. Haliç konusu artık zaman geçirilmeden belediyece değil hükümetçe ele alınmalıdır. Çeşitli bakanlıklar bu iş için ödenek ayırmalıdır. Artık İstanbul’a dışarıdan işçi göçü durdurulmalı İstanbul ve çevresinde başka sanayi kuruluşları yapılmasını kesinlikle izin verilmemelidir. Bu durum yasalarla bağlanmalıdır. İstanbul tarihin bugünün bir tarih abidesi olarak korunmalıdır. Burada nüfus artışını durdurmak için sanayi Anadolu merkezlerine kaydırılmalıdır.”

Rakım Ziyaoğlu Fahrettin Kerim’in Muhiddin Üstündağ’dan sonra İstanbul’a atanmış olsa daha başarılı bir Vali olacağını, özellikle bir Belediye Başkanı olarak şehircilik tarihine geçebileceğini iddia etmektedir. Ancak Fahrettin Kerim Gökay,

¹⁶ Ziyaoğlu, a.g.e. ,s.392.

¹⁷ Ziyaoğlu, a.g.e. ,s.419.

¹⁸ *Milliyet*, 09 Temmuz 1978, s. 11, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 25 Ağustos 2010.

Lütfi Kırdar'dan sonra, Adnan Menderes'ten önce gelmekle meziyet ve kusurları ile birer dev çaba adamı, halk tarafından çok sevilen iki ayrı uç arasında kalmıştır. Buna rağmen arada kaybolup gitmemiştir, başarılı bir orta çizgi olarak çalışmıştır.¹⁹.

Fahrettin Kerim Gökay'ın belediye başkanlığı ve valilik döneminde gerçekleştirmiş olduğu çalışmalar izleyen maddeler halinde gruplandırılabilir:

3.1.1. İmar ve Şehircilik Çalışmaları

İstanbul'da 1950, özellikle 1955–1956 yılları imar ve şehircilik anlamında çok hareketli bir dönem olmuştur²⁰. Demokrat Parti iktidarının başladığı 1950 yılı ile beraber İstanbul'un çok büyük bir göçe ve imar hareketine sahne olmasından dolayı Gökay, kentin gelişimine yönelik bir plan yapma gereği duymuştur²¹.

Fahrettin Kerim Gökay 30 Eylül 1950 yılında Başbakan Adnan Menderes'e yazmış olduğu yazıda İstanbul'a gelen göçmenlerin durumu ile ilgili bir komisyon kurduğunu ve bu komisyon çalışmaları sonucunda Selimiye kışlasının göçmenlere tahsisinin uygun olduğu sonucuna varıldığını ifade etmektedir. Uygun görüş almak için yazılan bu yazının Devlet Arşivleri Kütüphanesi'nden elde edilen örneği Ek 5'te yer almaktadır.

1951 yılında Bulgaristan'dan ülkemize büyük bir göç gerçekleştirilmiştir. İki yüz bine yakın göçmenin İstanbul'a yerleştirilmesi sırasında Fahrettin Kerim Gökay başarılı çalışmalar gerçekleştirmiştir. Bu başarısından dolayı Avrupa'da göçmenlerle ilgili kurulması düşünülen teşekkülün kuruluşunda görev almak üzere Münih'e davet edilerek kuruluşun başkanlığına getirilmiştir²². Cumhurbaşkanı Celal Bayar bir göçmen çocuğu olarak göçmen ve iskân işleri ile yakından ilgilenmiş, Rami

¹⁹ Ziyaoğlu, a.g.e. ,s.388.

²⁰ Ziyaoğlu, a.g.e. ,s.391

²¹ (Çevrimiçi), <http://www.msxlabs.org/forum/siyaset-tr/22871-fahrettin-kerim-gokay-fahrettin-kerim-gokay-hakkinda.html>, 17 Ağustos 2010.

²² Acar, a.g.e., 119.

sırtlarında daha önce gelişigüzel bir şekilde yapılan göçmen evlerinin kötü şartlarından kurtarılarak yeni bir göçmen mahallesi meydana getirilmiştir²³.

Fahrettin Kerim Gökay, 1956'ya kadar oldukça bağımsız çalışma olanağı bulmuştur²⁴. Vali ve belediye başkanı Gökay 1950 – 1954 arasında İstanbul'da başarılı çalışmalar sergilerken 1950'lerin ortasında Başbakan Adnan Menderes imar hareketlerini bizzat üstlenmiştir²⁵. Gökay, Başbakan Adnan Menderes'in İstanbul'un imarını bizzat üstlenerek kente müdahalesinden önceki 1950'li yılların ilk yarısında yaptığı plan doğrultusunda çalışma olanağı bulmuştur²⁶. Dönemin Başbakanı Adnan Menderes'in bazı açılardan olumlu, bazı açılardan olumsuz görülen imar faaliyetlerinin büyük çoğunluğunun Gökay döneminde gerçekleştirildiği ifade edilmektedir²⁷.

İstanbul'un 1950–1960 imar hareketlerinde Hükümet Başkanı Adnan Menderes, Devlet Başkanı Celal Bayar, İstanbul Vali ve Belediye Başkanı Fahrettin Kerim Gökay ile İçişleri Müsteşarı ve Ankara Valilerinden Dilaver Argun olmak üzere dört büyüğün adı ve rolleri hatırlanmaktadır²⁸.

Fahrettin Kerim Gökay kendisinden önceki başkan Dr. Lütfi Kırdar'ın yaptığı işlere özenerek birkaç büyük iş yapmak ve “imarçı” unvanını almak istemiştir. Bu amaçla Karaköy ve Beyazıt meydanlarında çalışmalar gerçekleştirmiştir. İstanbul'da önemli bir kavşak noktası olan Karaköy meydanında yaşanan trafik sıkışıklığını çözmek amacıyla Fahrettin Kerim Gökay Borsa Hanını yıkmak istemiştir. Belediyenin mülkü olan bu handa bulunan kiracılar mülkü boşaltmadıkları için Fahrettin Kerim bir çözüm yolu bulmuştur. Bir gün han için Mailed İnhidam (yıkılmak tehlikesi) olduğunu belgeleyen bir kararı alarak ve karar uygulamasının Cumartesi-

²³ Ziyaoğlu, a.g.e. ,s.393.

²⁴ Ayşe Hür, “İstanbul'un Mimari Fethi mi, Katli mi?”, *Taraf*, 29 Mart 2009, (Çevrimiçi), <http://www.taraf.com.tr/ayse-hur/makale-istanbulun-mimari-fethi-mi-katli-mi.htm>, 18 Ağustos 2010.

²⁵ Toprak, a.g.m., s. 411.

²⁶ Toprak, a.g.m., s. 410.

²⁷ Şentürk, a.g.e., s.116.

²⁸ Ziyaoğlu, a.g.e. ,s.392.

Pazar tatil günlerine rastgelmesinden faydalanarak kiracıların mahkemeye başvurmasını önlemiş, hızlı bir şekilde meydanın açılmasını mümkün kılmıştır²⁹.

Zeytinburnu ve Kazlıçeşme, onun zamanında şehirleşmiştir. Dolayısıyla Gökay, Zeytinburnu ve Kazlıçeşme'nin babası olarak bilinmektedir³⁰.Gökay, “Zeytinburnu ve Kazlıçeşme'nin babası” olarak ünlenmesini, bu bölgelerde yaptığı büyük imar faaliyetlerine borçludur³¹.

Fahrettin Kerim Gökay, idare ile vatandaş arasındaki imar çekişmelerinde uzlaştırıcı bir yaklaşım sergilemiştir. Bu tür durumlarda bazen ilgililerle vatandaş yanına, İmar Kanunu da eline alarak “Aklım da kanun kitabıdır, kanunu da yapan insandır” diyerek yerinde inceleme yapıp kendi düşüncesine göre karar verdiği de olmuştur. Bu yönüyle çalışması Osmanlı Devrinin büyük kadılarından Ebülmeyamin'e (Nimetlerin Babası) benzetilmektedir³².

3.1.2.Yol Çalışmaları

Fahrettin Kerim Gökay, yol şebekesinin yetersizliği, kentin geniş bir alana yayılması ve arazinin engebeli olması gibi koşulları göz önünde bulundurarak çalışmalarına yön vermiştir. O dönemde bir yandan nüfusu hızla artmakta, öte yandan sınaî kuruluşlar gelişigüzel bir şekilde diledikleri yerde kurulmaktadır. Özellikle yeterli yol şebekesinin olmayışı, kentin imarını olumsuz yönde etkilediğinden dolayı Belediye ve Özel İdare tarafından yol yapımına hız verilmiştir³³.

²⁹ Ziyaoğlu, a.g.e. ,s.455.

³⁰ İstanbul Valiliği, (Çevrimiçi), <http://www.istanbul.gov.tr/?pid=69>, 17 Ağustos 2010

³¹ Hür, a.g.m.

³² Ziyaoğlu, a.g.e. ,s.414.

³³ Toprak, a.g.m.,s.411.

Gökay, tarihsel ve turistik caddelere önem vermiştir. Değişik semtlerde 50'in üzerinde yol onarılmıştır. Halk caddelerinden alfabetik sıra ile ilçelerde yeni yapılan yollar şunlardır³⁴:

Adalar: Bahariye Bayırı, Yalı Sokağı, Alsancak Sakıpbey Sokakları, Burgaz'da Çınarcık, Kınalı'da İskele Caddesi;

Bakırköy: Florya Tesisleri I ve II. Yolları;

Beykoz: Göksu Köprüsü Civarı;

Beşiktaş: Ortaköy- Kuruçeşme Yolu I. Kısım;

Beyoğlu: Elmadağı Caddesi, Perihan Sokak, Deniz Hastanesi Yolu Kadirler Yokuşu, Dolapdere;

Eyüp: Defterdar Yolu, Küçükköy Yolu;

Eminönü: Mesihpaş, Gençtürk, Vezirhan;

Fatih: Akdeniz, Sarıgözel, Melekhoca, Aslanhane ve cami çevresi;

Kadıköy: Kurbağalıdere, Ucuzevler Yolları, Ahmet Paşa ve Molla Caddesi;

Üsküdar: Şemsi Paşa, İcadiye, Burhaniye, Üçpınar,

Sarıyer: Ortaçeşme Yolu

Ayrıca Kazlıçeşme, Rami ve Levent'te birçok ara yollar yapılmıştır.

Fatih-Edirnekapi yolu kısmen yeniden yapılarak bir kısmı asfaltlanmış ve parkeyle döşenmiştir. Topkapı Sarayı'nın ve Ayasofya Müzesi'nin çevresindeki yollar asfaltlanmıştır. Sultanahmet- Beyazıt yolu üzerinde Çemberlitaş'a kadar çıkan kesim parke taş ile döşenmiştir. Kapalıçarşı'ya giden Nuru-Osmaniye yolu, Fatih'te Karaman, Laleli'de Reşit Paşa caddeleri asfaltlanmıştır. Bunlar dışında halk caddeleri olarak bilinen birçok cadde ve ara yol onarım görmüştür³⁵.

3.1.3. Su Çalışmaları

Fahrettin Kerim Gökay döneminde İstanbul'un Anadolu yakasının su sıkıntısı bir ölçüde hafifletilmiştir. Terkos-Kâğıthane arasında 42 km'lik isale hattı döşenerek

³⁴ Ziyaoğlu, a.g.e. ,s.397.

³⁵ Toprak, a.g.m.,s.411.

birçok çeşmeye su verilebilmiştir³⁶. II. Elmalı Bendi'nin temeli 1951 yılında Cumhurbaşkanı Celal Bayar tarafından atılmıştır³⁷. Kadıköy yakasında yer alan II. Elmalı Bendi sayesinde Anadolu yakasının su potansiyeli artırılmıştır³⁸. Celal Bayar temel atma töreninde verdiği demeçte Elmalı Bendi'ni toplanan 3 milyon metreküp su miktarını 10 milyon metreküpe çıkaran büyük bir teşebbüs olarak tanımlamaktadır³⁹.

3.1.4. Esnaf Kontrolleri ve Tanzimli satışlar

Fahrettin Kerim Gökay'ın, İstanbul Valiliği ve Belediye Başkanlığı sırasında esnafı sık sık denetleyerek fiyatları indirdiği bilinmektedir⁴⁰. İstanbullulara ilk kez tanzim satışlarını sunmuştur. Migros, Gökay zamanında açılmıştır⁴¹.

1954 seçimlerinden sonra, İkinci Menderes Hükümeti döneminde, 'hayat pahalılığı' yakınmaları artmaya başlamıştı. İstanbul Valisi ve Belediye Reisi Ord. Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay, “Taksim'de ucuz domates satacağım” diyerek yola çıkmış, bunu gerçekleştirememesine rağmen Mısır Çarşısı'nın kapısında 'Pirinç tanzim satışı' başlatmıştır. Böylelikle ilk tanzim satışları başlamıştır.

Gökay, Mısır Çarşısı'nın kapısında ucuz pirinç ve zerzevat satarak hayatı ucuzlatamayacağını anlayınca İsviçre'de kooperatif yapısında faaliyet gösteren ve mağazalarında temel ihtiyaç maddelerini piyasadan daha ucuza satarak hayatı ucuzlatan bir kuruluş olan, Türkçede yarı toptan anlamına gelen Migros'u İstanbul'a davet etmiştir. Tamamı kamu sermayeli olan ve sermayesinin büyük kısmı İstanbul Belediyesi'ne ait olan Migros Türk T.A.Ş. 1954 yılında kurulmuştur. İsviçre Migros,

³⁶ Toprak, a.g.m.,s.411.

³⁷ Ziyaoğlu, a.g.e. ,s.392.

³⁸ Hür, a.g.m.

³⁹ Ziyaoğlu, a.g.e. ,s.393.

⁴⁰ Şentürk, a.g.e., s.115.

⁴¹ İstanbul Valiliği, (Çevrimiçi), <http://www.istanbul.gov.tr/?pid=69>, 17 Ağustos 2010.

Türk Migros'a ortak olmamış ancak adının kullanılmasına izin ayrıca know-how desteği vermiştir.

İlk Migros'un kamyonlarda satış yaptığı ve İstanbulluların Migros kamyonlarının hangi saatte nereden geçeceğini bilerek yollarını gözlediği anlatılmaktadır. Böylelikle 'Taksim'de ucuz domates' iddiası Migros'u getirmiştir.

İstanbul'da Migros kurulurken, Ankara'da da Başbakan Adnan Menderes öncülüğünde ilk sahibi Toprak Mahsulleri olan Gima kurulmuştur ancak Gima ve Migros aracılığı ile hayatı ucuzlatma çabaları sonuç vermemiştir. Hızlı nüfus artışı ile beraber büyük kentlere yönelik göç artmıştır. Bu durum Ankara ve İstanbul gibi büyük kentlerdeki hayatı ucuzlatma çabalarını başarısız kılmıştır.

Bugün komşu ülkelerde de şubeleri olan, dev bir mağazalar zincirine dönüşmüş olan İstanbul Belediyesi'nin Migros Türk TAŞ'i 1975 yılında 17 mağazası ile birlikte Koç Holding'e satılmıştır⁴².

3.1.5. Şehir Düzenlemeleri

Gökay İstanbul'da hizmet ettiği dönemde gerçekleştirmiş olduğu yeni bina yapımı, onarım, restorasyon, aydınlatma vb. şehir düzenlemeleri gerçekleştirmiştir

Silahtarağa Elektrik Santrali yeni kazan ve jeneratör gruplarıyla güçlendirilmiştir. Böylece kömürden tasarruf edilmiştir⁴³.

Fethin 500 yıldönümü nedeniyle Prof. Haldun Gürmen'in önderliğinde Hisarlar, Kız Kulesi, Yeni Cami, Süleymaniye ve diğer anıtlar ışıklarla donatılarak İstanbul ilk kez gece aydınlatılmıştır⁴⁴.

⁴² Bülent Yardımcı, "Gima'da Ankara sosyete defile izlerdi, Migros kamyon marketti", *Milliyet*, 12 Mayıs 2005, (Çevrimiçi), <http://www.milliyet.com.tr/2005/05/12/business/bus14.html>, 19 Ağustos 2010.

⁴³ Ziyaoğlu, a.g.e., s.398.

⁴⁴ Toprak, a.g.m., s.411., Şentürk, a.g.e., s.116.

Bakımsız ve harap durumda olan Fatih Külliyesi onarılarak cami ve çevresi güzelleştirilmiştir. Fatih Cami ve külliyesinin bulunduğu İstanbul'un bu eski ve dördüncü tepesi çevresi ile birlikte güzelleştirilmiştir. Vakıflar İdaresi ile işbirliği içerisinde Süleymaniye Camii çevresi, Aksaray'da Murad Paşa Camii, Ayvansaray'da İvaz Efendi Camii, Azapkapı'da Saliha sultan Şebii onarılmıştır. Eyüp Sultan Camii'nin çevresindeki dükkânlar yıkılarak meydan açılarak, caminin ortaya çıkması sağlanmıştır⁴⁵.

Yapımı 7 yıl süren Saraçhane'deki Belediye Sarayı'nın temeli Gökay zamanında atılmıştır⁴⁶. Devlet Başkanı, Hükümet Başkanı ve Gökay'ın ortak çabaları ile Belediye Sarayı şehre kazandırılmıştır. Temeli 17 Aralık 1953 günü atılan Belediye Sarayı'nın projesi çevresindeki binalarla kontrast teşkil eden bir yapı olması ve böylece tarihsel yapıların karakterini daha iyi anlatmaya yardım etmesi düşüncesi ile hazırlanmıştır. Binanın projesi Yüksek Mimar Nevzad Erol'a aittir.⁴⁷

Fahrettin Kerim Gökay özellikle eğitim sorununa eğilmiş, İstanbul'un bir üniversite şehri olduğu düşüncesinden hareketle 1951 yılında temelini attığı üniversite sitesini kısa zamanda tamamlayarak 1953 yılında hizmete açmıştır. Öğrenci sitesinin tamamlanmasında Rektör ve Ord. Prof. Kazım İsmail Gürkan'ın büyük yardımları olmuştur⁴⁸. O'nun döneminde kent ve köylerde okul sayısında büyük artış görülmüştür⁴⁹.

İstanbul Boğazı'nın en güzel yapıtlarından biri olan Rumeli Hisarı İstanbul'un fethinden sonra çeşitli şekillerde kullanılarak bakımsız bir hal almıştı. 1955 yılında Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın özel ilgisi sonucunda Bayındırlık Bakanlığı, İstanbul Belediyesi elemanları ile yerli ve yabancı mimarlardan oluşan "Rumelihisarı Restorasyonu Heyeti" kurulmuştur. Bu heyete başkanlık eden Vali Muavini Vefik Kitapçığıl "Anılar" adlı kitabında hisarın restorasyonunun 2 yıl

⁴⁵ Ziyaoğlu, a.g.e., s.398., Toprak, a.g.m., s.411., Şentürk, a.g.e., s.116.

⁴⁶ Toprak, a.g.m., s.411.

⁴⁷ Ziyaoğlu, a.g.e., s.403.

⁴⁸ Ziyaoğlu, a.g.e., s.398.

⁴⁹ Toprak, a.g.m., s.411.

sürdüğünü ve Cumhurbaşkanı'nın İstanbul'a her gelişindeki yakın takibi neticesinde en küçük bir aksamaya mahal bırakmadan restorasyonu yüz akı ile tamamladığını ifade etmektedir.

“1950’li yıllarda İstanbul’un fakir halkı, surların kovuklarında, büyük camilerin avlularında sığınacak yer buluyorlardı. Buralara tahtadan, tenekeden, mukavvadan küçük barakalar yaparak yerleşiyorlardı. Sultanahmet, Fatih, Süleymaniye, Beyazıt camilerinin avluları içinde birbirine bitişik yüzlerce baraka mevcuttu... Her taraf pislik, perişanlık ve sefalet yuvası halindeydi... Vali Gökay, bu eserlerin avluları içindeki gecekonduların temizlenmesine karar verdi ve bu işe beni memur etti.”

diyor Vefik Kitapçığıl. Bu örnek uygulama sırasında Şişli ile Kâğıthane arasında bulunan Kuştepe mevkiindeki 150–200 parsellik yer ayrılarak belediyenin ve Bayındırlık Müdürlüğü'nün elemanları ve makineleri ile arazi parsellenmiştir. Yol, su, elektrik ve geçici tuvalet ihtiyaçları giderilen yere gecekonduların nakledilmesi sürecinde Eminönü Kaymakamı Haldun Menteşeoğlu ve Fatih Kaymakamı Sabahattin Bilgültay cami avlularındaki vatandaşları tek tek dolaşarak, kendilerine yeni yerleşim yerinde birer parsel verileceğini, içinde oturdukları gecekonduya ait malzemeler ile eşyalarının da o yere taşınmasına yardım edileceğini, hiç kimsenin mağdur edilmeyeceğini duyurarak nakil için bir haftalık süre vermişlerdir. Bu örnek uygulama nedeniyle Fahrettin Kerim Gökay Vali Muavini Vefik Kitapçığıl, Eminönü Kaymakamı Haldun Menteşeoğlu ve Fatih Kaymakamı Sabahattin Bilgültay'a takdirname vermiştir⁵⁰.

3.1.6. Sağlık Çalışmaları

Yeşilay Cemiyeti'nin kurucularından olan ve alkol düşmanlığı ile bilinen Gökay, içki ve sigara karşıtı kampanyalar yapmış, ayrıca çevresine zarar veren sarhoşlara karşı çok sert tedbirler almıştır⁵¹. Sarhoşları kent dışına çıkardığı gibi ilginç uygulamalarıyla da gündemde kalırken ⁵² o dönemde sarhoşların bellerinden

⁵⁰ Şentürk, a.g.e., s.116.

⁵¹ (Çevrimiçi), <http://www.msxlab.org/forum/siyaset-tr/22871-fahrettin-kerim-gokay-fahrettin-kerim-gokay-hakkinda.html>, 17 Ağustos 2010.

⁵² Şentürk, a.g.e., s.115.

su aldırıldığı ve bu kişilerin 15–20 gün bellerini doğrultamadıkları⁵³ ve Beyoğlu'nda dolaşan sarhoşları toplayarak Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi'ne yatırmak gibi uygulamaları olduğu da⁵⁴ halk arasında dolaşan bilgiler arasında yer almıştır. Ancak Dr. Nafiz Akalın'a göre belden su alma rivayeti sadece bir dedikodudur⁵⁵.

Bu yönüyle Gökay mizaha da malzeme olmuştur. O dönemde küçük rakı isteyenler Gökay'ın kısa boylu olmasından hareketle bunu "ver bir Fahrettin Kerim" diye dile getirir olmuştur⁵⁶.

Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nde Nöroloji Kliniği Kürsüsü'nde çalışmış olan Gökay'ın İstanbul'u yönetirken nörolog hassasiyetiyle başlattığı birtakım uygulamaları da olmuştur⁵⁷ Mesleği gereği ruh sağlığında gürültü kirliliğinin önemini bilen Gökay İstanbul'a "klakson yasağı" getirmiştir⁵⁸. Bu yasak onun en ilginç işi olarak değerlendirilmiştir⁵⁹.

Klakson yasağı yoluyla belediyede toplanan para ile Haseki'de "Klakson Katı" adıyla bir kat inşa edilmiştir. Ayrıca eskiden belediyeye ait olan Haseki Hastanesi'nde de "Klakson Pavyonu" adı verilen bir pavyon inşa edilmiştir⁶⁰.

Klakson yasağı, şoförleri ve halkı memnun etmiş görünse de bir süre sonra bu uygulamadan vazgeçilmiştir⁶¹.

Tıp fakültesi okumak üzere Amerika'ya giden Fahrettin Kerim'in kardeşi Hüsametdin Bey, klakson yasağı ile ilgili komik bir hatırasını şöyle anlatıyor⁶²:

⁵³ Acar, a.g.e., 119.

⁵⁴ (Çevrimiçi), <http://www.yeniaktuel.com.tr/tur104,141@2100.html> , 17 Ağustos 2010.

⁵⁵ Acar, a.g.e., 121.

⁵⁶ (Çevrimiçi), <http://www.yeniaktuel.com.tr/tur104,141@2100.html> , 17 Ağustos 2010.

⁵⁷ (Çevrimiçi), <http://www.yeniaktuel.com.tr/tur104,141@2100.html> , 17 Ağustos 2010.

⁵⁸ Toprak, a.g.m.,s.411.

⁵⁹ Hür, a.g.m.

⁶⁰ Şentürk, a.g.e., s.117.

⁶¹ Acar, a.g.e., 117.

“1952 senesinde galiba on beş günlüğüne buraya gelmişim. Tabii klakson yasağının farkında değilim. Göztepe’den çıkarken araba kullanıyorum, bir başka ağabeyimin arabasını. Klakson çalınca beni polisler durdurdu. “Sen kimsin?” dediler. Kendimi tanıttınca ceza kesmediler. “Senin haberin yok mu? Bak ağabeyin koydu bu yasağı” dediler.”

3.1.7. Sosyal Etkinlikler

Halkın ruh sağlığını düşünen Gökay, Gülhane Parkı’nda “Bahar ve Çiçek Bayramı” adı altında iki ay süren eğlenceler ile Spor ve Sergi Sarayı’nda yılbaşı kutlamaları düzenlemiştir⁶³. İstanbul Valisi olarak Fahrettin Kerim bu bayram ile ün yapmıştır⁶⁴. Halkın boş zamanlarını değerlendirebilmesi için düzenlenen “Bahar ve Çiçek Bayramı”nda toplu eğlenceler düzenlenmiştir. Bu bayrama esnaf süslü arabalarla katılmış, park içinde kukla, Karagöz, ortaoyunu gibi eski eğlenceler canlandırılmıştır. Ayrıca bir Şark kahvesi de kurulmuştur⁶⁵.

Birinci Dünya Savaşı’nda bile devam eden “Bahar ve Çiçek Bayramı” törenlerinde orkestralar çalar, Avrupa’dan özellikle Almanya’dan, Avusturya’dan bale grupları, türlü sanatçılar getirilerek gösteriler yapılırdı⁶⁶.

3.1.8. Sanat Çalışmaları

Yanmış olan Fındıklı’daki Güzel Sanatlar Akademisi ve Ihlamur Parkı’ndaki Ihlamur Kasrı Fahrettin Kerim Gökay döneminde onarılmıştır⁶⁷. Ihlamur Kasrı’nda “Tanzimat Müzesi” açılmıştır. Ressam, heykeltıraş gibi plastik sanat mensuplarının eserlerini sergileyebilmeleri amacıyla Beyoğlu’ndaki Cercle d’Orient (Serklidoryan) binasının büyük salonlarından birinde İstanbul Şehir Galerisi açılmıştır. Neşriyat ve İstatistik Müdürlüğü’ne bağlı olarak açılan galeri, lüzum duydukça “Fikir Yuvası”

⁶² Şentürk, a.g.e., s.118.

⁶³ Hür, a.g.m.

⁶⁴ Star Gazetesi, (Çevrimiçi), <http://www.stargazete.com/pazar/unutulmus-bir-efsane-73485.htm>, 17 Ağustos 2010.

⁶⁵ Toprak, a.g.m.,s.411.

⁶⁶ Ziyaoğlu, a.g.e. ,s.402.

⁶⁷ Hür, a.g.m.

olarak aydınların toplantılarına hizmet etmiştir⁶⁸. Yine aynı binada Şehir Tiyatroları'na bağlı Yeni Komedi Tiyatrosu faaliyete geçmiştir. Böylelikle komediler Tepebaşı'ndaki eski tiyatrodan buraya alınmış; Tepebaşı, Dram Tiyatrosu haline getirilmiştir⁶⁹. Sonuç olarak nöbetleşe piyes temsili kaldırılmış, şehirde halkın eğitimine ve sanatın gelişmesine yardımcı olunmuştur. Yeni Tiyatro 1966 Mayıs ayında elektrik kontağı nedeniyle oluşan bir yangında hasar görmüş, 1968'de yeniden kullanılmaya başlamıştır⁷⁰.

3.1.9. Metro ve Psikoteknik Laboratuvar

1950'li yılların başında; İstanbul Valisi ve Belediye Başkanı Ord. Prof. Fahrettin Kerim Gökay'ın hayallerini metronun süslediği, İstanbul Metrosu'nun, Gökay'ın hayata geçirmek istediği en büyük projelerinden biri olduğu aktarılmaktadır.

Metro ile ilgili bütün projeler, Fransızlarla iş birliği yapılarak hazırlanmıştı. Gökay, çok önemseydiği metroda görev yapacak kondüktörlerin eğitimi konusunda da yine Fransızlardan destek almayı tercih etmişti⁷¹.

Metronun başlangıç noktasının şehrin kuzey kısmında Mecidiyeköyü ve Terminal olarak güneyinde Aksaray'da Yenikapı istasyonu olması planlanmıştır. Sirkeci Yenikapı Şimendifer banliyösünün doğrudan doğruya şehir metrosu ile bağlantısının sağlanması, aynı zamanda Trakya'dan şehre gelen ve gidenlerle geniş hinterlanda sahip olan Aksaray mevkiinde yolcuların metropoliten ile aktarılmasına karar verilmiştir⁷². Şebekenin şehrin ana trafiğinin %70'inin üzerinde toplandığı Mecidiyeköyü-Şişli-Aksaray arasında Taksim-Galatasaray-Tophane-Karaköy-

⁶⁸ Ziyaoğlu, a.g.e. ,s.402.

⁶⁹ Toprak, a.g.m.,s.411.

⁷⁰ Ziyaoğlu, a.g.e. ,s.399.

⁷¹ İstanbul Elektrik Tramvay ve Tünel İşletmeleri Genel Müdürlüğü, (Çevrimiçi), http://www.iett.gov.tr/haber_detay.php?nid=195, 17 Ağustos 2010.

⁷² Ziyaoğlu, a.g.e. ,s.474.

Eminönü-Sirkeci-Kapalıçarşı-Beyazıt-Aksaray-Yenikapı güzergâhında olması düşünülmüştür⁷³.

08.03.1954 tarihinde İstanbul Vali ve Belediye Başkanı Fahrettin Kerim Gökay bir basın açıklaması yaparak Mecidiyeköy-Yenikapı arasındaki metronun temelini Nisan'da atılacağını söylemiştir⁷⁴.

Metro konusunda Ord. Prof. Fahrettin Kerim Gökay'ın asistanlığını yapan Dr. Abbas Erdoğan Noyan o yılları şöyle anlatmaktadır⁷⁵:

“İETT Şişli Garajının zemin katında çalışmalara başladık. Metro çalışanlarına eğitim vermek gayesiyle laboratuvarımız kurulmuştu. Vali ve Belediye Başkanı Ord. Prof. Fahrettin Kerim Gökay'ın bütün çabalarına rağmen metro gerçekleşmeyince biz vatmanlara eğitim vermeye başladık.”

Fahrettin Kerim Gökay dönemindeki yeniliklerden bir diğeri de motorlu vasıtaları kullananlar için Şişli otobüs garajında ilk kez bir psikoteknik laboratuvar açılması olmuştur. Balkan ve Ortadoğu memleketleri arasında en üstün hale gelen laboratuvar da araç kullananların zekâ, heyecan, mesleki kabiliyet tecrübeleri ve karakter incelemeleri yapılmıştır⁷⁶.

Dr. Abbas Erdoğan Noyan, psikoteknik alanında kaynak olabilecek bir kitap hazırlamış, kitap İETT yayınları arasından çıkmıştır. Kitabın önsözünde dönemin İstanbul Valisi ve Belediye Başkanı Ord. Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay, izleyen cümlelere yer vermektedir⁷⁷.

“İstanbul Vali ve Belediye Başkanlığına geldiğim vakit şehir içi trafiğini temin gibi büyük bir amme hizmeti veren İETT İdaresinin bir psikoteknik kurma yolundaki kararını gerçekleştirmek bana nasip oldu. Modern esaslara göre kurulan ve bilhassa trafik emniyeti ile ilgili muayeneler yapan bu

⁷³ Ziyaoğlu, a.g.e. ,s.474.

⁷⁴ (Çevrimiçi), <http://www.tarihtebugun.gen.tr/index.asp>, 22 Ağustos 2010.

⁷⁵ İstanbul Elektrik Tramvay ve Tünel İşletmeleri Genel Müdürlüğü, (Çevrimiçi), http://www.iett.gov.tr/haber_detay.php?nid=195, 17 Ağustos 2010.

⁷⁶ Ziyaoğlu, a.g.e. ,s.403.

⁷⁷ İstanbul Elektrik Tramvay ve Tünel İşletmeleri Genel Müdürlüğü, (Çevrimiçi), http://www.iett.gov.tr/haber_detay.php?nid=195, 17 Ağustos 2010.

laboratuvarın faaliyetini yakından takip ettim. Günlük çalışmalar yanında araştırmalar da yapan bu tesis talebem Nöro-Psikiyatri ve Psikoloji formasyonlarına sahip Dr. Abbas Erdoğan Noyan tarafından başarı ile idare edilmektedir.”

3.1.10. 6–7 Eylül 1955 Olayları ve Yassıada Yargılaması

İstanbul’da Kıbrıs Adası’nda Türkler’e çok kötü davranıldığı ve hatta Türkler’in topyekün öldürüleceğine dair söylentiler dolaşıyordu. Adadaki Başpsikoposun tutumu da endişe verici idi⁷⁸.

Bu gergin ortamda Başbakan Adnan Menderes, Liman Lokantası’nda 4 Eylül 1955 günü öğlen yemeğinden sonra gazetecilere verdiği demeçte “Sabrın da bir sınırı olduğunu ve çok acı mukabele yapılabileceğini” söylemişti. O sırada Fahrettin Kerim Gökay’ın uyarısı ile Türkiye’deki azınlıkların bu demecin dışında tutulduğu açıklanmıştır. Gökay, bu demecin mevcut gerginliği azaltmayacağını Başbakanlık Müsteşarı Salih Korur’a söylemiştir. Ayrıca İstanbul Komutanlığı’na gereğinde yardım yapılması için Vilayet’ten resmi yazı gönderilmiştir⁷⁹.

6–7 Eylül 1955, tarihinde gazetelerde çıkan Atatürk’ün Selanik’teki evine bomba atılması haberi üzerine başta Rumlar olmak üzere gayrimüslim azınlıklara yönelik saldırılar gerçekleştirilmiştir.

Kıbrıs Adası’nda yaşayan Türkler’in korunmasını sağlamak ve onları tehdit eden Papaz Makaryos’u uyarmak için düzenlenen protesto mitingi anarşik bir hal almıştır⁸⁰. İlk saldırının saat 19.00 sıralarında Şişli’deki Haylayf Pastanesi’ne yapıldığı nakledilmektedir. Kalabalık giderek büyümüş ve Rum vatandaşların adresleri hakkında önceden bilgi sahibi olan 20–30 kişilik organize birlikler eşliğinde sırasıyla Kumkapı, Samatya, Yedikule, Beyoğlu’na geçerek gayrimüslimlerin toplu

⁷⁸ Ziyaoğlu, a.g.e. ,s.409.

⁷⁹ Ziyaoğlu, a.g.e. ,s.410.

⁸⁰ Ziyaoğlu, a.g.e. ,s.409.

olarak yaşadığı birçok semtte önce Rumların, ardından da Ermeni, Yahudi ve hatta yanlışlıkla bazı Türklerin dükkânlarına saldırmışlardır⁸¹.

Çeşitli kaynaklarda İstanbul'daki Rum azınlığın ev, işyeri ve ibadet yerlerine yönelik bu saldırıları sırasında devletin kolluk kuvvetlerinin önceden haberdar oldukları halde pasif bir tutum sergilediğine yönelik bilgiler yer almaktadır⁸². 6–7 Eylül hadiseleri ile ilgili Yassıda Yüksek Adalet Divanı Tutanakları'nda yer alan polis memuru Tanık Berkan Tümerkan'ın ifadesi bu bilgiyi doğrulamaktadır. İfadeye göre olaylardan üç saat evvel Emniyet Müdürlüğü Merkezi'nden gelen emre göre saat 5'ten sonra polis memurlarının karakolları terk etmeleri yasaklanmıştı. Ayrıca itfaiyenin de yangın yerlerine çok geç geldiği ifade ediliyordu⁸³.

Bu olaylar yaşanırken, Ankara'dan İstanbul Valiliği'ni arayan Devlet Bakanı Mükerrerem Sarol'la İstanbul Valisi Fahrettin Kerim Gökay arasında şu konuşma geçtiği ifade edilmektedir⁸⁴:

“Vali Beyefendi”

dedim, ciddiyetini anlasın diye,

“İstanbul yakılıp yıkılırken nasıl gönlünüz razı oluyor da orada polislerin size sağladığı emniyet içinde oturuyorsunuz’ dedim. ‘Ayıp değil mi’ dedim. ‘Bu büyük bir felaket. Milli bir felaket.’”

“Yanımda Dahiliye Vekili var, O’nu veriyorum’

dedi. Telefonu Namık’a verdi. Namık dedi ki,

⁸¹ Bülent KUTLU, “Türk Dünyası dergilerinin kronolojik tarihçesi”, *Kalgay Dergisi*, (Çevrimiçi), <http://www.kalgaydergisi.org/index.php?sayfa=dergiicerik&sayi=44&kod=48>, 18 Ağustos 2010.

⁸² Cem Keskin, “6–7 Eylül Olayları: Azınlıkları Tasfiye Hareketi”, 7 Eylül 2005, (Çevrimiçi), http://www.marksist.com/cem_keskin/6_7_eylul_olaylari_azinliklari_tasfiye_hareketi.htm, 19 Ağustos 2010.

⁸³ Dilek Güven, “6–7 Eylül 1955 olayları Cumhuriyet Dönemi azınlık politikaları ve stratejileri bağlamında”, Tarih vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2005, s.36

⁸⁴ Ayşe Hür, “6–7 Eylül’de Devletin ‘Muhteşem Örgütlenmesi’”, *Taraf*, 7 Eylül 2008, (Çevrimiçi), <http://www.taraf.com.tr/ayse-hur/makale-6-7-eylulde-devletin-muhtesem-orgutlenmesi.htm>, 19 Ağustos 2010.

‘Öyle milli felaket filan değil’ ‘Bu milli bir isyan. Gençliğin milli kıyımı.’

“‘Namık’ dedim, ‘Bunu senden duyduğuma çok üzuldüm. Bu gerçekten milli bir felaket. İstanbul’da devlet yok, emniyet yok, can güvenliği yok. Beyoğlu’nda mağazaları yağma ediyorlar ve sen buna ‘Milli Gençlik Kıyımı’ diyorsun.”

Vali muavini Vefik Kitapçıgil de olay günü 19:45’te vilayete ulaşır valinin odasına girdiğinde valinin telaş içinde:

“Beyler nerdesiniz? İstanbul elden gidiyor, yakılıyor, yakılıyor. Bu ne tahriktir, bu ne rezalettir? Her tarafı aradım, harekete geçmelerini, hadiseleri önlemelerini istedim. Siz de tekrar telefonla ordu komutanlığını, garnizonları emniyeti, jandarmayı, itfaiyeyi, ilçeleri arayın. Çabuk olun ve acele edin. Bu felaketi bir an önce önleyelim.”

diye kendilerine emir verdiğini belirtmektedir⁸⁵. Vali muavini Vefik Kitapçıgil olayların devamını şu şekilde anlatıyor:

“Vali gazetecileri suçlayarak onlara, Selanik ve Kıbrıs konusunda büyük manşetlerle halkı tahrik etmelerinden dolayı bu olayların sorumlusu olduklarını söylüyordu. Saat 20.30 olmuştu. Polis ve jandarma olayları önleyemiyordu. Ordu komutanlığı ile garnizonlardan askeri birlik istememize olumlu cevap veriliyor, fakat askerlerin olaylara müdahale etmesi gecikiyordu. Saat 22.00’ye kadar bu durum devam etti. İçişleri Bakanı Namık Gedik vilayete gelmişti. Cumhurbaşkanı Celal Bayar ile Başbakan Adnan Menderes’in trenle Ankara yolundan geri döndükleri haberini aldık. Nitekim gece yarısı onlar da İstanbul’a geldiler. 1. Ordu Komutanı Vedat Garan Paşa vilayete geldi. İçişleri Bakanı ve Vali ordu komutanına serzenişte bulundular. Olayların önlenmesinde askerlerin gelmemesi ve yardımcı olmaması sebeplerini komutana sordular.”

Olayın devamında Vali Muavini Vefik Kitapçıgil valilik tarafından olaylardan 10 gün önce ordu komutanlığının uyarıldığı halde gecikme yaşandığından, vilayeti korumaya gelen müfrezeye ateş emri verildiğinde askerlerin gelirken yanlarına mermi almadığına kadar birtakım garip olaylardan bahsetmektedir⁸⁶.

⁸⁵ Şentürk, a.g.e., s.127.

⁸⁶ Şentürk, a.g.e., s.128-129.

Fahrettin Kerim Gökay'ın 6–7 Eylül 1955 olayları karşısındaki tutumu geçmişte gerçekleştirdiği olumlu işlerini gölgelemiştir⁸⁷.

7 Eylül sabahına kadar süren saldırıların sonuçları ağır olmuştur. İstanbul'da bulunan 73 Rum Ortodoks kilisesinin tamamı ateşe verilmiştir. Türk basınına göre 11 kişi, bazı Yunan kaynaklarına göre 15 kişi öldürülmüştür. Resmî rakamlara göre 30 kişi, gayri resmi rakamlara göre 300 kişi yaralanmıştır. Taraf gazetesine göre tecavüze uğrayan kadınların sayısının 400'e yakın olduğu tahmin edilmektedir. 4.214 ev, 1.004 işyeri, 73 kilise, bir sinagog, iki manastır, 26 okul ile aralarında fabrika, otel, bar gibi yerlerin bulunduğu 5.317 mekân saldırıya uğramıştır⁸⁸. 1924'teki sayımlarda 1 milyon olarak sayılan İstanbul nüfusunun 280 binini Rumlar oluştururken, olaylardan sonra Türkiye'deki Rumların sayısında önemli bir azalma gerçekleştiği ifade edilmektedir⁸⁹.

Birand-Dündar-Çaplı'nın 1989'da hazırladıkları Demirkırat Belgeseli'nde yer alan dönemin Basın ve Enformasyon Bakanı DP Milletvekili Dr. Mükerrer Sarol'un anılarından yapılan alıntıya göre 6–7 Eylül 1955 olayları karşısında yetersiz kalması nedeniyle Fahrettin Kerim Gökay, o günlerde İstanbul'da bulunan ve olayların başlangıcında "Milli Gençliğin Kıyamı" tabirini kullanan İçişleri Bakanı Namık Gedik ile beraber, istifa etmek durumunda kalmıştır⁹⁰.

Yassıada Yüksek Adalet Divanı tutanaklarında yer alan Tanık Aziz Ozan'ın ifadelerine göre ise Vali Gökay saldırıların ardından istifa dilekçesi vermiş ancak Menderes tarafından Örfi İdare Mahkemeler önünde olaylardan sorumlu tutulabileceğini düşünerek istifasını geri çekmiştir⁹¹.

⁸⁷ Ayşe Hür, "İstanbul'un Mimari Fethi mi, Katli mi?", *Taraf*, 29 Mart 2009, (Çevrimiçi), <http://www.taraf.com.tr/ayse-hur/makale-istanbulun-mimari-fethi-mi-katli-mi.htm>, 18 Ağustos 2010.

⁸⁸ "6–7 Eylül Olayları Nedenleri, Sonuçları ve Perde Arkası", 11 Ocak 2010, (Çevrimiçi), <http://www.uzmanportal.com/6-7-eylul-olaylari-nedenleri-sonuclari-ve-perde-arkasi.html/>, 19 Ağustos 2010.

⁸⁹ Keskin, a.g.m.

⁹⁰ Wikipedia, (Çevrimiçi), http://tr.wikipedia.org/wiki/Fahrettin_Kerim_G%C3%B6kay, 17 Ağustos 2010.

⁹¹ Güven, a.g.e., s. 99.

6–7 Eylül olayları İçişleri Bakanı Namık Gedik ile Fahrettin Kerim Gökay'ın arasının açılmasına neden olmuştur. Namık Gedik olayları “milli galeyana” olarak değerlendirirken, Fahrettin Kerim Gökay “anarşik hareket” olarak nitelendirmiştir. Namık Gedik kısa bir müddet sonra tekrar İçişleri Bakanlığı'na atanmıştır. Böylece iki makam arası soğuk ilişkiler devam etmiştir⁹².

Dr. Dilek Güven'e göre: Kıbrıs Türktür Cemiyeti Başkanı Hikmet Bil ve üyeleri cezaevine girmiş ancak

"Ya bizi serbest bırakırsınız ya da biz bazı şeyleri ifşa ederiz"

deyince serbest bırakılmışlardır. Mahkemede, "Türk milleti galeyana geldi, olayları gerçekleştirdi" denildiği için olaylar halkın üzerine kalmış ve kimse ceza almamıştır⁹³.

6–7 Eylül mağdurları için 1955 Kasım ayında Kiliseler Cemiyeti Başkanı Robert Tobias İstanbul'a bir ziyarette bulunmuştur. Gezi sonrasında Robert Tobias 28 Kasım 1955'te İstanbul Vali ve Belediye Başkanı Fahrettin Kerim Gökay'a bir telgraf göndererek ziyaret esnasında kendilerine karşı gösterilen ilgi için teşekkür etmiş ve yakın zamanda gerçekleşen sel nedeniyle oluşan zararlardan haberdar olduklarını belirtmiştir. Telgrafın sonunda kiliseler yolu ile yardım yapmak istediklerini ifade etmişlerdir. Fahrettin Kerim Gökay bu telgrafın tercümesini 16 Aralık 1955 günü Başbakan Adnan Menderes'e iletmiştir. Ek 6'da Devlet Arşivleri'nden elde edilen resmi belgeler yer almaktadır.

6–7 Eylül olayları hakkında 1960 ihtilalinden sonra 2. kez yargılama yapılmıştır. Bern Büyükelçisi iken ihtilal sonrası görevden alınan⁹⁴ Fahrettin Kerim Gökay, Fuat Köprülü ile beraber 21 Haziran 1960 günü tevkif edilerek Yassıada'ya sevk edilmiştir. Her ikisi de düşük DP'lilerle teması olmayacak şekilde tamamen ayrı

⁹² Ziyaoğlu, a.g.e. ,s.411.

⁹³ Wikipedia, (Çevrimiçi), http://tr.wikipedia.org/wiki/6-7_Eyl%C3%BCl_Olaylar%C4%B1, 19 Ağustos 2010.

⁹⁴ *Milliyet*, 23 Temmuz 1960, s. 1, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 25 Ağustos 2010.

bir bölümde barındırılmışlardır. Ayrıca Gökay ve Köprülü de birbiri ile temas etmeyecek şekilde yerleştirilmiştir⁹⁵.

Yassıda'da görülen ikinci davada Menderes ve hükümet üyeleri yargılanarak, dava sonucunda olaylar sadece hükümet üyeleri üzerine yıkıldığı iddia edilmektedir. Menderes'in MAH yani MİT Başkanı'nın mahkemeye çağrılması isteği defalarca reddedilmiştir. Sonuç olarak olaylar aydınlatılamamıştır⁹⁶.

6 – 7 Eylül duruşmaları Yassıda muhakemelerinin en ilgi çekici davalarından biri olmuştur. Duruşmanın ilk gününde Yüksek Adalet Divanı 4000 kelimelik kararnameyi 11 sanığa okumuştur. Kararnamenin esası adı geçen olayların bir tertip eseri olduğu noktasında toplanmış olsa da sanıklardan hiçbirinin bunu kabul etmediği ve bir kısmının bunun gizli bir kuvvet veya komünist tertibi olabileceği fikrini savunduğu ifade edilmiştir. Mahkeme Başkanı ise daha önce kurulan muhakemenin komünistlerin ve olayla ilgili gösterilen Kıbrıs Türktür Cemiyeti üyelerinin beraatine karar vermiş olduğunu öne sürerek bu durum karşısında faillerin kim olabileceğini sormuştur. 11 sanık da hiçbir şeyden haberdar bulunmadıklarını iddia etmişlerdir. Sabık İstanbul Valisi Gökay:

"Hadisenin içine kimler karışmıştır, muharrikleri kimler olabilir bilemiyorum"

şeklinde ifade vermiştir. Gökay'ın mahkeme günü koltuğunda dosyası, göğsünü şişirmiş, başı yukarda yürüdüğü belirtilmektedir⁹⁷.

Yassıda'daki duruşmalar sonunda Fahrettin Kerim Gökay, gazetecilere, "Sine-i millete döndük" demiştir. Gazeteci - Yazar Suat Türker, Gökay ile yaptığı bir söyleşi sırasında her politikacının, sıkıştığında böyle konuştuğunu hatırlatınca, Gökay'ın oturduğu şezlongun kenarına ellerini yapıştırarak şu karşılığı verdiği aktarılmaktadır⁹⁸:

⁹⁵ *Milliyet*, 5 Ekim 1960, s. 1, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 25 Ağustos 2010.

⁹⁶ Wikipedia, (Çevrimiçi), http://tr.wikipedia.org/wiki/6-7_Eyl%C3%BCI_Olaylar%C4%B1, 19 Ağustos 2010.

⁹⁷ (Çevrimiçi), <http://www.megarevma.net/altieylul.htm>, 19 Ağustos 2010.

⁹⁸ Şentürk, a.g.e., s.122.

“Nasıl, ben de sıkışınca mı sine-i millete döndüm? Ben anamdan doğduğum günden beri sine-i milletteyim. Yirmi beş yıllık hekim, hoca, vali ve belediye başkanı olarak adımız “Ali Baba” der gibi “Vali Baba”ya çıktı. Neredeyse bu isimde bir film çevirecekler İstanbul’da o kadar iş yaptık. Kala kala bir domates sattırmadığımız kaldı ortada...”

Yassıada duruşmalarında Gökay aynı zamanda istimlâk davalarında da sanık olarak yargılanmıştır. Gökay’ın Valiliği ve Belediye Reisliği esnasında 2652 yapının yıktırıldığı hesaplanmıştır. 15 Eylül 1961 tarihinde Yüksek Adalet Divanı Gökay hakkında istimlâk işlerinden takipsizlik kararı vermiştir⁹⁹.

Fahrettin Kerim Gökay’ın kardeşi ve halen Fahrettin Kerim Gökay Vakfı’nın Yönetim Kurulu Başkanı olan Prof. Dr. Hüsametdin Gökay 6–7 Eylül olayları ile ilgili bildiklerini Nazır Şentürk ile gerçekleştirdiği röportajda şu şekilde ifade etmiştir¹⁰⁰:

“ O zamanda geçen şöyle bir hikâye var- onu pek anlatmam istemem ama-: Adnan Bey ve Celal Bey buraya gelip kargaşanın içinde kalıyorlar. O kargaşada onları kurtaran kişi bile Fahrettin Kerim olmuştur ki bu yüzden 3 ay Yassıada’da kaldı. ...Dediler ki:”Fahrettin Kerim tam olarak tedbir almadı.” Hâlbuki tedbir almış, orduyu çağırmış, asker gelmişti. Nihayet oradaki bir jandarma yüzbaşısı onun lehine konuştu ve böylece üç ay sonra aklanarak Yassıada’dan çıktı.”

Hüsametdin Gökay ağabeyinin Yassıada’da yargılanması sırasındaki psikolojik durumu ile ilgili kendini depresyona kaptırmadığı ve olanları normal olarak kabul ederek dimdik ayakta durduğunu ifade etmektedir¹⁰¹.

Olayların hükümet tarafından tertip edildiği görüşü hakkında dönemin Vali Muavini Vefik Kitapçığıl¹⁰²:

“ O günleri yaşamış bir görevli olarak bu iddiayı doğrulayacak en küçük bir esere ve delile rastlamadım. Bu çok yanlış bir kötöleme ve suçlama idi. Gerçek ve genel kanaat, 6–7 Eylül Olayları’na basındaki ağır ve üzücü haberlerin yol açtığı idi.”

⁹⁹ Ziyaoğlu, a.g.e., s.412.

¹⁰⁰ Şentürk, a.g.e., s.119.

¹⁰¹ Şentürk, a.g.e., s.119.

¹⁰² Şentürk, a.g.e., s.129.

ifadelerini kullanmaktadır.

Atatürk'ün Selanik'teki evine bomba attığı iddia edilen Selanik Üniversitesi Siyasal Bilgileri öğrencisi Oktay Engin¹⁰³, dokuz ay Selanik cezaevindeki hücrede yattıktan sonra tahliye edilmiştir. Daha sonra Gümilcine Konsoloslugu tarafından Türkiye'ye getirilmiştir. Oktay Engin'in Başbakan Menderes ile İstanbul Valisi Fahrettin Kerim Gökay'ın aracılığı ile Selanik'te yarıda bıraktığı hukuk eğitimini İstanbul'da tamamladığı iddia edilmektedir¹⁰⁴. Oktay Engin, 22 Şubat 1992 – 18 Eylül 1993 tarihleri arasında Nevşehir Valisi olarak görev yapmıştır¹⁰⁵.

6–7 Eylül olaylarının olduğu sırada Seferberlik Tetkik Kurulu'nda görevli olan, 1988–1990 yılları arasında MGK genel sekreterliği yapan Sabri Yirmibeşoğlu, gazeteci Fatih Güllapoğlu'na verdiği röportajda 6–7 Eylül olayları hakkında şu ifadeleri kullanmaktadır¹⁰⁶:

“6–7 Eylül de bir Özel Harp işidir. Muhteşem bir örgütlenmeydi. Amacına da ulaştı.”

6–7 Eylül olaylarının 50. yılı nedeniyle Toplumsal Tarih dergisi, 1956 yargılamalarının hâkimi olan ve arşivindeki fotoğraf ve belgeleri, ölümünden sonra yayımlanmak üzere Tarih Vakfı'na bağışlayan Amiral Fahri Çoker'in arşivini yayımlamıştır. Ayrıca Almanya Bochum Ruhr Üniversitesi Tarih Fakültesi'nden Dr.

¹⁰³ “6–7 Eylül Olayları Nedenleri, Sonuçları ve Perde Arkası”, 11 Ocak 2010, (Çevrimiçi), <http://www.uzmanportal.com/6-7-eylul-olaylari-nedenleri-sonuclari-ve-perde-arkasi.html/>, 19 Ağustos 2010.

¹⁰⁴ Ayşe Hür, “6-7 Eylül'de Devletin 'Muhteşem Örgütlenmesi'”, *Taraf*, 7 Eylül 2008, (Çevrimiçi), <http://www.taraf.com.tr/ayse-hur/makale-6-7-eylulde-devletin-muhtesem-orgutlenmesi.htm>, 19 Ağustos 2010

¹⁰⁵ “6–7 Eylül Olayları Nedenleri, Sonuçları ve Perde Arkası”, 11 Ocak 2010, (Çevrimiçi), <http://www.uzmanportal.com/6-7-eylul-olaylari-nedenleri-sonuclari-ve-perde-arkasi.html/>, 19 Ağustos 2010.

¹⁰⁶ “6–7 Eylül Olayları Nedenleri, Sonuçları ve Perde Arkası”, 11 Ocak 2010, (Çevrimiçi), <http://www.uzmanportal.com/6-7-eylul-olaylari-nedenleri-sonuclari-ve-perde-arkasi.html/>, 19 Ağustos 2010.

Dilek Güven söz konusu arşivden de yararlanarak kapsamlı bir araştırma yapmış ve '6-7 Eylül' adlı kitabı hazırlamıştır¹⁰⁷.

Radikal gazetesinde olayların 40. yılında 6 Eylül 2005 günü bu kitabın çıkmasına ilişkin bilgi verildikten sonra olayla ilgili yorumlara yer verilmektedir. Bu yoruma göre, çokuluslu Osmanlı devletinden Türk ulus-devletine geçiş döneminde yaşanan sorunların 6-7 Eylül olaylarının ortaya çıkışı ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Kemalist elit kesimin başarılı bir ulus-devletin vazgeçilmez şartı olarak farklı etnik grupları barındıran Anadolu'nun homojen hale getirilmesini görmüş olduğu da ifade edilerek, günlük hayatta devletin kimlik politikasının temelde Türklük üzerinden belirlendiği, bu yolla millet olma, modernleşme ve Batılılaşma sürecinin ivme kazanacağı ümit edildiği iddia edilmektedir. 1946' da yazıldığı düşünülen bir CHP azınlık raporuna göre¹⁰⁸,

“1950'lere kadar Anadolu, Yahudi ve Hıristiyanlardan temizlenmeli ve sonra İstanbul, Yunanistan'la olan bağları ve nüfusun çokluğu nedeniyle Rumlardan arındırılmalıdır.”

Cem Keskin de Radikal gazetesinde çıkan haberin ertesi günü (7 Eylül 2005) bir internet sitesinde yayınladığı “6-7 Eylül Olayları: Azınlıkların Tasfiye Hareketi” başlıklı yazısında benzer yorumlar yapmıştır¹⁰⁹:

“Kapitalist üretim ilişkilerinin yeni yeni nüfuz etmeye başladığı Osmanlı devletinin son dönemine kadar, ticaret, ağırlıklı olarak gayrimüslim tebaanın eliyle yürüyordu. Bu olgu TC'nin kuruluş yıllarında da varlığını sürdürecekti. Lozan Konferansı ile “azınlık” statüsü verilen Rumlara ve diğer gayrimüslimlere, yeni gelişmekte olan Türk burjuvazisi bir taraftan gıpta bir taraftan da açgözlü bir kinle bakıyordu. Bu “azınlıklar”ın burjuva kesimlerinin sahip olduğu servet ve mülkiyete çeşitli biçimlerde el koyma girişimleri en açık ifadesini aslında daha II. Dünya Savaşı sırasında yürürlüğe konulan Varlık Vergisi ile bulmuştu. Bir taraftan M. Kemal, Türk burjuvazisine “zenginleşsin” diye seslenirken, öte taraftan, kimi uygulamalarla gayrimüslimlerin elinde yoğunlaşan sermayenin, Türk burjuvazisine akışı amaçlanıyordu”.

¹⁰⁷ Dilek Güven, “6-7 Eylül Olayları”, *Radikal*, 6 Eylül 2005, (Çevrimiçi), <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=163380>, 19 Ağustos 2010

¹⁰⁸ Güven, a.g.m.

¹⁰⁹ Keskin, a.g.m.

Bu yazıda da İttihat ve Terakki çizgisinin takipçisi olduğu ifade edilen CHP tarafından hazırlanan “Azınlıklar Raporu”nun Rumlarla ilgili bölüme yer verilmiştir¹¹⁰:

“Anadolu’da bugün Rum yok denecek kadar azdır. Hiçbir yerde ilerde bir tehlike teşkil edecek durumda değildir. Binaenaleyh Rumlar için esaslı tedbir alınması gereken yerimiz İstanbul’dur. Bu hususta söylenecek tek söz, İstanbul’un fethinin (500.) yıl dönümüne kadar İstanbul’u tek Rumsuz hale getirmektir.” Osmanlı’nın son döneminde “İttihat ve Terakki iktidarının, devleti kurtarmanın temel bir yönü olarak, milli bir burjuvazi yaratmayı kendine hedef koyması, azınlıkların mülksüzleştirilmeleri yolunda önemli bir dönemeç noktasıydı.”

Dr. Dilek Güven’in çalışmasında yer alan İstanbul’daki Alman ve İngiliz Başkonsoloslukları’nın raporlarına göre ise en azından Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Başbakan Adnan Menderes, İçişleri Bakanı Namık Gedik, Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ve İstanbul Valisi Fahrettin Kerim Gökay, saldırıların hazırlanmasına katılmışlardır. Her şeyden önce amaçlananın, Londra Konferansı üzerinde baskı oluşturmak ve dikkatleri iç politikadaki sorunlardan uzaklaştırmak olduğu iddia edilmektedir. Yabancı gözlemcilerin hemfikir oldukları bir başka nokta, olayların vardığı boyutun hükümet üyelerinin kendileri için de büyük bir sürpriz olduğudur¹¹¹.

Amerikan Konsolosluğu raporlarında da hükümetin katkısına değinilmiş ancak bu boyutlarda bir saldırının planlanmış olamayacağı ifade edilmiştir¹¹².

Dr. Dilek Güven’in çalışmasında yer alan Yassıda Yüksek Adalet Divanı tutanaklarında da Fahrettin Kerim Gökay’ın olay ile ilişkisine dair bazı tanık ifadeleri yer almaktadır.

Tanık Nevzat Emrealp’in Yassıda Yüksek Adalet Divanı tutanaklarında yer alan ifadelerine göre İstanbul Valisi Gökay, yapılan bir toplantıda “sınırlı” saldırının mümkün olmayacağını, bu nedenle de İstanbul Rumları’nın 6 Eylül 1955 günü

¹¹⁰ Keskin, a.g.m.

¹¹¹ Dilek Güven, 6–7 Eylül 1955 olayları Cumhuriyet Dönemi azınlık politikaları ve stratejileri bağlamında, Tarih vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2005, s. 141–142.

¹¹² Güven, a.g.e., s. 95.

evlerinde çıkmamalarının tavsiye edildiği haberini Patriği'ne ulaştırdığını açıklamıştır¹¹³.

Dışişleri Eski Bakanı Fuat Köprülü de yine Yassıada Yüksek Adalet Divanı tutanaklarında yer alan Nüvit Yetkin'in ifadelerine göre Bayar, Menderes, Zorlu ve Gedik'in organizasyondan sorumlu olduğunu İstanbul Valisi Gökay vasıtasıyla öğrendiğini açıklamıştır¹¹⁴.

İsmail Tamçelik ise tanık olarak verdiği ifadede Fahrettin Kerim Gökay'ın çalışma arkadaşlarına İçişleri Bakanı'nın olayları milli bir ayaklanma olduğunu ve kendisine halkı rahat bırakmasını söylediğini ifade etmektedir¹¹⁵.

1960 darbesinden sonra Yassıada'daki mahkemede İstanbul Valisi Fahrettin Kerim Gökay şiddet olaylarının engellenmesi için gerekli önlemlerin alınmadığı gerekçesi ile suçlanmıştır ancak Gökay'ın suçunun zaman aşımına uğradığı ifade edilmektedir¹¹⁶.

Güven'in Demirer'den aktardığına göre Yassıada'daki askeri müdahalenin duruşmalarında, şiddet olaylarının sorumlusunun yalnızca hükümet üyeleri olduğunun ispatlanmaya çalışıldığını ve bu davalarla 1960 Mayıs'ındaki askeri darbenin meşrulaştırmak istediğini belirtmektedir¹¹⁷.

Bu dönemde ortaya çıkan Sabık İstanbul Valisi ve Bern büyükelçisi Fahrettin Kerim Gökay'ın sabık Başkanvekili Menderes'e yazdığı mektuplarda kendisine "Altın kılıçlı, şövalye ruhlu başkanvekilim" dediğinin öğrenilmesi de oldukça ilginçtir¹¹⁸.

¹¹³ Güven, a.g.e., s. 96.

¹¹⁴ Güven, a.g.e., s. 96.

¹¹⁵ Güven, a.g.e., s. 97.

¹¹⁶ Güven, a.g.e., s. 99.

¹¹⁷ Güven, a.g.e., s. 100.

¹¹⁸ *Milliyet*, 23 Haziran 1960, s. 1, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 25 Ağustos 2010.

3.1.11. Diğer Çalışmaları

Fahrettin Kerim Gökay zamanında yukarıdaki hizmetlerin yanında Neşriyat ve İstatistik Müdürlüğü geliştirilerek, halka hizmet eden kamu kuruluşlarından biri haline getirilmiştir¹¹⁹. Ayrıca “İstatistik Yıllıkları”nın hazırlanmasına önem verilmiştir. Hazırlanan yıllıklar her yıl Avrupa ve Amerika’ya gönderilmiştir. Böylelikle Neşriyat ve İstatistik Müdürlüğü Lahey’de bulunan Milletlerarası İstatistik Enstitüsü’ne 1956 yılında üye olarak kabul edilmiştir¹²⁰.

Fahrettin Kerim Gökay döneminde bakanlıklar ile işbirliği içerisinde vilayet ve belediye dışında kalan müesseselerin kurulmasında çaba gösterilmiştir. Cerrahpaşa Hastanesinde Trahom Enstitüsü, çeşitli pavyonlar, kan bankaları vb. inşa edilmiştir¹²¹.

Ucuz mesken inşası için halkevleri kurulmuştur. Belediye ve banka eli ile kurulan halkevleri ihtiyacı karşılayamamıştır. Belediyede kurulan Ucuz Mesken Kooperatifi de mensuplarına mütevazı bir mesken sağlayamamıştır¹²².

3.2. BERN BÜYÜKELÇİLİĞİ (1957–1960)

1957 yılında genel seçimler yapılmış, İstanbul Valisi Fahrettin Kerim Gökay’dan Şemsettin Günaltay’ın seçimlerle ilgili ithamların yer aldığı demecine karşılık vermesi istenmiştir. Günaltay, Gökay’ın hem eski Başbakanı hem pek çok şeyler borçlu olduğu bir yakını olduğundan dolayı bu cevap başka valiler tarafından verilmiştir. Artık Başbakan ve İçişleri Bakanı ile anlaşmazlıklar ve müdahaleler artmıştır. Gökay bu durumu “Eşref Saati” olarak değerlendirmiş, Çanakkale

¹¹⁹ Ziyaoğlu, a.g.e. ,s.399.

¹²⁰ Ziyaoğlu, a.g.e. ,s.400.

¹²¹ Ziyaoğlu, a.g.e. ,s.400.

¹²² Ziyaoğlu, a.g.e. ,s.401.

milletvekilllerinden Emin Kalafat aracılığı ile görevinden ayrılmak için Başbakan'a başvurmuştur¹²³.

Ord. Prof. Fahrettin Kerim Gökay, 20 Kasım 1957 tarihli Cumhurbaşkanı Celal Bayar imzasıyla çıkan kararname ile Bern Büyüelçiliği'ne atanmıştır. Devlet Arşivleri Kütüphanesi'nden elde edilen bu karara Ek 7'de yer verilmiştir. Gökay'ın Valilik ve Belediye Başkanlığı görevinden ayrılışı ve Bern Büyükelçiliği'ne başlaması üzerine çeşitli gazetelerde haberler yer almıştır.

29 Kasım 1957 günü "Gökay Bugün Yeni Vazifesine Gidiyor" başlıklı Milliyet Gazetesi yayınında Fahrettin Kerim Gökay'ın Taksim Belediye Gazinosu'nda gazetecilere verdiği öğle yemeğinde söylediği ve yemekte hazır bulunanları duygulandıran şu sözlere yer vermiştir¹²⁴:

"Bu toplantı hepsinden başka bir aylık toplantısıdır. Ben bir şey yapmadım, birlikte yaptık. Siz makası verdiniz, ben kurdelayı kestim."

Cumhuriyet Gazetesi 2 Aralık 1957 tarihli yayınında iktidarda iken tenkit etmedikleri bir kimseyi mevkiinden ayrılınca yermek istemediklerini ifade ederek şu satırlara yer vermiştir¹²⁵:

"Doktor Fahrettin Kerim Bey zeki bir adamdı. Birçok müşkül işlerden tereyağından kıl çeker gibi çıkmasını bilirdi. Ama en büyük meziyeti- ve bu küçük bir vasıf da değildir- müsamahalı adamdı. Latifeye, şakaya, karikatüre, hatta acı tenkide tahammül etmesini, bunlara güler yüzle mukabeleyi bilirdi. Stadyumdan Yeşilköy Hava Meydanı'na kadar her gördüğü yerde peşinden koşan kalabalığı çoşturan sebep de budur: Müsamahakarlık"

Bern Büyükelçiliği döneminde de hayatı boyunca olduğu gibi başarılı çalışmalar gerçekleştirmiştir. Milletlerarası Göçmen Teşkilatı Reisi olan Bern Büyükelçisi Fahrettin Kerim Gökay teşkilatla ilgili incelemelerde bulunmak üzere gittiği Roma'da Papa XXIII Jean tarafından kabul edilmiştir. Papa, Gökay ile Türkçe

¹²³Ziyaoğlu, a.g.e. ,s.401.

¹²⁴ Ziyaoğlu, a.g.e. ,s.415.

¹²⁵ Ziyaoğlu, a.g.e. ,s.415.

konuşmuş ve eski İstanbul Valisi vasıtasıyla Türk milletine şu mesajı göndermiştir¹²⁶:" Türk milletini Allah hayırlı ve mübarek kılsın."

Her yıl İsviçre'nin Cenevre şehrinde yapılmakta olan anti-alkolik yaz kurslarının dördüncüsünde dünyanın çeşitli ülkelerinden gelen profesörler tarafından alkolün insanlar ve toplum üzerinde yaptığı yıpratıcı tesirlere dair verilen seri konferanslar arasında Bern Büyükelçisi Fahrettin Kerim Gökay da "Türkiye ve Orta-doğu'da alkolizm ve alkolizmle mücadele" konusunda ilgi ile takip edilen bir konuşma yapmıştır¹²⁷.

Bern büyükelçisi olduğu dönemde Fahrettin Kerim Gökay'ın önceden Gülhane Parkı'na konularak sonra yerinden kaldırılan büstü 29.08.1958 günü tekrar Lütfü Kırdar'ın büstünün yanındaki yere yerleştirilmiştir¹²⁸.

1959 yılında yıllık iznini İstanbul'da geçiren Bern Büyükelçisi Ord. Prof. Fahrettin Kerim Gökay şeref misafiri olarak katıldığı Propeller Klubü'nün yemeğinde bilimsel gelişmelerin geldiği noktayı değerlendirerek şu şekilde bir konuşma gerçekleştirmiştir¹²⁹:

"İkinci Dünya Harbinden sonra insan cemiyetini işgal eden mevzuların başında ilmin terakkisi ile ortaya çıkan bazı endişeler ve bu meyanda hidrojen bombası ve atomik araştırmalar gelmektedir. Nasyonel Bilim Akademisi Sekreteri Dullas Corner'ın dediği gibi:" İlmün bugünkü terakkileri ile öğle akşam yemekleri arasında bütün dünya tahrip edilebilir."İşte bunun karşısında hakiki insan yaratmak lazımdır. O hakiki insan, atom silahını cemiyeti tahrip için değil, sulhu korumak için kullanmalıdır."

¹²⁶ *Milliyet*, 14 Mart 1959, s. 1, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 25 Ağustos 2010.

¹²⁷ *Milliyet*, 14 Ağustos 1958, s. 3, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 25 Ağustos 2010.

¹²⁸ *Milliyet*, 29 Ağustos 1958, s. 1, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 25 Ağustos 2010.

¹²⁹ *Milliyet*, 17 Temmuz 1959, s. 5, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 25 Ağustos 2010.

Bern Büyükelçisi Fahrettin Kerim Gökay'ın ismi 27 Mayıs ihtilalinden sonra merkeze alınan büyükelçi, elçi ve delegelerle idare memurlarının ve vazifelerine son verilen müstahdemlerin isimleri arasında yer almıştır¹³⁰.

Bern Büyükelçisi Ord. Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay'ın Madrid Büyükelçisi Suat Hayri Ürgüplü ve Meksiko Büyükelçiliğini tedvire memur I. Sınıf Ortaelçi Turgut Bayar ile birlikte merkez alınmasına ilişkin Dışişleri Bakanlığı tarafından verilen 20 Temmuz 1960 tarihli karar Ek 8'de yer almaktadır.

3.3. YTP MİLLETVEKİLLİĞİ (1961–1965)

Fahrettin Kerim Gökay, 1960 ihtilalinden sonra yapılan ilk genel seçimde 1961 yılında Yeni Türkiye Partisi'nden İstanbul milletvekili seçilmiştir. 25.10.1965 tarihine kadar milletvekilliği devam etmiştir¹³¹.

Fahrettin Kerim Gökay'ın milletvekili seçildiği Yeni Türkiye Partisi (YTP), Ekrem Alican Genel Başkanlığı'nda 1961 yılında kurulmuştur. Yeni Türkiye Partisi'nin kurucuları Ekrem Alican'ın yanında Prof.Cahit Talas, Prof.Aydın Yalçın, Hikmet Belbez, İrfan Aksu, Raif Aybar, Hasan Kangal, Sırrı Öktem, Dr.Esat Eğilmez'dir. Fahrettin Kerim Gökay ise Yüksel Menderes, Dr.Yusuf Azizoglu, Ali İhsan Çelikkan, Emil Galip Sandalcı, İhsan Hamit Tigrel, Rıfat Özten, Cemal Tarlan, Recai İskenderoğlu, Sadık Perinçek ve Hayri Mumcuoğlu ile beraber üyeler arasındadır¹³².

27 Mayıs 1960 Darbesi'nden sonra Demokrat Parti'nin kapatılmasıyla siyasi yaşamda doğan boşluğu doldurmak üzere kurulmuş olan¹³³ YTP, 15 Ekim 1961 seçimlerinde %13, 73'lük oy oranı ile CHP, AP ve CKMP'den sonra 4. parti olmuş

¹³⁰ *Milliyet*, 23Temmuz 1960, s. 1, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 25 Ağustos 2010.

¹³¹ Acar, a.g.e., 119.

¹³² (Çevrimiçi), http://www.tbmm.gov.tr/kutuphane/siyasi_partiler.html, 31.01.2011.

¹³³ (Çevrimiçi), [http://tr.wikipedia.org/wiki/Yeni_T%C3%BCrkiye_Partisi_\(1961\)](http://tr.wikipedia.org/wiki/Yeni_T%C3%BCrkiye_Partisi_(1961)), 31.01.2011.

ve 450 milletvekili arasından 65 milletvekili çıkarmıştır¹³⁴. 1962'de kurulan İsmet İnönü başkanlığındaki hükümette 6 bakanlık kazandı. 10 Ekim 1965'te yapılan genel seçimlerde %3,72 oy oranı ile 19 milletvekilliği kazanabilen YTP'nin üçüncü ve son seçimi olan 1969'da %2, 18 oy alarak sadece 6 milletvekili çıkarabilmiştir. Demokrat Parti'nin mirasçısı olarak görülen Adalet Partisi ve yeni kurulan Milli Nizam Partisi karşısında varlığını daha fazla devam ettiremeyen YTP, 1973'te siyasi yaşamdan çekilmiştir.¹³⁵

Milletvekilliği süresince İmar ve İskân Bakanlığı ile Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı görevlerinde bulunmuştur.

Fahrettin Kerim Gökay milletvekili olduğu dönemde yapmış olduğu bir radyo konuşmasında demokrasinin gelişimi ile ilgili şu cümlelere yer vermiştir¹³⁶:

“Cumhuriyet devrindeki parti mücadeleleri memnunluk veri olmamış, arkalarında geniş kitleler toplayan partiler başarısızlıkla ömürlerini vakitsiz sona erdirmek zorunda kalmışlardır. Bütün dünya üzerinde halkın idaresine ve akliselimin aydın rehberliğine önem vermeyen partilerin kitle sempatisini kaybettikleri görülmektedir. İktidar veya muhalefet partilerinin birbiriyle mütemadiyen çekişmeleri memleket havasını bozar. Beklenen huzur ve istikrara, iktisadi gelişmelere zarar verir. İhtilalden tekâmüle geçtiğimiz bu devrede tarihi sorumluluk taşıyan partilerimizin çok dikkatli hareket etmeleri ve memleketi iki düşman kampa ayırmamaya azami gayret sarf etmeleri gerekmektedir. Demokratik nizami zedeleyecek bütün hareketlerin karşısındayız.”

3.3.1. Meclis Konuşmaları

İstanbul Milletvekili olduğu sürece içerisinde mecliste birçok kez söz alarak müzakere edilen konulara ilişkin fikirlerini beyan etmiştir.

Tekrarlanan seçimlere rağmen yeterli oy sağlanamaması ve meclis başkanı seçilememesi üzerine Yeni Türkiye Partisi İstanbul Milletvekili Fahrettin Kerim

¹³⁴ (Çevrimiçi), http://www.belgenet.net/ayrinti.php?yil_id=4, 31.01.2011.

¹³⁵ (Çevrimiçi), [http://tr.wikipedia.org/wiki/Yeni_T%C3%BCrkiye_Partisi_\(1961\)](http://tr.wikipedia.org/wiki/Yeni_T%C3%BCrkiye_Partisi_(1961)), 31.01.2011.

¹³⁶ *Milliyet*, 4 Haziran 1964, s. 7, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 25 Ağustos 2010.

Gökay başkan seçimi münasebetiyle söz aldığı konuşmasında şu ifadelere yer vermiştir¹³⁷:

“Memleketin geçirmiş olduğu ihtilâl devri esnasında ve gerek seçime takaddüm eden zamanlarda partilerin mücadeleleri ve tutumları, onların memleket efkârı umumiyesinde yaratmış olduğu tesir, alerji, hiç şüphesiz birdenbire ortadan kalkmıyor. Yeni Türkiye Partisi adayının, önceki gündün beri oylamalar sırasında 217 gibi büyük sayıda oy almasına rağmen tekrar tekrar turlara bırakılmasını memleket menfaatleri ve parlâmentonun birliği bakımından faydalı görmediğimiz için dün gece ve bugün yaptığımız toplantılar neticesinde vardığımız karara göre adayımız seçimden evvel huzurunuza geldi ve feragatini yaptı. Seçimin dört parti arasında dörtlü bir anlaşmanın tatbik edilmesi şartıyla yapılmasına tamamıyla mutabık olduğumuzu açıkladı”

Fahrettin Kerim Gökay’ın konuşmasından sonra Saat 19:10’da başlayan ve geçici başkanlığını Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun yaptığı yedinci oturumda Millet Meclisi Başkanlığı için yapılan 8 nci seçime (302) üye katılmış ve Hasan Fehmi Boztepe’nin 212 oy aldığı seçimde Fahrettin Kerim Gökay’a da 1 oy çıkmıştır. Buna göre, 8 nci turda da 226 rey çıkmadığı için Millet Meclisi Başkanı seçimi yapılamamıştır¹³⁸.

Fahrettin Kerim Gökay, Başbakanlık bütçesi münasebetiyle söz aldığı konuşmasında¹³⁹ 1962 yılını yeni bir devrin kuruluşu olarak tanımlamış, çeşitli partilerin hâkim olduğu bir memlekette kabine değişimleriyle beraber memleket idaresinin aksamadan devam etmesi gerektiğini ancak Türkiye’de henüz bu durumun yerleşmediğini ifade etmiştir. Yeni Anayasa’nın 112. maddesinden itibaren, memurların hukuki birtakım vasıflarının tespit edildiğini ancak Bakanların verdiği direktif ve emirle vazifelerini yapan yüksek dereceli memurların günün birinde hesap verme zorunda kalmalarının kendilerinin inisiyatifle ve azimle hareket etmelerine mâni olduğunu iddia etmiştir. Bu amaçla Fahrettin Kerim Gökay, müsteşarlardan itibaren memurlar kadrosunun, hiçbir siyasi tesir altında kalmayacak bir şekilde

¹³⁷ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: I, 3. Birleşim, 28.10.1961, s.30.

¹³⁸ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: I, 3. Birleşim, 28.10.1961, s.35.

¹³⁹ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: II, 50. Birleşim, 19.02.1962, s.567-568.

kurulması ve Hükümetin bu konuyu Anayasa hükümlerinin ışığı altında yürütmesi yönünde azimli olması yönündeki isteğini dile getirmiştir. İstanbul Milletvekili Fahrettin Kerim Gökay aynı gün Devlet Plânlama Teşkilâtı bütçesi münasebetiyle söz aldığı diğer konuşmasında¹⁴⁰ ülke nüfusunun memnuniyet verici bir şekilde arttığını ve nüfusun yılda 700 bin civarında bir yükseliş kaydettiğini belirtmektedir.

Fahrettin Kerim Gökay, 1962 yılı Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Bütçesi münasebetiyle söz aldığı konuşmasında¹⁴¹ özellikle doktor sayısındaki yetersizlik konusu üzerinde durmuş ve ülkede 13 bin hekime ihtiyaç olduğunu belirtmiştir. Bu konuda Sağlık Bakanı'ndan İstanbul, İzmir ve Ankara Tıp Fakültelerindeki öğrenci sayısını imkânlar dâhilinde artırarak Güney - Doğu'da Ziya Gökalp Üniversitesi gibi, tıp fakültelerinin açılmasını düşünmesini rica etmiştir. İleride Diyarbakır'da Millî Eğitim Bakanlığının açacağı üniversiteye şimdiden personel yetiştirmek amacıyla hastanelerdeki elemanları eylemsiz doçent yapmayı, Doğu'ya giden hekimlerimizin terfi ettirilmesi, mesken ve nakil vasıtalarının sağlanması, sağlık merkezlerinin ve gezici sağlık ekiplerinin çoğaltılması, özellikle mukaveleli hekim yollanmasını önermiştir. Sosyalizasyon meselesinin ülkede ilk kez uygulandığını belirten Fahrettin Kerim Gökay, sosyalizasyonun hiçbir vakit serbest hekimliğe mâni olmaması gerektiği üzerinde ısrarla durmuştur.

Fahrettin Kerim Gökay mecliste oy kullanırken her zaman partisi ile aynı fikirde olmamıştır. Örneğin, Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü 1962 yılı Bütçe kanunu tasarısına çekimser oy kullanmıştır¹⁴². Tekel Genel Müdürlüğü 1962 yılı Bütçe kanunu tasarısına 450 üyeden 323 üye oy vermiş, tasarı 271 kabul oyu ile kabul edilmiştir. Tasarıya 48 ret oyu kullanılmıştır. Fahrettin Kerim Gökay İstanbul'dan ret oyu kullanan tek kişidir¹⁴³.

¹⁴⁰ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: II, 50. Birleşim, 19.02.1962, s.592.

¹⁴¹ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: III, 55. Birleşim, 14.05.1965, s. 362.

¹⁴² TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: III, 55. Birleşim, 24.02.1962, s. 362.

¹⁴³ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: III, 58. Birleşim, 27.02.1962, s. 657.

1962 yılı Gümrük ve Tekel Bakanlığı bütçesi münasebeti ile söz alan¹⁴⁴ Fahrettin Kerim Gökay, içki tüketiminin ülkede üzüntü verici bir şekilde artmakta olduğunu, bu konuya ne kanunların, ne yasakların etki etmediğini, bu kapsamda yapılması gerekenin insanları mümkün olduğu kadar uyarmaya çalışmak olduğunu ifade etmiştir. Yeşilay gibi kuruluşların kurularak içkinin zararlarını anlatmasının faydalı olacağını öne sürmüştür. Devlet eline almak yolu ile içkinin ucuz satılmasının daima aleyhinde olduğunu belirten Fahrettin Kerim Gökay, Devlet Hazinesine fazla bir gelir sağlanması için, fiyatı artırmanın yerinde olacağını savunmaktadır. Ülkede meyvelerin zaman zaman yerlerde çürüdüğünü, İnhisarlar İdaresi'nin ucuz olarak, özel sektörle beraber meyve suyu çıkarabilme durumunun incelenmesini gerekli görmektedir. Fahrettin Kerim Gökay kendisinin sofralarda kıvılcık şarap varsa, kırmızı üzüm suyu içtiğini ve herkesin «Gökay şaraba mı başladı?» şeklinde sorular sorduğunu ifade etmektedir. Fahrettin Kerim Gökay konuşmasında gümrüklerde yaşanan bazı uygulamaların (Tophane avlusunun otomobillerle dolu olması, bir aile göç ederken refikasına ait olanı çıkarmaması) milli servet açısından değerlendirilerek bir defaya mahsus olarak içeri alınmasını önermiştir. Fahrettin Kerim Gökay, Türkiye tütünlerinin reklâmlarının yurtdışında yapılmadığı konusuna da değinmiştir.

Aynı gün içinde, 1962 yılı Maliye Bakanlığı bütçesi münasebetiyle söz aldığı konuşmasında¹⁴⁵ Fahrettin Kerim Gökay, bazı milletvekillerinin Türk Ocağı tahsisatından elli bin liranın azaltılması konusundaki önermelerini mümkünse geri almalarını rica etmektedir. Zamanla belki çalışma tarzı ve programının tekâmül çerçevesinde değişebilmesine rağmen Türk Ocaklarının rolünün bitmediğini, kendisinin daha 16 yaşında bir çocuk olduğunda millî mefkûreyi aşlayan bu saflarda çalıştığını, Türk Ocağına 75 bin lira değil 700 bin lira verilse yerinde olacağını öne sürmektedir.

¹⁴⁴ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: III, 58. Birleşim, 27.02.1962, s. 657.

¹⁴⁵ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: III, 58. Birleşim, 27.02.1962, s. 692.

Fahrettin Kerim Gökay milletvekilliği süresince değişik zamanlarda yurtdışına giden komisyonlar içerisinde yer almıştır. Paris'te toplanan Avrupa Konseyi Daimi Komisyonu ile Nüfus ve Mülteciler Komisyonuna Türkiye'yi temsilen giden heyet adına İstanbul Milletvekili Fahrettin Kerim Gökay gündem dışı söz almış ve meclise bilgi vermiştir¹⁴⁶. Daimî Komisyonunda 27 Mayıs İhtilâlini müteakip Avrupa Konseyi Umumi Kâtipliğinin 25 Kasım 1960 tarihli mektubuna cevaben Dışişleri Bakanlığı tarafından 4 Kasım 1950 tarihindeki Roma'da imza edilen insan esas hak ve hürriyetlerini Koruma Mukavelesinin 15. maddesi hükümleri icabınca gönderilmiş olan yazıda 27 Mayıs İhtilâli sebepleri ve ihtilâli müteakip demokratik rejimin yeniden kurulması yolunda sarf edilen mesai ile geçici Anayasa ve 6 Ocak 1961 de çalışmaya başlayan Kurucu Meclis ile onun hazırladığı yeni Anayasa mucibince en geç 31 Ekimde seçimlerin yapılacağına dair yazılan 27 Şubat 1961 tarihli mektupla seçimlerden sonra Büyük Millet Meclisinin çalışmaya başlamasını müteakip intikal devrinde alınmış olan bütün tedbirlerin kaldırıldığını ve Türkiye'de hürriyet ve demokrasiyi esas tutan müesseselerin yeniden kurulduğunu bildiren mektuplar komisyon üyelerinin ıtılama arz edilmek üzere gündeme alındığını ifade etmiş, Reis Feder Spiel tarafından gündemin bu maddeleri okunulunca İtalyan Deleşesi Luciferro'nun söz alarak Türkiye'deki demokratik hareketleri dikkatle takip ettiğini, fakat bugüne kadar bu Konseye üyelik etmiş bulunan eski parlâmento arkadaşlarının tutukluluklarının devamından üzüntü duyduğunu ifade ederek bu konuda Türk delegelerinden bilgi istediğini belirtmiştir. İngiliz temsilcilerinin de sonradan kendisine iltihak ettiğini, Kasım Gülek ve kendisinin ayrı ayrı söz alarak Türkiye'de 27 Mayıs İhtilâlini müteakip hazırlanarak referandum ile meriyete giren Anayasa mucibince hürriyet ve demokrasi prensipleri dâhilinde çalışmaya başlayan Millet Meclisi ve Senatonun memleket menfaatlerini dikkate alarak gerekli kanunları hazırlama yolunda bulduklarını, esas hedefin insan hak ve hürriyetlerini' koruma yolunda çalışmalara masruf olduğunu ve bu gibi mevzuların ilgili memleketler parlamentolarınca şartların imkân ve müsaadesiyle daha iyi düşünüleceği hususunu belirttiklerini ifade etmiştir.

¹⁴⁶ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: IV, 70. Birleşim, 06.04.1962, s. 269.

Fahrettin Kerim Gökay Konseye giderken İmar ve İskân Vekâletinden istemiş olduğu bilgilere konuşmasında yer vermiştir¹⁴⁷. Bu bilgilere göre Avrupa Konseyinde Avrupa Millî Mültecileri ve Avrupa'daki Nüfus Fazlalıkları İskân Fonundan 372 000 dolarlık kredi alınmış, bununla Konya Ereğli'si Bengen köyünde 100 hanelik bir köy kurulmuş, Marmara Denizi kenarında, Tuzla'da 1 000 göçmen kabul edebilecek göçmen Kol Merkezi inşasına başlanmış, Muş ilinde 100 ailenin yerleştirileceği örnek bir köy tesisine teşebbüs edilmiş, bunun Muş - Tatvan demiryolu güzergâhında Özden istasyonunda kurulmasına karar verilmiş, yalnız yapılan kadastral ölçü neticesinde yerin ihtilafı olduğu tesbit edilerek sarfınazar edilmiş, ancak 1962 yılında kalkınmada öncelikli bölge olarak ele alınan Muş ilinde bu projenin tahakkuk ettirilmesi imkânları üzerinde durulduğu ifade edilmiştir. Fonun komisyona verdiği Rapora göre ise ülkemize 20 yılda ödenmek şartı ile 1 500 000 liralık ayrı bir ikraz açılmış ve bununla Orta - Doğu Teknik Üniversitesinde meslekî formasyon için bir merkez kurulmasına karar verilmiştir.

Fahrettin Kerim Gökay konuşmasında Türkiye'ye gelen göçmenler ile ilgili sayısal bilgilere de yer vermektedir¹⁴⁸. 1945 – 1960 yılı arasında Türkiye'ye en fazla göçmen 230 282 hükümet yardımı ve 39730 serbest göçmen sayısı ile Bulgaristan'dan gelmiştir. Bulgaristan'ı Romanya ve Yugoslavya takip etmektedir. Fahrettin Kerim Gökay son iki yıl içerisinde ülkemizden Almanya ve İsviçre'ye işçi gitme hareketinin bir hayli artmış bulunduğunu söylemiştir. Nüfus Komisyonunun Avrupa'da nüfus artışının doğurduğu ve doğuracağı ekonomik sosyal, politik, kültürel mevzulardır üzerinde ehemmiyetle durmuşlar, Batı Avrupa'sının dünyadaki nüfuz ve tesirini kaybetme tehlikesine karşı ne gibi kültürel hamleler yapmak gerektiğini tartışmışlardır. Avrupa nüfusu 1900'de dünya nüfusunun % 19,5 iken 1950 de % 10 a inmiştir. 2000 senesinde % 5 ini teşkil etmesi planlanmaktadır. Çalışan kolun azlığını sınai ve zirai meslekler formasyonu ile kapatmayı, Avrupa dışına muhacereti önlemek suretiyle tedbirlere gidilmesin tavsiye etmişlerdir. Ayrıca kadınların iş hayatına girmeleri karşısında onların daha çok faydalı olacakları

¹⁴⁷ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: IV, 70. Birleşim, 06.04.1962, s. 272.

¹⁴⁸ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: IV, 70. Birleşim, 06.04.1962, s. 272.

sahanın tâyini, bu konuda Birleşik Amerika ve Sovyetlerin neler yaptığının tesbit ve mukayesesini, emeklilik yaşının öne alınmasının yaratacağı mahzurların incelenmesi, tahsil devresinin uzatılması suretiyle faal çalışma müddetinin azaltılmasının doğuracağı mahzurlar gibi konular üzerinde durulmuştur. Fahrettin Kerim Gökay konuşmasının devamında Türkiye ile ilgili bilgilere yer vermiştir. Bu verilere göre 1960 sayımlarına göre Türkiye nüfusunun 27 milyon 809 bin 831 olduğunu ve şehirde nüfusun % 43,8 oranında artarken köylerde % 25 oranında artığı görülmektedir.

İstanbul Milletvekili Fahrettin Kerim Gökay'ın yabancı memleketlerdeki Türk işçilerinin durumu ile ilgili konuşmasında¹⁴⁹ dış ülkelerdeki işçilerin menfaatleri ve o menfaatleri ilgilendiren konular üzerinde geçen Nisan ayının sonunda Strazburg'da yapılan bir toplantı hakkında bazı bilgiler vermiştir.

Sayısı 50 bini geçen Türk işçilerinin sıkıntılarından bazılarını yabancı dil öğrenimi, bir kültür mihrakından mahrum bulunmaları ve daüssıla hissetmeleri ve ev konusunda sıkıntıya düşmeleri olarak sıralayan Fahrettin Kerim Gökay, bu konuyla ilgili Avrupa Konseyinin bir komisyonunun eski Fransa Meclis Başkanı Pierre Schneider'in öncülüğünde toplanarak dış ülkelere giden işçilerin durumlarının incelendiğini, kendisinin de Schneider'in davetlisi olarak bu toplantıda bulunarak Türkiye'den giden işçilerin durumları üzerinde bir tebliğde bulunduğunu ifade etmiştir. Bu toplantıda alınan kararları işçilerin dış ülkelere gitmeden önce yabancı dil öğrenmelerini temin için bir enstitü meydana getirilmesi, çalıştıkları yerlerde konut konusu üzerinde rahatlarını temin etmek için büyük fabrikaların ev inşası, dış ülkelere gelen yabancı radyoların daimî tesiri altında kalmaları nedeniyle birer kültür ocağı oluşturularak memleketten folklorik müzik parçaları ve saire getirmek suretiyle daüssıllalarının temin edilmesi ve en önemli olarak işçilerin memleketleriyle ilgilerinin devam ettirilmesi, bilhassa ailelerine para gönderilmesi şeklinde dört madde halinde sıralamıştır¹⁵⁰.

¹⁴⁹ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: XXX, 101. Birleşim, 12.05.1964, s. 367.

¹⁵⁰ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: XXX, 101. Birleşim, 12.05.1964, s. 368.

Memleketlerde bir ilmî politika meydana getirme yolunda parlâmentolarla ilim adamlarının işbirliği yapması konusu üzerinde Avrupa Konseyi ve OCDE nin 23–27 Mayıs tarihleri arasında Viyana'da tertipledikleri konferansa C. Tevfik Karasapan, Sadi Koçaş, Yüksek ve Vefik Pirinçcioğlu ile birlikte katılan Fahrettin Kerim Gökay, gündem dışı söz alarak meclisi bilgilendirmiştir¹⁵¹. Kendisinin de bir konuşma yaptığını belirten Fahrettin Kerim Gökay, Türk parlâmentosunun ilme ve ilim adamlarına verdiği değeri, Türkiye Anayasası'nın yapılmasında kültürel, ekonomik, adlî ve sıhhi birçok konularda ilim adamlarıyla sıkı istişareler yapıldığına yer vermiştir. Konferansa sonucunda ilim ve parlâmentonun birbirine yaklaşması gerektiği, bu konuda parlâmento üyelerinin dahi muntazam bir şekilde mümkün olduğu kadar gelişme ve öğretme alanında tahakkuk etmiş araştırmalarla ilgilenmeleri, ve ilim politikasına tesir eden milletlerarası hâdiseleri yakından takip etmeleri gerektiği vurgulanmıştır.

Fahrettin Kerim Gökay, Anayasa Mahkemesi kanun tasarısı münasebetiyle söz aldığı konuşmasında¹⁵² Anayasa Mahkemesi gibi memlekette istikrarı temin edecek bir müessesede daima değişen bir raportörlük usulüne gitmenin yerinde olmayacağı kanaatinde olduğunu ifade etmiştir.

Fahrettin Kerim Gökay, Yeni Hükümet kuruluncaya kadar gündeme devam edilmemesi ve müzakerelerin yapılmaması hakkındaki önergeler münasebetiyle söz aldığı konuşmasında¹⁵³ demokratik rejimlerde kabine buhranları olabileceğini fakat yeni hükümet gelinceye kadar hükümetlerin devam ettiğini ve müsteşarların vazifelerine devam ettiğini belirtmiştir. Ayrıca meclisin muntazaman çalışmasını bugünün zaruretleri bakımından millî bir vazife olarak gördüğünü de sözlerine eklemiştir.

¹⁵¹ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: XXXI, 110. Birleşim, 22.06.1964, s. 88.

¹⁵² TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: IV, 78. Birleşim, 21.04.1962, s. 607.

¹⁵³ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: V, 99. Birleşim, 08.06.1962, s. 526.

Fahrettin Kerim Gökay, 19 Ekim 1960 tarihli ve 105 sayılı Kanunun kaldırılması hakkında kanun teklifi münasebetiyle söz aldığı konuşmasında ¹⁵⁴ 27 Mayıs İhtilâlinin hazırlamış olduğu ana davaların ihmal edilerek, ancak birkaç mevzuun ortaya getirildiğini, asıl davalara el konmadığını, esaslı ıslahat mevzularının ihmal edildiğini iddia eden Sami Küçük ile Ahmet Yıldız'ın hükümeti tenkit eder tarzdaki ifadelerine karşın son haftalar içerisinde gerçekleştirilen müzakereler sırasında 27 Mayıs İnkılâbının, memleketçe, milletçe bir bütün olarak benimsendiğini ve 27 Mayısın ana davalarının hiçbir vakit ihmal edilmediğini ifade edildiğini belirtmiştir. Fahrettin Kerim Gökay bu konuşmasında 15 Ekim tarihini

“27 Mayıs İhtilâlcilerinin, dünya tarihine ve ihtilâller tarihine güzel bir örnek vererek demokratik rejimin sınırsız, kayıtsız ve şartsız Türk Milletine ait olduğunu kararlaştırarak seçimin yapıldığı ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin, Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu ile çalışmalara başladığının yıldönümü”

olarak tanımlamakta ve bu günün bir bayram halinde kutlanması yönündeki isteğini dile getirmiştir. Konuşmasının devamında ihtilal sonrasında Anayasa Mahkemesi'nin kurulmasına, Anayasa Mahkemesi'ne bağlı diğer müesseselerin meydana getirildiğine, Doğu illerinde hekimliğin sosyalizasyonu konusunun uygulanmasına geçildiğine, memleketin topyekûn kalkınmasını temin edecek olan plan konusunun ele alındığına değinmiştir.

27 Mayıs İhtilâlini yapan arkadaşlar şeklinde tanımladığı Millî Birlik Komitesinin sayın üyelerinin, tasdik edilmek üzere kendilerine getirilen Yüksek Adalet Divanının kararları üzerinde, Anayasanın verdiği yetki dâhilinde, şefkat ve atıfet hislerini kullandıklarını ifade etmiştir¹⁵⁵.

Fahrettin Kerim Gökay konuşmasının devamında

¹⁵⁴ TBMM Arşivi, *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi*, C: V, 93. Birleşim, 18.10.1962, s.516.

¹⁵⁵ TBMM Arşivi, *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi*, C: V, 93. Birleşim, 18.10.1962, s.517.

“Bir zihniyet ki, Batı'da olsun, Doğu'da, olsun vatandaşları istismar etmek istiyor. Biz Hükümet olarak buna asla müsaade edemeyiz. Evvelâ, Anayasamız mademki vatandaşlara eşitlik hakkı tanımıştır, hiçbir zümrenin hiçbir zaman ne siyasi emellerle ve ne de oy avcılığı ile vatandaş istismar etmeye hakkı yoktur. Bunun, üzerinde ısrarla duruyor, bunun için manevi bir seferberlik mi yapmak lazımdır, yoksa manevi cihazlanma mı lâzımdır bu hususları araştırıyoruz.”

diyerek dış memleketlerden gelen bazı yabancı telkinlerin memleket çocuklarını ayırmak ve birbirlerine düşürmek istediğini, bunun karşısında gerek Millet Meclisinin ve gerekse Cumhuriyet Senatosunun bir kaya gibi durduğunu görmekte bahtiyarlık duyduğunu ifade etmiştir¹⁵⁶.

İstanbul Milletvekili Fahrettin Kerim Gökay, 1964 yılında Efes'te yapılacak festivalde Türk kızlarının Romalı kılığına girerek şarap dağıtacakları yolunda radyoda yapılan yayına değinerek memleketin mânevi yönü üzerinde ısrarla durulması hakkında gündem dışı söz alıp demeç vermiş¹⁵⁷, ülkeye büyük gelir sağlayacak olan turizmin ve turizm hareketlerinin desteklenmesini gayet doğal gördüğünü ancak bu arada millî ananelerin ve geleneklerin ihmal edilmemesi gerektiğini belirterek İzmir Adrian Caddesinde Roma usulü arabalar geçmesine itirazı olmadığını, ancak Türk kızlarının Romalı kıyafetleri giyerek şarap dağıtmasını doğru bulmadığını ifade etmiştir. Bursa Milletvekili Sadrettin Çanga'nın “Ayran dağıttırınız” ifadesiyle konuşmasını bölmesi üzere gülüşmelere neden olan “İşi âlâya bindirmeyelim. Ayran dağıtın, ne dağıtırsanız dağıtın, yalnız insanın aklını kaçırta nesneyi dağıttırmayınız.” sözlerini sarf etmiştir. Gülüşmeler üzerine mutlu olan Fahrettin Kerim Gökay, demokratik rejimin yükselmesi için Atatürk'ün bir vecizesine atıfta bulunmuştur¹⁵⁸:

«Cemiyetimizin medeni bir seviyeye yükselebilmesi ve halkımızın refah ve saadete kavuşabilmesi ancak, demokratik, kâmil bir idareyle mümkündür. Olgun bir demokrasi idaresine

¹⁵⁶ TBMM Arşivi, *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi*, C: V, 93. Birleşim, 18.10.1962, s.518–519.

¹⁵⁷ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: XXIV, 77. Birleşim, 28.03.1964, s. 73.

¹⁵⁸ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: XXIV, 77. Birleşim, 28.03.1964, s. 74.

kavuşabilmemiz için de cemiyetimizin bu idareye lâıyk bir hâle gelmesi, yani birçok devre ve safhaları atlatarak demokratik tekâmülünü, diğerk bir deyimle, devrimini tamamlaması şarttır.»

Demokratik nizam içerisinde memleketin refaha kavuşacağına inandığını belirten Gökay, gençlerle meşgul olmak ve memleketin manevi cephesi üzerinde önemle durmak için Bakanlıklararası bir teşkilât kurulması gerektiğini ileri sürmüştür. Eflatun'un, Devlet adlı eserinde; akıl konusunda,

“Akıl madem ölçüdür içimizde olup biten her şeyi kollayıp yönetmek ona düşer, öfkenin işi de onu dinlemek, ondan yana olmaktır.”

sözlerinden hareketle parlâmento hayatının nizam ve gelişmesini sağlamak için öfkeyi bir tarafa bırakarak tebessümle davaların masanın üzerine konulması durumunda Atatürk'ün istediği gibi, demokratik nizamın pek kuvvetle yerleştirileceğine inandığını belirtmiştir. Konuşmasının sonlarına doğru ise ülkenin içinde bulunduğu durumu,

“Ne olmuş bu memlekete? İki büyük cephesi var diyorlar, iki büyük cenaha ayrılmış. Kimdir bu cenahlar? Bu memleketin çocuklarını nasıl olur da birbirine düşman yapabiliriz istediğimiz tek şey şudur; memlekette biz, sağdan ve soldan gelen her türlü dikta rejimlerine muhalif olduktan sonra demokratik nizamda masanın üzerine konularak halledilmeyecek bir dava olmadığı kanaatindeyim. Şu halde her iki taraf arkadaşımızın birinin başında bu memlekete hizmet etmiş, şerefle hizmet etmiş, tarih yapmış insanı vardır. Diğerk tarafta memleketin en güzide ordusuna Genelkurmay Başkanlığı yapmış insan var. Memlekete hizmet etmiş sayısız insanların bulunduğu teşekküller, olarak tebessümle, şefkatle memleketin birliğini, demokratik rejimi korursak o zaman hiç kimse benim kızlarıma Roma kıyafeti giydirip de içlerine fitne sokmaya teşebbüs edemez.”

sözleriyle açıklamıştır¹⁵⁹.

İstanbul Milletvekili Fahrettin Kerimi Gökay'm, bir önceki birleşim olan yetmiş yedinci birleşimdeki gündem dışı sözlerinin bir gazeteye yanlış aksettirilmesinden duyduğu üzüntüleri belirten konuşmasında¹⁶⁰

¹⁵⁹ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: XXIV, 77. Birleşim, 28.03.1964, s. 75.

“Dün burada eski bir Yeşilaycının masumane konuşmasının, sevdiğim bir arkadaşım ve bir talebem tarafından bir basın toplantısı yapılmak suretiyle, hiç benim düşündüğüme ve düşünceme uymayan bir şekilde tefsir edildiğini görmekle müteessirim. Ancak sizleri hakem tâyin edeceğim, kendilerine hiçbir cevap vermeyeceğim”

ifadelerine yer vermiştir. Konuşma metninde yer aldığı üzere söz konusu talebesi düzenlediği basın toplantısında

“Gökay’ın sözlerini üzüntü ve ibretle dinledim, Hükümeti, Türk kızlarını yabancılara peşkeş çekmek için hazırlık yapmakla itham etmekle görülmüş bir tahrik ve demagoji örneğidir. “

“Ancak hemen ifade edeyim ki, Sayın Gökay’ın konuşmasının iyi niyetle bağdaşmasına imkân yoktur. İlgililerle konuşulmadan, Bakan uyarılmadan ve işin esası öğrenilmeden, böylesine bir nazik konunun Meclis kürsüsüne getirilmesini anlamak güçtür. Bu davranış, Gökay’ın konuşmasında sık sık kullandığı manevi varlığına saygılı olmak, Atatürkçülükle kabili telif değildir. Hükümetin ve Meclisin her üyesinin kendisi kadar millî haysiyetlere bağlı olduğunu Sayın Gökay nasıl unutabilir ve bütün Türk halkoyuna böylesine esaslı bir jurnali nasıl yapabiliyor?» «Millete saygılı olmak bu mudur? Sayın Hocanı Gökay’ın yeni atıldığı Parlâmento hayatında daha temkinli olmasını ve küçük polemiklerden sakınmasını tavsiyeye mecbur kaldığım için müteessirim. Parlâmentodan ve halkoyundan özür dilemesini beklerim.»

cümleleri yer almıştır. Fahrettin Kerim Gökay, kendisinin Yeşilaycı olduğunu ve Türk kızlarının şarap dağıtmalarının bugün de, yarın da aleyhinde olacağını belirtmiştir. Ayrıca konuşmayı yaparken parlâmentoda iki tarafın da kaşları çatıkken, bir rûyi tebessümle aynaya bakmalarını temin etmek istediğini ve bunun da parlâmentoda bir muzafferiyet olduğunu açıklamıştır¹⁶¹.

Siyasi hayata dokuz yaşında başladığını,

“Bir katre iyen çeşme-i pür hûn-ü fenadan
Başını alamaz bir dahi bârân-ı belâdan.”

¹⁶⁰ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: XXIV, 78. Birleşim, 29.03.1964, s. 113.

¹⁶¹ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: XXIV, 78. Birleşim, 29.03.1964, s. 114.

dizelerinde olduğu gibi siyaset belâsının içinde olduğunu belirtmiş, talebesine Şair Rıza Tevfik'in bir şiirini okuyarak sözlerini tamamlamıştır¹⁶².

“Cilve etsin dersen kemâl ile hak,
Çıkıp benliğinden Ibir kendine bak.
Enelhak sözünü dilinden bırak,
Lâfa kulak verme, irfan sendedir” evlâdım!...

Fahrettin Kerim Gökay, Özel Öğretim Kurumları Kanunu tasarısı münasebetiyle söz aldığı konuşmasında¹⁶³ Avrupa Birliği fikrine doğru gidilen bir sırada, Asım Eren'in milletlerarası eski acı hâtıraları yâdederek birbirinden uzaklaştırıcı tarzda idare-i kelâm etmesinin yüksek insani vasıflar ile bağdaşmayacağını, Türkiye'nin gerek dünya üzerinde ve gerekse Avrupa'da, kültürel bakımdan ve diğer bakımlardan, tarihî medeniyeti ile değil aynı zamanda kendisine hürmet edilen ve değer verilen bir ülke olduğunu ifade etmiştir.

Fahrettin Kerim Gökay Özel Öğretim Kurumları Kanunu'nun çıkmasının memlekette yeniden bir kapitülasyon ruhunu ihya etmek anlamına gelmeyeceğini, Türkiye'ye gelen yabancıların ülkede bir süre bulunduktan sonra başka bir ülkeye gittiği zaman öğrenimine devam edebileceği için bir kolaylık gösterilmiş olacağını ve bunun hiçbir zaman ne hükümranlılığı ne de millî hassasiyetleri zedeleyecek bir tarz olmadığı fikrinde olduğunu belirtmiştir¹⁶⁴

Kâzım Arar, Süleyman Ünlü, Hürrem Kubat, Ahmet Kangal ve Kâmuran Ural'ın 185'er oy aldığı Sayıştay Komisyonunda açık bulunan üyelik için yapılan seçimde F. Kerim Gökay'a da 60 oy verilmiştir¹⁶⁵.

¹⁶² TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: XXIV, 78. Birleşim, 29.03.1964, s. 115.

¹⁶³ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: XXXI, 113. Birleşim, 25.06.1964, s. 246.

¹⁶⁴ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: XXXI, 113. Birleşim, 25.06.1964, s. 246.

¹⁶⁵ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: XXXI, 113. Birleşim, 25.06.1964, s. 262

3.3.2. Parti Grubu Adına Yapmış Olduğu Konuşmalar

Fahrettin Kerim Gökay bazı meclis konuşmalarını da Yeni Türkiye Partisi Grubu adına yapmıştır. Bunlardan biri 1962 yılı İçişleri Bakanlığı bütçesi münasebetiyle yapmış olduğu konuşmadır¹⁶⁶. Muhalefetin de memleket idaresinde iktidar kadar sorumluluk taşıdığı fikrini çalışma programının temel taşı olarak kabul ve telâkki ettiklerini ifade etmiştir. Bu konuşmasında Gökay, dünyanın içinde bulunduğu durumu ideoloji bakımından birbirine zıt ve hatta düşman iki gruba ayrılmış olarak tanımlamaktadır. Tarihte eşine nadir rastlanan sinir harbinin milletlerin maddi ve manevi huzurlarını bozmakta olduğunu ifade ederek bu konudaki düşüncesini şu sözlerle ifade etmektedir:

“Yuvarlaklığı ve güneş çevresinde döndüğü inkâr kabul etmez ilmî bir hakikat olan dünyamızda güneşin doğup batışı gibi soğuk harbin kararttığı siyasi semadaki sisin yerini ısıtıcı bir güneşin tutacağı yolundaki ümidimizi de belirtmek isteriz... Politik organizmadaki bozukluğun dünyanın muhtelif bölgelerindeki acıklı tepkilerini dikkatle takip ederken kendi hürriyetini korumada başkalarının hür ve bağımsızlığına saygıyı şiar edinen cephedeki yerimizi azim ve imanla muhafaza edeceğimize inanıyoruz. Şuna da inanıyoruz ki realist ve objektif bir politika takibi suretiyle dünyanın bu karışık durumunda millî mevcudiyetimizi milletçe bir olmanın güven kaynağı ve metin istinatgâhını teşkil eden aziz Ordumuzun yüce varlığında emniyet ve huzur içinde hissettiğimizi de belirtmek isterim.”

Bu atmosfer içerisinde Birleşmiş Milletler teşkilâtının kuvvetli bulunmasına yardım etmekle mükellef olduklarını belirten Fahrettin Kerim Gökay Orta - Doğu, Afrika ve Asya politikasında Türkiye’yi ilgilendiren noktalar üzerinde görüşleri noktasında değerlendirmelerde bulunarak bazı tespitlerde bulunmuştur. Libya, Tunus, Fas hükümetleriyle münasebetlerin arzu ettikleri şekilde hızlı bir gelişme kaydetmediğini belirten Gökay bazı sorular yöneltmiştir¹⁶⁷:

“Dost ve müttelikimiz Fransa'nın dahi bir kuvvet olarak müzakereyi kabul ettiği müstakil Cezayir Hükümeti ile münasebete girişme zamanı gelmemiş midir?”, “Yeni kurulan Afrika Devletleri

¹⁶⁶ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: III, 52. Birleşim, 21.02.1962, s.144.

¹⁶⁷ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: III, 52. Birleşim, 21.02.1962, s.144–147.

ve bilhassa bize karşı ilk kuruluş devirlerinde çok sempati gösteren Sudan'la münasebetimiz ne durumdadır?”, “ Tarihî bağlarımız itibariyle münasebetlerimiz kuvvetli bulunan Ürdün, Irak, Suriye ile münasebetlerimizin gelişmesi ne şekildedir?”, “Müttefiklerimizden Pakistan ve İngiltere'nin Çin Halk Cumhuriyeti ile siyasi ve ekonomik münasebetlerde bulunması karşısında müttefikimiz Amerika ve bizim bu dev memleketle münasebetler tesis etmesini dünya barışı ve memleketlerimizin menfaatleri bakımından lüzumlu bulmuyor muyuz ?”, “Kültür sahasında çok sıkı münasebetlerde bulunduğumuz kardeş Afganistan'la hâlihazır münasebetlerimiz biraz duraklamış mıdır?”

Fahrettin Kerim Gökay konuşmasının devamında, özellikle CENTO müttefiği İran ve Pakistan'la olan münasebetlerin üzerinde önemle durulması gerektiğini, politik, kültürel, turistik münasebetlerin artırılması ve sıklaştırılması suretiyle bu kardeş ülkelerin manen de desteklemesinin Orta - Doğu'da görmek istenilen huzuru tahakkuk ettirme bakımından gerekli gördüklerini belirtmiştir. Milliyetçi Çin, Müttefik Cenubi - Kore, dost Japonya ile dostluk ve ekonomik münasebetlerin gelişmesi ve bilhassa kalkınma sahasında Japon tecrübe ve tekniğinden faydalanma yoluna gidilmesinin düşünülmesi gerektiğini belirtmiştir. Dünyayı “ihtiyar küre”, Avrupa’yı “çilekeş” olarak tanımlayan Fahrettin Kerim Gökay, Amerika’yı “samimiyeti kadar açık kalpliliğine inandığımız büyük müttefikimiz” olarak nitelendirmekte; Asuvan barajının inşasında Mısır'a, son kalkınma hamlesinde Pakistan'a yapılan yardımın Keban barajında ve diğer yatırımlarda Türkiye'den de esirgenmeyeceğine inandıklarını ifade etmektedir. Fahrettin Kerim Gökay konuşmasında bir Sovyet Amiralinin bir savaş başladığında Türkiye'nin ilk mahvolacak devlet olarak vasıflandırdığına yer vermiş, yeni savaş tekniğinde büyük, küçük farkı olmaksızın herkesin aynı tehlikenin tehdidi altında bulunduğunu iddia etmiştir. Fahrettin Kerim Gökay 27 Mayıs İhtilâli Anayasası'nı “demokratik rejimi yerleştirme ve hür dünya safındaki mevkiimizi kuvvetlendirme yolunda bütün dünyaya en iyi örnek vermiş ve son Avrupa Konseyinde de hür âlemin takdirlerini bizzat müşahede etmekle bahtiyarlık duyduğum” şeklinde tanımlayarak konuşmasını sonlandırmıştır¹⁶⁸.

¹⁶⁸ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: III, 52. Birleşim, 21.02.1962, s. 147.

Başbakan İsmet İnönü'ye yapılan menfur suikast teşebbüsü dolayısıyla da Yeni Türkiye Partisi Grubu adına söz alan¹⁶⁹ Fahrettin Kerim Gökay, konuşmanın yapıldığı gün öğle radyosunu dinledikleri zaman olay hakkında bilgi sahibi olduklarını bildirerek şu sözlerle Başbakan İsmet İnönü'ye geçmiş olsun dileklerinde bulunmuştur:

“Saçını millet hizmetimde ağartmış ve memleketin en güç şartları içinde vazife sorumluluğunu yüklenmiş olan Muhterem Başbakanımıza tevcih edilen kurşunlar, Ulu Tanrıya hamdolsun ki, isabet etmemiştir. Bunun için Türk Milletine ve Muhterem Başbakanımıza Yeni Türkiye Partisi ve onun grupları adına geçmiş olsun derken, bu memlekette demokratik nizamı yerleştirdiğimiz zamanda herkes fikirle, sözle savaşması mümkün iken menfur vasıtalara müracaat etmeyi, bu millet tarihinde de, şimdi de lanetle karşılar.”

Fahrettin Kerim Gökay'ın Yeni Türkiye Partisi Grubu adına söz aldığı diğer bir konuşma¹⁷⁰ Dışişleri Bakanlığı 1964 yılı bütçesi münasebetiyledir. “Gözlerimizin önünde 20 nci yüz yılda işlenen insanlık için yüz kızartıcı kanlı hailesi” olarak tanımladığı Kıbrıs hailesinde hiçbir taksirleri olmadığı halde, baskın ve tecavüze uğrayarak şehit düşenlerin aziz hatıralarını hürmetle anarak parti görüşlerini arz etmeye başlamıştır. Konuşmasında Karma Komisyon Raportörü Sayın Nuri Bayar tarafından hazırlanan raporda belirtilen “Kıbrıs konusunda millî hassasiyet şuurlanmış; çarpan yüreklerden yayılan elem ve ıstırap yurt sathını kaplamış, sınırlar gerilmiş, heyecan âzami haddine ulaşmıştır.” ifadelerine yer vermiş, bu atmosfere rağmen, Atatürk'ün yurttan ve çihanda barış prensibini düstur olarak kabul eden, Cumhuriyet Hükümetinin öteden beri millî dış politikasının uygulanmasında milletlerarası andlaşmalara ve taahhütlere olan geleneklerine harfiyyen sadık kaldığını, taahhütlere karşı gösterilen bu riayet ve sadakati diğer âkıdlardan da aynı şekilde beklenen tabii hak olduğunu belirtmiştir. Zürih ve Londra Antlaşmaları ile bağımsızlığına kavuşan Kıbrıs'ta Türk ve Rum cemaatlerinin karşılıklı anlayış havası içerisinde tabiatın müstesna bağışlarından faydalanarak: huzur ve rahatlık ile

¹⁶⁹ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: XXVII, 58. Birleşim, 21.02.1964, s. 332.

¹⁷⁰ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: XXVII, 60. Birleşim, 23.02.1964, s. 540.

dünyanın isviçre gibi turist çeken Yeşil Ada'sı olarak yaşaması mümkün iken, mânâsız bir ihtiras fırtınasına kendisini kaptıran Başpapaz Makarios'un hatalı hareketlerinin dünya barışını tehlikeye düşürdüğünü, 21 Aralık'ta başlayan haile sırasında hükümetin basiretli ve soğuk kanlı davranışının korkunç ihtilâta mâni olduğunu iddia etmiştir. Bu tutumun hür dünya basını ve Atlantik camiasındaki devletler tarafından takdirle karşılandığını memnunlukla görmelerine rağmen barış içinde birlikte yaşama tezini savunan ve her vesileden faydalanarak Türk dostluğuna önem verdiğini ifade eden komşu Sovyet yönetiminden barış içinde birlikte yaşamadan başka bir gaye gütmeyen Türk cemaatinin maruz kaldığı katliam karşısında hiç olmazsa tarafsızlığını muhafaza etmesini beklediklerini belirtmiştir.

“Adayı ilhakı düşünmediğimiz gibi, Lozan Ahidnamesine bağlı kaldığımızı iki cemaatin geniş politik ve idari bir otonomiye sahibolarak federal bir devlet kurmaları mümkün olduğunu müdafaa eden tezimiz karşısında Zürih Antlaşmasının feshini istemek gizli bir şekilde Enosis emellerini tahakkuk ettirmeye gayret etmek sulhçu bir hareket sayılamaz.”

cümleleri ile parti tezini ifade eden Fahrettin Kerim Gökay konuşmasının devamında Sovyetler Birliği'nin barış içinde beraber yaşama tezi ile diplomasi, propaganda, ekonomide yardım metoduyla komünizmi yayma yolunu tutarken, Çin'de ihtilâl ve şiddet yolunun kullanıldığını ifade etmiştir¹⁷¹.

Stalin'in işbaşına geldiği zaman komünizmi yaymak için harlı ve ihtilâl metodu yerine Kuruşçef gibi barış içinde yaşama prensibini güttüğünü ve “Günün birinde büyük devletler iktisadi pazar yüzünden birbirlerine düşeceklerdir, zamanımı bekleyelim” şeklinde konuştuğunu hatırlatan bu durumun tahakkuk edip etmediğini sorgulamaktadır. Fahrettin Kerim Gökay, sahip olunan salâhiyetle sesin yükseltilmesi ve daha dinamik bir politika takip edilmesinin gerektiği kanaatinde olduğunu ifade etmiştir. Orta-Doğu politikasında istenilen gelişmeyi göremedikleri için müteessir olduklarını, gerektiğinde kardeşlikten bahseden yakın komşuların, - Kıbrıs katliamı açısından Ürdün hariç seslerini çıkarmadığını, hatta Başpapaz

¹⁷¹ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: XXVII, 60. Birleşim, 23.02.1964, s. 541.

Makarias'u desteklediklerini iddia etmiştir. Bu konuşmadan Dışişleri Bakanlığı'nın ortak pazara girme yolunda çalışmakta olduğu anlaşılmaktadır¹⁷².

Son iki yıl içerisinde sayısı 50 bine yaklaşan Türk işçilerinin Almanya, Belçika ve İsviçre'de mühim bir problem haline gelmesi nedeniyle bu işçilerin o çevrelere uyum sağlaması, haklarının zarara uğramaması, memleketle ilgilerinin devamı, İtalya ve İspanya işçilerinin yaptıkları tarzda memlekete döviz temin etmelerini, zehirli telkinlerden uzak kalmalarını sağlamak yolunda Çalışma Bakanlığı ile işbirliği yaparak ciddî bir şekilde bu işle meşgul olmak gerektiğini belirtmiştir¹⁷³.

YTP Grubu adına bütçe müzakereleri ile ilgili de söz alan¹⁷⁴ Fahrettin Kerim Gökay bütçe açığının varlığına değinmiş, bu bütçe açığının ne şekilde kapatılacağı konusunun günün en ehemmiyetli müzakere konusu olduğunu iddia etmiştir. YTP'nin gerek hükümette iken ve gerekse şimdi memlekette vatandaşa yeni yeni vergiler tahmil etmektense, vergi sistemlerini ıslah etmek ve bilhassa memlekette iş gücünü, istihsal kapasitesini artırmak suretiyle bütçenin denkleşmesi tezini müdafaa ettiğini, istihsalin çoğaltılması konusunda bilhassa ülkede tarım sahasında yapılması temenni edilen konuların başında sulama ve suni gübre konusunun geldiğini, diğer taraftan çiftçiyi traktörle teçhiz etmek ve bu gibi vasıtaların memleket içinde âtil kalmamasını temin etmek için bilhassa yatırımlar yapılmasını istediklerini ifade etmiştir. “Bu memleketin çocukları âzami tasarrufa riayet etmek ve kemeri sıkamak mecburiyetindedir.” diyen Fahrettin Kerim Gökay, dışarıya gidecek heyetlerde mümkün olduğu kadar sayı bakımından da tasarruf edilmesi gerektiğini savunmuştur. YTP'nin dış ticaret rejiminde ihracatın artırılması, mahsulâtımızın artırılması, madenlerimizin iyi işletilmesi, turizmin en esaslı bir kaynak olarak, güzel şekilde kullanılarak, memleketimize gelir temini hususundaki temennilerinin Hükümet tarafından dikkate alınacağından emin olduklarını ifade eden Fahrettin Kerim Gökay özel teşebbüse verdikleri önem hakkında izleyen ifadelerle yer vermiştir:

¹⁷² TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: XXVII, 60. Birleşim, 23.02.1964, s. 542.

¹⁷³ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: XXVII, 60. Birleşim, 23.02.1964, s. 543.

¹⁷⁴ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: XXVIII, 66. Birleşim, 29.02.1964, s. 451.

“Özel teşebbüsün muvaffak olması, memlekette rahatça çalışabilmesi, iş âleminde ve iktisadi hayatta rahatça iş görebilmesi için, rejimin her türlü tehlikelerden uzak bulundurulması, istikrarlı bir rejim yolunda tutulan azimli yolda devam edilmesi icabettiği kanaatindeyiz. Memleketimizin bu hususta en mühim dâvası olmak üzere dış âlemde bilhassa dış âlemin yabancı sermayenin memlekete gelme hususundaki hevesini kırarak şekilde memlekette bir servet düşmanlığı propagandasının, nereden gelirse gelsin, karşısında dimdik bulunmak kararındayız”

Demokrasi, hürriyet ve mülkiyet zihniyetine parti olarak önem verdiklerini belirten Fahrettin Kerim Gökay, bu kapsamda topraksız köylünün toprak sahibi yapılması, yoksul çiftçinin toprağını işletme imkânları ile teçhiz edilmesi, çok bölünmüş tarlaların toptan işletilmesi imkânlarının sağlanması, sosyal adalet ve mülkiyet hakkı zedelenmeden yapılacak toprak reformunun bir zirai reform olduğunu kabul etmek gerektiğini sözlerine eklemiştir¹⁷⁵.

İstanbul Milletvekili Saadet Evren'in Kıbrıs olayları ile ilgili olarak İçtüzüğü'nün 177. maddesi gereğince bir araştırma yapılmak üzere Meclis araştırma Komisyonu Teşkiline dair önergesi münasebetiyle Y. T. P. Grubu adına söz alan Fahrettin Kerim Gökay orta sıralardan “Bravo” sesleri ve alkışlarla kesilen konuşmasında¹⁷⁶ Kıbrıs konusu ile ilgili olarak

“Yalnız benim temennim şudur ki; dünya siyasetinde Türk Milletinin olgunluğu takdir ve tasvip ile karşılanırken ve hattâ müttefiklerimizin hareketleri komşu memlekette takbih edilirken Türk Milletine düşen ve onun asil Meclisine düşen, Kıbrıs davasında millî hassasiyetin bir ve yekpare olarak muhafaza edilmesidir”

ifadelerine yer vermiştir.

¹⁷⁵ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: XXVIII, 66. Birleşim, 29.02.1964, s. 452.

¹⁷⁶ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: XXVIII, 68. Birleşim, 11.03.1964, s. 557.

3.3.3. Mecliste Sormuş Olduğu Sorular

Fahrettin Kerim Gökay milletvekilliği süresince aktif olarak gündemi takip etmiş, milletvekili arkadaşlarına çeşitli sorular yönelmiştir.

İstanbul Milletvekili Fahrettin Kerim Gökay'ın, yabancı hava kumpanyaları seferlerinin tahdit edildiği hakkındaki haberin doğru olup olmadığına dair sözlü sorusu sırasında yaptığı konuşma¹⁷⁷ sırasında Türk Hava Yolu uçaklarının yolcu azlığına değinerek

“Yalnız bayrağımız dalgalansın diye böyle bir seferde fayda var mıdır yok mudur? Bunu sizlerin takdirine bırakırım. Bunu bu şekilde yapacağımıza diğer verimli sahalarda, bayrağımızı dalgalandırsak daha doğru olmaz mı acaba?”

şeklindeki fikri de dikkat çekicidir.

Örneğin, İstanbul Milletvekili Fahrettin Kerim Gökay, son senelerde toplantılarını yapmayan Maarif Şûrasının yeniden toplanması ve günün konularını incelemesi hususunda ne düşünüldüğüne dair Millî Eğitim Bakanı Hilmi İncesulu'ya bir soru yönelmiştir. Çorum milletvekili Millî Eğitim Bakanı Hilmi İncesulu ise kendisine cevaben VII. Milli Eğitim Şurası'nın 5 -15 Şubat 1962 tarihleri arasında Ankara'da toplanmasının kararlaştırıldığı haberini vermiştir¹⁷⁸.

Ülkenin iktisadi gelişmesi için F. A. O. Teşkilâtı tarafından yapılan yardımdan faydalanılıp faydalanılmayacağına ve Doğu illerindeki gıda azlığının doğuracağı neticeler üzerinde ilmî cepheden tetkik yoluna gidilip gidilmediğine dair ise Tarım Bakanı Cavit Oral ve Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Suat Seren'e soru sormuştur. Adana Milletvekili Tarım Bakanı Cavit Oral Fahrettin Kerim Gökay'ın sorusu üzerine, FAO'nun açlıkla savaş kampanyası çerçevesinde başlatmış olduğu muhtelif yollarla zirai istihsalı artırmak projesine Türkiye'nin katıldığını, bu

¹⁷⁷ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: I, 9. Birleşim, 13.11.1961, s.73.

¹⁷⁸ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: I, 28. Birleşim, 03.01.1962, s.484.

kapsamda FAO'nun hibe olarak verdiği gübrelerle 1961 -1962 devresinde 1000 kadar yerde gübre gösterileri yapıldığını ifade etmiştir¹⁷⁹.

Isparta Milletvekili Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Suat Zeren ise ülkede özellikle büyüme çağındaki çocukların protein bakımından noksan gıda aldıklarının tespit edildiğini, bunun sonucunda büyüme yetersizliği meydana geldiğini, protein yetmediği için, süte karıştırılması gereken maddeler konusunda Hıfzıssıhha Okulu'nda incelemeler yapıldığını ve hastalar arasında 1959 yılında yapılan bir inceleme neticesinde müracaat eden hasta çocukların % 43 ünde beslenme yetersizliği görüldüğünü ifade etmiştir. Okul çağı çocukları arasında beslenme yetersizliğinden daha çok A vitamini noksanlığı görüldüğünü ve Tomson'un raporlarına göre bu oranın yüzde 10–24 civarında olduğunu da ilave etmiştir. Doğu'da faaliyette bulunan bakanlık ekiplerinin önlem olarak A vitamini içeren haplar dağıttığını belirtmiştir¹⁸⁰.

3.3.4. Meclise Sunduğu Önergeler

Fahrettin Kerim Gökay'ın TBMM arşivi tarandığında 4 adet önergesi olduğu bilgisine erişilmiştir. Bunlardan ilki subay, askerî memur ve astsubayların lojman ihtiyacı için gelecek yıllara geçici yüklenmelere girişilmesi hakkındaki kanunun muaddel geçici maddesinin değiştirilmesine, ve bu kanuna bir madde eklenmesine dair kanun tasarısının havale edilmiş olduğu Millî Savunma, Maliye ve Plân komisyonlarından seçilecek üçer üyeden mürekkep geçici bir komisyonda görüşülmesine dair önergesidir¹⁸¹. Diğerleri sırasıyla bina kiralari hakkındaki kanun tasarısının havale edilmiş olduğu Komisyonlardan 2 şer üye alınarak kurulacak bir Geçici Komisyonda görüşülmesine dair¹⁸²; konut kanun tasarısının havale edilmiş

¹⁷⁹ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: II, 44. Birleşim, 09.02.1962, s.318.

¹⁸⁰ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: II, 44. Birleşim, 09.02.1962, s.320.

¹⁸¹ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C:X, 20. Birleşim, 21.12.1962, s. 345.

¹⁸² TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C:XX, 119. Birleşim, s. 129.

olduğu Adalet, Ticaret, İçişleri, Maliye, İmar ve İşkân ve Plân Komisyonlarından seçilecek ikişer üyeden kurulacak Geçici bir Komisyonda görüşülmesine dair¹⁸³, ve devlet memurları Kanun tasarısı ve bununla ilgili tekliflerin öncelik, ivedilik ve takdimen görüşülmesine dair¹⁸⁴ önergelerdir.

3.3.5. Yasama Dokunulmazlığının Kaldırılması Girişimleri

Fahrettin Kerim Gökay'ın milletvekilliği süresince yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına dair girişimler olmuştur. Örneğin 8 Haziran 1962 günü İstanbul Milletvekili Fahrettin Kerim Gökay'ın yasama dokunulmazlıklarının kaldırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Anayasa ve Adalet komisyonlarından mürekkep Karma Komisyon 3 adet rapor meclise sunulmuřtur¹⁸⁵. 22.06.1964 günü de İstanbul Milletvekili Fahrettin Kerim Gökay'ın, yasama dokunulmazlığının kaldırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Anayasa ve Adalet komisyonlarından mürekkep Karma Komisyon raporu meclise sunulmuřtur¹⁸⁶.

Eski Vali ve Belediye Başkanı ve halen İstanbul Milletvekili olan muhtelif şekillerde görevlerini savsamaktan sanık Fahrettin Kerim Gökay 'ın yasama dokunulmazlığının kaldırılması hakkında¹⁸⁷, 2.12. 1963 tarihinde Millet Meclisi Başkanlığı'na Başbakanlık tezkeresi ve Anayasa ve Adalet komisyonlarından mürekkep Karma Komisyon raporu Başbakan İsmet İnönü'nün imzasıyla

"Muhtelif şekillerde görevlerini savsamaktan sanık İstanbul eski Vali ve Belediye Başkanı F. Kerim Gökay, Sular İdaresi Müdürü Cahit Çeçen ve arkadaşları haklarında Danıştay İkinci Dairesince birinci derecede verilen 21 . 11 . 1962 gün ve esas : 962/2958, karar : 962/3371 sayılı kararın tasdikli

¹⁸³ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C:XX, 121. Birleşim, s. 248.

¹⁸⁴ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C:XLI, 119. Birleşim, s. 377.

¹⁸⁵ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: V, 99. Birleşim, 08.06.1962, s. 187,194, 199.

¹⁸⁶ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: XXXI, 110. Birleşim, 22.06.1964, s. 104

¹⁸⁷ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: XXXI, 110. Birleşim, 22.06.1964, s. 104

bir örneği ile bu konudaki soruşturma dosyasının gönderildiğinden bahisle sanıklardan halen İstanbul Milletvekili bulunan Fahrettin Kerim Gökay hakkında Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 79 ncu maddesine tevfikan bir karar verilmesine dair İçişleri Bakanlığundan alınan 27 . 11 . 1963 tarihli ve 82 -189/832 sayılı tezkerenin suretiyle eki dosyanın bağlı olarak sunulduğunu arz ederim” metni ile meclise sunulmuştur.

3/757 Esas No ve 27 Karar No’lu 10 . 4 . 1964 tarihli Anayasa ve Adalet komisyonlarından mürekkep Karma Komisyon raporu¹⁸⁸

“Kendisine, İstanbul eski Vali ve Belediye Başkanı muhtelif şekillerde görevini savsamak suçu İsnad edildiği için Başbakanlığın 2 . 12 . 1963 tarihli ve 6/2 – 5453 sayılı yazısıyla yasama dokunulmazlığının kaldırılması istenen, İstanbul Milletvekili F. Kerim Gökay hakkındaki dosya muhteviyatı İçtüzüğün 178 nci maddesi gereğince muameleye tabi tutularak Karma Komisyonumuzun 1 Nisan 1964 Birleşiminde müzakere olunmuş ve Anayasanın 79 ncu maddesi uyarınca adı geçenin yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına mahal olmadığına karar verilmiştir.”
şeklindedir.

Yukarıda metni bulunan Karma Komisyon Raporu Meclis Başkanı tarafından okutularak oylamaya sunulmuş ve kabul edilmiştir. Sonuç olarak İstanbul Milletvekili Fahrettin Kerim Gökay’ın yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına gerek olmadığına karar verilmiştir¹⁸⁹.

Eski Vali ve Belediye Başkanı ve halen İstanbul Milletvekili olan muhtelif şekillerde görevlerini savsamaktan sanık Fahrettin Kerim Gökay 'ın yasama dokunulmazlığının kaldırılması hakkında, 2.12. 1963 tarihinde Millet Meclisi Başkanlığı’na Başbakanlık tezkeresi ve Anayasa ve Adalet komisyonlarından mürekkep Karma Komisyon raporu Başbakan İsmet İnönü’nün imzasıyla

“ Rüstempaşa ve Medrese sokaklarının, Yenisabah Gazetesi sahibi Safa Kılıçlıoğlu'na satılmasını sağlamak maksadı ile, ruhsatlı inşaatı durdurmak ve bu inşaatın arsasını lüzumsuz yere kamulaştırmaktan sanık İstanbul eski Vali ve Belediye Başkanı Fahrettin Kerim Gökay ve arkadaşları

¹⁸⁸ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: XXXI, 110. Birleşim, 22.06.1964, s. 681

¹⁸⁹ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: XXXI, 110. Birleşim, 22.06.1964, s. 103

hakkında Danıştay İkinci Dairesiyle Hususi Heyetten verilen 9 . 10 . 1961, 4 . 10 . 1962 tarihli ve E. : 961/2147, K. : 961/2921, E. : 962/129, K. : 962/213 sayılı kararların tasdikli suretiyle bu kararlara uyularak Mülkiye Müfettişliğince ana dosyadan ayrılmak suretiyle düzenlenen 17 . 4 . 1963 tarihli ve 18 sayılı raporun gönderildiğinden bahsile sanıklardan halen İstanbul Milletvekili bulunan Dr. Fahrettin Kerim Gökay hakkında Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 79 ncu maddesine tevfikan bir karar verilmesine dair İçişleri Bakanlığında alınan 11 . 6 . 1968 tarihli ve 82 -189/351 sayılı tezkerenin suretiyle eklerinin bağlı olarak sunulduğunu arz ederim.”

metni ile meclise sunulmuştur.

3/610 Esas No ve 10 Karar No’lu 10 . 4 . 1964 tarihli Anayasa ve Adalet komisyonlarından mürekkep Karma Komisyon raporu¹⁹⁰

“ Kendisine, ruhsatlı inşaatı durdurmak ve bu inşaatın arsasını lüzumsuz yere kamulaştırmak suçu isnad edildiği için Başbakanlığın 14 . 6 . 1963 tarihli ve 6/2 - 2736 sayılı yazısıyla yasama dokunulmazlığının kaldırılması istenen, İstanbul Milletvekili F. Kerim Gökay hakkındaki dosya muhteviyatı İçtüzüğü’nün 178 nci maddesi gereğince muameleye tabi tutularak Karma Komisyonumuzun 1 Nisan 1964 Birleşiminde müzakere olunmuş ve Anayasanın 79 ncu maddesi uyarınca adı geçenin yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına mahal olmadığına karar verilmiştir. Genel Kurulun tasvibine arz edilmek üzere Yüksek Başkanlığa sunulur.”

şeklindedir.

Karma Komisyon raporu Meclis Başkanı tarafından okutularak oylamaya sunulmuş ve kabul edilmiştir. Sonuç olarak İstanbul Milletvekili Fahrettin Kerim Gökay’ın yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına gerek olmadığına karar verilmiştir¹⁹¹.

¹⁹⁰ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: XXXI, 110. Birleşim, 22.06.1964, s. 677

¹⁹¹ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: XXXI, 110. Birleşim, 22.06.1964, s. 104

Resim 10. Fahrettin Kerim Gökay'ın Fotoğrafi¹⁹²

3.3.6. İmar ve İskân Bakanlığı (Temmuz 1962-Kasım 1963)

Fahrettin Kerim Gökay 1962–1963 yılları arasında 9. İnönü hükümetinde İmar ve İskân Bakanlığı görevinde bulunmuştur¹⁹³.

Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel tarafından hükümet kurma görevi verilen Malatya Milletvekili İsmet İnönü CHP, YTP, CKMP ve bağımsızlardan oluşan bir koalisyon hükümeti olan IX. İnönü Hükümeti (25.06.1962–25.12.1963)'ni kurmuştu. 7 Temmuz 1962'de yapılan güven oylamasında kullanılan 397 oyun 259'u kabul, 134'ü ret yönünde çıktı. 4 milletvekilli çekimser kalırken, 50 milletvekili

¹⁹² Acar, a.g.e., 117.

¹⁹³ (Çevrimiçi), <http://www.msxlab.org/forum/siyaset-tr/22871-fahrettin-kerim-gokay-fahrettin-kerim-gokay-hakkinda.html>, 17 Ağustos 2010.

oylamaya katılmadı. Koalisyon ortaklarından CKMP ve YTP'nin kabineden çekilmesi üzerine İnönü istifa etti¹⁹⁴.

Fahrettin Kerim Gökay'ın Meclis Tutanaklarından hareketle İmar ve İskan Bakanı sıfatı ile gerçekleştirmiş olduğu çalışmalar aşağıda sınıflandırılmıştır.

Fahrettin Kerim Gökay İmar ve İskân Bakanlığı döneminde bazı zamanlarda eleştiriye de maruz kalmıştır. A. P. Grubu adına söz alan İstanbul Milletvekili İsmail Hakkı Tekinel İkinci Koalisyon Hükümetinde Vekil olan Fahrettin Kerim Gökay'ı örnek vererek ve eleştirerek sadece İmar ve İskân Bakanlığı değil, Parlâmento çalışmaları içerisinde bir Bakanın diğer bir Bakanı tekzibettiği, bir bakanlık erkânının diğer bir bakanlık erkânına, keza siyasi mesuliyet sahiplerinin talimatlarına aykırı olarak baltaladıklarının da görüldüğünü söylemiştir. Kira Kanununun Fahrettin Kerim Gökay'ın da dediği gibi, sadece konut politikası ile alâkası olmadığını, gerekçesinde de izah edildiği gibi, sosyal ve iktisadi konulara temas ettiğini ve bunların zincirleme birbirini takibedeceklerini elbetteki Fahrettin Kerim Gökay'ın bileceğini, bu kanunu hazırlarken İmar ve İskân Bakanlığı mutlak bir sorumluluk içine gireceği yerde, ilgili konularda bilgi sahibi bulunan Ticaret Bakanlığı temsilcilerini kanunun hazırlanışında gücendirmemesi ve komisyondan uzaklaştırmaması gerektiğini ifade etmiştir¹⁹⁵.

3.3.6.1. Gecekondu Konusundaki Çalışmaları

İmar ve İskân Bakanı Fahrettin Kerim Gökay göreve yeni başladığı dönemde¹⁹⁶

“Gecekondu davası da ucuz halk meskenleri inşası ile önlenecektir. Vatandaş mesken temin etmeden gecekonduyunun yıkılması işine hiçbir vakit gidilmeyecektir”

¹⁹⁴ (Çevrimiçi), <http://www.byegm.gov.tr/yayinlarimiz/kitaplar/fmd/tr/12256.htm>, 31.01.2011

¹⁹⁵ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: XXIV, 77. Birleşim, 28.03.1964, s. 92.

¹⁹⁶ *Milliyet*, 2 Temmuz 1962, s. 1, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 25 Ağustos 2010.

şeklinde beyanat vermiş, izleyen aylarda gecekondular problemi ile ilgili olarak:

“Zeytinburnu gecekondularında oturanların büyük çoğunluğu oradaki fabrikalarda çalışmaktadır. Bu işçilerin meskenlerinin fabrika sahipleri tarafından yapılması icap eder”

diyerek konu ile ilgili çözüm önerisi sunmuştur¹⁹⁷.

Fahrettin Kerim Gökay TBMM’de söz aldığı bir konuşmasında gecekondular meselesine de yer vermiştir. İstanbul’da gecekondular konusunda Prof. Hark’in başkanlığında bir heyetin çalışmakta olduğunu, gecekondular konusunda sosyal meskenler inşası ile işe başladıklarını, lüks meskenden kaçındıklarını belirtmiştir. Fahrettin Kerim Gökay İstanbul’un imar plânı konusunun İmar ve İskân Bakanlığını ilgilendirmekle beraber, daha çok İstanbul Belediyesi’ne ait olduğunu ancak İstanbul kültür ve tarih şehri olduğu için bütün memleketi ilgilendirmesi nedeniyle hükümet tarafından ele alınması gereken bir konu olduğunu belirtmiştir¹⁹⁸.

Fahrettin Kerim Gökay köyden şehre olan akını durdurmak için yepyeni bir yola girilmesi gerektiğini ifade ettikten sonra muhtelif yerlerde köy eğitimi merkezleri kurulduğunu bildirmiştir. Bu merkezler içinden bir tanesinin güzel bir örnek olduğunu ifade etmektedir. Zira bahsedilen köyde erozyon dolayısıyla yapılan evler boş dururken ve vatandaşlar oradan kaçmak isterken, Toprak ve İskân Müdürlüğü’nün bu köyde deri ceket imalatı yaptırmaya başlamış, kendi ihtiyacını karşılamakla beraber civarına da deri ceket yapmayı yetiştirememiştir¹⁹⁹. Köylünün mahallî sanatlar, küçük sanayi ile meşgul edilmesi yoluyla özellikle kış aylarında işsiz kalmamalarının temin edileceğini belirtmektedir²⁰⁰.

Fahrettin Kerim Gökay, gecekondular ile ilgili gerçekleştirmiş oldukları çalışmalarda Çalışma Bakanlığı, Tapu ve Kadastro gibi kurumlarla ortak çalışma

¹⁹⁷ *Milliyet*, 1 Kasım 1962, s. 1, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 25 Ağustos 2010.

¹⁹⁸ TBMM Arşivi, *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi*, C: IX, 41. Birleşim, 06.02.1963, s.604.

¹⁹⁹ TBMM Arşivi, *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi*, C: IX, 41. Birleşim, 06.02.1963, s.604.

²⁰⁰ TBMM Arşivi, *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi*, C: IX, 41. Birleşim, 06.02.1963, s.598.

gerçekleştirdiklerini ifade etmiştir. Fahrettin Kerim Gökay “Bravo” sesleri ile kesilen konuşmasının devamında şu sözleri söylemiştir²⁰¹:

“Bu memlekette sosyal adaletin bütün meslek erbabı tarafından kendisini şiar edinilmesi lâzımdır. Biz sosyal adalet prensibini benimsemiş ve bunun için bütün çalışmalarımızı bu hedefe teksif etmiş insanlarız. Binaenaleyh, bu yolda muvaffak olacağımıza eminim.”

İmar ve İskân Bakanı Fahrettin Kerim Gökay 22.04.1963 günü gerçekleştirdiği basın toplantısında ise Kalkınma Planına alınan gecekonduların ıslahına pilot bölge olarak ayrılan İstanbul’da Zeytinburnu ve Ankara’da Gülveren semtinde; Mayıs’ta başlanacağını bildirdikten sonra Türkiye’nin en mühim meselesinin ev meselesi olduğunu söylemiştir. Gökay arsa ve bina spekülasyonunu önlemek için de gayrimenkul ofisinin kurulması için hazırlığa başladığını da bildirmiştir²⁰².

İmar ve İskan Bakanı Fahrettin Kerim Gökay, Emlâk Alım Vergisi Kanunu Tasarısı ile Nevşehir Milletvekili Ali Baran Numanoglu ve 16 arkadaşının İşçi Sigortaları Kurumu Kanununun 20. maddesine bir bend eklenmesi hakkında kanun teklifi ve Maliye ve Plân komisyonları raporları münasebetiyle söz aldığı konuşmasında²⁰³ sosyal meskenin anlamını ifade etmeye çalışmış, üç odanın yukarıdaki meskenleri lüks mesken sayılabileceğini, kendilerinin 2-3 odalı meskenler ile ilgilendiklerini ifade etmiştir. Buzdolabı koymanın lüks olmadığını, sosyal mesken olarak kabul edilen evlerde buzdolabı ve kalorifer olmasının gerektiğini belirtmiştir. Dış memleketlerde televizyonun da bunlara dâhil olduğunu, sonuç olarak sosyal meskenin medeni ihtiyaçlardan, insani ihtiyaçlardan mahrum bir mesken anlamına gelmediğini belirtmiştir²⁰⁴.

²⁰¹ TBMM Arşivi, *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi*, C: IX, 41. Birleşim, 06.02.1963, s.601.

²⁰² *Milliyet*, 23 Nisan 1963, s. 7, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 25 Ağustos 2010.

²⁰³ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C:XII, 45. Birleşim, 10.02.1963, s. 115.

²⁰⁴ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C:XII, 45. Birleşim, 10.02.1963, s. 116.

Sosyal meskende amaçlananın hiç evi olmayan, barınağı olmayan vatandaşları mümkün olduğu derecede bir dam altında rahatça toplayabilmek olduğunu ifade etmiş, son senelerde Erzincan gezisinde bir oda içinde üç ailenin yattığını gördüğünü, bunun millî ve dinî ananelere uymadığını, bir odanın içinde birbirine namahrem olan üç ailenin yattığı hakikatken onlara asgari ayrı ayrı üç oda temin etmek suretiyle bir barınak yapılmasının tam anlamıyla sosyal mesken olacağını açıklamıştır²⁰⁵.

İmar ve İskan Bakanı Fahrettin Kerim Gökay İmar ve İskân Bakanlığı 1963 yılı Bütçesi münasebetiyle söz aldığı konuşmasında²⁰⁶ Türkiye'de bulunan gecekonduların sayısını 1960 yılında yapılmış olan bir istatistikten yararlanarak meclis ile paylaşmıştır. Bu verilere göre İstanbul'da 78 bin, Ankara'da 70 bin, İzmir'de 11 bin, Adana'da 8 790, Urfa'da 5 230, Samsun'da 4 346, Zonguldak'ta 4 000, Bursa'da 3 500 gecekondular bulunmaktadır. 1962 yılı sonunda ise gecekonduların sayısının 297 516'ya çıktığını ifade etmiştir. Gecekonduların meydana gelme nedeninin köyden şehire olan akın olduğunu, gecekondular konusunda Bakanlıklararası bir heyet kurarak ekonomik ve sosyal anlamda ciddi çalışmalar kaydettiklerini belirtmiştir. Bu heyet İstanbul'a gitmiş, gecekonduların mıntıklarında derin bir etüt yapmıştır. Ayrıca, İstanbul Üniversitesi'nde görevli olan Profesör Heart da tek tek bütün gecekondularını dolaşarak, sosyal ve ekonomik durumlarını incelemiştir. Gecekonduların meselesinin çözümünde sosyal mesken inşası konusunda Plânlama Teşkilâtı ile karşı karşıya bulduklarını ifade etmiştir.

Fahrettin Kerim Gökay ülkede mesken davasının sadece gecekondudan ibaret olmadığını, Doğu'da tarih öncesi mağaralarda yaşayan insanlar gördüğünü belirtmiştir. Gecekonduların meselesinin çözümünde Ankara'da belediye elinde Keçiören'de bulunan bir arsanın kullanılacağını, İstanbul'da ise imar plânının yapıldığını, uygulamaya geçildiğinde yollar üzerine rastlayan evlerin yıkılacağını, bu vatandaşların açıkta kalmalarını önlemek amacıyla İstanbul'da Osmaniye'de yeni

²⁰⁵ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C:XII, 45. Birleşim, 10.02.1963, s. 119.

²⁰⁶ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C:XIV, 57. Birleşim, 22.02.1963, s. 198.

sosyal evler meydana getirdiklerini sözlerine eklemiştir²⁰⁷. Fahrettin Kerim Gökay konuşması sırasında “Hayranım sana, Sayın Bakan” şeklinde bağırarak Kars Milletvekili Bahtiyar Vural’a teşekkür etmiştir²⁰⁸.

Aynı dönem İller Bankası’nın Genel Kurul toplantısında konuşan İmar ve İskân Bakanı Fahrettin Kerim Gökay seksen metrekarelik meskenlerin alım satım vergisinden muaf olacağını söylemiş ve alınan tedbirlerle köyden şehre akının önleneceğini bildirmiştir²⁰⁹.

İmar ve İskân Bakanı Fahrettin Kerim Gökay, 6785 sayılı İmar Kanununa geçici bir madde eklenmesi hakkındaki kanun teklifi münasebetiyle söz aldığı konuşmasında gecekondu gibi memleketin en mühim bir sosyal davasında realist bir görüşle hareket etmek lâzım geldiği kanaatinde olduğunu belirtmiştir. İmar ve İskân Bakanlığı’nın bu konuyu yalnız bir konut hikâyesi olarak değil, ekonomik, sosyal, kültürel cephelerden ciddiyetle ele aldığını ifade etmiştir. Ankara’da Gülveren, İstanbul’da Zeytinburnu’nda Profesör Heart’ın da katılmış olduğu incelemeler gerçekleştirildiğini ifade etmiştir. Gecekonduların ıslahı ve tasfiyesi hususuna dair bir kanun çıkıncaya kadar orada oturan vatandaşların belediye hizmetlerinden faydalanmaları konusunda Bakanlık olarak belediyelerle iş birliği yapmak suretiyle su, elektrik gibi belediye ihtiyaçlarının sağlanacağını ifade etmiştir. Fahrettin Kerim Gökay’ın konuşmasından o dönem Sağmalcılarda tifo salgını çıktığı ve Taşlıtarla’da kanalizasyon yapıldığı, Zeytinburnu’nda 5 artezyen kuyusu açıldığı ve buna yeni artezyen kuyularının açılacağı; böylece medeni ihtiyaçların karşılanmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır²¹⁰.

²⁰⁷ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C:XIV, 57. Birleşim, 22.02.1963, s. 199.

²⁰⁸ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C:XIV, 57. Birleşim, 22.02.1963, s. 204.

²⁰⁹ *Milliyet*, 26 Nisan 1963, s. 1, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 25 Ağustos 2010.

²¹⁰ TBMM Arşivi, *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi*, C: XIV,101. Birleşim, 27.08.1963, s.26.

Eskişehir Milletvekili Aziz Zeytinoğlu İmar ve İskân Bakanı Fahrettin Kerim Gökay'a gecekonduların yıkılmaması, evsiz fakir vatandaşların ev sahibi olmak için sosyal meskenlerin inşasının düşünüldüğü bir sırada, gecekonduların yıkıldığından dolayı belediyelerce büyük ve vatandaşlarca ödenmesi kabil olmayan cezalara çarptırılan vatandaşlarımızın bu borçları hakkında ne düşünüldüğünün Sayın İmar ve İskân Bakanımız tarafından sözlü olarak cevaplandırılmasını arz ve rica ederim.

“Sayın Millet Meclisi Başkanlığına

Memleketin her tarafında gecekonduların yıkılmaması, evsiz fakir vatandaşların ev sahibi yapmak için sosyal meskenlerin inşasının düşünüldüğü bir sırada, gecekonduların yıkıldığından dolayı belediyelerce büyük ve vatandaşlarca ödenmesi kabil olmayan cezalara çarptırılan vatandaşlarımızın bu borçları hakkında ne düşünüldüğünün Sayın İmar ve İskân Bakanımız tarafından sözlü olarak cevaplandırılmasını arz ve rica ederim.

10 . 5 . 1963

Aziz Zeytinoğlu

Eskişehir Milletvekili”

İmar ve İskân Bakanı Fahrettin Kerim Gökay Aziz Zeytinoğlu'na cevaben söz aldığı konuşmasında²¹¹ gecekonduların yıkılmaması, evsiz fakir vatandaşların ev sahibi yapmak için sosyal meskenlerin inşasının düşünüldüğü bir sırada, gecekonduların yıkıldığından dolayı belediyelerce büyük ve vatandaşlarca ödenmesi kabil olmayan cezalara çarptırılan vatandaşlarımızın bu borçları hakkında ne düşünüldüğünün Sayın İmar ve İskân Bakanımız tarafından sözlü olarak cevaplandırılmasını arz ve rica ederim.

Aziz Zeytinoğlu Fahrettin Kerim Gökay'dan sonra söz alarak, soruyu beşinci ayda sorduğunu, bu tarihten sonra alınan kanuni tedbirlerin çok yerinde olduğunu, yalnız şehir olarak nüfusu 200 bini geçen Eskişehir'in de küçümsenmemesinin gerektiğini ve Eskişehir'de 10 binleri bulan gecekonduların yıkılmaması, evsiz fakir vatandaşların ev sahibi yapmak için sosyal meskenlerin inşasının düşünüldüğü bir sırada, gecekonduların yıkıldığından dolayı belediyelerce büyük ve vatandaşlarca ödenmesi kabil olmayan cezalara çarptırılan vatandaşlarımızın bu borçları hakkında ne düşünüldüğünün Sayın İmar ve İskân Bakanımız tarafından sözlü olarak cevaplandırılmasını arz ve rica ederim.

²¹¹ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C:XXI, 135. Birleşim, 11.09.1963, s. 229.

²¹² TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C:XXI, 135. Birleşim, 11.09.1963, s. 230.

Kredi Bankasında bir sosyal fon vücuda getirildiğini, bu sosyal fondan Bitlis, Eskişehir ve Konya'da arazi alındığını haber vermiştir.

Çelik Gülersoy Savaş Ay'a verdiği bir röportajda Haliç üstü gecekonduculardan oluşan ilk mahallenin Taşlıtarla (Gaziosmanpaşa) olduğunu söyleyerek şöyle devam etmektedir²¹³:

“Fahrettin Kerim Gökay zamanında Bulgaristan`dan göçmenler geldiğinde, o üretici insanları tüketici yaptılar. Götdürdüler, Taşlıtarla denilen yere yerleştirdiler. Haliç` in üzerinde, bugünkü Gaziosmanpaşa semtinin ilk nüvesi... Çalma çırpma tarihi o kadar da alelacele binalar yaptılar ki, bir tekme vuruyordunuz bahçe duvarı yıkılıyordu. Çünkü müteahhit çimentoya toprak katıyordu. İstanbul'un ilk gecekondu mahallesi de Taşlıtarla'da kurulan mahalledir.”

3.3.6.2. Toprak Reformu Konusundaki Çalışmaları

Fahrettin Kerim Gökay memleketin sosyal dâvaları içerisinde en ehemmiyetli konunun toprak reformu meselesi olduğunu ve bu konunun basit bir şekilde toprak dağıtımından ibaret olacaksa toprak reformu anlamına gelmeyeceğini ifade ederek toprak reformunu

“Toprağı ıslah etmek, aynı zamanda zirai reform yapmak ve bunu ilmî esaslar dâhilinde memlekete maletmek”

şeklinde tanımlamakta ve vatandaşları istismar eden, bir kısım vatandaş köle halinde yaşatmak isteyen bir zihniyetin şiddetle karşısında bulduklarını belirtmektedir²¹⁴.

²¹³ Savaş Ay, (Çevrimiçi), <http://www.tumgazeteler.com/?a=935295>, 18 Ağustos 2010.

²¹⁴ TBMM Arşivi, *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi*, C: V, 93. Birleşim, 18.10.1962, s.517.

3.3.6.3. İstanbul Konusundaki Çalışmaları

İmar ve İskân Bakanı Fahrettin Kerim Gökay 20.12.1962'de vilayette yaptığı basın toplantısında hükümetin beş yıllık kalkınma planına dokunulmamak şartı ile İstanbul Boğazı'na teklifi veren yabancı firmalar tarafından asma köprü yapılacağını bildirmiştir. Gökay, İtalyan şehircilik uzmanı Prof. Piccinato'nun tekrar davet edildiğini ve İtalyan profesörün iki yıl önce hazırladığı planlar üzerinde bazı değişiklikler yapılmak suretiyle nazım planının hızlı bir şekilde tamamlanarak onaylanacağını söylemiştir²¹⁵.

Fahrettin Kerim Gökay Cumhuriyet Senatosu İstanbul üyesi Rifat Öztürkçine'nin, İstanbul'un nâzım plânına dair sözlü sorusu²¹⁶ münasebetiyle söz aldığı konuşmasında İstanbul'un gerek eski İstanbul, gerek Beyoğlu ciheti ile Üsküdar ve Kadıköy havalisinin bir nâzım plânının mevcut olduğunu, bu nâzım plânının İstanbul'a davet edilmiş bulunan Fransız Şehircilik Mütahassısı Profesör Prost tarafından ikmal edildiğini ve Bayındırlık Bakanlığı tarafından İstanbul ve Beyoğlu kısımlarının 30 Mayıs 1939 da, Üsküdar - Kadıköy kısmı 6 Ocak 1939'da tasdik edildiğini ifade etmiştir²¹⁷.

Gökay, şehrin hızlı bir şekilde gelişmesi üzerine Beyoğlu kısmına inhisar eden nâzım plânın 1954 yılında İstanbul Belediyesi'nde teşkil olunan müşavir heyet

²¹⁵ *Milliyet*, 21Aralık 1962, s. 1, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 25 Ağustos 2010.

²¹⁶ Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına

Aşağıdaki hususların Bayındırlık, İmar ve İskân Bakanları tarafından sözlü olarak cevaplandırılmasını saygı ile rica ederim.

Dr. Rifat Öztürkçine

İstanbul Senatörü

1. İstanbul'un nâzım plânı yapılmış mıdır?
2. Başlanmış ise ne safhadadır, ne zaman bitecektir?
3. Nâzım plân şehre bir istikamet, kıymet ve veçhe vereceğine göre bu hususta alınan ve alınacak tedbirler nelerdir?
4. Bu nâzım plânın tatbikinde arsa spekülâsyonunu önleyecek tedbirler alınmış mıdır?
5. Asma köprü, tünel veya sualtı köprüsü işi ne safhadadır ve ne zaman başlanacaktır?

²¹⁷ TBMM Arşivi, *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi*, C: VIII, 30. Birleşim, 22.01.1963, s.138.

tarafından tekrar ele alındığını ve “Beyoğlu Revizyonlu Nâzım Plânı” ismini taşıyan bu plânın da Bayındırlık Bakanlığı tarafından 17 Şubat 1954 te tasdik edildiğini eklemiştir. Gökay konuşmasının devamında yabancı uzmanların da celbedilmesine rağmen nâzım plân çalışmalarının İstanbul Belediyesi tarafından istikrarlı bir şekilde yürütülemediğine ve zaman geçtikçe mevcut nâzım plânlar ile ihtiyaç arasındaki boşluğun arttığına değinmiştir. Bu süreçte İmar ve İskân Bakanlığı tarafından İstanbul’da, nâzım plân çalışmalarının İstanbul’un çevresine göre bir istikamet alabilmesini sağlayacak bilgileri derlemek üzere İstanbul Bölge Plânlama Müdürlüğü faaliyete geçirilmiştir. 1961 yılında kurulan bu müdürlük iki yıl içerisinde İstanbul’un içinde bulunduğu Doğu – Marmara bölgesinin İstanbul nâzım plânına getireceği done ve direktifleri tasnif ederek önemli bir kısmını değerlendirmiştir. İstanbul Belediyesinin de günün şartlarına uyan nâzım plân için hazırlık çalışmalarını hızlandırdığını ifade eden Fahrettin Kerim Gökay, İstanbul Belediyesi ile yaptıkları son görüşmelerde İstanbul nâzım plânının yabancı bir uzman ile 2 - 3 asistanından ve Türk uzmanlardan oluşturulacak bir grup tarafından ele alınması hususunda uzlaşmaya vardıklarını, bu amaçla İstanbul Belediyesi tarafından İstanbul’da önceden de çalışmış bulunan ve İstanbul’un şartlarını bilen Profesör Piccinato’nun tekrar davet edilmesine karar verildiğini belirtmiştir²¹⁸.

Rıfat Öztürkçine’nin sorusu içinde yer alan arsa spekülasyonu konusu ilgili maddenin bütün memlekete şamil bir mesele olduğunu ifade eden Fahrettin Kerim Gökay, İmar ve İskân Bakanlığı tarafından «arsa problemi ve alınması düşünülen tedbirler» konusunun bir komisyona tetkik ettirildiğini ve çeşitli prensip ve görüşleri belirtmek üzere hazırlanan raporun İmar Kongresi’nde tartışıldığını ve kongrede ileri sürülen fikir ve mütalâaların kıymetlendirilme aşamasında olduğunu belirtmiştir²¹⁹.

Asma köprü konusunda da daha önce muhtelif etütlerin yapılmış ve tatbikata geçilmek üzere karara da varılmıştır. Bu aşamadan sonra Bayındırlık Bakanlığı’nın sorumlu olduğunu ifade eden Fahrettin Kerim Gökay, bazı yönlerden tenkiti olunan

²¹⁸ TBMM Arşivi, *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi*, C: VIII, 30. Birleşim, 22.01.1963, s.139.

²¹⁹ TBMM Arşivi, *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi*, C: VIII, 30. Birleşim, 22.01.1963, s.140.

bu konunun İstanbul nâzım plânı çalışmalarını yürütmek üzere görevlendirilmesi kararlaştırılan uzmanlar grubu tarafından ileriye sürülmüş olumlu- olumsuz tüm değerlendirmeleri da göz önünde tutarak bir kere daha tetkik ve karara bağlamasında da fayda gördüğünü belirterek konuşmasını tamamlamıştır²²⁰.

İstanbul'un Zeytinburnu gecekondulu mıntikasının imar plânı 1963 yılının Şubat ayının ilk haftasında tamamlanmış İmar ve İskan Bakanlığı'na gelmiştir²²¹.

Göçmen evlerinin bulunduğu Taşlıtarla ve Göktepe'nin kadastrusunun tamamlandığını ve gecekondulardan önce bu göçmen evlerinin tapularının süratle verilebileceğini ifade etmiştir²²².

İstanbul Milletvekili Zeki Zeren'in, Kadıköy ilçesinin ortasından geçen ve kokusu ile etrafı izaç eden Kurbağalıdere'nin ıslahı için ne düşünüldüğüne dair yazılı soru önergesine İmar ve İskân Bakanı Fahrettin Kerim Gökay'ın vermiş olduğu cevaba göre²²³, İstanbul'un Kadıköy, gibi sosyal seviyesi ileri bir ilçenin ortasından gecen ve evvelce mesire yeri olarak kullanılan Kurbağalıdere'nin, son yıllarda yaz mevsiminde 4 – 5 ay; ilçenin Fikirtepesi, Kemikliçayırı, Ziverbey, Kuşdili ve Yoğurtçu semtlerinde meskûn 50 – 60 bin kişilik bir mıntikanın sağlık ve huzurunu bozması ve Yoğurtçu, Kuşdili Söğütlüçeşme köprülerinden geçen yerli ve yabancı insanları kerih kokusu ile rahatsız etmesi karşısında, birinci derecede İstanbul Belediyesinin; ikinci derecede gecekondulu mıntakası olarak İmar ve İskân Bakanlığının; derenin dolması konusunda Bayındırlık Bakanlığının, büyük bir sivrisinek mihrakının meydana gelmesi bakımından Sağlık Bakanlığının ilgili bulunduğunu ifade etmiştir.

²²⁰ TBMM Arşivi, *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi*, C: VIII, 30. Birleşim, 22.01.1963, s.140.

²²¹ TBMM Arşivi, *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi*, C: IX, 41. Birleşim, 06.02.1963, s.601.

²²² TBMM Arşivi, *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi*, C: IX, 41. Birleşim, 06.02.1963, s.601.

²²³ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C:XIV, 60. Birleşim, 20.03.1963, s. 405.

3.3.6.4. Doğu Çalışmaları

Fahrettin Kerim Gökay sorumluluğunu taşıdığı bakanlığın gerçekleştirmiş olduğu çalışmalar sonucunda Doğu'nun tüm hastalıklarını ve acil ihtiyaçlarını tespit ettiklerini belirtmiştir. Çözüm olarak

“Bunun üzerinde ne edebiyata ihtiyaç var, ne de fantaziye. Bu memlekette, eğer, Doğu'da, yanlış ve korkunç emelli olanların, arzularını tahakkuk ettirmesini islemiyorsak Hükümet olarak Doğunun bütün davalarını fevkalgrant bir heyetle, fevkalgrant kanunlarla gidermek zorundayız.”

cümlelerine yer vermiştir²²⁴.

Fahrettin Kerim Gökay, İmar ve İskân Bakanlığı 1963 yılı bütçe kanunu tasarısı münasebetiyle söz aldığı konuşmasında²²⁵ Doğu'daki faaliyetler hakkında, evvelce başlamış olan bir çalışma ile ilgili yapılan bazı istatistikleri paylaşmıştır. Doğu'da, Van, Muş, Erzincan, Mardin, Diyarbakır, Tunceli, Bingöl, Hatay ve Hakkâri bölgelerinde çok esaslı bir şekilde etütler yapıldığını kaydeden Fahrettin Kerim Gökay, Doğu'ya giden ekiplerin gittikleri yerlerde köyün yüzölçümü, topoğrafik durumu, arazi durumu, tarih ve tabiat değerleri, geçim kaynakları, pazarlarla münasebeti, ulaştırma imkânları, iklim, mesken durumu, ısınma ve ışıklandırma, arazinin neveleri, ziraat sistemi gibi faktörleri incelemiş olduklarını ifade etmiştir.²²⁶

Fahrettin Kerim Gökay, Doğu'nun bir an evvel kalkınmasının, Batıya, Doğudan yeni ışık ve nur getireceğine inandığını, bu nedenle 5 yıllık kalkınma planlarında Doğu'ya öncelik tanıdıklarını ifade etmiştir²²⁷.

²²⁴ TBMM Arşivi, *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi*, C: V, 93. Birleşim, 18.10.1962, s.517.

²²⁵ TBMM Arşivi, *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi*, C: IX, 41. Birleşim, 06.02.1963, s.598.

²²⁶ TBMM Arşivi, *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi*, C: IX, 41. Birleşim, 06.02.1963, s.598.

²²⁷ TBMM Arşivi, *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi*, C: IX, 41. Birleşim, 06.02.1963, s.601.

Fahrettin Kerim Gökay, Doğu seyahatinde insanların bir kısmının mağara hayatı yaşadıklarını gözleriyle gördüğünü, 10'ar hanelik köyleri birleştireceklerini ve izleyen ilkbaharda bir «köy kalkınma kongresi» toplanacağını bildirmiştir. Memlekette bugün karşılaşılan sosyal problemlerin büyük bir kısmının bölgelerin nüfus barındırma potansiyeline paralel olarak insan ile kaynaklar arasında bir muvazene sağlanması esasına dayanan iç iskân konusuyla çok sıkı bir şekilde ilgili bulunduğunu, gecekonduların doğmasına mâni olmak gerektiğini belirtmiştir²²⁸.

3.3.6.5. Yurtta Meydana Gelen Felaketler İle İlgili Çalışmaları

İstanbul Milletvekili Fahrettin Kerim Gökay İmar ve İskân Bakanı sıfatı ile memlekette meydana gelen birçok deprem ve sel gibi felaketler hakkında milletvekillerinden gelen sorular üzerine hükümet tarafından yapılan çalışmalar hakkında bilgi vermek amacıyla demeç vermiştir. Bu demeçlere göre Fahrettin Kerim Gökay'ın İmar ve İskân Bakanlığı döneminde Türkiye'de sırasıyla Kars ili Iğdır ilçesinde deprem ve Manisa'nın Demirci İlçesinde yangın²²⁹, Çanakkale Biga ilçesi sel felâketi²³⁰, Bursa ve havalisinde şiddetli yağmur²³¹, Kocaeli, Bursa, Balıkesir, İçel, Antalya, Rize, Trabzon, Giresun, Sakarya ve Hatay'da sel felâketi veya kasırga²³², Adapazarı'nda sel felaketi, başta Edirne olmak üzere bütün Trakya havalisini tesiri altında bulandıran şiddetli kış²³³, Kars ilinde sel olayı²³⁴ ve Sinop'un Ayancık ilçe merkezinde ve bazı köylerde²³⁵ de sel felaketlerinin yaşandığı anlaşılmaktadır.

²²⁸ TBMM Arşivi, *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi*, C: IX, 41. Birleşim, 06.02.1963, s.602.

²²⁹ TBMM Arşivi, *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi*, C: IV, 81. Birleşim, 11.09.1962, s.519.

²³⁰ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: VI, 118. Birleşim, 19.09.1962, s.586.

²³¹ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: VII, 125. Birleşim, 05.10.1962, s.329.

²³² TBMM Arşivi, *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi*, C: VII, 22. Birleşim, 25.12.1962, s.473.

²³³ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: XI, 35. Birleşim, 25.01.1963, s.249.

²³⁴ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: XX, 123. Birleşim, 23.08.1963, s.328.

²³⁵ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: XX, 124. Birleşim, 26.08.1963, s.361.

İmar ve İskân Bakanı Fahrettin Kerim Gökay Iğdır ilçesinde meydana gelen yer sarsıntısı ile Demirci ilçesinde çıkan yangın ve alınan tedbirler hakkında demecinde vatandaşların ıstırabını yakından görmek ve hükümetin kendileri ile ilgilendiğini belirtmek amacıyla Devlet Bakanı Hıfzı Oğuz Bekata, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Yusuf Azizoglu ile birlikte Iğdır'a gittiğini ifade etmektedir. Manisa'nın Demirci kasabasında çıkmış olan ve 141 evin tamamıyla yandığı yangının ertesinde de İçişleri Bakanı, Devlet Bakanı ve Bayındırlık Bakanı ile birlikte 24 saat içerisinde yangın yerine gittiğini ifade etmektedir²³⁶.

Kocaeli Milletvekili Süreyya Sofuoğlu İzmit ilinde dördüncü kez meydana gelen sel felâketine Hükümetin yardım elini uzatmadığı yolunda demeç vermiştir. Kendisi 10 gündür felâketzede vatandaşların içinde olduğunu belirten Sofuoğlu sözlerine şu şekilde devam etmektedir²³⁷:

“Hükümeti maalesef vatandaşı kaderiyle baş başa bırakmış bir halde görmenin üzüntüsünü duymuş ve bu üzüntü içinde de Hükümete üç tane telgraf çekmiş bulunuyorum. Nihayet bu telgrafların akabinde gece vakit geçmiş de olsa, yarım saatlik bir müddet dâhi olsa çok sevimli ve sempatik imar ve İskân Bakanımız İzmit'e teşrif ettiler. Akşam karanlığında felâketi uzaktan seyrettiler ve İstanbul'a döndüler. Akabinde yine minik durumları ölçüsünde 50 bin lira gibi bir yardımda bulundular. Buraya,Kızılay dâhil, hiçbir Devlet eli uzanmamıştır.”

İmar ve İskân Bakanı Fahrettin Kerim Gökay cevaben İzmit Valisi'nin, hiçbir yardıma ihtiyacı olmadığını ve para istemediğini, daha sonrasında da 50 bin lira talebettiğini belirtmiştir. Bu yardımın âfetin ilk dakikasında, iki gün zarfında sarf edilmek üzere valiler tarafımdan miktarı tesbit edilerek istenen bir yardım olduğunu vurgulamış, mesul bir Bakan olarak gece gündüz hâdiseleri takip ettiğini ve mevzuat dâhilinde vazifelerini yaptığını belirtmiştir²³⁸.

²³⁶ TBMM Arşivi, *Millet MeclisiTutanak Dergisi*, C: VI, 114. Birleşim, 10.09.1962, s.380.

²³⁷ TBMM Arşivi, *Millet MeclisiTutanak Dergisi*, C: X, 22. Birleşim, 26.12.1962, s.450.

²³⁸ TBMM Arşivi, *Millet MeclisiTutanak Dergisi*, C: X, 22. Birleşim, 26.12.1962, s.461.

Fahrettin Kerim Gökay, Iğdır zelzelesinde vatandaşın kışın açıkta kalmaması için yeni inşaatı temin etmek üzere Yunanistan'ın zelzeleye uğrayan bütün bölgelerini tetkik ederek bunları yeniden yapmış, uluslararası bir şöhrete sahip Alman uzman Prof. Ludiviçi'yi görevlendirmiştir²³⁹.

3.3.6.6. Mecliste Sorulan Sorulara Verilen Cevaplar

Aydın Milletvekili İsmet Sezgin'in Türkiye Emlâk Kredi Bankasının yapı tasarrufu kredilerindeki şekil değişikliğinin sebep ve sonuçları değişikliğinin sebebine dair soru önergesine İmar ve İskân Bakanı Fahrettin Kerim Gökay sözlü olarak cevap vermiştir²⁴⁰. Bu konuşmasına göre özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, zorlayıcı bir hal alan mesken darlığını hafifletmek, aynı zamanda içtimai bir zaruret olduğu müşahede edilen, aileyi mesken sahibi kılma amacı ile, Garp memleketlerinin hemen hepsinde yıllardan beri uygulanmakta olan aileyi tasarrufa teşvik ve kısmen kendi tasarrufu ile mesken sahibi kılma yolundaki Yapı tasarrufu sistemi ve muameleleri, kuruluş Kanunu icabı olarak vatandaşa mesken kredisi açmak amacıyla 1951 yılında Türkiye Emlâk Kredi Bankası tarafından görevli kılındığını, konu hakkında uzman Alman Dr. Liman'ın banka tarafından ülkeye davet edildiğini ve kendisinden alınan rapor, aydınlatıcı bilgiler ve tahminler de dikkate alınarak banka bünyesine uygun yapı tasarrufu modelinin geliştirildiğini belirtmiştir. Konuşmasının devamında Emlâk Bankasının yaptıklarını tenkit için konuşmadığını ancak kendisinin prensibine uymayan birçok lüks meskenlerin yapıldığını, onların faaliyetlerini sosyal ve ekonomik meskenler inşaatına sevk ettiğini belirtmiştir. Bu kapsamda Bakırköy'de temeli atılan 1500 evin önemli bir kısmının Ocak ayının sonunda biteceğinin haberini vermiştir.

İstanbul Milletvekili Reşit Ülker İstanbul Belediyesi İmar Müdürlüğü tarafından inşaat projelerinin müracaat tarihinden itibaren 1 ay geçmedikçe tasdik

²³⁹ TBMM Arşivi, *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi*, C: IX, 41. Birleşim, 06.02.1963, s.598.

²⁴⁰ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: X, 24. Birleşim, 02.01.1963, s.531–534.

edilemeyeceği hakkında bir karar alındığının doğru olup olmadığına dair işleri ve İmar ve İskân Bakanlarından sözlü soru önergesi sunmuştur²⁴¹. Reşit Ülker konuşmasında bir sözlü soruya müracaat etmenin dahi idare ve icra üzerinde tesiri olduğunu ve işe başlamış olanların verdikleri emri, gazetelerde çıkmış olduğu halde, kaldırıp, «böyle bir emir almadık» diyebildiklerini, bundan dolayı, 'hukuk hâkimiyetini 'tesis etmesinden dolayı ayrıca bir kıvanç duyduğunu ifade etmiştir. Hâdisenin geçiştirilemeyeceğini, gayriciddî bir keyfiyet olduğunu, bu madde hakkında Bakanlığın tahkikat açmasını, İstanbul Belediyesi bültenlerinden böyle bir kararın bildirilip bildirilmediği ve bildirilmişse mesullerinin bizleri de şahit olarak dinlemek suretiyle ortaya çıkarılmasını istemiştir.

İmar ve İskan Bakanı Fahrettin Kerim Gökay cevaben Reşit Ülker'in Bakanlığa taallük eden bu konudaki dileklerini yerine getirmenin kendisi için en zevkli bir vazife olduğunu, konuyu teftiş heyetine havale edeceğini bildirmiştir²⁴².

Muş Milletvekili Sami Öztürk'ün, umumi hayata müessir âfetler dolayısı ile alınacak tedbirlerle yapılacak yardımlar hakkındaki kanun gereğince evvelce başlanılmış olan inşaatın devamı için ne düşünüldüğüne dair sorusuna karşın söz aldığı konuşmasında²⁴³ Fahrettin Kerim Gökay, İstanbul'da Taşlıtarla, Zeytinburnu ve Sağmalcılar, Ankara'da Gülveren gecekondualarının doğrudan doğruya pilot bölge olarak ıslahı için ele alındığını, özellikle Zeytinburnu gecekondualarının kanalizasyon, su ve aynı zamanda yol konusu üzerinde çalışıldığını ve elektrik şebekesi mevzuu konusunun halledileceğini belirtmiştir. Taşlıtarla'nın ve Sağmalcılar'ın su işinin ele alındığını ve ayrıca Osmaniye'de yapılmakta olan binaların inşasının oldukça ilerlediğini kaydetmiştir.

²⁴¹ TBMM Arşivi, *Millet MeclisiTutanak Dergisi*, C: XI, 37. Birleşim, 30.01.1963, s.379.

²⁴² TBMM Arşivi, *Millet MeclisiTutanak Dergisi*, C: XI, 37. Birleşim, 30.01.1963, s.380.

²⁴³ TBMM Arşivi, *Millet MeclisiTutanak Dergisi*, C: XVII, 90. Birleşim, 05.06.1963, s.554.

Aynı gün Ordu Milletvekili Yusuf İzzettin Ağaoğlu'nun sorusu²⁴⁴ üzerine İstanbul, Kadıköy ilçesi Kızıltoprak nahiyesi Fikirtepesi civarında 3.000 gecekondü ve 15.000 nüfus; Beykoz ilçesi, Paşabahçe Çubuklu semtinde 7.500 gecekondü ve 37.000 nüfus.; Şişli ilçesi Kâğıthane köyüne bağlı Çağlıyan, Hürriyet, Gürsel, Yenigültepe, Yahya Kemal, Ortabayır ve Çeltiktepe mahallerinde 16 712 gecekondü ve 45 459 nüfus bulunduğu bilgisini vermiştir.

3.3.6.7. Diğer Çalışmaları

Devlet Arşivleri Kütüphanesi'nden elde edilen ve Ek 9'da yer alan Kararname ile Avrupa ve Dünya Mülteci Meselelerini Tetkik Birliği Genel Kurulu'nun 23–29.09.1962 tarihleri arasında Vaduz şehrinde gerçekleşen toplantıya İmar ve İskân Bakanı sıfatı ile Toprak ve İskan İşleri Genel Müdürü Prof. Necmi Sönmez ile birlikte katılmaları öngörülmüştür.

Konuşması sırasında Yozgat Milletvekili Sadık Artukmaç'ın Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü'nün İmar ve İskân Bakanlığı içerisine dâhil edilmesine yönelik kanun teklifi hazırlamayı düşünüp düşünmediğine ilişkin sorusuna Fahrettin Kerim Gökay, bu konu ile ilgili bir kanun hazırladıkları yönünde olumlu cevap vermiştir²⁴⁵. Fahrettin Kerim Gökay, ayrıca yapıyı daha ucuza mal edecek yapı malzemeleri konusunda çalıştıklarını ve alternatif olarak prefabriklerin değerlendirildiğini belirtmiştir²⁴⁶.

İmar ve İskân Bakanı olarak deneyimlerinden izleyen yıllarda da yararlanılmıştır. Dışişleri Bakanlığı tarafından alınan karar neticesinden 1956 yılında kurulan ve Türkiye'nin de üyesi olduğu Avrupa Konseyi İskan Fonunun İdare Komitesi'ne hükümeti temsilen Fahrettin Kerim Gökay'ın katılması öngörülmüştür.

²⁴⁴ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: XVII, 90. Birleşim, 05.06.1963, s.553.

²⁴⁵ TBMM Arşivi, *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi*, C: IX, 41. Birleşim, 06.02.1963, s.601.

²⁴⁶ TBMM Arşivi, *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi*, C: IX, 41. Birleşim, 06.02.1963, s.601.

1975 yılına ait Devlet Arşivleri Kütüphanesi'nden erişilen belge Ek 10'da yer almaktadır.

3.3.7. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı (05.11.1963 – 26.12.1963²⁴⁷)

Fahrettin Kerim Gökay 10. İnönü hükümetinde Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı olarak çalışmıştır²⁴⁸. Fahrettin Kerim Gökay 1995 yılına kadar geçen 75 yıllık süreç içerisinde görev yapan 48 sağlık bakanı arasında 2. Özal hükümetinin sağlık bakanlarından Cemil Çiçek ve bir aylık süre Prof. Dr Celal Ertuğ'dan 1 ay 20 günlük süre ile 3. en kısa sağlık bakanlığı yapan kişi olmuştur²⁴⁹.

Bu kısa çalışma süresi içinde mecliste sorulan birtakım sorulara cevaplar vermiştir. Isparta Milletvekili Ali İhsan Balım ülkede son on yıl içinde ne kadar tifo ve paratifo vakası ve ayrıca son beş yıl içinde ne kadar difteri ve boğmaca vakası olduğuna ve bu hastalıklar sebebiyle kaç ölüm tesbit edildiğine dair Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Fahrettin Kerim Gökay'a sorular yönelmiştir²⁵⁰.

Fahrettin Kerim Gökay soruya cevaben istatistikî bilgiler vermiştir. Bu bilgilerden hareketler Türkiye'de 1958- 1963 yılları arasındaki beş sene içerisinde Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na ihbar edilmiş bulunan difteri vakasının 2 555'i ölümle sonuçlanmış 22 407, boğmaca ihbarının 348'i ihtilâflar neticesi ölümle sonuçlanmış 33 353 adet olduğu görülmektedir. 1958 senesinde 4 999 difteride 661 ölüm kaydedilmişken, 1963 ilk 4 ayında 1 421 difteride 155 ölüm gözlenmiştir. 1958 senesinde 8 456 boğmacalıda 121 ölüm gerçekleşirken, 1963 ilk 4 ayında 1 716 boğmacalıda 12 ölüm gerçekleşmiştir. Yıllar içerisinde ciddi bir değişim yaşanmadığı gözlenmektedir. Fahrettin Kerim Gökay konuşmasının devamında ülkede difteri ve boğmacaya karşı Refik Saydam Hıfzısıhha Enstitüsü'nde aşı

²⁴⁷ Sağlık Bakanlığı, (Çevrimiçi), <http://www.saglik.gov.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EFD157CB4DF4A46466> , 17 Ağustos 2010.

²⁴⁸ Acar, a.g.e., 119.

²⁴⁹ *Milliyet*, 16 Ağustos 1995, s. 22, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 25 Ağustos 2010

²⁵⁰ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: XXIII, 13. Birleşim, 11.12.1963, s.333.

hazırlanmakta olduğunu ve bu aşının büyük mikyasta tatbik edildiğini bildirmiştir. 1958- 1963 yılları arasında 4. 046. 298 kişi difteriye, 1. 128. 936 kişi boğmacaya karşı aşılanmış bulunmaktadır. Fahrettin Kerim Gökay'ın Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı döneminde bütün ilkokullarda sistematik olarak difteri aşısı uygulaması yapıldığı görülmektedir. Fahrettin Kerim Gökay, Bakanlık olarak eldeki imkânlar ölçüsünde 1963 yılından itibaren kampanya halinde difteriye karşı sistematik aşılamaya geçildiğini, bu kampanyanın çocuk felci hastalığına karşı aşılama kampanyası ile beraber yürütülmesinin düşünüldüğünü ve uygulamaya geçildiğini ifade etmiştir²⁵¹.

1953–1963 yılları arasındaki on yıl içinde Türkiye’de 65 618 adet tifo ve 4 762 adet paratifo ihbarının bakanlığa ulaşmış olduğu, tifolu hastalardan 3. 431) ve paratifolu hastalardan 124 adedinin vefat ettiği bildirilmiştir On yıl içerisinde yapılan 33 096 699aşının tifo hastalığına çare olmadığını öne süren Fahrettin Kerim Gökay, her şeyden evvel çevre sağlığı şartlarının iyileştirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Sanitasyon şartları mükemmel bir hale gelmiş bulunan Amerika’da ve Avrupanın bazı memleketlerinde tifoya karşı aşılama artık bahis mevzuu olmadığı konusunda örnek vermiştir. Fahrettin Kerim Gökay, Türkiye’de medeni seviyesi yükselmiş belli başlı şehirlerde bile kanalizasyon meselesinin henüz halledilmediğini, bunların yanı sıra halkın kültürel seviyesinin yükseltilmesinin de hastalığa yakalanmamak için fert sağlığı bakımından önemli bir faktör olduğunu unutmamak gerektiğini sözlerine eklemiştir. 5 Yıllık Plân gereğince halen Muş pilot bölgesinde başlanan sosyalizasyon uygulaması dolayısıyla, koruyucu hekimlik ve çevre sağlığının ıslâhı için, sağlık ocakları tesisi ile bulaşıcı hastalıklar ve bu kapsamda tifo ve paratifo için de daha ileri bir hamle yapılmış olacağı kendisi tarafından verilen diğer bilgiler arasındadır. Fahrettin Kerim Gökay, karasineklerle mücadelede ilaçlama uğrunda sarf edilecek ilâçların ve paranın ziyan olacağına inandıklarını, bu konuda da her

²⁵¹ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: XXIII, 13. Birleşim, 11.12.1963, s.334-335.

şeyden önce çevre sağlığı şartlarının ıslah edilmesi ile alakalı olduğunu ifade etmiştir²⁵².

İstanbul Milletvekili Reşit Ülker halk tarafından sabun yerine kullanılmakta bulunan deterjanların insan cildine ve hazım cihazına²⁵³ zararlı olduğunun doğru olup olmadığına dair sözlü sorusu üzerine Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Fahrettin Kerim Gökay sabun grubuna girmeyen ve diğer kimyasal temizlik maddeleri olarak değerlendirilen deterjanların halen bütün Dünyada bol miktarda kullanıldığını, ülkede imâl edilmekte olan bütün deterjanların Refik Saydam Merkez Hıfzıssıhha Enstitüsü laboratuvarlarınca gerekli analizlere tabi tutulduktan sonra satılmasına izin verildiği, uygun bir deterjan normunun hazırlanması için de Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı tarafından Sanayi Bakanlığı ile Türk Standartlar Enstitüsüne yazı yazıldığı konusunda bilgi vermiştir²⁵⁴.

3.3. CHP MİLLETVEKİLLİĞİ

İhtilalden sonra girdiği Yeni Türkiye Partisi'nden 1964 yılında ayrılmıştır. Daha önce olduğu gibi 1965 yılından sonra Cumhuriyet Halk Partisi üyesi olarak siyasi hayatına devam etmiştir²⁵⁵.

C. H. P. Grubu adına İstanbul Milletvekili Fahrettin Kerim Gökay'ın, Silâhlı Kuvvetlere verilecek 250 milyon liralık ek ödeneklere ait kanun tasarısının C. H. P. nin muhalefeti yüzünden görüşülemediğine dair bir gazetede çıkan haberin doğru olmadığı hakkında gündem dışı söz almıştır. Fahrettin Kerim Gökay bu önerenin meclis olarak, öncelik ve ivedilikle müzakeresinin kabul edilmesine rağmen bir gazetede C. H. P. nin muhalefeti yüzünden bunun müzakere edilemediği ve kaldığı

²⁵² TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: XXIII, 13. Birleşim, 11.12.1963, s.336-338.

²⁵³ Sindirim sistemi kastedilmektedir.

²⁵⁴ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: XXIII, 13. Birleşim, 11.12.1963, s.342.

²⁵⁵ Ziyaoğlu, a.g.e. ,s.389.

yönündeki haberin hepsinin üzerinde titrediği orduya karşı istemedikleri tarzda lâübaliyane bir davranış telâkki ettiğini ifade etmiştir²⁵⁶.

Fahrettin Kerim Gökay, Siyasi Partiler Kanunu tasarısı münasebetiyle söz aldığı konuşmasında²⁵⁷ bir şahısın iki partide aynı zamanda kayıtlı bulunmasının ve bunun lâahlâkiliğinin ispatı konusunda konulan müeyyidenin hiç şüphesiz bir zaruret olduğunu ancak Ahmet Bilgin'in kullandığı “bir seçimle millet huzuruna hangi partinin bayrağı altında çıkılmış ise, sonuna kadar bu partide devam etmek lâzım gelir.» ifadesini doğru bulmadığını ifade etmiştir. Türkiye'de doktrin partilerinin teessüs etmemesi ve memleketin bir intikal devresinde olmamasının buna neden olduğunu iddia etmiştir. Bu duruma sadece Türkiye'de değil, dünya üzerinde de örnekler olduğunu söyleyerek, Çörçil'i örnek vermiştir. Kendi ifadesine göre son asrın adamı olan Çörçil, Muhafazakâr Partide siyasi hayata girmiş, daha sonra partisinin prensiplerine çok zıt olan Liberal Partiye geçmiş ve daha sonra tekrar kendi partisine dönmüştür.

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Bütçesinin müzakeresi sırasında söz alan²⁵⁸ Fahrettin Kerim Gökay, iki yıldır bekleyen Full-Time kanununun da müzakeresinin ivedilikle ortaya getirilmesini psikolojik olarak doğru bulmadığını ifade etmiştir. Full-Time meselesinin bir kısım hekimleri memnun edeceğini fakat diğer taraftan İngiltere gibi uygulanmış ülkelerde bile çok defalar aksadığını ve üzerinde hâlâ münakaşa edilmekte olan bir konuyu büyük hastanelerde hekimlerden bir kısımlarını muayenehane açmaktan menedecek bir hükümle getirilmiş olmasını katiyen doğru bulmadığını belirtmiştir. Kanun kapsamında doktorlara döner sermayeden para verilmesinin Sağlık Bakanı'nın ifadesi ile hekimlik meslek haysiyetini korumak için bir nevi ilâç olduğu fikrine katılmadığını, kliniklerde döner sermaye yükü ile vatandaşlara zorluk çıkarıldığını ve bunun sosyalizasyon ile

²⁵⁶ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: XXXIX, 104. Birleşim, 24.02.1962, s. 149.

²⁵⁷ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: XXXVII, 73. Birleşim, 11.03.1965, s. 307

²⁵⁸ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C:XL, 114. Birleşim, 24.05.1965, s. 501.

bağdaşmayacağını iddia etmiş, bu tasarının ertelenmesini teklif etmiştir. Dr. Nuri Bayar'ın sözü edilen kanunun yapıldığı zaman o kabinede Fahrettin Kerim Gökay'ın da olduğunu hatırlatması üzerine kendisinin Sağlık Bakanlığı erkânı ile görüştüğü zaman isteyen doktorların serbest olarak çalışabileceğini ifade ettiklerini belirtmiştir²⁵⁹.

Edirne Milletvekili Fahir Giritlioğlu Diyanet İşleri Başkanlığı kuruluş ve görevleri hakkındaki Kanun tasarısında Tevhidi Tedrisat Kanununa aykırı bulması gerekçesi ile «Kuran kurslarının yönetim, eğitim ve öğretim işlerini ilgili bakanlıkla işbirliği yaparak yürütmek» şeklindeki 7. maddenin (f) fıkrasının metinden çıkarılmasını istemiştir. Açıklama yapmak için söz aldığı konuşmasında Kuran kursunun bir eğitim müessesesi olması nedeniyle okullardan ayrı mütalâa edilmesine imkân olmadığını, mecburi ilköğrenimini tamamlayanların girebileceğini, lüzumlu olan Kuran kurslarının Millî Eğitim Bakanlığı tarafından açılması gerektiğini iddia etmiştir. Bu konuşma üzerine söz alan²⁶⁰ İstanbul Milletvekili Fahrettin Kerim Gökay, Fahir Giritlioğlu'nun fikirlerine katılmadığını, «ilgili bakanlıkla işbirliği yapar» ifadesinde ilgili bakanlığın Millî Eğitim Bakanlığı olduğunu ve “en mukaddes kitap” olarak tanımladığı Kuran'ın öğretilmesi konusunda istihare veya işbirliği yapılmasının Atatürk ilkelerinin esas umdelerinden olan Tevhidi Tedrisat Kanunu muhalif olmayacağını savunarak komisyonun getirdiği maddenin aynen kabulünü rica etmiştir.

²⁵⁹ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C:XL, 114. Birleşim, 24.05.1965, s. 506.

²⁶⁰ TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C:XLI, 116. Birleşim, 26.05.1965, s. 8.

3.4. SİYASETİ BIRAKMA

Fahrettin Kerim Gökay ihtilal sonrası girdiği Yeni Türkiye Partisi'nden 1964 yılında ayrılmış, 1965 yılında eskiden olduğu gibi Cumhuriyet Halk Partisi üyeliğine geçmiştir²⁶¹.

1969 milletvekili seçimlerinde Gökay ancak 17. aday sırasında yer alabilmiştir. Aday listesinin ilk sıralarında ise yanından ve birkaç rütbe aşağıdan yetiştirdiği kişiler yer almıştır. Fahrettin Kerim Gökay bir yetiştirici olarak bu durumdan memnunluk duymuş olmasına karşın ünlü bir profesör, yetiştirici bir amir, milletlerarası bir sima ve bir politikacı olarak aday listesinden çekilmeyi tercih etmiştir. 1970 yılında da CHP'den istifa etmiştir²⁶².

²⁶¹ Ziyaoğlu, a.g.e. ,s.389.

²⁶² Ziyaoğlu, a.g.e. ,s.414.

4.BÖLÜM

SOSYAL HAYATI

Fahrettin Kerim Gökay öğrencilik hayatından başlayarak, tüm hayatı boyunca akademik ve siyasi başarılarının yanında sosyal kişiliği ile de kendinden söz ettirmiştir. Sadece ulusal değil, uluslar arası anlamda da birçok dernek, vakıf, cemiyet vb. içinde üyelikten başkanlığa kadar sayısız görev almıştır.

Suat Ballar Fahrettin Kerim Gökay'ın dernekleşme faaliyetlerindeki tutumunu şu şekilde ifade etmektedir¹:

“Dernekleşme önce, amaç ve çalışma konularının ülke yararına olup olmadığını inceler daha sonra kurucuların kişilikleri ve karakterlerine önem verirdi. Bu tür çalışmalarda, işbirliğinde ciddiyet arar ve hizmetten kaçanları bağışlamazdı. Görevi sadece ikbal için kabul edenlere sert eleştirilerini yöneltir ve görevlerinde etkin hizmetler sunanlar ise gözdesi olurdu.”

Ord. Prof. Fahrettin Kerim Gökay'ın içinde bulunduğu sosyal organizasyonlar içinde İstanbul Lions Kulübü, Sosyal Psikiyatri ve Yeşilay gibi dernekler ön plana çıkmaktadır²

Ömrünün son günlerinde yapılan bir röportajdan, Gökay'ın esas olarak kendi adına kurduğu vakıfta çalıştığını, bunun yanısıra Yeşilay, Uluslararası İçki Düşmanlığı Cemiyeti, Uluslararası Akıl Hastalıkları Cemiyeti (ve yine kendi kurduğu) Lions Kulüp ile uğraştığı bilgisine ulaşılmaktadır³. Fahrettin Kerim Gökay anılarında ise üyesi veya yöneticisi olduğu dernekleri şu şekilde sıralamaktadır⁴:

“Himaye-i Etfal (Çocuk Esirgeme), Kızılay, Türk Dil Kurumu, Türk Tıp Encümeni, Muallimler Birliği, Avrupa Göçmen ve Mülteci Meselelerini İnceleme Birliği, Milletlerarası akıl

¹ Ballar, a.g.e., s. 205.

² Fahrettin Kerim Gökay Vakfı, (Çevrimiçi), <http://fahrettinkeringokayvakfi.org/tesisler.html>, 17 Ağustos 2010.

³ .Star Gazetesi, (Çevrimiçi), <http://www.stargazete.com/pazar/unutulmus-bir-efsane-73485.htm>, 17 Ağustos 2010.

⁴ Ballar, a.g.e., s. 204.

Hıfzısıhhası Cemiyeti, Gazeteciler Cemiyeti, Türkiye Psikiyatri Cemiyeti, Türkiye Kriminoloji Cemiyeti, Sivil Emekliler Cemiyeti, Milletlerarası Sosyal Psikiyatri Derneği”

Bu cemiyetler arasında öne çıkanları hakkında kısa bilgiler aşağıda verilmektedir.

4.1. YEŞİLAY

“Yeşilay, kökü, temiz seciye ve iradeye dayanan bir davanın sembolüdür⁵”

F.K. Gökay

Birinci Dünya Savaşı sonunda, bütün yurdun işgal edilmiş olmasına rağmen, Türk milletinin istiklal ve mücadele azmi sönmemişti. Bu durumu gören düşman; top ve tüfekte yenemediği düşmanını içten çökertmek için alkol ve uyuşturucu maddelere başvurmuştu. Bu dönemle ilgili Türk limanlarına uğrayan düşman gemilerinin, beraberinde çok miktarda içki getirerek bunları el altından halka ve özellikle yurt savunmasının en önemli unsuru olan gençlere ulaştırdığı iletilmektedir. Sonuçta kısa sürede içki ve uyuşturucu madde alışkanlığı bir salgın halini almaya başlayınca işin önemini kavrayan Ord. Prof. Dr. Mazhar Osman Bey ve arkadaşları gibi vatansever aydınlar, Şeyh’ül-İslam Haydarizâde İbrahim Efendi’nin teşvik ve himayesinde halkı ve gençliği uyarmak ve bu yolda mücadele etmek için 5 Mart 1920 tarihinde merkezi İstanbul’da olan “Hilâl-i Ahdar” cemiyetini kurmuşlardır⁶. Yeşilay arşivinden elde edilen Yeşilay’ın kuruluş senedi Ek-11’de yer almaktadır. 1920 yılında ayrıca Men’i Müskirat (içki yasağı) kanunu çıkarılmıştır⁷.

⁵ Fahrettin Kerim Gökay, *1943 İkinci Milli Eğitim Şurasınca Kabul Edilen Ahlak Prensipleri*, Kader Basımevi, Yeşilay Yayınları No:5, İstanbul, 1947, s.5.

⁶ Yeşilay, (Çevrimiçi), <http://www.yesilay.org.tr/YesilayinTarihi.aspx>, 22 Ağustos 2010., Kaptanağası, a.g.e., s.2.

⁷ Selahaddin Kaptanağası (haz.), *70. Yılında: Yeşilay’ın Tarihçesi (1920–1945 Dönemi)*, Türkiye Yeşilay Cemiyeti Genel Merkezi, İstanbul, 1990, s.8.

Fahrettin Kerim Gökay “Halk Huzurunda Davamızın Bilançosu”⁸ başlıklı yazısında bir milletin mağlup edilebileceğini, ancak maddi ve manevi varlığı tahrip edilmeden asla yok edilemeyeceğini ifade ederek, düşmanların planlı bir çalışma ile içki vasıtasıyla bu amaç için çalıştıklarını, bu gayretlere karşı koymak için de Yeşilay cemiyetinin kurulduğunu belirtmektedir. Fahrettin Kerim Gökay ülkede o günlerde içkinin durumunu şu şekilde ifade etmektedir:

“O zamanlar içkiyi birçokları bir medeniyet vasıtası olarak tanıyorlardı. 23 sene evvel bütün muhitte bu zihniyet, bu kanaatler hakim oluyor, bize: “siz ne ile uğraşacaksınız?” diyorlardı. Gençliğin bir eline duman, diğer bir eline kadeh sunuluyordu. San’at ilhamını bardağın içindeki meyden alıyor, edebiyatçılar büyüklerin hayatlarını misal olarak gösteriyorlardı. Anadolunun içine giden her münevver kendinden evvel gelenlerin içki sofrasına çağrılır, ilk defa orada tanışılırdı. İhtimai hayatımızda akşamcılık itiyadı almış yürümüştü. Edebiyat, san’at, akşamcılık, köylerdeki birleşmeler ve toplantılar herkesi içkiye doğru sevkeden kuvvetli bir anane halinde karşımıza çıkıyordu. Alkolü sağlık vasıtası olarak sunanlar vardı. Mücadele etmemiz icap eden böyle muazzam bir teşkilat vardı.”

Yeşilay’ın amacı; “Ülkemizde ahlaki ve kültürel bir kalkınma atmosferi içinde; içki ve uyuşturucu madde tüketimini, devlet organları ile iş ve gönül birliği yaparak asgariye indirmektir⁹.

Mazhar Osman Uzman içkiyi neslin cemiyetin hayatına en çok fenalık veren bir felaket olarak tanımlarken, Fahrettin Kerim Gökay neşeyi içkide değil tabiatın temiz sinesinde aramak gerektiğini vurgulamaktadır.¹⁰

Yeşilay, “Hilal-i Ahdar Cemiyeti” olarak Dr. Mazhar Osman Bey başkanlığındaki kurucu üyeler ile birlikte İstanbul Vilayeti binası yanındaki “Matbuat Cemiyeti”nde kurulmuştur. Aralarında Ord. Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay’ın da bulunduğu isimleri tespit edilebilen kurucu üyeler Ek 12’de verilmiştir.

⁸ Fahrettin Kerim Gökay, “Halk Huzurunda Davamızın Bilançosu” *Yeşilay Aylık Sosyal Sağlık ve Kültür Mecmuası*, (Haziran 1943), Yıl XI, Sayı: 126, s.3.

⁹ Kaptanağası , a.g.e., s.2.

¹⁰ Gökay, *İkinci Milli Eğitim Şurasınca Kabul Edilen Ahlak Prensipleri*, s.7–8.

Kuruluş günü toplantısını Dr. Hacı Emin Paşa açmış, kısa bir konuşma yaptıktan sonra Dr. Mazhar Osman Bey konuşma yapmıştır¹¹.

Fahrettin Kerim Gökay anılarında Yeşilay faaliyetlerine nasıl başladığını şu şekilde ifade etmektedir¹²:

“İstanbul’daki Rüştüye Müdürü Hacı Numan Efendi çok mübarek bir adamdı. O’nun telkini ve aldığım terbiye gereği inancım da içkiye karşı idi. Tıbbiye’ye girdikten sonra alkolün zararlarını ilme de tespit etmiş oldum. Bu suretle 1923’te Mazhar Osman’la birlikte Hilal-i Ahdar’ı kurduk. Yani Yeşilay’ın vilayetin yanındaki Mescid’in bitişiğinde bulunan ve uzun zaman Gazeteciler Okulu olarak kullanılan bina ilk merkezi oldu. Kurucular arasında İbrahim Paşa, İbrahim Alaaddin, İslami Bey, Ahmet Emin, Ahmet Şükrü ve Esat Paşa vardı.”

70. Yılında Yeşilay’ın Tarihçesi (1990) adlı kitapta yer alan seçilen idare heyeti listesinde Fahrettin Kerim Gökay’ın adı yer almamaktadır. Bu listede yer alan nota göre, bu konulara ait bilgileri kapsayan 30 yılın bütün karar defterleri ve önemli evrakın Fahrettin Kerim Gökay tarafından kendi ifadesine göre muhafaza amacı ile alınarak evine götürüldüğü ve defalarca talep edilmesine rağmen iade edilmediği ifade edilmektedir. Hatta kendisinin gerek kongrelerde, gerekse Yeşilay dergisindeki yazılarında bu evrakları kutsal bir emanet olarak muhafaza ettiği ve uygun bir zamanda getirip sorumlulara teslim edeceğini ifade etmesine rağmen geri alınamamıştır. Fahrettin Kerim Gökay’ın vefatından sonra aynı talep Yeşilay tarafından eşine ve vakfa yapılmış olmasına rağmen sonuç alınamamıştır. Hatta Fahrettin Kerim Gökay’ın kaleme aldığı tarihçelerde önemli farklılıklar görüldüğü de iddia edilmiştir¹³.

1923 yılında yapılan kongrede seçilen idare heyetinde ise Fahrettin Kerim Gökay genel sekreter olarak seçilmiştir. Hilal-i Ahdar’ın mücadelesine rağmen içki yasağı kanunu 1923 yılında kaldırılmıştır.¹⁴ İçki yasağının tekrar yürürlüğe konması

¹¹ Kaptanağası , a.g.e., s.4.

¹² Ballar, a.g.e., s. 204.

¹³ Kaptanağası , a.g.e., s.5.

¹⁴ Kaptanağası , a.g.e., s.8.

için Yeşilay tarafından TBMM'ye kanun teklifi sunulmuş, fakat sonuç alınamamıştır¹⁵.

Sadece ilim ve fennin sarsılmaz düsturlarına güvenerek büyük bir samimiyetle işe başlayan cemiyet, çalışmasında telkin ve ikna silahını kullanmıştır¹⁶.

Yeşilay,

“Devlet gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehâletten korumak için gerekli tedbirleri alır.”

şeklindeki Anayasanın 58'inci maddesi hükmünün yaşama geçirilmesinde katkıda bulunmaktadır¹⁷.

Yeşilay Hilal'in büyük idealini Fahrettin Kerim Gökay şu sözlerle ifade etmektedir¹⁸:

“Gürbüz ve sağlam Türk gençliği... Yuvasında refahına kavuşan bir Türk ailesi... Nihayet mesut bir Türk vatani...”

Kasım 1924'te Hilal-i Ahdar Gazetesi çıkarılmaya başlamıştır. Derneğin fikirlerini yayan gazetenin kurucusu Dr. Mazhar Osman, başmuharriri ise Dr. Fahrettin Kerim Gökay'dır. ¹⁹. 15 günde bir 12 sayfa olarak yayınlanması düşünülen derginin başında²⁰

“Yeşilay'ın gayesi: Yurdumuzda ahlaki ve kültürel bir kalkınma atmosferi içinde, içki ve uyuşturucu madde istihlakini, devlet organları ile de iş ve gönül birliği yaparak, asgariye indirmektir”

ibaresi yer almaktadır.

¹⁵ Kaptanağası , a.g.e., s.13.

¹⁶ Fahreddin Kerim, İbrahim Zati, *Yeşil Hilal ne yaptı ve ne yapacak? İçki düşmanlığı ve meyvelerimiz*, Kader Matbaası, İstanbul, 1932, s.4.

¹⁷ (Çevrimiçi), http://80.251.40.59/ankara.edu.tr/basaran/public_html/yayinlarim/mahalliyay/yeshab29072005v1.doc, 22 Ağustos 2010.

¹⁸ Kerim, Zati, a.g.e. , s. 24.

¹⁹ Kaptanağası , a.g.e., s.14.

²⁰ Kaptanağası , a.g.e., s.17.

Fahrettin Kerim Gökay “1943 İkinci Milli Eğitim Şurasınca Kabul Edilen Ahlak Prensipleri” adlı eserinin girişinde yer alan “Yeşilay Gençliği” başlıklı bölümde Yeşilay kurumu ile şu ifadelere yer vermektedir²¹:

“Yeşilay nedir? Denildiği zaman derhal “basitçe içki ve uyuşturucu zehirlerle savaşılan bir kurumdur” diye toplanabilir. Fakat bu savaşın ifade ettiği mana biraz tahlil edilecek olursa Yeşilay’ın memleket, yurt, millet ve insanlık davasında benimsediği yerin şümül ve önemi kolayca anlaşılır.”

1929 yılında gerçekleştirilen dokuzuncu yıl kongresinde “Hilal-i Ahdar” olan kuruluşun ismi “Yeşil Hilal” olarak değiştirilmiştir²².

Yeşil Hilal, 1932 yılında iktisadi parolasını “meyve seferberliği” olarak ilan etmiş, içki yerine meyve kullanımının yaygınlaşması adına propaganda yapmıştır²³.

Yeşil Hilal, Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekâleti’nin maddi yardımları ile öncelikle “Sıhhi Sahifeler” sonrasında “Hilal-i Ahzar” mecmuasını neşretmiştir. Gerçekleştirdiği diğer faaliyetler arasında radyo konferansları, mecani rozet, sinemalarda vecizeler, afişler, gazetelerde makaleler, Yeşil gün bayramı sayılabilir. İstanbul Belediye Başkanı Muhittin Bey, Tepebaşı tiyatrosal salonunda ücretsiz olarak salon tahsis etmiş, burada gerçekleştirilen ve büyük rağbet gören müsamereler çalışmalar için faydalı olmuştur. Yeşil Hilal marşı bestelenerek bu müsamerelerde söylenmiştir. Aralarında Fahrettin Kerim Gökay’ın da bulunduğu birçok doktor tarafından çok sayıda konferans ve ders verilmiştir. Fahrettin Kerim Gökay’ın teklifi üzerine Yeşil Hilal ayrıca esrar, kokain, morfin, heroin gibi keyif verici maddeler ile de mücadele etmiştir²⁴.

Fahrettin Kerim Gökay, cemiyetin Amerika’da yer alan dünya ittifadı için temsilci olarak seçilmiştir²⁵.

²¹ Gökay, *İkinci Milli Eğitim Şurasınca Kabul Edilen Ahlak Prensipleri*, s.2.

²² Kaptanağası , a.g.e., s.20.

²³ Kerim, Zati, a.g.e. , s. 8.

²⁴ Kerim, Zati, a.g.e. , s. 9–10.

²⁵ Kerim, Zati, a.g.e. , s. 14.

Fahrettin Kerim ordinaryüs profesör olduğu yıllarda Yeşilay Genel Sekreteri olarak ün yapmıştır. 1935 yılında Hikmet Feridun Es'in yaptığı "İçki düşmanı deli doktoru Fahrettin Kerim" başlıklı röportajın girişinde Fahrettin Kerim, çok çalışmasına karşın dinç kalmasının nedenlerini şu şekilde sıralamaktadır:

'Hayatımda ağızıma içki koymamışımdır. Cigara içmem. Taş çatlasa uykumdan fedakârlık etmem... Diğer arta kalan dünya zevklerinden hiçbirini iptila şekline sokmamışımdır.'

Yeşil Hilal 22 Ocak 1936'da gerçekleştirilen 17. Kongrede kuruluş bugünkü ismi olan "Yeşilay" adını almıştır²⁶.

1943 yılında cemiyet, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden görmüş olduğu yardım²⁷ ile Cağaloğlu'nda bir bina alma çalışmalarına başlanmıştır. Ancak yeterli para toplanamamış, 1944 yılında da hükümetten alınan on bin lira²⁸ yardım ile tamamı 38500 liraya mal olan bina alınmıştır.

Yeşilay'ın 1945 yılında yapılan 25. Yıl kongresinde Dr. Mazhar Osman fahri başkanlığa, Prof. Dr. Fahreddin Kerim Gökay ise genel başkanlığa getirilmiştir²⁹. Fahrettin Kerim Gökay bu kongrede gerçekleştirmiş olduğu konuşmasında³⁰ "Akın" adlı milli piyesinde değerli şair Faruk Nafiz'in yeşilin Türk mitolojisindeki yerini tarif ettiği şu dizelere yer vermektedir:

"Yeşil hemde ben bu rengi taşıyım her zaman can köşemde
Yeşilde ne arar da bulamaz insanoğlu
Yeşil bu varlık dolu
Meyve veren ağaçlar hep bu çini rengindedir
Bu çini rengindedir, Bahar, Deniz, Kır, Orman."

²⁶ Kaptanağası , a.g.e., s.20.

²⁷ Fahrettin Kerim Gökay, "Yeşilay 1943'te Neler Yaptı" *Yeşilay Aylık Sosyal Sağlık ve Kültür Mecmuası*, (Birincikanun 1943), Yıl XI, Sayı: 132, s.2-3.

²⁸ Fahrettin Kerim Gökay, "Yeşilay Kongresinde Prof. Dr. Fahreddin Kerim Gökay'ın Okuduğu Rapor" *Yeşilay Aylık Sosyal Sağlık ve Kültür Mecmuası*, (Ocak 1945), Yıl XIII, Sayı: 145, s.4.

²⁹ Kaptanağası , a.g.e., s.20.

³⁰ Fahrettin Kerim Gökay, "Yeşilayın Yirmibeşinci Kuruluş yılı Kutlama Töreninde Başkan Ord. Prof. Dr. Fahreddin Kerim Gökay'ın Açış Söylevi" *Yeşilay Aylık Sosyal Sağlık ve Kültür Mecmuası*, (Mart 1945), Yıl XIII, Sayı: 147, s.5.

1949 yılına kadar genel başkanlık görevine devam eden Fahrettin Kerim Gökay İstanbul Vali ve Belediye Başkanlığı görevine seçilmesinden sonra Av. Celal Feyyaz Gürsel genel başkanlığa seçilmiştir.³¹

Fahrettin Kerim, Yeşilay müsamerelerinde yaptığı konuşmaları da

“Moda, fantezi diye likörden başlayarak içki afetine kendini kaptırma”

diyerek bitirmiştir. Tiryakilerin, ona inat, küçük rakı isterken ‘Ver bakalım bir Fahrettin Kerim’ dedikleri bilinmektedir³². Yeşilay dergisi de yıllarca Fahrettin Kerim Gökay tarafından yayımlanmıştır³³.

Hakkı Devrim de 2007 tarihinde Yeşilay hakkında kısa bilgi verdiği yazısında Yeşilay’ın ilk başkanı olan Dr. Hacı Emin Paşa’dan sonra ikinci ve üçüncü başkanlar olan Prof. Mazhar Osman Uzman ve Prof. Fahrettin Kerim Gökay’ı sinir ve ruh hastalıkları alanında efsaneleşmiş hocalar olarak tanımlamaktadır.

Fahrettin Kerim Gökay kendisine “Ben içmiyorum. İçsem de gayet az içerim. Yeşilay’a girmeliğime lüzum var mıdır?” şeklindeki soruya şu şekilde cevap vermektedir:³⁴

“Yeşilay’ı kazara düşecek içtimai yıldırma karşı bir paratoner olarak kullanmak isteyenler olabilir; kendisini zayıf hisseden bir insan göğsüne taktığı Yeşilay rozetinin manevi zırhı ile sunulacak bütün kadehlere mukavemet edebilir. Bu da tezin bir kısmıdır. Fakat Yeşilay Gençliği bu demek değildir.”

Bu soruya verilen yanıtın sonra Fahrettin Kerim Gökay “Yeşilay Gençliği”ni tanımlamaktadır³⁵:

³¹ Kaptanağası , a.g.e., s.20.

³² Star Gazetesi, (Çevrimiçi), <http://www.stargazete.com/pazar/unutulmus-bir-efsane-73485.htm>, 17 Ağustos 2010

³³ Acar, a.g.e., 120.

³⁴ Gökay, *İkinci Milli Eğitim Şurasınca Kabul Edilen Ahlak Prensipleri*, s.2.

³⁵ Gökay, *İkinci Milli Eğitim Şurasınca Kabul Edilen Ahlak Prensipleri*, s.3.

“Feragat ve diğerkamlığı çalışmalarında ana dava tanıyan Yeşilay Gençliği insanlığın yüksek düsturu olan tesanüd- birbirine dayanış- kaidesine dayanarak tehlikeye düşmek istidadında bulunan arkadaşlar, yine doğru yolu gösteren bir varlıktır. İrade ve seciye düşmanı olan ispirotolu içki ve uyuşturucu zehirlerin, bir insanın iyi vasıflarını nasıl bozduğunu insan şahsiyetini nasıl yıktığını anlatır. Çevresinde iyiliğin, doğruluğun, çalışkanlığın timsali olur. O; ailesini, yurdunu, memleketini, insanlığı sosyal tehlikelerden koruma yolunda iyi bir önder, çevresine daima nur saçan bir meşaledir. 16 yıl evvel Yeşilay’ın temiz sinesinden fişkırın Gençlik kolunun yetiştirdiği gençler bugün yurdun dört bir bucağına serpilmiştir. Onlar birbirini sever, sayar ve çevrelerinde dürüstlükleri çalışkanlıkları ile takdir toplarlar. Kumandan, askeri, idari, amme, devlet sırrını onlara korkmadan verir; çünkü kafası daima ayıktır. İçki ticareti onun şuurunu karartmaz, iradesini yıkmaz, duygusunu köreltmez.”

Fahrettin Kerim Gökay’ın içki aleyhinde yazdığı eserler; Hilalı Ahzar, İçki ve Melekati Ruhiye, Yorgun Sinirler, Yeşil Kitap ve Morfin, heroin, esrar hakkında muhtelif eserler sayılabilir³⁶.

Fahrettin Kerim Gökay’ın başmuharriri olduğu Yeşilay Aylık Sosyal Sağlık ve Kültür Mecmuası’nda yazıları yer almaktadır. Bu dergi“Yeşilay” ve Yeşilay Gençlik Şubesi’nin içki ve uyuşturucu maddeler düşmanlığı ülküsünü yaymada bir araç olarak kullanılmıştır.Bu yazılardan bazıları “Ayın Olayları” adı altında o ay içerisinde ülkede gerçekleşen olaylara ilişkin özet bilgiden oluşmaktadır. Fahrettin Kerim Gökay’ın bu derginin hemen hemen her sayısında çıkan yazılarından hareketle gezmeyi sevdiği görülmektedir. Zira dergi yazılarından bazıları gezi notlarından oluşmaktadır. Örneğin yazmış olduğu birkaç yazıdan³⁷³⁸ hareketle Bursa’yı ve özellikle Uludağ’ı sevdiği görülmektedir. Bursa için;

“Bursanın dinlendirici havası yorgun ruhlar için başlı başına bir gıdadır”

ifadesini kullanmaktadır.

Fahrettin Kerim Gökay gezi notlarında sadece gittiği şehirlerin coğrafi ve sosyolojik bilgilerine yer vermemiş, mesleğinin etkisi ile tıbbi gelişmeleri de

³⁶ Kerim, Zati, a.g.e. , s. 15.

³⁷ Fahrettin Kerim Gökay, “Milli Turizm Cephesinden Uludağ ve İçki Düşmanlığı” *Yeşilay Aylık Sosyal Sağlık ve Kültür Mecmuası*, (1.Teşrin 1941), Yıl IX, Sayı: 106, s.2–3.

³⁸ Fahrettin Kerim Gökay, “Sömestr Tatilinde Ankara ve Bursa Gezi Notları” *Yeşilay Aylık Sosyal Sağlık ve Kültür Mecmuası*, (Mart 1942), Yıl X, Sayı: 111, s.3–4.

gözlemlemiştir. Bazen de dergi aracılığıyla tıbbi yazılar³⁹ kaleme almıştır. Bazı yazılarında ise tıbbi bilgileri ile sosyolojik bilgileri bir araya getirdiği görülmektedir⁴⁰.

Fahrettin Kerim Gökay “Görünen Tehlikeler” isimli yazısında⁴¹ içkiyi birinci, kumarı ikinci tehlike olarak ele almıştır. Memduh Şevket Esenal’a ithafen kaleme aldığı bu yazıda özellikle köylülerin refahın doğurduğu bir tehlike olarak kendilerini içkiye kaptırdıklarından bahsetmektedir. Sosyal boyutunun yanında sağlık boyutunu da ele alan Fahrettin Kerim Gökay içkiye alışan köylülerin çocuk yapamayacağından ve nüfus artışının duracağından duyduğu endişeyi de dile getirmektedir.

Fahrettin Kerim Gökay’ın yazılarından sanatı yakından takip ettiği de anlaşılmaktadır. Kendisi Türk operasını görmeyi ömrünün en aziz ideali olarak tanımlamaktadır⁴². Fahrettin Kerim Gökay bazı yazılarını da bazı önemli şahsiyetlerin vefatı üzerine kişiler hakkında yazmıştır. Bunlardan biri de Refik Saydam’dır⁴³.

Yeşilay Aylık Sosyal Sağlık ve Kültür Mecmuası’nda Habib Aktan tarafından derlenen 130 adet vecizenin 61 tanesinin Fahrettin Kerim Gökay’ın sözlerine ayrılması kendisinin Yeşilay hizmetine verdiği önemin bir göstergesidir. Bu vecizelerden bazıları Ek 13’te yer almaktadır.

³⁹ Fahrettin Kerim Gökay, “Sinir Barometresi” *Yeşilay Aylık Sosyal Sağlık ve Kültür Mecmuası*, (Mayıs 1942), Yıl X, Sayı: 113, s.2–3.

⁴⁰ Fahrettin Kerim Gökay, “Dünya Durumu ve Akıl Hıfzısıhhası” *Yeşilay Aylık Sosyal Sağlık ve Kültür Mecmuası*, (Haziran 1942), Yıl X, Sayı: 114, s.3–4.

⁴¹ Fahrettin Kerim Gökay, “Görünen Tehlikeler” *Yeşilay Aylık Sosyal Sağlık ve Kültür Mecmuası*, (Ağustos 1942), Yıl X, Sayı: 116, s.1–2.

⁴² Fahrettin Kerim Gökay, “Sömestr Tatilinde Ankara ve Bursa Gezi Notları” *Yeşilay Aylık Sosyal Sağlık ve Kültür Mecmuası*, (Mart 1942), Yıl X, Sayı: 111, s.3–4.

⁴³ Fahrettin Kerim Gökay, “Refik Saydam” *Yeşilay Aylık Sosyal Sağlık ve Kültür Mecmuası*, (Eylül 1942), Yıl X, Sayı: 117, s.1–2.

Fahrettin Kerim Gökay Yeşilay Aylık Sosyal Sağlık ve Kültür Mecmuası'nda yazmış olduğu “Köy Kalkınması ve Alkol Sarfıyatı⁴⁴” başlıklı yazısında köy kalkınması davasının Cumhuriyet Türkiye'si'nin temel meselelerinden biri olduğunu belirtmiştir. Ancak köylülerin kazandıkları parayı içkiye harcadıklarını ifade etmekte, bu duruma değişik şehirlerden örnekler vermektedir. Örnek verilen şehirler arasında Eskişehir de yer almaktadır:

“Eskişehir gibi zirai mahsulat para eden seçkin bir vilayetimiz köylüsünün eline geçen servetini düğünlerde ve eğlencelerde içki yüzünden rastgele israf ettiğini sefahat lokallerinde adeta savurduğunu salahiyetlilerden işitiyoruz.”

Fahrettin Kerim Gökay yazısını köylüleri ilerleyen yıllarda nasıl görmek istediği ile ilgili satırlara yer vererek bitirmektedir:

“ Halkevleri köylüye sağlık ve neşe yollarını göstermek ve yaşatmak için bir nevi kalkınma seferberliği yapmalıdırlar. Dünya durumunun fevkaladeliği kalktığı zaman kazandığını kaybetmiş, fazla olarak frengi veyahut sefahat nişaneler ile lekelenmiş köylü istemiyoruz. Bacaları tüten, duvarları badanalı, temiz abdesthaneli zarif evler ve ağaçlıklı bahçeler ile süslü, elektrik ışığı ile aydınlatmış, mekteplerinde köy çocuklarının cıvıltıları işitilen mamur Türk köylülerini görmek hayatımızın en büyük ülküsüdür.”

Fahrettin Kerim Gökay 1946 yılında Yeşilay Başkanı ve Spor Şurası üyesi sıfatı ile “Birinci Spor Şurası”na Yeşilay kongresinde kararlaştırılan bazı esasları öneri şeklinde sunmuştur⁴⁵:

1. Bilindiği üzere spor yalnız beden değil aynı zamanda ruh ve seciye eğitime yarar. Binaenaleyh sporunun ruh ve seciye bozacak zehirlerden uzak kalması gerektiği, spor kulüpleri üyelerinin içki ve uyuşturucu zehirler kullanmaması lazım geldiğinden bir dilek halinde yasalara konulması
2. Yeşilay Spor hareketlerini içki düşmanlığı bakımından profilaktik bir deva olarak görmektedir. Binaenaleyh stadyumlara giriş ücretlerinin çok az olmasını, birçok vergilerden muaf tutulması

⁴⁴ Fahrettin Kerim Gökay, “Köy Kalkınması ve Alkol Sarfıyatı” *Yeşilay Aylık Sosyal Sağlık ve Kültür Mecmuası*, (İkinciteşrin 1942), Yıl X, Sayı: 119, s.1–2.

⁴⁵ Fahrettin Kerim Gökay, “Spor Şurasında Yeşilay” *Yeşilay Aylık Sosyal Sağlık ve Kültür Mecmuası*, (Nisan 1946), Yıl XIV, Sayı: 160, s.2.

3. Stadlara halk sağlığını yayacak ve içki aleyhinde vecizeler asılmasını
4. Sporcu gençlerimizin birçokları beden sağlığını ihmal etmektedir. Kemik vereminde yakalanmış gençlerin futbol oynamak yüzünden malul kaldıkları mtehasıslarca tespit edilmiştir. Binaenaleyh bir ihtisas işi olan okul ve spor hekimliğinin tesisini, sporculardan her birisinin sıhhi bir fişi meydana getirilmesi, bu fişlere ucuz şekilde yapılması mümkün olan göğüs ve kemik radyografilerinin yapıştırılması, vereme istidadı olup olmadığını anlama için Pirke teaml gibi sıhhi tedbirlerin alınması.

4.2. AKIL HIFZISIHHASI CEMİYETİ

Fahrettin Kerim Gökay’ın Yeşilay ile koordine çalışan ve ‘‘Bir cemiyette umumi ahengi ve içtimai huzuru bozan amilleri araştırmak’’ amacı ile kurulan ‘‘Akıl Hıfzısıhhası Cemiyeti’’nin başkanlığını yaptığı görülmektedir. Bu cemiyet ilmi esaslar dahilinde terbiyeci, hukukçu ve sosyologlar ile derin işbirliği içerisinde birçok cephelerden ferd ve cemiyeti incelemiştir.

Fahrettin Kerim Gökay’ın ‘‘Akıl Hıfzısıhhası Cemiyeti’’nde gerçekleştirmiş olduğu çalışmalar arasında ‘‘Sinir Harbi’’, ‘‘Telkinin Rolü’’, ‘‘Sinir Barometresi’’ ; Enerji Tasarrufu’’ gibi radyo söyleşileri yer almaktadır. Bu söyleşilerin bazıları Yeşilay Aylık Sosyal Sağlık ve Kültür Mecmuası’nda yazı olarak yer almıřtır⁴⁶. Ayrıca halkevi konferansları vermiş; Hüseyin Kenan, Aliye Rıza ve Rahmi Duman ile birlikte Beyoğlu, şehremini, Cağaloğlu ve Fatih’te poliklinik çalışmaları gerekleřtirmiřtir⁴⁷.

Türkiye Akıl Hıfzısıhhası Cemiyeti’nin 14. Yıllık kongresinde Fahrettin Kerim Gökay’ın başkan sıfatı ile gerçekleştirmiş olduğu sylev⁴⁸de cürümlerin sosyal ve ilmi bakımdan etüd edilmesi amacıyla İstanbul ve Ankara’da birer

⁴⁶ Gökay, ‘‘Sinir Barometresi’’, s.2–3.

⁴⁷ Gökay, ‘‘Dünya Durumu ve Akıl Hıfzısıhhası’’, s.3–4.

⁴⁸ Fahrettin Kerim Gökay, ‘‘Türkiye Akıl Hıfzısıhhası (Hygiene Mentale) Cemiyetinin 14 nc Yıllık Kongresinde Reis Prof. F. K. Gökay’ın Açılış Söylevi’’ *Yeşilay Aylık Sosyal Sağlık ve Kültür Mecmuası*, (Nisan 1943), Yıl XI, Sayı: 124, s.1–3.

kriminoloji enstitüsü kurulmasının kararlaştırıldığına yer verilmiştir. Bu yazıda ayrıca ahlak meseleleri üzerinde encümenin hazırladığı ve umumi heyetin kabul ettiği ahlak esaslarına yer verilmiştir. Bu kapsamda ahlak ilkelerine, ideal Türk çocuğunun özelliklerine, bu amaçla Türk çocuğunun yapması gerekenlere, Türk ahlakının başlıca toplumsal ve kişisel ilkeleri maddeler halinde açıklanmıştır.

1943 yılında alınan karar üzerine hazırlanan talimatnameler 1944’de Bakanlık tarafından tasdik edilmiş, 1945 yılında da İstanbul ve Ankara Üniversitelerinde birer kriminoloji enstitüsü kurulmuştur. İstanbul Üniversitesi’nde ceza hukuku Ord. Prof. Dr. Tahir Taner başkanlığında kurulan enstitüde Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay da konseyde yer almıştır⁴⁹.

4.3. İSTANBUL MİLLETLERARASI LIONS KULÜBÜ

“İnsanları mes’ut edecek yegane vasıta, onları birbirine yaklaştırarak, birbirlerini sevdirecek, karşılıklı maddi ve manevi ihtiyaçlarını temine yarayan hareket ve enerjidir⁵⁰.”

F. Kerim Gökay

Türkiye’de Lions klüplerinin kuruluş çalışmaları İmar ve İskân Bakanı Ord. Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay öncülüğünde biraraya gelen, meslek ve meziyetleri ile topluma örnek olan 28 üst düzey yönetici ile 8 Ekim 1962 günü başlamıştır. 6 Mayıs 1963 tarihli başvuru sonrasında Türkiye’deki ilk Lions Kulübü olan İstanbul Milletlerarası Lions Kulübü, 8 Ekim 1963 günü resmen kurulmuştur⁵¹.

Karşılıksız hizmet amacıyla kurulan klübün Ord. Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay başkanlığında, dönemin İstanbul Valisi Niyazi Akı, Emniyet Müdürü Necdet

⁴⁹ Fahrettin Kerim Gökay, “Memleketimizde ve diğer ülkelerde fikir ve ruh hıfzısıhhasını ilgilendiren hadiselerle toplu bir bakış” *Yeşilay Aylık Sosyal Sağlık ve Kültür Mecmuası*, (Haziran 1945), Yıl XIII, Sayı: 150, s.2.

⁵⁰ Ballar, a.g.e., s. 207.

⁵¹ “Türkiye’de Lions”, (20.01.2009) (Çevrimiçi), <http://www.barbarosleo.org/index.php?itemid=31&catid=8>, 17 Ağustos 2010.

Uğur, işadamları, yazar, gazeteci, öğretim üyelerinden oluşan 29 kişilik⁵² üye listesi Ek 14'te verilmektedir⁵³. Fahrettin Kerim Gökay'ın ismi Sabetaycı siyasetçiler listesinde de yer almaktadır⁵⁴.

Türkiye'de Lions'n simgesi haline gelen Fahrettin Kerim Gökay Lions'un önderliği için göreve çağrılışını anılarında şu sözlerle ifade etmiştir⁵⁵:

“Arkadaşlarımın telefonundan sonra memlekete hayırlı ve faydalı bir hizmet yapacağımıza olan kanaatim ve inancım daha da gelişti. Henüz elde ettiğim malumat kifayetsiz olmakla beraber değişik usullerle yeni bir yardım teşkilatının teşekkülünü imkan dahilinde görüyor ve kısa bir zamanda muvaffakiyete ulaşacağımızı tahmin ediyordum. Bu hislerle Yeşilköy'e Çınar Oteli'ne gittim ve misafir Breteinbach olmak üzere Necmettin Arbatlı, Mehmet Uygun, Sebahattin Genay ve Erdoğan Akbaş'la buluştuk. Bu Breteinbach, bana Lionizmin felsefesini, gayesini, prensiplerini ve mesai tarzlarını izah etti. Bilhassa aşırı siyaset ve fanatik dini fikirlerden sakınmaları ve faaliyetlerinde asla mevzubahs edilmemesi beni son derece tatmin etti. Esas maksatlarını ve teşkilatı daha iyi anlayabilmek için muhtelif sualler tevcih ettim. Memleketimizin şartlarını ve intibak müşkülâtını beyan ettim. Beni tatmin eden cevaplar aldım.”

Bunun üzerine Fahrettin Kerim Gökay yapılan işleri şu şekilde sıralamıştır⁵⁶:

“Daha sonra kendisinin getirdiği ve Büyük Elçiliğim sırasında İsviçre'de edindiğim dostlarımdan temin ettiğim listedeki isimleri tetkik ettik ve arkadaşlarımın delaletiyle diğer bazı isimleri de ilave etmek suretiyle müteşebbis heyet mevzuunda fikir teatisinde bulunduk. Takip edeceğimiz tarik ve usülleri de müzakere ettikten sonra ortaya bir tevcih ettim. “Bu işte sonuna kadar yılmadan, bıkmadan azimle çalışmaya söz veriyor musunuz?” dedim. Evet cevabını alınca ben de Müteşebbis Heyet Başkanlığımı kabul ettiğimi kendilerine bildirdim”

Fahrettin Kerim Gökay sözünü ettiği bu ilk toplantıyı şu sözlerle bitirmiştir⁵⁷:

⁵² “Kazım Esen'e Plaket”, *Kadıköy*, 27 Ocak 2006, (Çevrimiçi), http://www.gazetekadikoy.com/home.asp?id=23&yazi_id=1466, 17 Ağustos 2010.

⁵³ (Çevrimiçi), http://site.mynet.com/fesagu/ANKOR_ANTR/id5.htm, 17 Ağustos 2010.

⁵⁴ (Çevrimiçi), <http://www.sabetay.50g.com/Liste/liste.html>, 17 Ağustos 2010

⁵⁵ Ballar, a.g.e., s. 209.

⁵⁶ Ballar, a.g.e., s. 209.

⁵⁷ Ballar, a.g.e., s. 209.

“Sizler de inandıysa, ben bu insanlık davasında varım. Yalnız ciddiyetle mesai sarfetmenizi faaliyetlerinizi, itina ve temenniyle icra etmenizi isterim. İhmale ve dikkatsizliğe asla tahammülüm yoktur. Aşağıdaki işleri sizler, yukarıdakileri ise ben takip edeceğim. Minderden kaçmak yok. Müteşebbis Heyet listesindeki zatlarla derhal temasa geçerek gayemizi ve hedefimiz teyid edin ve ricalarımızı nakledin.”

Fahrettin Kerim Gökay, ülkenin büyük kentlerinde açılan Lions şubelerinin, üniversite dışı gençliğe el uzatan ve boş zamanlarını değerlendiren tek müessese olan “halkevleri”nin particiliğe kurban gitmesinin ardından, onların yerini alacağına inanıyordu⁵⁸.

Fahrettin Kerim Gökay anılarında iyi bir insan olabilmek ve cemiyete faydalı olabilmek gayesi ile masonluğa intisap ettiğine, ancak Atatürk’ün masonluk cemiyetini kapatması üzerine bu teşkilattan ayrıldığına yer vermektedir⁵⁹.

Fahrettin Kerim Gökay Suat Ballar’ın Lions girişiminin önderliğini kabul etmesinin nedeni sorusuna verdiği cevapta da bu konuya eğilmiştir⁶⁰:

“Türk Ocağı, Halkevi ve Masonluk kapatıldıktan sonra açıkta kaldım. İnsanlığa hizmet vermeden hayatıma devam etmek benim için mümkün değildi. Lions’u önce bu sebeplerle ve öğrendikten sonra Türk milletini milli birliğe götüreceği için tercih ettim. Biz insanların dayanışması ve sosyal ilişkilerin yararına inanılması memlekete daima faydalar sağlamıştır.”

Fahrettin Kerim Gökay, kurallara son derece bağlı ve sözüne sadık olarak biri olarak tanımlanmış, Lions Kulübü toplantılara hiç geç gitmemiş ve her konuşmayı dikkatle dinleyerek sürekli not almıştır⁶¹.

Fahrettin Kerim Gökay Suat Ballar’ın “Lionizm anlayışında kapabildiğiniz ve öğrenebildiğiniz ilkeler ya da kavramlar nelerdi?” sorusuna şöyle cevap vermiştir⁶²:

⁵⁸ Acar, a.g.e., 121.

⁵⁹ Ballar, a.g.e., s. 206.

⁶⁰ Ballar, a.g.e., s. 210.

⁶¹ Ballar, a.g.e., s. 202.

⁶² Ballar, a.g.e., s. 210.

“Lions’u sırf sevgi, karşılıklı muhabbet ve karşılık beklemeyen yardım derpiş eden milletlerarası bir teşekkül olarak tanıdım. Masonlukla ve siyasetle alakasının bulunmaması teveccüh gösterilmesinin başlıca sebebi olmuştur. Masonlar biliyorsunuz haksız yere de olsa memlekette sempati yaratamamışlardır. Düşünce cazip geldi tabii, cazip gelmese zaten konuşmazdım. Şimdi Masonlukla alakası yok dediğim yani memlekette tenkit edilen teşekküllerle alakası yok. Bilakis insanları seven, insanlara hizmet eden, karşılıksız bir hizmet bekleyen bir teşekkül olarak tanıttı bana Lions, Karşılıksız hizmet ve sevgi”

Fahrettin Kerim Gökay Hilton Oteli’nin Lalezar salonunda kurucu üyelerin çoğunun hazır bulunduğu kokteylde İstanbul Lions Klubü’nün kuruluşuna ilişkin açıklamalarda bulunmuştur. 26 Kasım 1962 tarihindeki konuşmasında Fahrettin Kerim Gökay şu ifadelerle yer vermiştir⁶³:

“Kıymetli arkadaşlarım, Lions’culuk, bilinen ve yapıla gelmekte olan cemiyet çalışmalarının dışında yeni hedefler ve gayelerle birlikte yeni usülleri de memleketimize getirecektir. Dünyadaki milletlerin ve bu arada memleketimizin ihtiyaçları karşılanacak, hiçbir menfaat gütmenden müşterek mesaimizle aziz milletimize faydalı olmaya gayret göstereceğiz. Bu bakımdan faaliyetlerimizin ehemmiyeti nazarı itibare alınarak, her azanın kendisini yeni usüllere hazırlaması ve ciddiyetle mevzua eğilmesi, artık Lions’culuğun benimsemesi gereken bir ideal olduğu noktasında birleşmeliyiz. Şüphesiz muvaffakiyetsizlik mevzubahs değildir.”

Fahrettin Kerim Gökay İstanbul Lions Klubü’nün 6 Mayıs 1963 tarihinde gerçekleştirilen ilk Kurucu Genel Kurul toplantısındaki konuşmasında⁶⁴:

“Tarihi bir vazife yapıyor ve teşekkülü bizlere tevdi edilen Lions’culuğun memlekete faydalı olması için büyük bir mes’uliyet deruhte etmiş bulunuyoruz. Cenabı Allah’ın izniyle, hepinizden sonsuz bir gayret ve hizmet şuuru bekliyorum. Dünyada muvaffakiyete ulaşmış bir sistemi bizim de aynı şekilde memleket menfaatine kullanmamız için bir sebep bulunmamaktadır. Filhakika Lions’culuğun umdeleri bizler için yenidir. Ancak sahip olduğumuz insanlık sevgisi ve hizmet aşkı gayemizin tahakkukunda en emin rehber olacaktır.”

ifadelerine yer vermiştir.

⁶³ Ballar, a.g.e., s. 210-211.

⁶⁴ Ballar, a.g.e., s. 213.

Fahrettin Kerim Gökay yönetiminin İstanbul Konvansiyonu'nda vazifelendirdiği Governör Yardımcısı ve Ankara Çankaya Lions Klubü Başkanı Suat Ballar Fahrettin Kerim Gökay'ın Lions yönü ile ilgili şu ifadeleri kullanmıştır⁶⁵:

“Hocam GÖKAY büyük bir Lions teorisyeni ya da teknisyeni değildi. Özellikle geniş çaplı araştırmalara girerek Lions'un felsefe ve amaçlarını değerlendirecek bir inceleme ya da etüd çalışması yapmamıştı. Lionistik bilgisi döneminin kısır yayınlarından the Lion Dergisi'nin genelde hizmete ilişkin yazılarından bazı Lions'ların konuşmalarından ve birlikte oluşturulan etkinliklerdenengin zekâsının ve dikkatinin algıladığı düzeydeydi. Herhangi bir Uluslararası Genel Kurula ya da Lions Forumlarına katılmadığı için pratik birikimleri de bulunmuyordu. Sadece Kulüp Başkanlığı ve Genel Yönetmenlik ile Onur Kurulu Başkanlığı görevlerinde bulunmuştu. Bazı Lion'ların düzineye yaklaşan Onursal Üyeliklerinden birisine dahi sahip değildi. Ama O bilim adamı devlet adamı ve halk adamı olarak sahip olduğu bilgileri ve deneyimleri sevgi ve sevecenlik duyguları, insancıl görüşleri ve sağduyusu ile “Olağanüstü Lion”du. Başkanlıktan ya da Genel Yönetmelikten güç almıyor aksine bu görevlere onur veriyordu. Davranışları, sözleri, öğütleri ve önerileriyle Lions'a en iyi uyumu sağlıyordu. Öğütlediği ölçü, olgunluk, dayanışma ve bütünleme idi.Çoğu kez anlaşıldığını sanmıyorum.”

Türk Lionizminin saygınlığının zedelendiği ve bunalımlar geçirdiği 1977 yılında Fahrettin Kerim Gökay'ın başkanlığını yaptığı Onur Kurulu'nun kaldırılmak veya etkisiz hale getirilmek istendiği dönemde Fahrettin Kerim Gökay'ın kişiliği, sağduyusu ve olaylara bakış açısı sayesinde bu dönem atlatıldığına⁶⁶ dikkat çeken Suat Ballar, Fahrettin Kerim Gökay'a sorduğu kulübü bırakıp bırakmayacağı ve kurucu üyelere neler öğütlediği sorusu üzerine şu cevabı almıştır⁶⁷:

“Bırakmadım ve bırakmayacağım. Çünkü ben buna şuur altı ve şuur üstü melekelerimi toplayarak karar verdim. Bundan sonra da başka teşekküllerle kuvvetimi israf etmek istemem anladınız mı? Ben isterim ki bu kuvvet, İstanbul'da Ankara'da yürüdüğü gibi memleketin büyük vilayetlerinde de yürüsün ve memlekete yayılsın. Çünkü bunda politika yoktur, iktisadi menfaat yoktur. Yapabildiğin kadar cebinden hizmet edersin, cebinden hizmet edemezsen varlığından hizmet edersin. Binaenaleyh ben kurduğum bu teşekkülü ebedi olarak hayatımda görmek ve öbür tarafa intikal ettiğim zaman benim ruhumun bekasına inanan insanların hayır duasını almak isterim.”

⁶⁵ Ballar, a.g.e., s. 213-214.

⁶⁶ Ballar, a.g.e., s. 214-215.

⁶⁷ Ballar, a.g.e., s. 215.

Fahrettin Kerim Gökay örnek bir Lion'un tanımını ve görev anlayışını şu şekilde ifade etmektedir⁶⁸:

“Evvla otokritiği kuvvetli olmalıdır bir. Kendisini tenkid-i bizatihi olmalıdır. Çevre yapmasını bilmelidir iki. Çevreyle münasebetlerinde çok iyi olmalıdır. Yaptığı şeyleri ben bunu yaptım şunu yaptım dememeli yeni eserler meydana getirmelidir üç. İyi insan, kâmil insan, olgun insan budur. Ehemmiyetli olan Kulübe kayıt olmak değil devam etmektir. Geçenlerde gene bir ikisi çıkmış, Allah selamet versin. Ama kalanlar inanmış ve imanlı kişilerdir. İnanmak bir, iman iki ve üçüncüsü de devamdır.”

Lionizmin Türkiye'deki 22. yılında Suat Ballar Fahrettin Kerim Gökay ile bir konuşmalarında kendilerine “1962 yılından bu yana gelişen ortam ve sergilenen çalışmalar doğrultusunda Lions'un ortaya koyduğu ilke, düşünce ve hedef sizce nedir? Deneyim ve çabalarınız ile anlayışınız doğrultusunda bu günün Lion'larına Lionizm'i nasıl tanımlarsınız?” sorusunu yöneltmiş ve şu cevabı almıştır⁶⁹:

“Acele etmeyin bu tarihe daha. Benim arzu ettiğim şekilde, benim arzu ettiğim tekamülü daha göremiyorum. Yirmi sene içinde Lionizm daha müsbet, diğergam eserleri açığa çıkarmalıydı. Gerçi bir kötülüğü olmadı, ama benim arzu ettiğim şekilde Lionizm, İstanbul'daki ve Ankara'daki kadar değil, daha yapılması lazım olan şeylerin olduğu kanısındayım. Benim nokta-i nazarıma göre Lion'lar, beklediğim sahada daha kendilerini gösteremediler. Henüz daha kelam safhasından çok fazla dışarı çıkmadılar. Herşey kelimada kalıyor. Arkadaşlarımla hepsine karşı sempati var, kayıtsız şartsız ama benim istediğim şey görünmüyor, yürümüyor.”

4.4. FAHRETTİN KERİM GÖKAY VAKFI

Fahrettin Kerim Gökay Vakfı Ord. Prof. Fahreddin Kerim Gökay tarafından 4 Ekim 1974'te kurulmuştur. Vakfın amacı⁷⁰:

“Eğitim, öğretim, sağlık ve sosyal yardım konularında topluma hizmet etmek, böylece devlet ve diğer kuruluşlar tarafından yürütülen kamu hizmetlerine katkıda bulunmak”

⁶⁸ Ballar, a.g.e., s. 216.

⁶⁹ Ballar, a.g.e., s. 216-217.

⁷⁰ Fahrettin Kerim Gökay Vakfı, (Çevrimiçi), <http://fahrettinkerimgokayvakfi.org/tesisler.html>, 17 Ağustos 2010.

Şeklinde ifade edilmektedir. Fahrettin Kerim Gökay, tüm mal varlığını bu vakfa tahsis etmiştir. Üyeleri arasında eşi ve kardeşinin de yer aldığı vakfın ilk yönetim kurulu Fahrettin Kerim Gökay başkanlığında şu şekilde oluşturulmuştur⁷¹:

İlk Yönetim Kurulu

Ord.Prof.Dr.Fahreddin Kerim Gökay – Başkan

Nilüfer Gökay

Av.Burhan Güngör

Prof.Dr.Sebahattin Kerimoğlu

Prof.Dr. Hüsameddin Gökay

Hayri Seçkin

F.Ömer Gökay

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi'nden edinilen ve Ek 15'te yer alan belgeye göre Fahrettin Kerim Gökay Vakfı'na Doç Dr. Yılmaz Ergenekon'un Maliye Bakanı ve Süleyman Demirel'in Başbakan olduğu dönemde 903 sayılı kanunun 4. Maddesine göre vergi muafiyeti tanınmıştır.

Vakfın görevde olan yönetim kurulunun başkanlığını kardeşi Prof. Dr. Hüsameddin Gökay üstlenmiştir.

Yönetim Kurulu

Prof. Dr. Hüsameddin Gökay – Başkan

Prof.Dr. F. Ömer Gökay - Başkan Yardımcısı

Yusuf Ziya Solakoğlu

Güler Gökay Ülgen

Dr.Nazan Gökay

Dr.Mehmet Kerim Gökay

Ahmet Rıza Gökay

Denetçi: Afife İlsever

Fahrettin Kerim Gökay Vakfı'na ait 5 adet tesis bulunmaktadır:

⁷¹ Fahrettin Kerim Gökay Vakfı, (Çevrimiçi), <http://fahrettinkerimgokayvakfi.org/tesisler.html>, 17 Ağustos 2010.

1. Ord.Prof.Fahrettin Kerim Gökay Ruh Sağlığı Merkezi
2. Prof. Dr. Fahrettin Kerim ve Nilüfer Gökay Huzurevi, Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi
3. Taşdelen Sağlık Tesisi
4. Fahrettin Kerim Gökay Anadolu Lisesi
5. Kütüphane

Fahrettin Kerim Gökay Vakfı tarafından başarılı ve maddi desteğe ihtiyacı olan öğrencilere burs verilmekte olup, karşılıksız ve öğrenciye bir mecburi hizmet ya da geri ödeme yükümlülüğü getirmemektedir.

Fahrettin Kerim Gökay Vakfı her yıl çocuk ve ergen psikiyatrisi alanında araştırma ve poster yarışmaları ödülleri de vermektedir⁷².

4.5. BAKIRKÖY AKIL HASTANESİ VAKFI

Fahrettin Kerim Gökay Bakırköy Akıl Hastanesi Vakfı'nın ikinci başkanlığını da yapmıştır. Konu ile ilgili tarihi bilgiyi Fahrettin Kerim Gökay'ı anma toplantısında Fahrettin Kerim Gökay'la anılarını anlatan Eski İstanbul Valisi Nevzat Ayaz⁷³ şu şekilde ifade etmektedir:

“ Benim vali olduğum dönemde de Gökay'la iletişimimiz fazla oldu. 1979 yılında İstanbul Valisi olarak göreve başladım. O dönemde Bakırköy Akıl Hastanesi'nin başhekimi Yıldırım Aktuna'ydı. Başhekim olarak hastanenin içler acısı durumunu basına açıkladı. Ben de hastaneyi gözlemleyerek gerçekten hastaların çok zor durumda olduklarını gördüm. Bu nedenle Bakırköy Akıl Hastanesi Vakfı'nı kurdum. Vakfın ikinci başkanlığına da Fahrettin Kerim Gökay'ı getirdim. 15 günde bir hastaneyle ilgili toplantılarımız oldu. Gökay, hastanede birçok yenilik yaptı. Şimdi bu birim, hastane içinde 'AMATEM' adıyla anılıyor ve birçok alanda öncü olan bir hastane. Dolayısıyla Gökay, birçok başarıya imza atmış önemli bir insandı”

⁷² Fahrettin Kerim Gökay Vakfı, (Çevrimiçi), <http://fahrettinkerimgokayvakfi.org/tesisler.html>, 17 Ağustos 2010.

⁷³ “Kazım Esen'e Plaket”, *Kadıköy*, 27 Ocak 2006, (Çevrimiçi), http://www.gazetekadikoy.com/home.asp?id=23&yazi_id=1466, 17 Ağustos 2010.

5.BÖLÜM

ESERLERİ

5.1. YAZDIĞI KİTAPLAR

Fahrettin Kerim Gökay akademik, siyasi ve sosyal birikimlerini kitap, makale, kongrelere sunulmuş bildiri ve raporlardan oluşan yaklaşık 200'e yakın eserinde toplamıştır. Bu eserler içerisinde İngilizce, Almanca ve Fransızca olanları da mevcuttur¹. Yayınlanmış eserlerinden başlıcaları yıllara göre düzenlenmiş şekilde şunlardır²:

- *Gayritabiî Aşkılar Üzerine Ruhi Tetkikler (1924)*
- *Yeşil Kitap (1925)*
- *Akıl Hastalıklarının Teşhis ve Tedavisi(1924)*
- *Türkiye'de Felc-i Umumi Meselesi (1926)*
- *Cümle-i Asabiye Frengisinde Tedavi (1927)*
- *Yorgun Sinirler ve Marazi Aşkılar Üzerinde ruhi Tetkikler(1928)*
- *İntiharlar Karşısında Ruhiyatçı (1928)*
- *Ruh Hastalıkları (1928)*
- *Tecrübi Ruhiyatta Muayene Usulleri (1928)*
- *İç Hastalıkları Kliniği (1943)*
- *Ameliyatla Salah Göstermiş Ekstra Meduller Tümör Vak'ası (1944)*
- *Sinir Hastalıkları (1946)*

¹ Acar, a.g.e., 120.

² Acar, a.g.e., 121.

- *Rakı Fiyatlarının İndirilmesi Hakkında Memleket Aydınlarının Düşünceleri (1947)*

Dursun Kırbaş'ın "Türkiye'de Nörolojinin Dünü Bugünü" başlıklı makalesinde Fahrettin Kerim Gökay'ın 1941 yılındaki tıbbi eserlerine yer verilmektedir³ :

- *Torsiyen spazmı vakası*
- *Claude Bernarde-Horner ve Brawun-Séquard arazi gösteren medulla travması*
- *Cinsi kudretin insan hayatı üzerindeki tesiri, bülüğ psikolojisi*
- *Sıkıntuların Psikopatolojisi*
- *Sinir harbi psikolojisi*
- *Tütünün psikolojik tesirleri*
- *Akal Hastalıklarının tekevvüne tesiri*
- *Nöro-Psikyatride yenilikler*

Ayrıca 7 yıl boyunca görev yaptığı İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin Atatürk Kitaplığı'nda bulunan 75 farklı eserine ait veriler yıl bazında sıralanmıştır⁴. (Bkz. Ek 16) Burada yer alan eserlerden "Hal Tercümesi" isimli eserde Fahrettin Kerim Gökay, kendi özgeçmişine yer verdikten sonra "İlmi Neşriyat", "Yabancı Dilde Yapılan Çalışmalar" ve "Medikososyal Çalışmalar" olmak üzere üç ayrı grupta 206 adet eserine ait kaynakça niteliğinde özet bilgi vermektedir⁵. Bu tablo Ek 17'de yer almaktadır. Bu eserler incelendiğinde genel olarak sayfa sayılarının az olduğu ve bazılarının tamamı veya bir bölümü radyo, toplantı gibi konuşmalarından derlendiği görülmektedir.

³ Kırbaş, a.g.m.

⁴ İstanbul Büyükşehir Belediyesi, (Çevrimiçi), <http://katalog.ibb.gov.tr/Yordam.htm> , 17 Ağustos 2010.

⁵ Gökay, *Hal Tercümesi*, s.5–29

Fahrettin Kerim Gökay'ın “Kinli ve Dertli Avrupa” adlı eseri 1946 yılında Yeşilay Başkanı olarak katıldığı Brüksel’de düzenlenen “Milletlerarası İçki Düşmanlığı Kongresi” nedeni ile Batı Avrupa’da gerçekleştirdiği gezi notlarından oluşmaktadır. Tıp Dünyası dergisinde yayınlanan gezi notları Yunanistan, İtalya, Fransa, Belçika ve İsviçre ülkelerini kapsamaktadır. Bu ülkelerde II. Dünya Savaşı sonrası durum, sosyal hayat vb. konular hakkında bilgi verilmektedir. Kitabın izleyen bölümünde yer alan “Harp Sonrası Avrupasında Fikir Hareketleri” , Ankara Radyosu’nda gerçekleştirmiş olduğu bir programdan derlenmiştir.⁶ Bu programda savaşın tıpkı bir kasırğa gibi insan zekâsının eserlerini yıkıp süpürdüğünü ifade eden Fahrettin Kerim Gökay, o günkü Avrupa’yı tanımlamak için “Kinli ve Dertli Avrupa” tabirini kullanmıştır. Avrupa’yı bir sara hastasına benzeterek, savaş sonrası maddi ve manevi toparlanmasının birkaç yıl alacağını ifade etmektedir. İsviçre’yi dünyanın en huzurlu yeri olarak tanımlamış, diğer Avrupa ülkelerinin aksine ülkede karaborsa olmadığını ifade etmiştir. Konuşmasında Prof. Jaspers’in Avrupa ile ilgili tespitlerine yer vermektedir. Prof. Jaspers’e göre o dönemde Amerika ve Sovyetler nüfuzu çarpışmakta, Avrupa ise iki kuvvet arasında sıkışmış durumdadır. Fikir hürriyeti, ilim ve karşılıklı tesanüte dayanan mütehakküm ve zorlu bir rasyonalizm yerine insanlık sevgisini esas bilen bir Avrupa’nın doğacağını söylemiştir⁷. Fahrettin Kerim Gökay konuşmasının devamında kinli ve dertli olarak tanımladığı Avrupa’nın ayrıca sinirli olduğunu, bunun bir göstergesi olarak caddelerde ufak bir sözün bile büyük kavgalara yol açabildiğini ve Avrupa’nın teselliye sigara dumanında aradığını ifade etmektedir. Fahrettin Kerim Gökay’ın bu noktadaki tespiti ilgi çekicidir. Şöyle ki, kendisi sigara içmemekle beraber tütünün alkol gibi doğrudan doğruya içtimai zararları olmadığı için onunla şiddetle mücadelede taraftar olmadığını ifade etmektedir. Bu konuda daha ilgi çekici olan ise Fahrettin Kerim Gökay’ın İtalya, İsviçre ve Fransa’da Türk tütününe karşı gösterilen alakadan duygulanmış olduğunu belirtmesidir. Ayrıca dertli Avrupa’nın Türk tütünlerinin dumanını savurarak teselli bulmasına yardım ettiği düşüncesinden hareketle Tekel İdaresi’nin barışa yardım

⁶ Fahrettin Kerim Gökay, *Kinli ve Dertli Avrupa- Ord. Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay’ın Seyahat İntibaları*, Kader Basımevi, Yeşilay Gençlik Şubesi Yayını No:1, İstanbul, 1947, s.3–30.

⁷ Gökay ,a.g.e., s. 31-33

ettiğini ileri sürmektedir ⁸Kitabın son bölümü ise “İnsanlık Sevgisi ve Karşılıklı Anlaşmanın Psikolojisi” başlığı ile Kasım ayının son günü gerçekleştirilen Ankara Radyosu yayınına ayrılmıştır.

Fahrettin Kerim Gökay’ın diğer bir eseri de 24 Temmuz 1943’de üniversitede Lozan Günü’nde gerçekleştirdiği bir konuşmasından oluşan “Hekim Gözü ile Lozan” adlı eseridir. Bu eserin girişinde Fahrettin Kerim Gökay Türk tıbbının Osmanlı İmparatorluğu ile paralel bir seyir izlediğini ifade etmektedir. “Hasta adam” olarak ifade edilen Türklerin bir taraftan da salgın hastalıklar nedeniyle zorda kalması üzerine 1839 yılında İstanbul’da Milletlerarası Karantina İdaresi kurulmasını Fahrettin Kerim Gökay mevcut kapitülasyonlara ilave olunan sıhhi bir kapitülasyon olarak ifade etmekte ve bu durum neticesinde yabancı hekimlerin ülkede serbestçe çalışabilmelerine imkân sağladığını ifade etmektedir. Fahrettin Kerim Gökay II. Abdülhamit döneminde tıbbiyenin ıslah ve inkişafına ayrı bir kıymet verildiğine, meşrutiyet yıllarında Türk hekimliğinin hayırlı gelişmeler gösterdiğine yer vermektedir. 23 Nisan 1920’de Ankara’da Milli Hükümet kurulurken sıhhi kapitülasyonların kaldırılmasında Türk hekimlerine duyulan güvenin en büyük belirtisinin Fahrettin Kerim Gökay’ın “Asil bir milletin acı ızdırap iniltilerinin sona erdiği Lozan” olarak ifade ettiği Lozan’da görüldüğü öne sürülmektedir. Bu eserde halk sağlığını esas alan inkılâp hükümetinin “Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekâleti”ni kurarak o güne kadar Babıâli hükümetinde dâhiliye nezaretinin bir umum müdürlüğü olarak çalışan kurumu müstakil bir vekâlet haline getirdiğinden söz edilmektedir⁹.

Fahrettin Kerim Gökay “1943 İkinci Milli Eğitim Şurasınca Kabul Edilen Ahlak Prensipleri” adlı eserinin girişinde “Yeşilay Gençliği” başlıklı bir bölüme yer vermiştir. Bu eserin devamında 1943 yılında toplanan İkinci Milli Eğitim Şurasında adları raporun son bölümünde yer alan yetkili uzmanlar tarafından hazırlanıp Genel Kurulca kabul edilen milli ahlak prensipleri “Okullarda ahlak eğitimi esasları” başlığı altında maddeler halinde sıralanmaktadır. Daha sonra “Okullarda ahlak eğitiminin geliştirilmesi” başlığı altında ahlak eğitiminin geliştirilme gerekçesi

⁸ Gökay ,a.g.e., s. 34

⁹ Fahrettin Kerim Gökay, *Hekim Gözü ile Lozan*, Kader Basımevi, İstanbul, 1943

tanımlanmaktadır. Raporun izleyen bölümünde ilkokul, ortaokul, lise, mesleki ve teknik okullar ile köy enstitüleri gibi farklı okullarda yapılması gerekenler “Muhtelif Öğretim Derecelerinde Ahlak Eğitimi” başlığı altında toplanmaktadır. Raporun son bölümü olan “Ahlak Eğitimi İlgilendiren Sağlık Problemleri”nde yetiştirilmesi önerilen okul hekimlerinin vasıflarına yer verilmektedir.¹⁰

1938 Beynelmilel Kriminoloji Kongresi’nde sunulan ve Tıp Dergisi’nde yayınlanan “Türkiye’de Cürümlerin Sosyoloji ve Psikiyatri Bakımından Tetkiki” adlı çalışmada 1926–1935 yılları arasında Adliye Vekâleti verilerinden hareketle suçların sayıları ve türleri hakkında yorumlar yapılmaktadır. Bu çalışmada sarhoşluğun suçlar üzerinde etkili olduğuna, mevkuflar üzerinde yapılan bir araştırma sonucuna göre %40’ının içki kullandığına ve en çok kullanılan içkinin rakı olduğuna yer verilmiştir. Suç işlenmesinde etkili olan diğer nedenler arasında uyuşturucu madde, kıskançlık ve psikolojik rahatsızlıklar sayılmıştır. Çalışmada çocuk suçları da ayrıca incelenmiştir.¹¹

Fahrettin Kerim Gökay Tıp Fakültesinde Akliye Seririyatı Müderris Muavini, Türkiye Tıp Encümeni umumi kâtibi, Türkiye Akıl Hıfzısıhhası cemiyeti reisi ve Beynelmilel Akıl Hıfzısıhhası ittihadı reis vekili sıfatıyla yazmış olduğu “İnkılâp Çocuğunun Terbiyesinde Ruhi ve Ameli Esaslar” adlı eseri inkılâp ve cumhuriyet Türkiyesinde terbiye ordusunun imanlı şefi olarak tanımladığı meslektaş Maarif Vekili Dr. Reşit Galip Beyefendiye ithaf etmiştir Bu eserin girişinde Fahrettin Kerim Gökay içerisinde gazi tanımını da içeren şu ifadeler yer vermektedir.¹²

“Türk çocuğunun milli destanı Gazi hatıraları olacaktır. Türk anası yavrusuna Gazi inkılâbının melodisini dinletecek, Türk hocası talebesine Gazi devrinin bin bir yeniliğini öğretecektir. Gazi bizim nazarımızda et ve kemikten yapılmış bir mahlûk değildir. O binlerce atsız kahramanın müşahhas timsali, Türk varlığının Türk inkılâbının sembolüdür.”

¹⁰ Gökay, 1943 *İkinci Milli Eğitim Şurasınca Kabul Edilen Ahlak Prensipleri*, s.2.

¹¹ Fahrettin Kerim Gökay, *Türkiye’de Cürümlerin Sosyoloji ve Psikiyatri Bakımından Tetkiki*, Kenan Basımevi ve Klişe Fabrikası, İstanbul, 1940

¹² Fahrettin Kerim, *İnkılâp Çocuğunun Terbiyesinde Ruhi ve Ameli Esaslar*, Kader Matbaası, İstanbul, 1933

Fahrettin Kerim Gökay bu eserinde öncelikle çocuğun doğumundan evvel ebeveynlerin doğru evliliği yapmaları gerekliliğinden bahsetmekte, evlenmede aranılması gereken şeyin beden ve ruh zindeliği olması gerektiğini ifade etmektedir¹³. Daha sonra çocuğun yalnız ebeveynin değil, milletin ve devletin olduğunu belirtmiştir. Fahrettin Kerim Gökay inkılâp terbiyesinin çocuktaki egosantrizmi yıkmakla başladığını, “fert yok cemiyet var”, “birimiz hepimiz, hepimiz birimiz için” prensibini ilk devirden itibaren çocuklara telkin etmek gerektiğini savunmaktadır¹⁴. Ayrıca ilk yaşlarda çocuğa para biriktirme alışkanlığı kazandırılmasının milli iktisadın temelini kurma ve istikbal için idareli vatandaşlar yetiştirme noktasında önemli olduğunu öne sürmektedir¹⁵.

Dr. Fahreddin Kerim ve Dr. İbrahim Zati'nin 1932 yılında kaleme aldıkları “Yeşil Hilal ne yaptı ve ne yapacak? İçki düşmanlığı ve meyvelerimiz” adlı kitabın ilk bölümü olan “Yeşil Hilal ne yaptı?” bölümünde Avrupa ve Amerika’da içki aleyhdarlarının başarısız olduğu bir alanda çalışılma durumu hakkında bilgi vermek üzere Yeşil Hilal’in tarihçesine ve gerçekleştirdiği faaliyetlere yer verilmiştir. Diğer bölüm olan “İçki düşmanlığı ve meyvelerimiz” bölümünde içkinin yerine elma, üzüm vb. meyveler yenmesi gerekliliği ve yararlarından bahsedilmektedir¹⁶.

10 Kasım 1943 günü üniversitede yapılan törendeki konuşmasından oluşan “Atatürk’ün manevi huzurunda” adlı eserde Fahrettin Kerim Gökay Atatürk’ü “Dünya tarihinin tanıttığı büyüklerle kıyas kabul etmeyen, hayatının her cephesinde muvaffak olmuş, eşsiz kahraman ve mütefekkir” olarak tanımlamaktadır. Ayrıca Atatürk’ün hayatı boyunca kazandığı başarılarından iftiharla söz ederek onu anmaktadır¹⁷.

¹³ Kerim,a.g.e., s.10

¹⁴ Kerim,a.g.e., s.17

¹⁵ Kerim,a.g.e., s.18

¹⁶ Kerim, Zati, *Yeşil Hilal ne yaptı ve ne yapacak? İçki düşmanlığı ve meyvelerimiz*, s.3.

¹⁷ Fahrettin Kerim Gökay, *Atatürk’ün Manevi Huzurunda*, Kader Matbaası, İstanbul, 1943, s.3.

“CHP İstanbul İl İdare Kurulu Üyesi Ord. Prof. Dr. Fahreddin Kerim Gökay’ın Merdivenköyü’nde Yapılan Yeni Su Tesisatının Açılış Töreninde Verdiği Söylev”de Fahrettin Kerim Gökay CHP’nin faaliyetleri hakkında yaptığı politik konuşmasını demokrasi ve ihtilal hakkındaki fikirleri ile sonlandırmaktadır¹⁸:

“ Girdiğimiz demokrasi yolu çetindir. Geçen haftaların çatışmaları dünya basınında çeşitli yorumlara uğradı. Türkiye’nin bir ihtilal arifesinde bölündüğünü yazdılar. Paris’te bulunan Devlet Bakanı’na bunu sordular. Biz yurdun kutsi hariminden bütün dünyaya cevap verelim. Hiçbir zaman parti münakaşaları, kardeş kavgalarına müncer olmayacak. Millet bünyesi kin ve garaz zehri ile zehirlenmeyecek, akliselim ve mantık her şeyin üstünde hâkim olacak. Türkiye’nin hakikati gören gözü daima kendisine rehber olacaktır. Milli andımız milli muhabbetir. Aziz Atamızın Yurtta ve Cihanda barış prensibini umde bilerek tekmil Yurttaşlar ve insanlar arasında sevgi ve sulh istiyoruz. Bu gaye etrafında milli ülkümüz birliğimiz, birliğimiz varlığımızdır.”

Fahrettin Kerim Gökay’ın, hayat arkadaşı Nilüfer Gökay’a ithaf ettiği “Şimalden Notlar” isimli kitabı bir yıl önce çıkardığı “Kinli ve Dertli Avrupa” adlı eser gibi seyahat notlarından oluşmakta olan bir kitaptır. Bu kitapta Fahrettin Kerim Gökay şimal milletlerinde iklimin sert atmosferine tamamen zıt olarak insanların sıcak ve içli karakterinden hareketle iklim şartlarının ruh yapısı üzerindeki kontrast etkisinin olabileceğinden söz etmektedir. Kitapta İsveç, Yunanistan, Almanya, İtalya ve Norveç ülkeleri ve halkları hakkında bilgiler yer almaktadır. Kitaptaki bilgilerden hareketle Fahrettin Kerim Gökay’ın bu ülkeler arasında İsveç’e özel bir yer verdiği görülmektedir. Bu ilginin bir göstergesi de İsveç kliniklerinin çalışma tarzı ile sosyal dayanışma ve kooperatifçiliğe ilişkin ayrı bölümler açılmasıdır. “Şimal Memleketlerinde Demokrasinin Hususiyetleri” başlıklı bölümde batı demokrasisi hakkında bilgi verilmektedir. Fahrettin Kerim demokrasinin temel düsturunu teşkil eden halk hâkimiyetinde en büyük kuvvetin söz olduğunu ve şimal ile cenup memleketlerinin hitabet üsluplarında hatırı sayılır derecede büyük farklar olduğunu ileri sürmektedir. Şimal demokrasinin temeli tahsil ve terbiyeye dayanmaktadır.

¹⁸ Fahreddin Kerim Gökay, *CHP İstanbul İl İdare Kurulu Üyesi Ord. Prof. Dr. Fahreddin Kerim Gökay’ın Merdivenköyü’nde Yapılan Yeni Su Tesisatının Açılış Töreninde Verdiği Söylev*, Akgün Matbaası, İstanbul, 1951, S.4.

Değerlerin yetişmesinin sosyal teşekküllerdeki hizmetler ile ölçüldüğünden söz edilmektedir. Zira;¹⁹.

“Her vatandaş kendi işinden başka muhakkak bir sosyal teşekkülde fahri bir vazife almıştır. Siyasi partiler tek mil vatandaşlara açıktır. Devlet memurları da siyasi partilere üye olmak ve idare heyetlerine seçilmek hakkına maliktirler. Üniversite talebeleri ve üniversite hocaları da siyasi partilere azadırlar.”

Fahrettin Kerim Gökay, üniversite talebelerinin siyasi partilere intisap etmelerinin tahsillerine zarar verip vermeyeceği, memurların siyasetle ilgilenmelerinin tarafsızlığı bozup bozmayacağını sorguladığında her işin kendine has bir sahası olduğu ve bir zarar görmedikleri cevabını almıştır.²⁰:“Şimalden Notlar” adlı eserde ayrıca batı ülkelerindeki tıbbi ilerlemeler ayrı bir bölümde incelenmiştir²¹.

Fahrettin Kerim Gökay’ın yukarıda sayılan eserlerinin yanında gündelik gazetelerde de pek çok yazısı yayımlanmıştır. Bu gazeteler: İkdam, Lokman Hekim, Milliyet, Cumhuriyet, Politika, Yeni İstanbul, Yeni Yaşantı, Dünya, İstanbul Postası, Hâkimiyet ve Sabah’tır²².

5.2. ÇIKARDIĞI GAZETE VE DERGİLER

5.2.1. Ahrar Gazetesi

Ahrar, “hür” sözcüğünün çoğuludur ve “Özgürlük Taraftarları” anlamına gelmektedir. Ahrar Gazetesi 2 Eylül 1919’da haftalık olarak Eskişehir’de yayınlanmaya başlamıştır. “Hatipler Cad. Daire-i Mahsusa” adresinde Ömer Avni

¹⁹ Gökay, *Şimalden Notlar*, , s. 24.

²⁰ Gökay, *Şimalden Notlar*, s.24.

²¹ Gökay, *Şimalden Notlar*, s.26.

²² Acar, a.g.e., 121.

Bey tarafından yönetilen gazete Liva Matbaası'nda basılmıştır. O zamanlar 100 paradan satılan Ahrar Gazetesi, 40x30 ebatlarında idi²³.

5.2.2. Doğu Dergisi

Zonguldak'ta sahibi ve yazı işleri müdürü Tahir Akın Karauğuz tarafından 29 Ekim 1942–15 Ağustos 1951 arasında 96 sayı çıkarılan derginin yazarları arasında Mehmet Emin Yurdakul, Abdülkadir Karahan, Halide Edip Adıvar, Aka Gündüz, Cafer Seydahmet Kırimer, Necip Fazıl Kısakürek, Behçet Kemal Çağlar, Kâzım Nami Duru, Mehmet Emin Erişirgil, Orhan Şaik Gökyay, Enver Behnan Şapolyo, Peyami Safa, İsmail Habip Sevük, Hüseyin Namık Orkun, Sabahattin Selek, İsfendiyar Baruönü, Akın Karauğuz, Rebiî Barkın, Fındıkoğlu Ziyaddin Fahri, Zeki Velidî Togan, Nebil Buharalı, Remzi Oğuz Arık, Abdülkadir İnan, Emin Çakıroğlu, Ziya Özkaynak, Basri Gocul, Nurettin Artam, Mahmut Esat Bozkurt, Turhan Oğuzkan, Ali Nüzhet Göksel, Edip Ayel, İbrahim Zeki Burdurlu, Osman Attilâ'nın yanında Fahrettin Kerim Gökay da bulunmaktadır.

Doğu Dergisi'nin ilgi çekici bir yayın etkinliği, Cafer Seydahmet Kırimer, Hasan Ferit Cansever, Fındıkoğlu Ziyaeddin Fahri, Hamdullah Suphi Tanrıöver, İsmail Habip Sevük, M. Şerif Korkut gibi ünlü kişilerin katıldığı “*Türkçülük nedir?*” sorulu bir anket düzenlemesi olmuştur. Anadolu'da çıkarılan bu nitelikli dergi, malî imkânsızlık yüzünden kapanmak zorunda kalmıştır²⁴.

5.2.3. Yeşilada Dergisi

Yeşilada Dergisi; 1948–51 yılları arasında Kıbrıs Türkleri adına, İstanbul'da yayımlanan bir dergidir ve 23 sayı çıkarılmıştır. Derginin sahibi, Hasan Nevzat

²³ Acar, a.g.e., 121.

²⁴ Necmeddin Sefercioğlu, *Türkçü Dergiler*, Türk Ocakları Ankara Şubesi Yayınları, Ankara, 2008, s.25, (Çevrimiçi), http://www.turkocagi.org.tr/kitaplar/turkcu_dergiler.pdf, 18 Ağustos 2010.

Karagil'dir²⁵. Türk Dünyası dergilerinin kronolojik tarihçesi adlı çalışmasında Bülent KUTLU'nun yer verdiği derginin yazarları arasında; Hasan Nevzat Karagil, Nihal Atsız, Behçet Kemal Çağlar, Hüseyin Cahit Yalçın, Falih Rıfkı Atay, Refik Halit Karay, Şükufe Nihal, Sadi Irmak, Nihat Erim, Feridun Fazıl Tülbentçi, Derviş Manizade, Ahmet Emin Yalman, Sedat Simavi, Mehmet Giritlioğlu, Rakım Çalapala, Fethi Gemuhluoğlu, Kazım Nami Duru, Mümtaz Faik Fenik, Oğuz Özdeş, Galip Kemal Söylemezoğlu, İsmet Altan, Celalettin Rodoslu'nun yanında Fahrettin Kerim Gökay da yer almaktadır.

5.2.4. Tıp Dünyası Dergisi

1927 yılında yayımlanmaya başlayan Tıp Dünyası dergisi, kâğıt sıkıntısı nedeniyle 1980'den itibaren iki ayda bir çift numara basılarak çıkarılmıştır. Dergi, 1986 yılına kadar yayınlanmıştır. Bu dergi 1930'da sırasıyla Fahrettin Kerim başkanlığında kurulan “Türkiye Akıl Hıfzısıhhası Cemiyeti” ve “Türkiye Sosyal Psikiyatri Araştırma Derneği”nin yayın organı olmuştur²⁶.

Gökay'ın 80 yaşını bitirmesi münasebeti ile kendisine ayrılan Şubat 1981 tarihli derginin 1–2. Sayısında kendisinin Türkçe ve yabancı dillerde yazılmış tüm eserleri yer almaktadır²⁷.

Birinci Dünya Savaşı'nda Tıp Fakültesi'nden; 680 Türk, 40 Rum, 35 Ermeni ve 10 Musevi olmak üzere toplam 765 öğrenci silâh altına alınmıştır. 1915 yılında Tıbbiye'ye kaydolan 1. sınıf öğrencilerinin tamamının Çanakkale'de şehit düştüğü ve bu nedenle 1921'de Tıbbiye'nin hiç mezun vermediği öteden beri söylenegelmekte olmasına rağmen kanıt arama çabaları sonuç vermemiştir. Tıbbiyeli şehitler için bir

²⁵ Bülent KUTLU, “Türk Dünyası dergilerinin kronolojik tarihçesi”, *Kalgay Dergisi*, (Çevrimiçi), <http://www.kalgaydergisi.org/index.php?sayfa=dergiicerik&sayi=44&kod=48>, 18 Ağustos 2010.

²⁶ Acar, a.g.e., s.120-121.

²⁷ Acar, a.g.e., 121.

abide yapılması 1933 yılında, Dr. Fahrettin Kerim Gökay'ın sahibi ve mesul müdürü olduğu Tıp Dünyası dergisi tarafından önerilmiştir²⁸.

5.3. YAPTIRMIŞ OLDUĞU OKULLAR

Fahrettin Kerim Gökay'ın yaşadığı süre içerisinde elliye yakın okul yaptırdığı bildirilmektedir.²⁹ Bu durum onun eğitime verdiği önemin bir göstergesidir.

Bunlar: Atatürk, Kadırga, Kısıklı, Yeşilköy, Zeytinburnu, Bakıköy Merkez, Yalova Merkez, Küçük Mustafapaşa, Kızıltoprak, Tantavi, Hırkaîşerif, Haydar, Rumelihisarı, Osmaniye, Uzunyusuf, İslambey, Saraçhane, Kozyatağı, Sultantepe, Esmâ Sultan, Hacı Hüsrev, Kurtuluş, Otakçılar, Topçular, Gecekondü, Karagümruk, İstinye, Beykoz Merkez, Paşabahçe, Gülcami, Hacıselim, Pendik, 19 Mayıs, Yenişehir, Çukurcuma, Kumkapı, Küçükpazar, Balat, Sokullu, Göçmen, Gecekondü Okulları'dır.

Ayrıca dört yıllık 25 ilkokulun inşası tamamlanarak 6 yıl içerisinde dört yüzden fazla okulun tamiri yapılmıştır.

5.4. ADINI TAŞIYAN YAPILAR

5.4.1. Fahrettin Kerim Gökay Vakfı

Fahrettin Kerim Gökay Vakfı hakkında detaylı bilgi 4. Bölümde yer almaktadır.

²⁸ (Çevrimiçi), http://www.istanbul.edu.tr/itf/index.php?option=com_content&view=article&id=486&Itemid=52, 22 Ağustos 2010.

²⁹ Şentürk, a.g.e, s.116.

5.4.2. Ord. Prof. Fahrettin Kerim Gökay Ruh Sağlığı Merkezi

Ord.Prof.Fahrettin Kerim Gökay Ruh Sağlığı Merkezi Fahrettin Kerim Gökay Vakfı'nın ana amaçlarımızdan biri olan ruh sağlığı alanında hizmetlerin verildiği bir tesistir. İstanbul Tıp Fakültesi Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Vakfımız bünyesinde çocuk ve ergen psikiyatrisi hizmeti vermekte iken Fahrettin Kerim Gökay Vakfı ruh sağlığı (psikiyatri) alanında erişkinlere de hizmet vermektedir³⁰.

5.4.3. Prof. Dr. Fahrettin Kerim ve Nilüfer Gökay Huzurevi, Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi

Çamlıca'da yer alan vakıf arsası Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Genel Müdürlüğüne huzurevi inşa edilmesi için şartlı olarak bağışlanmış olup 2002 yılından beri Prof. Dr. Fahrettin Kerim ve Nilüfer Gökay Huzurevi, Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi olarak faaliyet göstermektedir³¹.

5.4.4. Fahrettin Kerim Gökay Anadolu Lisesi

Fahrettin Kerim Gökay Anadolu Lisesi İstanbul Sefaköy'de bulunmaktadır.(1) Fahrettin Kerim Gökay Anadolu Lisesi, 1993 – 1994 Eğitim Öğretim yılında Nasrettin Hoca İlköğretim Okulu bünyesinde Nasrettin Hoca Anadolu Lisesi olarak açılmış, 1995'te Fahrettin Kerim Gökay Vakfı'nın katkıları ile Elif Bacı İlköğretim Okulu binasına taşınarak Fahrettin Kerim Gökay Anadolu Lisesi adını almıştır³².

³⁰ Fahrettin Kerim Gökay Vakfı, (Çevrimiçi), <http://fahrettinkerimgokayvakfi.org/tesisler.html>, 17 Ağustos 2010.

³¹ Fahrettin Kerim Gökay Vakfı, (Çevrimiçi), <http://fahrettinkerimgokayvakfi.org/tesisler.html>, 17 Ağustos 2010.

³² Fahrettin Kerim Gökay Vakfı, (Çevrimiçi), <http://fahrettinkerimgokayvakfi.org/tesisler.html>, 17 Ağustos 2010.

5.4.5. Fahrettin Kerim Gökay Müze ve Kütüphanesi

Fahrettin Kerim Gökay Müze ve Kütüphanesi 1991 yılında Cağaloğlu'nda hizmete girmiş, daha sonra 2005 yılında Göztepe Köşk'üne taşınmıştır. Köşkün alt katında faaliyet gösteren kütüphane ağırlıklı olarak tarih ve tıp ile ilgili kitaplardan oluşmaktadır³³.

5.4.6. Fahrettin Kerim Gökay Pavyonu

İstanbul Bakırköy'de Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastahanesi Bitam'da Fahrettin Kerim Gökay Pavyonu bulunmaktadır³⁴.

5.4.7. Fahrettin Kerim Gökay Caddesi

İstanbul Üsküdar'da ve Kadıköy'de Fahrettin Kerim Gökay'ın adını taşıyan önemli iki cadde bulunmaktadır³⁵.

5.4.8. Fahrettin Kerim Gökay Sokağı

Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Numarataj Servisi kayıtlarına göre Fahrettin Kerim Gökay'ın doğduğu şehir olan Eskişehir'de Hacıseyit Mahallesi'nde Fahrettin Kerim Gökay Sokağı yer almaktadır.

³³ Fahrettin Kerim Gökay Vakfı, (Çevrimiçi), <http://fahrettinkerimgokayvakfi.org/tesisler.html>, 17 Ağustos 2010.

³⁴ Wikipedia, (Çevrimiçi), http://tr.wikipedia.org/wiki/Fahrettin_Kerim_G%C3%B6kay, 17 Ağustos 2010.

³⁵ Wikipedia, (Çevrimiçi), http://tr.wikipedia.org/wiki/Fahrettin_Kerim_G%C3%B6kay, 17 Ağustos 2010.

5.5. ORD. PROF. DR. FAHRETTİN KERİM GÖKAY ÖDÜLÜ

Türk Lions'unun kurucusu ve aynı zamanda Türk Lions Vakfı'nın kurucu üyelerinden Ord.Prof.Dr.Fahrettin Kerim Gökay'ın anısını yaşatmak üzere başlatılan (Türk Lions Fahrettin Kerim Gökay Hizmet Gönüllüleri Programı) Hizmet Plâketi ve Hizmet Belgeleri, Lions Kulüpleri'nin ödül verme ihtiyacını en zarif ve manalı bir şekilde gidermektedir³⁶.

Türk Lions klüplerinin en büyük ödülü olan “Fahrettin Kerim Gökay Ödülü” 2007 yılında Prof. Dr. Münici Kalaycıoğlu, Prof. Dr. Bingür Sönmez ve Doç. Dr. Mehmet Ali Bedirhan'a verilmiştir³⁷. Aynı ödül 2008 yılında CHP lideri Deniz Baykal'a verilmiştir³⁸.

Ayrıca, Ord. Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Ulusal Kongre Poster Ödülü çocuk ve gençlik ruh sağlığı alanında öncü adımlar atmış, uluslararası çocuk ve ergen psikiyatrisi kuruluşu IACAPAP'ın kurucular kurulu üyesi ve Türkiye'de modern psikiyatrinin oluşturucularından Dr. Fahrettin Kerim Gökay'ın anısına aile üyelerinden bir kişi tarafından desteklenmekte olan ödül 2010 yılında 8'nci kez verilecektir³⁹.

³⁶ (Çevrimiçi), <http://www.md118.org/le/dosya/dccaab3f51049804.PDF>, 23 Ağustos 2010.

³⁷ *Hürriyet*, 09.05.2005, (Çevrimiçi), <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/ShowNew.aspx?id=318211>, 25 Ağustos 2010.

³⁸ *Hürriyet*, 09.05.2005, (Çevrimiçi), <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/ShowNew.aspx?id=318211>, 25 Ağustos 2010..

³⁹ (Çevrimiçi), <http://20cocukergen.com/?link=odul>, 17 Ağustos 2010.

6.BÖLÜM

ANEKDOTLARI

Bu bölümde Fahrettin Kerim Gökay'ın hayatı boyunca çeşitli siyasetçi, gazeteci ve vatandaşlarla yaşadığı bazı diyaloglara yer verilmektedir. Bu diyaloglara çeşitli kitap, gazete ve internet kaynaklarından ulaşılmış olup, aşağıda 12 adet anekdot şeklinde alfabetik sırada verilmiştir:

6.1.ADNAN MENDERES (1)

Adnan Menderes, Fahrettin Kerim Gökay'ın İstanbul'da uyguladığı istimlâk programını eleştirerek

“Hoca, sen biraz dinlen”

demiştir. Fahrettin Kerim Gökay da Adnan Menderes'e siyasal literatüre giren

“Asıl sen biraz dinlen”

yanıtını vermiştir¹.

6.2. ADNAN MENDERES (2)

Fahrettin Kerim Gökay, insanların ruh sağlığına zarar verdiğini söyleyerek İstanbul'a klakson yasağı getirmişti. Bu yasağın üzerine Adnan Menderes kendisine "deli" demiştir. Menderes'in kendisi için 'deli' dediğini öğrenince basın mensuplarını toplayarak

"O bir toprak ağasıdır, ruh hekimliğinden ne anlar ki bana deli demiş. O bana deli derse buna kargalar bile güler, ama ben ona deli dersem, hayatı boyunca akıllı olduğuna kimseyi inandıramaz."

demiştir².

¹ Şentürk, a.g.e., 116.

6.3. DEMAGOG

Hastaneler Belediye'de mi kalsın, hepsi Üniversite'ye mi bağlansın tartışmalarında, devrin Vali ve Belediye Başkanı Prof. Fahrettin Kerim Gökay Belediye'de kalmalı tezini savunuyormuş. Belediye Meclisi'nin o toplantısında Murat Baba kürsüye çıkmış ve demiş ki:

“Fahrettin Kerim burada hastaneler Belediye'de kalsın diyor, ama ben öğrendim ki, Üniversite'ye gidip, orada da Tıp Fakültesi'ne bağlanmaları daha doğru olur demekteymiş.”

Gökay oturduğu yerden seslenmiş:

“Murat Hoca demagoji yapıyor ”

Murat Hoca bir an duralayarak kulaklarına inanamaz bir şekilde

“İşittiniz mi, Fahrettin Kerim bana demagog, dedi. Kim bunu diyen? Fahrettin Kerim! Ne dedi? Demagog, dedi. Kime dedi arkadaşlar? İşittiniz değil mi, bana dedi. Demagog, dedi.”

Kan beynine sıçramış, Hoca devam ediyor. Salon ayağa fırlamış. Üyeler hem gülüyor, hem Murat Hoca'yı alkışlıyor. Arada Gökay da alkışlıyor. Zor indirmişler Hoca'yı kürsüden³.

6.4. ESKİŞEHİRLİ SPORSEVERLER

CHP Eskişehir senatör adayı Prof Fahrettin Kerim Gökay seçim bölgesi ve doğum yeri olan Eskişehir'e giderken trende etrafını saran Eskişehirli kendisini tebrik ediyor ve

“Senatörlüğünüz garanti. Şimdiden tebrik ederiz. Siz aday olunca Eskişehir bayram yaptı”

diyorlardı. Bu hasbihal istasyona kadar devam etti. İstasyonun önü ellerinde flama, bayraklar davul, zurnalı Eskişehirli ile dolmuştu. Gökay topluluğa bakarak

“Zahmet etmişsiniz”

² (Çevrimiçi), <http://www.msxlab.org/forum/siyaset-tr/22871-fahrettin-kerim-gokay-fahrettin-kerim-gokay-hakkinda.html>, 17 Ağustos 2010.

³ Hakkı Devrim, “Mehmet Barlas'ı okudum. Son zamanlarda hiç bu kadar gülmemiştim”, *Radikal Gazetesi*, 1 Temmuz 2001, (Çevrimiçi), <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=6636&tarih=01/07/2001>, , 17 Ağustos 2010.

dedi. Yanındakiler hiç bozuntuya vermediler. Aslına bu grup Eskişehirspor-Demirspor maçını seyretmeye giden Eskişehirli sporseverlerdi⁴.

6.5. FENERBAHÇELİ BASRİ

19 Temmuz 1959 günü Fenerbahçe plajında Bern Büyükelçisi Gökay ile karşılaşan Basri'ye Gökay

“ Basri seni severim, iyi bir sportmensin, sana diğer futbolculardan daha fazla yakınlık duymaktayım, zira ikimiz de Eskişehirliyiz. Kulübüne dön ve mukaveleni imzala. Fazla tamah zarar getirir”

demesi üzere Basri Fenerbahçe ile mukavele imzalamıştır⁵.

6.6. GAZETECİLER

3 Ekim 1957 günü Ankara'ya giden Vali Fahrettin Kerim Gökay, Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve Başbakan Adnan Menderes ile görüşmüştür. Gece yarısı İstanbul Valisi kendisinden malumat isteyen gazetecilere

“Gökte ay, burada da Fahrettin Kerim Gökay”

diye cevap vermiştir⁶.

⁴ *Milliyet*, 13 Mayıs 1966, s. 8, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 25 Ağustos 2010.

⁵ *Milliyet*, 20 Temmuz 1959, s. 6, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 25 Ağustos 2010.

⁶ *Milliyet*, 04 Ekim 1957, s. 1, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 25 Ağustos 2010.

6.7. GAZETE KAMPANYASI

1950'de Bulgaristan'dan Türkiye'ye büyük bir göç yaşandığı bir ortamda henüz iki yaşını doldurmamış olan Hürriyet gazetesi “Göçmenlere Köy” adlı bir kampanya başlatmıştı. Gazete 30 Eylül'de ilk başlığı 10 bin lirayla kendisinin yaptığını duyurarak isteyenleri kampanyaya katılmaya davet etmişti. Aylarca her gün Hürriyet'te “Göçmenlere Köy” kampanyasına kimlerin kaç lira, kaç kuruş başta bulunduğu listeler halinde yayınlandı.

Bu listelerde bir Yunanlı turist (150 lira), Sait Faik Abasıyanık (5 lira), Burla Biraderler ve Şürekası (1000 lira), Agop (5 lira), Terzi İzzet Ünver (1000 lira), Göztepe'de merhum Osman Ferit Paşa eşi Fahire Çaprazlı (25 lira), Foto Sabah sahibi İsmail İnel (100 lira), , Mektep gemisi gedikli erbaşları (11 lira 59 kuruş), kuru kahveci Kevork (10 lira), Kadıköy şoförleri (50 lira), Rumelikavağı halkı namına Nizamettin Sülün (45 lira 50 kuruş), Edib Cansever (5 lira) gibi kişilerin yanı sıra 300 lira⁷ ile Vali Fahrettin Kerim Gökay da bulunuyordu⁸.

6.8. HALİT KIVANÇ

Vali Fahrettin Kerim Gökay, Hilton'da yapılan bir yardım balosundadır. Balonun sunuculuğunu yapan Halit Kıvanç, Gökay'ı konuşma yapmak için kürsüye davet ederken şöyle der:

"Bana kızmazsanız size bir şey sormak istiyorum. Derler ki, akıl hastalarıyla uğraşan doktorlar da etki altında kalmış..."

⁷ Fahrettin Kerim Gökay'ın maaşı 150 lira olarak tespit edilmişti. Bu bilginin yer aldığı Cumhurbaşkanının imzasının bulunduğu resmi evrak Devlet Arşivlerinden elde edilmiş ve Ek 18'de sunulmuştur.

⁸ Hürriyet Gazetesi, (Çevrimiçi), <http://webarsiv.hurriyet.com.tr/1998/05/01/41048.asp>, 18 Ağustos 2010.

Gökay laf altında kalır mı, kürsüye gelip mikrofonu alır almaz Kıvanç'a şu karşılığı verir⁹:

"Sen sözü, deli doktorları da birazcık deli olurmuş demeye getiriyorsun. Niye kızayım ki, asıl sen bunu söylemekle başında dolaşan tehlikenin farkında değilsin. Bak dinle, sen bana deli dersin, işte burada olduğu gibi herkes gülüp geçer. Ama ben sana deli dersem, hocanın teşhisi doğrudur deyip seni alır, Bakırköy'e götürürler..."

6.9. HASAN PULUR

Ord. Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay, aktif politikadan ayrıldıktan sonra bir köşeye çekilmişti ve sesi bile çıkmaz olmuştu. Bu nedenle Hasan Pulur, bir gün ona telefon açarak hal ve hatırını sorar.

"Hayrola Hocam" der, "pek görünmüyorsunuz? Gözükmek ne kelime sesinizi bile duyamıyoruz?"

Gökay önce güler, sonra şu cevabı verir:

"Duyarsınız, duyarsınız. Şimdilik akümülatörü dolduruyorum. Akü bir dolsun o zaman harekete geçeriz."

6.10. HİLTON OTELİ

İstanbul Hilton Oteli Fahrettin Kerim Gökay zamanında yapılmaya başlanmıştır. Kendisi bir teşekkür mahiyetinde Amerika'ya davet edilmiştir. Kardeşi Hüsamettin Gökay o sıralarda Amerika'da öğrencidir. Otel odasına girdiklerinde meyve tabağı, çikolata ve viski ikramlarını görürler. Yeşilaycı ve içki düşmanı Fahrettin Kerim Gökay, bu duruma bozulmuş. O zamanlar içki içen kardeşi Hüsamettin Gökay'a¹⁰;

"Al şu zıkkımı gözüm görmesin"

demiş. Hüsamettin Bey de sevinerek almış.

⁹ Hürriyet Gazetesi, (Çevrimiçi), <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=9017597&tarih=2008-05-25>, 17 Ağustos 2010, Şentürk, a.g.e., s.121.

¹⁰ Hüsamettin Gökay, *Hüsamettin Gökay ile Gerçekleştirilen Röportaj*, İstanbul, 31 Ağustos 2010.

6.11. İSMET İNÖNÜ

Fahrettin Kerim Gökay, DP'nin iktidara geldiği 14 Mayıs 1950 seçimi öncesinde, İstanbul Taksim Meydanında son seçim konuşmasını yapan İsmet İnönü'ye olağanüstü kalabalığı göstererek,

“İşte İstanbul paşam”

demiştir. Gökay İnönü'den

“Bunlar gelirler, gelirler ama gider öbür partilere oy verirler”

yanıtını almıştır¹¹. İnönü'nün tespiti doğru çıkmış, seçimler CHP açısından bir hüsrarla neticelenmiş ve CHP o yıl İstanbul'dan hiç milletvekili çıkaramamıştır¹².

6.12. SARHOŞ

Fahrettin Kerim Gökay, içki içilmesine şiddetle karşı olan bir kişi idi. İstanbul'da yaptığı bir gezi sırasında karşılaştığı bir sarhoşla ayaküstü yaptığı konuşma sırasında ona şöyle demiştir:

“Bilmiyor musun, içki senin düşmanıdır.”

Sarhoş, Gökay'a,

“Hocam” der, “ ben düşmanları mı da severim...”

Bunun üzerine Gökay,

“Ama” der, “ sen düşmanlarını sevmiyor, yutuyorsun...”¹³

6.13. SEMİH GÜNVER ve HASAN İSTİNYELİ

Semih Günver Fahrettin Kerim Gökay ile Brüksel Büyükelçiliği'nde başkâtiplik yaptığı sırada, Gökay 1953 yılında Brüksel'e bir kongreye geldiği sırada tanışmıştır.

¹¹ *Milliyet*, 23 Temmuz 1987, s. 12 , (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 23 Ağustos 2010.

¹² (Çevrimiçi), <http://www.grafikerler.net/soz-soyleme-sozum-ustune-t10546.html>, 17 Ağustos 2010.

¹³ Şentürk, a.g.e., s.121.

Hasan İstinyeli ile beraber Vali Gökay'ı havaalanında karşıladıktan sonra gittikleri yemekte Gökay

“Nerede o eski sadrazamlar. Osmanlı İmparatorluğu'nun son yıllarında bile ne büyük devlet adamları yetiştirdi. Mesela Küçük Sait Paşa. İsmi küçüktü ama kendisi çok büyüktü. Bende küçüğüm ama ismim o kadar büyük olamadı.”

şeklinde konuşmuştur. Küçük Sait Paşa Hasan İstinyeli'nin büyükbabasıdır ve onunla övünmeyi çok sevmektedir. İlk önce bunun bir tesadüf olduğunu düşünürler. İlerleyen dakikalarda

“Eski İstanbul Efendileri kalmadı artık. 1930'larda Ali Haydar Bey merhum İstanbul Maarif Müdürü idi. Ne muhterem adamdı. Öyleleri artık yetişmiyor ne yazık”

diyerek sözlerine devam etmiştir. Ali Haydar Bey de Semih Ünver'in babasıdır. Böylece bu konuşmaların tesadüf olmadığını, Fahrettin Kerim Gökay'ın kendilerinin gönlünü kazanmak için önceden araştırma yaptığını anlamışlardır¹⁴.

6.14. SULTANAHMET CEZAEVİNDEKİ AYAKLANMA

Gökay'ın Valiliği sırasında İstanbul'daki cezaevlerinde sık yaşanan ayaklanmalardan biri yaşanmıştır. Sultanahmet Cezaevi'nde yaşanan bu büyük ve kanlı ayaklanmada Gökay'ın mesleğinin verdiği güçten yararlanarak bastırılması açısından önem taşımaktadır.

Cezaevine gelen Vali Fahrettin Kerim Gökay, çevresinde bulunanların tavsiyelerinin aksine, tutukluların bulunduğu bölümlere girmiş, aralarına karışmak suretiyle taşkın havayı yatıştırmıştır. Yaralıları hastaneye sevk ettirmiş, silahları kendi önünde toplatmıştır. Fahrettin Kerim olayı çevresindekilere “psikolojik an”dan yararlanmak olarak değerlendirmiştir¹⁵.

¹⁴ *Milliyet*, 10 Ağustos 1987, s. 13, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 23 Ağustos 2010.

¹⁵ Ziyaoğlu, a.g.e., s. 407.

7.BÖLÜM

VASİYETİ

Önemli bir serveti olan Fahrettin Kerim Gökay'ın terekesinde 630 adet tapu bulunduğu çeşitli kaynaklarda yer almaktadır. Ord. Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay, tüm varlığını kendi adını taşıyan vakfa bırakmıştır¹.

Fahrettin Kerim Gökay Vakfı'nın resmi internet sitesinde yer alan vasiyeti şu şekildedir²:

“Ben, Sinir ve Ruh Hastalıkları Mütahassısı Ord. Prof. Dr. FAHRETTİN KERİM GÖKAY bir ömür boyu çalışmamla elde edilmiş bulunan malvarlığımı, Vakıf şeklinde sevgili vatandaşlarımın hizmetine arz etmek kararını almış bulunuyorum.

Akıl ve Sinir Hastalıkları Uzmanı, Üniversite Profesörü, İstanbul Valisi ve Belediye Reisi, Bern Büyükelçisi, İstanbul Milletvekili, Sağlık ve Sosyal Yardım ve İmar ve İskân Bakanı olarak ve ayrıca çeşitli ulusal ve uluslararası bilimsel ve sosyal teşekküllerde çeşitli şekillerde aziz vatanıma hizmet edebilmek mazhariyetini bahşeyedikten sonra şimdi de bu Vakfı tesis ederek memleketime ve milletime karşı naçiz bir vazife daha yapabilmek imkânını bahşeden Ulu Tanrı'ya hamd-ü sena ederim.

Kurduğum Vakfın imkânlarından yararlanacak memleket evlatlarının ve müesseselerinin benim ve refikamın, ayrıca ailemizin adını hayırla anması bir fani olarak beni mutlu kılacak ve ruhumu ebedi huzura kavuşturacaktır.

Profesör FAHRETTİN KERİM GÖKAY Vakfı'nda görev alacak, onu yönetecek, yaşatacak, destekleyecek şahıslara gönülden şükranlarımı sunarım.”

¹ Wikipedia, (Çevrimiçi), http://tr.wikipedia.org/wiki/Fahrettin_Kerim_G%C3%B6kay, 17 Ağustos 2010.

² Fahrettin Kerim Gökay Vakfı, (Çevrimiçi), <http://fahrettinkerimgokayvakfi.org/tesisler.html>, 17 Ağustos 2010.

SONUÇ

Ord. Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay: Tıp doktoru, siyasetçi, cemiyetçi... Bu çalışma kapsamında Fahrettin Kerim Gökay'ın hayatı tüm yönleri ile ele alınmaya çalışılmıştır. Bu anlamda yazılı kaynaklardan ve internet kaynaklarından yararlanılmıştır.

Yapılan araştırmada yazılı kaynakların oldukça az olması çalışma boyunca karşılaşılan problemlerden biridir. Daha önemlisi ise var olan kaynaklar arasında özellikle tarih konusunda yaşanan bilgi farklılıklarıdır. Örneğin Toptaşı Bimarhanesi'nde çalışmaya başlama yılı bir yayında 1919¹ iken diğerlerinde 1922 olduğu görülmektedir. Diğer bir örnek de, Türkiye'de kurucusu olduğu Lions kulüplerinin çeşitli şubelerinin internet sitelerinde yer alan tarihçe bölümünde yaşanmaktadır. Bir kaynakta Türkiye'deki ilk Lions Kulübü olan İstanbul Milletlerarası Lions Kulübü'nün , 8 Ekim 1963 günü resmen kurulduğu ifade edilirken², diğer bir kaynakta 16 Mayıs 1963 olarak verilmektedir³.

Bu tür sitelerde yer alan bilgilerin yeterince araştırılmadan yazıldığı da açıktır. Şöyle ki, 1963 yılında Fahrettin Kerim Gökay milletvekilliği ile İmar ve İskan Bakanlığı görevlerini sürdürmektedir. Buna rağmen Fahrettin Kerim Gökay 1963 yılında “dönemin İstanbul Valisi” olarak tanımlanmaktadır⁴.

Bir araştırmacının yaptığı yanlışın diğerleri tarafından tekrar edilmesi bu örnekle sınırlı değildir. Örneğin “İstanbul Valileri”⁵ kitabında ve hemen hemen tüm internet kaynaklarında “Öğrencilik yıllarında Milliyetçi ve Ahrar gazetelerini çıkardı.” ifadesi yer alırken bir gazete haberinde “ Milliyetçi ve halkçı “Ahrar”

¹ Acar, a.g.e.

² “Türkiye’de Lions”, (20.01.2009) (Çevrimiçi), <http://www.barbarosleo.org/index.php?itemid=31&catid=8>, 17 Ağustos 2010.

³ “Kazım Esen’e Plaket”, *Kadıköy*, 27 Ocak 2006, (Çevrimiçi), http://www.gazetekadikoy.com/home.asp?id=23&yazi_id=1466, 17 Ağustos 2010.

⁴ “Türkiye’de Lions”, (20.01.2009) (Çevrimiçi), <http://www.barbarosleo.org/index.php?itemid=31&catid=8>, 17 Ağustos 2010.

⁵ Şentürk, a.g.e.

gazetesini çıkarmıştır.” ifadesi yer almaktadır⁶. Zira Ord. Prof. Fahrettin Kerim Gökay, ikinci kez milletvekilliği aday adaylığı sürecinde Milliyet gazetesinde “İşte Benim Kartvizitim” başlıklı röportajında da “Ahrar” gazetesinden söz etmiş ancak “Milliyetçi” adlı bir gazeteye yer vermemiştir. Kaynaklarda Fahrettin Kerim Gökay’ın isminin “Fahredden”, “Kerîm” ve “F. Kerim” şeklinde geçebilmesi de araştırmada karşılaşılan bir diğer zorluk olmuştur.

Fahrettin Kerim Gökay’ın adını vermiş olduğu ve tüm malvarlığını bağışladığı Fahrettin Kerim Gökay Vakfı’nın kendisinin hayatı ve gerçekleştirmiş olduğu çalışmalarla ilgili tanıtıcı bir çalışma yapmamış olması da ilginç bulunmuştur.

Fahrettin Kerim ilkokuldan üniversite bitimine kadar çok başarılı ve sosyal bir öğrencilik hayatı geçirmiştir.

Fahrettin Kerim nöroloji tarihinde kendisinden söz ettirdiği kadar İstanbul’da gerçekleştirmiş olduğu hizmetlerle de gündemde kalmıştır. Vali ve Belediye Başkanlığını bir arada yürütme şansını elde eden son kişi olarak imar ve şehircilik hizmetleri açısından planlı çalışmalar yürütmüştür. Yol ve su hizmetleri de dönemin başarılı çalışmaları arasındadır. Türkiye’de ilk kez tanzimli satışları başlatan Fahrettin Kerim Gökay, klakson yasağını Avrupa ülkelerinden önce getirerek öncülük etmiştir. Şehrin onarımına verdiği önemin yanı sıra, hayali olan metro ile ilgili de çalışmalar yürütmüştür. Özellikle sarhoşlarla mücadelede aldığı önlemlerle halk arasında efsaneleşmiştir. Sanat çalışmalarının yanında, sosyal etkinlikler de düzenlemiştir. Ne yazık ki 6–7 Eylül olaylarındaki tutumu, gerçekleştirdiği başarılı çalışmalarını gölgelemiştir.

Büyükelçilik, milletvekilliği ve bakanlıklardan sonra siyaseti bırakarak, sosyal hizmetlerde görev almıştır. Meclis tutanakları incelendiğinde 50 yıl önce tartışılan konuların günümüzde tartışılanlarla benzerlik göstermesi de dikkat çekicidir.

Siyasi hayatına bakıldığında eski bir partinin kendisinden yararlanmayı bilmediği, Fahrettin Kerim Gökay’ın da ihtilalden sonra gireceği partiyi isabetli

⁶ *Milliyet*, 10 Ağustos 1987, s. 13, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 23 Ağustos 2010.

seçmediği yorumu yapılabilir. Ayrıca Cemal Gürsel'in etkisi altında kalmayarak Adalet Partisinin kuruluşunda öncülük ettiği takdirde tecrübeli bir genel başkan ve başbakan olarak ülkeye büyük hizmetler etme şansını kaçırdığı da iddia edilmektedir.⁷

Suat Ballar Fahrettin Kerim Gökay'ın politikaya olan büyük aşkına rağmen yaradılışı gereği doğruya doğru, yanlışla yanlış dediğini ve politikacı özelliklerine hiçbir zaman sahip olmadığını belirtmiştir⁸.

Fahrettin Kerim Gökay'ın hocalıkla yetinmeyeceğini ilk keşfeden hocası Mazhar olmuştur. Zamanında Fahrettin Kerim ile ilgili şu yorumda bulunmuştur⁹:

“Fahrettin Kerim'e hekimlik yetmezdi, asistan, doçent, profesör yaptık. Dekan, rektör olmak da isteyecektir. Yetmez bakan olmak da ister. Onu olunca sıra başbakanlığa gelir. Orada gözünü devlet başkanlığına dikerse hiç şaşmayın. Bu istediği de gerçekleşince işte o zaman sıra Tanrı olma talebine gelecektir.”

Fahrettin Kerim Gökay'ın içki konusunda gösterdiği hassasiyeti sigara konusunda göstermemesi de ilgi çekicidir. Fahrettin Kerim'i tanıyanlardan biri olan Hakkı Devrim zamanında bu hikâyenin anlatılarak hep birlikte güldüğünü ifade etmektedir.

Fahrettin Kerim Gökay'ın sosyal ve politik alandaki başarısını sağlayan etmenler Avrupa'da pek çok dost edinmiş olması, birkaç yabancı dili kolaylıkla konuşması, ansiklopedik bilgisi, girgin bir mizaca sahip bulunması, anlayış hızı, hitabet gücü, psikolojik sezisleridir¹⁰.

Çok yönlü ve her alanda başarısını göstermiş tarihi bir şahsiyet olan Fahrettin Kerim Gökay hakkında gerçekleştirilen bu çalışmanın tüm araştırmacılar için faydalı olması, çalışmanın amacına ulaşmasını sağlayacaktır.

⁷ Ziyaoğlu, a.g.e. 414.

⁸ Ballar, a.g.e., s. 202.

⁹ Hakkı Devrim, “Kanaltürkçüler'e derim ki!” Radikal, 23Şubat 2007, (Çevrimiçi), <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=213764>, 28 Ağustos 2010.

¹⁰ Ziyaoğlu, a.g.e. 404.

KAYNAKÇA

ANSİKLOPEDİ

Toprak, Z., “Fahrettin Kerim Gökay”, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Tarih Vakfı ve Kültür Bakanlığı Ortak Yayını, Cilt 3, Ankara, 1994.

ARŞİV

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Kütüphanesinden Elde Edilen Belgeler

TBMM Arşivi

- TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: I, 3. Birleşim, 28.10.1961.
- TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: I, 9. Birleşim, 13.11.1961.
- TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: I, 28. Birleşim, 03.01.1962.
- TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: II, 44. Birleşim, 09.02.1962.
- TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: II, 50. Birleşim, 19.02.1962.
- TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: III, 52. Birleşim, 21.02.1962.
- TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: III, 55. Birleşim, 24.02.1962.
- TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: III, 58. Birleşim, 27.02.1962.
- TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: IV, 70. Birleşim, 06.04.1962.
- TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: IV, 78. Birleşim, 21.04.1962.
- TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: V, 99. Birleşim, 08.06.1962.
- TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: VI, 114. Birleşim, 10.09.1962.
- TBMM Arşivi, *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi*, C: IV, 81. Birleşim, 11.09.1962
- TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: VI, 118. Birleşim, 19.09.1962.
- TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: VII, 125. Birleşim, 05.10.1962.
- TBMM Arşivi, *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi*, C: V, 93. Birleşim, 18.10.1962.
- TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C:X, 20. Birleşim, 21.12.1962.

TBMM Arşivi, *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi*, C: VII, 22. Birleşim, 25.12.1962.

TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: X, 22. Birleşim, 26.12.1962.

TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: X, 24. Birleşim, 02.01.1963.

TBMM Arşivi, *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi*, C: VIII, 30. Birleşim, 22.01.1963.

TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: XI, 35. Birleşim, 25.01.1963.

TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: XI, 37. Birleşim, 30.01.1963.

TBMM Arşivi, *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi*, C: IX, 41. Birleşim, 06.02.1963.

TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C:XII, 45. Birleşim, 10.02.1963.

TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C:XIV, 57. Birleşim, 22.02.1963.

TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C:XIV, 60. Birleşim, 20.03.1963.

TBMM Arşivi, *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi*, C: X, 54. Birleşim, 02.04.1963.

TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: XVII, 90. Birleşim, 05.06.1963.

TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: XX, 123. Birleşim, 23.08.1963.

TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: XX, 124. Birleşim, 26.08.1963.

TBMM Arşivi, *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi*, C: XIV, 101. Birleşim, 27.08.1963.

TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C:XXI, 135. Birleşim, 11.09.1963.

TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C:XX, 119. Birleşim.

TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C:XX, 121. Birleşim.

TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: XXIII, 13. Birleşim, 11.12.1963.

TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: XXVII, 58. Birleşim, 21.02.1964.

TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: XXVII, 60. Birleşim, 23.02.1964.

TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: XXVIII, 66. Birleşim, 29.02.1964.

TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: XXVIII, 68. Birleşim, 11.03.1964.

TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: XXIV, 77. Birleşim, 28.03.1964.

TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: XXIV, 78. Birleşim, 29.03.1964.

- TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: XXX, 101. Birleşim, 12.05.1964.
- TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: XXXI, 110. Birleşim, 22.06.1964.
- TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: XXXI, 113. Birleşim, 25.06.1964.
- TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: XXXVII, 73. Birleşim, 11.03.1965.
- TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C: III, 55. Birleşim, 14.05.1965.
- TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C:XL, 114. Birleşim, 24.05.1965.
- TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C:XLI, 116. Birleşim, 26.05.1965.
- TBMM Arşivi, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C:XLI, 119. Birleşim.

KİTAPLAR

- Acar, M. Ş., *Eskişehir zaman, mekan, insan*, Eskişehir Ticaret Odası Yayınları-Şehir ve Kültür, No:23, Eskişehir, 2009.
- Ballar, S., *Anılarla Belgelerle Türk Lions'u ve Lion'lar*, İstanbul Yıldız Lions Kulübü, İstanbul, 1997.
- Gökay, F. K., *Hal Tercümesi*, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1950.
- Gökay, F. K., *Kinli ve Dertli Avrupa- Ord. Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay'ın Seyahat İntibaları*, Kader Basımevi, Yeşilay Gençlik Şubesi Yayını No:1, İstanbul, 1947.
- Gökay, F. K., *Hekim Gözü ile Lozan*, Kader Basımevi, İstanbul, 1943.
- Gökay, F. K., *1943 İkinci Milli Eğitim Şurasınca Kabul Edilen Ahlak Prensipleri*, Kader Basımevi, Yeşilay Yayınları No:5, İstanbul, 1947.
- Gökay, F. K., *Türkiye'de Cürümlerin Sosyoloji ve Psikiyatri Bakımından Tetkiki*, Kenan Basımevi ve Klişe Fabrikası, İstanbul, 1940.
- Gökay, F. K., *İnkılâp Çocuğunun Terbiyesinde Ruhi ve Ameli Esaslar*, Kader Matbaası, İstanbul, 1933.
- Gökay, F. K., *CHP İstanbul İl İdare Kurulu Üyesi Ord. Prof. Dr. Fahreddin Kerim Gökay'ın Merdivenköyü'nde Yapılan Yeni Su Tesisatının Açılış Töreninde Verdiği Söylev*, Akgün Matbaası, İstanbul, 1951.
- Gökay, F. K., *Şimalden Notlar*, Kader Basımevi, İstanbul, 1948.
- Gökay, F. K., *Atatürk'ün Manevi Huzurunda*, Kader Matbaası, İstanbul, 1943.
- Gökay, F. K., Zati İ., *Yeşil Hilal ne yaptı ve ne yapacak? İçki düşmanlığı ve meyvelerimiz*, Kader Matbaası, İstanbul, 1932.

Güven, D., *6–7 Eylül 1955 olayları Cumhuriyet Dönemi azınlık politikaları ve stratejileri bağlamında*, Tarih vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2005.

Kaptanağası, S., (haz.), *70. Yılında: Yeşilay'ın Tarihçesi (1920–1945 Dönemi)*, Türkiye Yeşilay Cemiyeti Genel Merkezi, İstanbul, 1990.

Şentürk, N., *İstanbul Valileri*, Doğan Kitapçılık, İstanbul, 2008.

Ziyaoğlu, R., *İstanbul Kaduları, şehreminleri, belediye reisleri ve partiler tarihi 1453–1971 idari-siyasi*, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1971.

Sine-i Millet Sergisi Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Seçim 1840–1950, İstanbul Büyükşehir Yayınları, İstanbul, 2008.

GAZETELER

Devrim, H., “Mehmet Barlas'ı okudum. Son zamanlarda hiç bu kadar gülmemiştim”, *Radikal Gazetesi*, 1 Temmuz 2001, (Çevrimiçi), <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=6636&tarikh=01/07/2001>, 17 Ağustos 2010.

Devrim, H., “Kanaltürkçüler'e derim ki!” *Radikal*, 23 Şubat 2007, (Çevrimiçi), <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=213764>, 28 Ağustos 2010.

Güven, D., “6–7 Eylül Olayları”, *Radikal*, 6 Eylül 2005, (Çevrimiçi), <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=163380>, 19 Ağustos 2010.

Hür, A., “6-7 Eylül'de devletin ‘muhteşem örgütlenmesi’”, *Taraf*, 7 Eylül 2008, (Çevrimiçi), <http://www.taraf.com.tr/ayse-hur/makale-6-7-eylulde-devletin-muhtesem-orgutlenmesi.htm>, 19 Ağustos 2010.

Hür, A., “İstanbul'un Mimari Fethi mi, Katli mi?”, *Taraf*, 29 Mart 2009, (Çevrimiçi), <http://www.taraf.com.tr/ayse-hur/makale-istanbulun-mimari-fethi-mi-katli-mi.htm>, 18 Ağustos 2010.

Hürriyet Gazetesi, (Çevrimiçi), <http://webarsiv.hurriyet.com.tr/1998/05/01/41048.asp>, 18 Ağustos 2010.

Hürriyet Gazetesi, (Çevrimiçi), <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=9017597&tarikh=2008-05-25>, 17 Ağustos 2010.

Hürriyet Gazetesi, (Çevrimiçi), <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/7316289.asp?sd=2>, 17 Ağustos 2010.

Hürriyet, 9 Mayıs 2005, (Çevrimiçi), <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/ShowNew.aspx?id=318211>, 25 Ağustos 2010.

“Kazım Esen'e Plaket”, *Kadıköy*, 27 Ocak 2006, (Çevrimiçi), http://www.gazetekadikoy.com/home.asp?id=23&yazi_id=1466, 17 Ağustos 2010.

- Milliyet*, 01 Temmuz 1957, s. 3, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 25 Ağustos 2010.
- Milliyet*, 08 Ekim 1957, s. 3, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 25 Ağustos 2010.
- Milliyet*, 04 Ekim 1957, s. 1, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 25 Ağustos 2010.
- Milliyet*, 14 Ağustos 1958, s. 3, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 25 Ağustos 2010.
- Milliyet*, 29 Ağustos 1958, s. 1, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 25 Ağustos 2010.
- Milliyet*, 14 Mart 1959, s. 1, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 25 Ağustos 2010.
- Milliyet*, 17 Temmuz 1959, s. 5, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 25 Ağustos 2010.
- Milliyet*, 20 Temmuz 1959, s. 6, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 25 Ağustos 2010.
- Milliyet*, 23 Haziran 1960, s. 1, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 25 Ağustos 2010.
- Milliyet*, 23 Temmuz 1960, s. 1, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 25 Ağustos 2010.
- Milliyet*, 5 Ekim 1960, s. 1, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 25 Ağustos 2010.
- Milliyet*, 2 Temmuz 1962, s. 1, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 25 Ağustos 2010.
- Milliyet*, 1 Kasım 1962, s. 1, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 25 Ağustos 2010.
- Milliyet*, 21 Aralık 1962, s. 1, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 25 Ağustos 2010.
- Milliyet*, 23 Nisan 1963, s. 7, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 25 Ağustos 2010.
- Milliyet*, 26 Nisan 1963, s. 1, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 25 Ağustos 2010.
- Milliyet*, 4 Haziran 1964, s. 7, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 25 Ağustos 2010.

Milliyet, 13 Mayıs 1966, s. 8, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 25 Ağustos 2010.

Milliyet, 9 Temmuz 1978, s. 11, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 25 Ağustos 2010.

Milliyet, 12 Eylül 1979, s. 7, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 23 Ağustos 2010.

Milliyet, 28 Ocak 1986, s. 3, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 23 Ağustos 2010.

Milliyet, 23 Temmuz 1987, s. 12 , (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 23 Ağustos 2010.

Milliyet, 25 Temmuz 1987, s. 3, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 23 Ağustos 2010.

Milliyet, 10 Ağustos 1987, s. 13, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 23 Ağustos 2010.

Milliyet, 16 Ağustos 1995, s. 22, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 25 Ağustos 2010.

Milliyet, 1 Mayıs 1996 sayfa, s. 10, (Çevrimiçi), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 25 Ağustos 2010

Star Gazetesi, (Çevrimiçi), <http://www.stargazete.com/pazar/unutulmus-bir-efsane-73485.htm>, 17 Ağustos 2010.

(Çevrimiçi), <http://webarsiv.hurriyet.com.tr/2000/08/12/230660.asp>, 23 Ağustos 2010.

Yardımcı, B., “Gima'da Ankara sosyetesini defile izlerdi, Migros kamyon marketti”, *Milliyet*, 12 Mayıs 2005, (Çevrimiçi), <http://www.milliyet.com.tr/2005/05/12/business/bus14.html>, 19 Ağustos 2010.

DERGİLER

Aktan, H. , “Vecizeler” *Yeşilay Aylık Sosyal Sağlık ve Kültür Mecmuası*, (Haziran 1942), Yıl X, Sayı: 114, s.5–6.

Aktan, H. , “Vecizeler -2-” *Yeşilay Aylık Sosyal Sağlık ve Kültür Mecmuası*, (Temmuz 1942), Yıl X, Sayı: 115, s.4–5.

Aktan, H. , “Vecizeler -3-” *Yeşilay Aylık Sosyal Sağlık ve Kültür Mecmuası*, (Ağustos 1942), Yıl X, Sayı: 116, s.4.

Gökay, F. K. : , “Milli Turizm Cephesinden Uludağ ve İçki Düşmanlığı” *Yeşilay Aylık Sosyal Sağlık ve Kültür Mecmuası*, (1. Teşrin 1941), Yıl IX, Sayı: 106. s. 2-3.

Gökay, F. K. : , “Sömestr Tatilinde Ankara ve Bursa Gezi Notları” *Yeşilay Aylık Sosyal Sağlık ve Kültür Mecmuası*, (Mart 1942), Yıl X, Sayı: 111, s.3-4.

Gökay, F. K. : , “Sinir Barometresi” *Yeşilay Aylık Sosyal Sağlık ve Kültür Mecmuası*, (Mayıs 1942), Yıl X, Sayı: 113, s.2-3.

Gökay, F. K. : , “Dünya Durumu ve Akıl Hıfzısıhhası” *Yeşilay Aylık Sosyal Sağlık ve Kültür Mecmuası*, (Haziran 1942), Yıl X, Sayı: 114, s.3-4.

Gökay, F. K. : , “Görünen Tehlikeler” *Yeşilay Aylık Sosyal Sağlık ve Kültür Mecmuası*, (Ağustos 1942), Yıl X, Sayı: 116, s.1-2.

Gökay, F. K. : , “Refik Saydam” *Yeşilay Aylık Sosyal Sağlık ve Kültür Mecmuası*, (Eylül 1942), Yıl X, Sayı: 117, s.1-2.

Gökay, F. K. : , “Köy Kalkınması ve Alkol Sarfiyatı” *Yeşilay Aylık Sosyal Sağlık ve Kültür Mecmuası*, (İkinciteşrin 1942), Yıl X, Sayı: 119, s.1-2.

Gökay, F. K. : , “C.H.P. Vilayet Kongresinde Prof. F. K. Gökay’ın Söylediği Nutuk ve Dilekler” *Yeşilay Aylık Sosyal Sağlık ve Kültür Mecmuası*, (Şubat 1943), Yıl XI, Sayı: 122, s.1-2.

Gökay, F. K. : , “Türkiye Akıl Hıfzısıhhası (Hygiene Mentale) Cemiyetinin 14 üncü Yıllık Kongresinde Reis Prof. F. K. Gökay’ın Açılış Söylevi” *Yeşilay Aylık Sosyal Sağlık ve Kültür Mecmuası*, (Nisan 1943), Yıl XI, Sayı: 124, s.1-3.

Gökay, F. K. : , “Halk Huzurunda Davamızın Bilançosu” *Yeşilay Aylık Sosyal Sağlık ve Kültür Mecmuası*, (Haziran 1943), Yıl XI, Sayı: 126, s.3.

Gökay, F. K. : , “Yeşilay 1943’te Neler Yaptı” *Yeşilay Aylık Sosyal Sağlık ve Kültür Mecmuası*, (Birincikanun 1943), Yıl XI, Sayı: 132, s.2-3

Gökay, F. K. : , “Sağlam ve Cevherli Adam” *Yeşilay Aylık Sosyal Sağlık ve Kültür Mecmuası*, (İkinci Kanun 1943), Yıl XII, Sayı: 133, s.3.

Gökay, F. K. : , “Yeşilay Kongresinde Prof. Dr. Fahreddin Kerim Gökay’ın Okuduğu Rapor” *Yeşilay Aylık Sosyal Sağlık ve Kültür Mecmuası*, (Ocak 1945), Yıl XIII, Sayı: 145, s.3-5.

Gökay, F. K. : , “Yeşilayın Yirmibeşinci Kuruluş yılı Kutlama Töreninde Başkan Ord. Prof. Dr. Fahreddin Kerim Gökay’ın Açılış Söylevi” *Yeşilay Aylık Sosyal Sağlık ve Kültür Mecmuası*, (Mart 1945), Yıl XIII, Sayı: 147, s.4-7.

Gökay, F. K. : , “Memleketimizde ve diğer ülkelerde fikir ve ruh hıfzısıhhasını ilgilendiren hadiselere toplu bir bakış” *Yeşilay Aylık Sosyal Sağlık ve Kültür Mecmuası*, (Haziran 1945), Yıl XIII, Sayı: 150, s.2-3.

Gökay, F. K, “Spor Şurasında Yeşilay” *Yeşilay Aylık Sosyal Sağlık ve Kültür Mecmuası*, (Nisan 1946), Yıl XIV, Sayı: 160, s.2.

Kutlu, B., “Türk Dünyası dergilerinin kronolojik tarihçesi”, *Kalgay Dergisi*, (Çevrimiçi), <http://www.kalgaydergisi.org/index.php?sayfa=dergiicerik&sayi=44&kod=48>, 18 Ağustos 2010.

ROPÖRTAJ

Gökay, H., *Hüsamettin Gökay ile Gerçekleştirilen Röportaj*, İstanbul, 31 Ağustos 2010.

İNTERNET KAYNAKLARI

Ay, S., (Çevrimiçi), <http://www.tumgazeteler.com/?a=935295>, 18 Ağustos 2010.

Fahrettin Kerim Gökay Vakfı, (Çevrimiçi), <http://fahrettinkerimgokayvakfi.org/tesisler.html>, 17 Ağustos 2010.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, (Çevrimiçi), <http://katalog.ibb.gov.tr/Yordam.htm> , 17 Ağustos 2010.

İstanbul Elektrik Tramvay ve Tünel İşletmeleri Genel Müdürlüğü, (Çevrimiçi), http://www.iett.gov.tr/haber_detay.php?nid=195, 17 Ağustos 2010.

İstanbul Valiliği, (Çevrimiçi), <http://www.istanbul.gov.tr/?pid=69>, 17 Ağustos 2010.

İstanbul Valiliği, (Çevrimiçi), <http://www.istanbul.gov.tr/?pid=48>, 22 Ağustos 2010.

Keskin, C., “6–7 Eylül Olayları : Azınlıkları Tasfiye Hareketi”, 7 Eylül 2005, (Çevrimiçi), http://www.marksist.com/cem_keskin/6_7_eylul_olaylari_azinliklari_tasfiye_hareketi.htm, 19 Ağustos 2010.

Kırbaş, D. “Türkiye’de Nörolojinin Dünü Bugünü”, (Çevrimiçi), http://www.nobiva.org/sayfa.asp?kat_id=1&yazi_id=1, 22 Ağustos 2010.

Özcan, E., (Çevrimiçi), http://erhanozcan.com/index.php?option=com_content&view=article&id=101%3Apsikiyatri-tarihi&catid=45%3Adiger-sayfalar&limitstart=2, 22 Ağustos 2010.

Sağlık Bakanlığı, (Çevrimiçi),
<http://www.saglik.gov.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFAA6A849816B2EFD157CB4DF4A46466> , 17 Ağustos 2010.

Sefercioğlu, N., *Türkçü Dergiler*, Türk Ocakları Ankara Şubesi Yayınları, Ankara, 2008, s.25, (Çevrimiçi) , http://www.turkocagi.org.tr/kitaplar/turkcu_dergiler.pdf , 18 Ağustos 2010.

Somel, S. A., “Almanlar Dersaadet’te: 1870–1918 Devresi İstanbul’unda Almanlarla Osmanlıların Kültürel ve Toplumsal Buluşma Deneyimi”, (Çevrimiçi), http://research.sabanciuniv.edu/11819/1/Somel_Almanlar_Istanbulda.pdf , 23 Ağustos 2010.

T.C. Başbakanlık Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, (Çevrimiçi), <http://www.byegm.gov.tr/ayintarihidetay.aspx?Id=501&Yil=1949&Ay=11>, 19 Ağustos 2010.

Tükel, K., “Türkiye’de Nörolojinin Gelişmesi”, (Çevrimiçi), http://www.nobiva.org/sayfa.asp?kat_id=1&yazi_id=2, 22 Ağustos 2010.

“Türkiye’de Lions”, (20.01.2009) (Çevrimiçi), <http://www.barbarosleo.org/index.php?itemid=31&catid=8>, 17 Ağustos 2010.

Wikipedia, (Çevrimiçi), http://tr.wikipedia.org/wiki/Fahrettin_Kerim_G%C3%B6kay, 17 Ağustos 2010.

Wikipedia, (Çevrimiçi), http://tr.wikipedia.org/wiki/6-7_Eyl%C3%BCl_Olaylar%C4%B1, 19 Ağustos 2010.

Yeşilay, (Çevrimiçi), <http://www.yesilay.org.tr/YesilayinTarihi.aspx>, 22 Ağustos 2010.

“6–7 Eylül Olayları Nedenleri, Sonuçları ve Perde Arkası”, 11 Ocak 2010, (Çevrimiçi), <http://www.uzmanportal.com/6-7-eylul-olaylari-nedenleri-sonuclari-ve-perde-arkasi.html/>, 19 Ağustos 2010.

(Çevrimiçi), <http://www.msxlabs.org/forum/siyaset-tr/22871-fahrettin-kerim-gokay-fahrettin-kerim-gokay-hakkinda.html>, 17 Ağustos 2010.

(Çevrimiçi), <http://www.grafikerler.net/soz-soyleme-sozum-ustune-t10546.html>, 17 Ağustos 2010.

(Çevrimiçi), <http://20cocukergen.com/?link=odul>, 17 Ağustos 2010.

(Çevrimiçi), http://site.mynet.com/fesagu/ANKOR_ANTR/id5.htm, 17 Ağustos 2010.

(Çevrimiçi), <http://www.yeniaktuel.com.tr/tur104,141@2100.html> , 17 Ağustos 2010.

(Çevrimiçi), <http://www.sabetay.50g.com/Liste/liste.html>, 17 Ağustos 2010.

(Çevrimiçi), <http://www.megarevma.net/altieylul.htm>, 19 Ağustos 2010.

(Çevrimiçi),
http://80.251.40.59/ankara.edu.tr/basaran/public_html/yayinlarim/mahalliyay/yeshab29072005v1.doc, 22 Ağustos 2010.

(Çevrimiçi), <http://www.tarihtebugun.gen.tr/index.asp>, 22 Ağustos 2010.

(Çevrimiçi),
<http://www.mavididimgazetesi.com/default.asp?sayfa=yazardetay&id=2527&yid=155>, 22 Ağustos 2010.

(Çevrimiçi),
http://www.istanbul.edu.tr/itf/index.php?option=com_content&view=article&id=486&Itemid=52, 22 Ağustos 2010.

(Çevrimiçi),
<http://www.yenibursa.com/index.php?mod=News&NewsId=2696&hightext=MHP>, 23 Ağustos 2010.

(Çevrimiçi), <http://www.md118.org/le/dosya/dccaab3f51049804.PDF>, 23 Ağustos 2010.

(Çevrimiçi), <http://www.byegm.gov.tr/yayinlarimiz/kitaplar/fmd/tr/12256.htm>, 31.01.2011.

(Çevrimiçi), http://www.tbmm.gov.tr/kutuphane/siyasi_partiler.html, 31.01.2011.

(Çevrimiçi), http://www.belgenet.net/ayrinti.php?yil_id=4, 31.01.2011.

(Çevrimiçi), [http://tr.wikipedia.org/wiki/Yeni_T%C3%BCrkiye_Partisi_\(1961\)](http://tr.wikipedia.org/wiki/Yeni_T%C3%BCrkiye_Partisi_(1961)), 31.01.2011.

Ek 1: Fahrettin Kerim Gökay'ın İstanbul Valiliği'ne Atanma Kararı

T. C.
BAŞBAKANLIK
MUAMELÂT UMUM MÜDÜRLÜĞÜ
Kararlar Müdürlüğü

KARAR

Karar sayısı:

3

9947

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

Açık olan İstanbul Valiliğine İstanbul Üniversitesi
Tıp Fakültesi Ordinarius Profesörlerinden Doktor Fahrettin Kerim
Gökay'ın tayini; Bakanlar Kurulunun 18/10/1949 tarihli toplantısında
kararlaştırılmıştır.

CUMHURBAŞKANI

İsmet İnönü

Başbakan <i>G. Günaltay</i>	Devlet Bakanı Başbakan Yardımcısı <i>M. Kemal</i>	Devlet Bakanı -	Adliye Bakanı <i>Mustafa Kemal</i>
MİLLî Savunma Bakanı <i>M. F. Köksal</i>	İçişleri Bakanı <i>R. Reisizade</i>	Dışişleri Bakanı <i>N. Sadak</i>	Maliye Bakanı <i>B. Özalp</i>
MİLLî Eğitim Bakanı <i>T. Beyazlı</i>	Bayındırlık Bakanı <i>S. Kaya</i>	Eko. ve Tüzetik Bakanı <i>K. Kaya</i>	Sa. ve Sn. Y. Bakanı <i>K. Kaya</i>
G. ve Telsal Bakanı <i>G. P. Bünge</i>	Tarım Bakanı <i>C. C. C. C.</i>	Ulaştırma Bakanı <i>S. Kaya</i>	Çalışma Bakanı <i>S. Kaya</i>
			İktisat ve Ticaret Bakanı <i>K. Kaya</i>

630 19 01 2-2 425 72 2

Ek 2: Fahrettin Kerim Gökay'ın Yüksek Sağlık Şurası Azalığı'na Tayin Kararı (1/3)

T. C. BAŞVEKÂLET YAZI İŞLERİ VE SİCİL MÜDÜRLÜĞÜ		HULÂSA : KZ 2900 2956 Karar No. 25790	
Gelen evrakın	Tarihi	29/1/1953	
	No.	16/5325	
Yazan Memur		F. Erkey	
Yazı tarihi		29/1/1953	
Beyaz eden			
Beyaz tarihi			
Karşılaştıranlar			
Dosya No.			
Gidiş No.		25790 ✓ 2/2756	
Ekleri		1	
Sevk tarihi		29 Şubat 1953	
Kaydeden			
<p>Not :</p> <p>Sağlık Vekâletinin bu teklifi üzerine iptal edilmiş olan evvelki karar dosyası bağlıdır. 29/1/1953</p>			
<p>Sağlık ve Sosyal Yardım Vekâletine</p> <p>Zetişleri ve Mucemelât G. Md. ;</p> <p>29/1/1953 tarih ve 16/5325 sayılı tezkereye cevaptır:</p> <p>Reisicumhur tarafından tasdik edilmiş olan karar sureti bağlı olarak sunulmuştur.</p> <p>29-1-953</p> <p>29-1-953</p> <p>Başvekil Namına Müsteşar</p>			
030	11	1	236 4 6

Ek 2: Fahrettin Kerim Gökay'ın Yüksek Sağlık Şurası Azalığı'na Tayin Kararı (2/3)

T. C.
SAĞLIK ve SOSYAL YARDIM
BAKANLIĞI
Zatışleri ve Muamelât Genel
Müdürlüğü

Ankara :

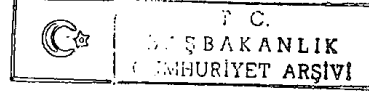
Genel No.

Özeti :

Ozel No.

İtişigi :

K A R A R
25790

1- 5305 sayılı kanunla değiştirilen Umumi Hıfzıssıhha Kanununun 12 inci maddesine göre yeniden seçilen Ord.Prof.Dr.Fahrettin Kerim Gökay, Ord.Prof. Dr.Kâzım İsmail Gürkan ve Dr. Hüseyin Enver Karan'ın yüksek Sağlık Şurası azalıklarına tayinleri tensip kılınmıştır.

2- Bu karar hükmünü yerine getirmeğe Sağlık ve Sosyal Yardım Vekili memurdur.

31 Ocak 1953

REİSİCUMHUR

C. Bayez

Başvekil

Sağlık ve Sosyal
Yardım Vekili

Dr. H. Enver Karan

Dr. Mustafa Kemal Atatürk

030	11	1		236	4	6
-----	----	---	--	-----	---	---

Ek 2: Fahrettin Kerim Gökay'ın Yüksek Sağlık Şûrası Azalığı'na Tayin Kararı (3/3)

T. C.
SAĞLIK ve SOSYAL YARDIM
BAKANLIĞI
Zatîleri ve Muamelât Genel
Müdürlüğü

Ankara 29. Ocak 1953

Genel No. 16
Ozel No. 5325
İlişigi 3

Özeti: Yüksek sağlık Şûrası
azalıklarına tayin edi-
lenler Hk.

Yüksek Başvekâlete

5305 sayılı kanunla değişik Umumî Hıfzıssıhha Kanununun 11 ve 12 inci maddeleri mucibince yenden yüksek sağlık şûrası azalıklarına Ord. Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay, Ord. Prof. Dr. Kazım İsmail Gürkan ve Dr. Hüseyin Enver Karan'ın tayinlerine dair tanzim ve leffen takdim kılınan kararın tasdiğine müsaadelerini üstün saygılarımla arz ederim.

Sağlık ve Sosyal Yardım
Vekili

[Signature]

Yazı İş. Md.
29. 1. 1953

030	11	1				
-----	----	---	--	--	--	--

K 25790

M.K.

29. 1. 1953 2756 3

Ek 3: Fahrettin Kerim Gökay'ın Başbakan Adnan Menderes'e Göndermiş Olduğu Belge

T. C.
BAŞBAKANLIK
HUSUSİ KALEM MÜDÜRLÜĞÜ
Sayı : —

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
GİZLİLİK KURULU

Yazıldığı tarih : 28/6/1956
Geldiği tarih : 28/6/1956
Numarası : 264
İmza :

ŞİFRE TEL

Sayın Adnan Menderes
Başvekil
Ankara

1- Devlet Şurası kararı münasebetiyle Yaver Hayrettin marifetiyle ibraz buyrulan kıymetli iltifatınıza şükranlarımı arz ederim.

Millî Korunma tadbikata iyi gidiyor. Hususî istihbarat tima nazeren bir kısım ithalâtçılar Merkez Bankasındaki paralarını çekiyorlar. Tahsis yapılmıyacağı için piyasada mal bulunamayacağı hakkında propaganda mevcuttur. Alınan tedbirlerle mağazalara hücum kâhlandı.

Derin saygılarımla arz ederim.

2-28/6/1956 tarih ve şifre kalemî 264 sayılıdır.

İstanbul Valisi
Ord. Prof.Dr. F. K. Gökay

030	01		20	114	19
-----	----	--	----	-----	----

Ek 4: Fahrettin Kerim Gökay'ı Başbakan Adnan Menderes'e Şikayet Eden Vatandaş Mektubu

CEMİYET HAYATINDA BASİT BİR SÜLUKTEN BASKA BİR ŞEY DEĞİLDİR BAYRAM GÜNÜNDE TÜRK GENÇİNE BU SİRRI ACIKLAMAKLA BAHTİYARLIK DUYUYORUM YUKARIDAKI BU SOZLER TESKİLATI ESASİYE KANUNUN 75 CI MADDESİ ~~XX~~ EX 1 CI FIKRASI HUKMUNU İHLAL E DEREK MİLLETİMİZ ARASINA NİFAK SOKTUGUNDAN 10/12 MİLYONLUK TÜRK RAFİZİ ALEVİ TOPLULUGUNDAN MEMLEKET VE MİLLETİME BAĞLI BİR FERT OLMAM HASEBİYLE MEZKUR SAHİS HAKKINDA TAKİBAT ACILMASI VE TECZİYESİ İCİN LAZİM GELEN KANUN MUAMELENİN YAPILMASINI SAYGILARIMLA ARZ VE İHBAR EYLERİM=

ADRES: VAHAP GULTEKİN BASKIL KAZASI
SEYH HASAN KOYUNDE.

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET İZMİR 2

24.5.957 3121

030 01 68 429 11

T.C.
PTT İ.U.M.

Devlet telgraf muhaberatından
dolayı mesuliyet kabul etmez.

Adres
SAYIN. BAŞVEKİL
ADNAN MENDERES
ANKARA

TEL GRAF
E/8

Servis İşaretleri

Sıra No.	İlk merkez	No.	KELİME	VERİLDİĞİ		RESMİ	ORTA MERKEZ	ALINDIĞI		İMZA
				Tarih	Saat			Tarih	Saat	
107	MALATYA	2151	160	20.5.57	1631.	HUSUSİ	SURET	20.5.1910	SEYDİM.	

İSTANBUL VALİ VE BELEDİYE REİSİ FAHRETTİN KERİM GÖKAY 2.5.957 TARİHLİ İSTANBUL GAZETECİLER CEMİYETİNİN ÇIKARDIĞI BAYRAM GAZETESİNDE YAZDIĞI BAYRAMDA MANEVİ CEPHE BAŞLIKLIL YAZISINDA SOYLE DEMEKTEDİR. HİC BİR ŞEYE İNANMAYAN KUTSİYETLERİ İNKAR EDEN RAFİZİLER CEMİYET İCERİSİNDE ZEHİRLİ BALDİTRANLARDIR. BUNLAR CEMİYETİN ÜSTÜN DEĞERLERİNİ HİÇE SAYAR MANEVİ KIYMETLERİNİ YOK ETMEĞE UGRASIRLAR BU SURETLE SARSILAN CEMİYETLER İCERİSİNDE ZEHİRLERİNİ DAHA MUSAIT SARTLARLA AKİTMAK İMKANINI BULABİLECEKLERİNİ ZANNEDERLER YUKARIDA DA İSARET ETTİĞİM GİBİ HİC BİR ŞEYE İNANMAYAN MANEVİ DEĞERLERE OMUR SİLKEN İNSAN ~~ŞİKAYET~~

030 01 68 429 11

Ek 5: Fahrettin Kerim Gökay'ın Başbakan Adnan Menderes'e Göçmenler İle İlgili Gönderdiği Belge

T. C.
BAŞVEKÂLET
HUSUSİ KALEM MÜDÜRLÜĞÜ
Sayı :

İstanbul

Yazıldığı tarih : **30.9.1950**
Geldiği tarih : **30.9.1950**
Numarası : **38**
İmza : **Adnan Zafir**

ŞİFRE TEL

Sayın Adnan Menderes

Başbakan

ANKARA

İstanbul'a gelen göçmenlerin durumunu telefonla da arz ettiğim üzere yakından tetkik ettim ve ilgililerden mürekkep bir komisyon kurdum . Komisyonun vardığı netice Selimiye kıışlasının göçmenlere tahsisinin gerekli olduğu kanaatindedir .

İçişleri Bakanı ile de görüştüm . Yüksek tasvibinizi rica ederim . En derin saygılarımı sunarım .

Şifre B.30.9.1950 gün ve 138 sayılıdır .

Vali

Dr.F.Kerim Gökay

030	01			17	99	14
-----	----	--	--	----	----	----

Ek 6: Robert Tobias'ın Fahrettin Kerim Gökay'a Göndermiş Olduğu Telgraf

T. C.
 İSTANBUL
 Vali ve Belediye Başkanı DEVLET
 hıusul CUMHURİYET ARŞİVİ

Telgraf Tercümesi

28 Kasım 1955

Dr. Fahrettin Kerim Gökay
 İstanbul Valisi-Şişli

6 Eylül maddurları için İstanbul'a yaptığımız zıveret esnasında bize karşı gösterilen nazik alakaya birçok teşekkürler Stop yakında sellerin yapmış olduğu tahribata ait yazılar okuduk Stop Bütün bunlarla vakinen alakadar olduğumuzdan ve ki iseler yoluyla elimizden geldiği kadar yardım yapmağı arzu ettiğimizden emin olabilirsiniz

Kliseler Cemiyeti Başkanı
 Robert Tobias

030	01			19	111	13
-----	----	--	--	----	-----	----

2

Ek 7: Fahrettin Kerim Gökay'ın Büyükelçiliğe Atanma Kararnamesi

T. C.
BAŞVEKÂLET
KANUNLAR VE KARARLAR
Teftik Dairesi

Karar Sayısı

4

KARARNAME

9707

İstanbul Vali ve Belediye Reisi Ordünaryüs Profesör Dr.Fahrettin Kerim Gökay'ın Bern Büyükelçiliğine tayini; Hariciye Vekâletinin 20/11/1957 tarihli ve 10004/501 sayılı yazısı üzerine, İcra Vekil leri Heyetince 20 / 11/1957 tarihinde kararlaştırılmıştır.

REİSİCUMHUR

C. Başbakan

Eki

030 18 01 16A 53 4

Başvekil	Devlet Vekili	Devlet Vekili	Devlet Vekili	Devlet Vekili
<i>A. Menderes</i>	<i>F. Köprülüoğlu</i>	<i>F. Köprülüoğlu</i>	<i>F. Köprülüoğlu</i>	<i>F. Köprülüoğlu</i>
Adliye Vekili	Millî Müdafaa Vekili ve Ağlıye V.V.	Dahiliye Vekili	Hariciye Vekili	Maliye Vekili
<i>A. Menderes</i>	<i>S. Özalp</i>	<i>S. Özalp</i>	<i>S. Özalp</i>	<i>S. Özalp</i>
Maarif Vekili	Nafaa Vekili ve Hariciye V.V.	Ticaret Vekili	Sih. ve İc. Mua. Vekili	Güm. ve İnş. Vekili
<i>A. Menderes</i>	<i>S. Özalp</i>	<i>S. Özalp</i>	<i>S. Özalp</i>	<i>S. Özalp</i>
Ziraat Vekili	Münakaat Vekili	Çalışma Vekili	Sanayi Vekili ve Çalışma V.V.	
<i>A. Menderes</i>	<i>S. Özalp</i>	<i>S. Özalp</i>	<i>S. Özalp</i>	

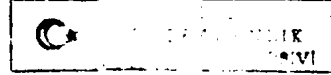
Dosya No :

1-61

1308

Ek 8: Fahrettin Kerim Gökay'ın Büyükelçilikten Alınma Kararı

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
HARİCİYE VEKÂLETİ
— 10004-Sicil

Karar No: 59

K A R A R

1- Bern Büyükelçisi Ord.Prof.Dr.Fahrettin Kerim Gökay, Madrid Büyükelçisi Suat Hayri Ürgüplü ve Meksiko Büyükelçiliğini tedvire memur I.Sınıf Ortaelci Tursut Bayar dereceleriyle merkeze nakledilmişlerdir.

2- Bu kararın icrasına Dışişleri Bakanı memurdur.

20 Temmuz 1960

DEVLET REİSİ
ve
BAŞVEKİL

Dışişleri Bakanı

İsmail Hakkı Karay

Eğilim

030 18 116

Ek 9: Fahrettin Kerim Gökay'ın Avrupa ve Dünya Mülteci Meselelerini Tetkik Birliği Genel Kurulu'na Gönderilmesine İlişkin Kararname

T. C.
BAŞBAKANLIK
KANUNLAR VE KARARLAR
Tetkik Dairesi
Karar Sayısı

KARARNAME

6.
833

Eki

Avrupa (AER) ve Dünya (AWR) Mülteci Meselelerini Tetkik Birliği Genel Kurul'unun 23-29/9/1962 tarihleri arasında Vaduz Şehrinde yapacağı toplantılara, Hükümetimizi temsilen, İmar ve İskân Bakanı Ord.Prof.Dr.Fahrettin Kerim Gökay ile Toprak ve İskân İşleri Genel Müdürü Prof.Necmi Sönmez'in katılmaları; adı geçen Bakanlığın 16/8/1962 tarihli ve 4638 sayılı yazısı üzerine, Bakanlar Kurulunca 21 / 8 / 1962 tarihinde kararlaştırılmıştır.

CUMHURBAŞKANI

19
16532-16
59
030 10 01 030

Dosya No:
105-216

276

Başbakan	Devlet Bakanı ve Başb. Yardımcısı	Devlet Bakanı ve Başb. Yardımcısı	Devlet Bakanı ve Başb. Yardımcısı	Devlet Bakanı
Devlet Bakanı	Devlet Bakanı	Adalet Bakanı	Milli Savunma Bakanı	İşleri Bakanı
Dışişleri Bakanı	Maliye Bakanı	Milli Eğitim Bakanı	Bayındırlık Bakanı	Ticaret Bakanı
Sa. ve So. Y. Bakanı	Güm. ve Tekel Bakanı	Harım Bakanı	Ulaştırma Bakanı	
Çalışma Bakanı	Sanayi Bakanı	Ba.- Ya. ve Turizm Bakanı	İmar ve İskân Bakanı	

**Ek 10: Fahrettin Kerim Gökay'ın Avrupa Konseyi İskan Fonunun İdare Komitesi'ne
Gönderilmesine İlişkin Belge**

**T. C.
DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI**

ESGM ESUD Gn. Md.
Sayı : 760.804.75/2- 972
Konu : İskân Fonu.

Ankara

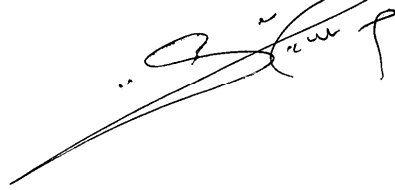
12 / 9 / 1975

BAŞBAKANLIĞA

1956 yılında kurulan ve ülkemizin de kurucu üyesi bulunduğu Avrupa Konseyi İskân Fonunun İdare Komitesine Hükümetimizi temsilen Ord.Prof.Dr. Fahrettin Kerim Gökay'ın üye olması öngörülmektedir.

Uygun görüldüğü takdirde adigeçenin İskân Fonu İdare Komitesi toplantılarına Hükümetimizi temsilen katılmasını sağlamak amacı ile gerekli Bakanlar Kurulu Kararının istihsalini müsaadelerine arz ederim.

DIŞİŞLERİ BAKAN V.

030	18	01	02	340	74	8
-----	----	----	----	-----	----	---

Ek 11: Yeşilay'ın Kuruluş Senedi (Devamı)

۱۸۵۰ اقصیٰ قیاسی نفاذ نامی

ماده ۱
 مقررہ استانیولہ اولیٰ از ۱۸۵۰ اقصیٰ قیاسی نفاذ نامی ہر جمعیت تشکیل ایہ نشیب

جمعیت قادیانہ در خواتین

۱۔ ہر جمعیت قادیانہ میں ایک ہی ادارہ ہے۔ جو مقصدک نامیہ حصول اچھوڑہ۔ اور اولیٰ عورتوں
 خیراتی غلطی اصلاحیہ اور ۲۔ نفاذ و ترقیہ لڑائی میں اور نفاذ و ترقی رسا کوہ کئی
 ترقی ترقیہ ہر قدم چارہ لہ نہوس ایہ ہر جمعیت (جسک) تاسیٰ تکلیف دہ حفظ صحت و
 تالیف جمعیت ہر اعتباراً برائے جمعیت عظیمیٰ ایہ تعلیم ایہ ترقی ترقی ایہ ہر جمعیت
 دارالافتاء میں لایا اور لایا خیر خاتون ندوی وادی مسکن آرزو سے اور خیر خاتون
 قائم کرنے معاہدہ و اولیٰ لڑائی ترقی ترقی ہر قدم ایہ ہر جمعیت (جسک) تاسیٰ تکلیف
 ترقی ترقی و خیر ایہ ترقی ترقی ترقی ترقی ترقی ترقی ترقی ترقی ترقی ترقی ترقی
 خاتونہ قوتیہ ہر قدم ایہ ہر جمعیت (جسک) تاسیٰ تکلیف دہ حفظ صحت و
 قوتیہ لڑہ ہر جمعیت ہر جمعیت ترقی ترقی ترقی ترقی ترقی ترقی ترقی ترقی ترقی

مجلس راجیہ اور ہر جمعیت

۲۔ ہر جمعیت قادیانہ میں ایک ہی ادارہ ہے۔ جو مقصدک نامیہ حصول اچھوڑہ۔ اور اولیٰ عورتوں
 خیراتی غلطی اصلاحیہ اور ۲۔ نفاذ و ترقیہ لڑائی میں اور نفاذ و ترقی رسا کوہ کئی
 ترقی ترقیہ ہر قدم چارہ لہ نہوس ایہ ہر جمعیت (جسک) تاسیٰ تکلیف دہ حفظ صحت و
 تالیف جمعیت ہر اعتباراً برائے جمعیت عظیمیٰ ایہ تعلیم ایہ ترقی ترقی ایہ ہر جمعیت
 دارالافتاء میں لایا اور لایا خیر خاتون ندوی وادی مسکن آرزو سے اور خیر خاتون
 قائم کرنے معاہدہ و اولیٰ لڑائی ترقی ترقی ہر قدم ایہ ہر جمعیت (جسک) تاسیٰ تکلیف
 ترقی ترقی و خیر ایہ ترقی ترقی ترقی ترقی ترقی ترقی ترقی ترقی ترقی ترقی
 خاتونہ قوتیہ ہر قدم ایہ ہر جمعیت (جسک) تاسیٰ تکلیف دہ حفظ صحت و
 قوتیہ لڑہ ہر جمعیت ہر جمعیت ترقی ترقی ترقی ترقی ترقی ترقی ترقی ترقی ترقی

Ek 11: Yeşilay'ın Kuruluş Senedi (Devamı)

. جبهه‌کے مالک ہی .

۹۱ جھینب افغانستانک دیرہ جکی یارڈن دھار جیہہ دا نکلار جیہہ نیرکان اولہ اولہ

۹۲ جھینب اسانہ سہ دہ برلر دیر .

۹۳ جھینب جیم دیرہ سہ امن جلیب اولہ .

۹۴ جھینب جیہہ لردہ شہ لری اولہ جیہہ دیرہ لری دہ لعلان اولہ

۹۵ جھینب جیہہ لری دہ لعلان اولہ جیہہ لری دہ لعلان اولہ

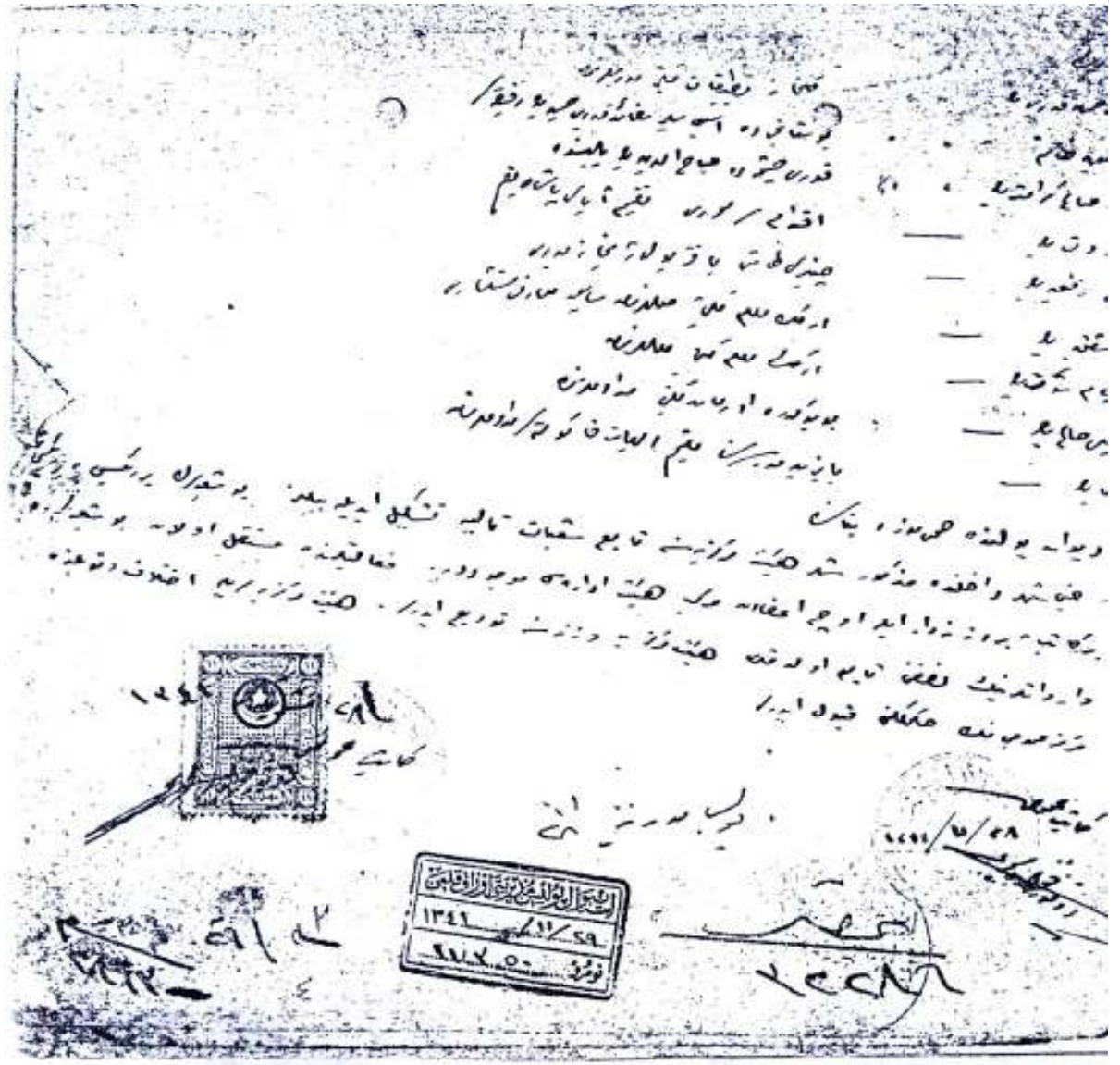
۹۶ جھینب جیہہ لری دہ لعلان اولہ جیہہ لری دہ لعلان اولہ

۹۷ جھینب جیہہ لری دہ لعلان اولہ جیہہ لری دہ لعلان اولہ

۱۹۶۱

۱۹۶۱

Ek 11: Yeşilay'ın Kuruluş Senedi (Devamı)

Ek 11: Yeşilay'ın Kuruluş Senedi (Devamı)

 ۱۰۵
 مرکز اراضی

توطا دولته د...
 توطا دولته د...

توطا دولته د...

تصدق اخذ... ۲۶... ۱۳۴۰...
 قانونی...

برآورد... مرکز... بافتاری... برآورد... از... منقعه... ملک... برآورد... و...	معلم... میرا... علی... روح... عبدال... حاج... شرف... لطف... حافظ... هوش... خلوص... علم... خالد... ابر... اسرف...
---	--

Ek11: Yeşilay'ın Kuruluş Senedi (Devamı)

برخی شعبه مدیران و اولاد

۵۴۹

مرکز اداره سبکسوزیته خانه آرموس عارفدی سوقچ کبیور قصاب
 آباد قانات ایکی نوزول دانه اولونه اورده نقل ایتمه
 «صمد اول خضر حیف» قصبه اداره اعصافه اکتان و قصبه قنانه
 رولوی بو علم ده اسمی زر زوان قصبه جعفر اولوز قونول
 قنانه بر اکتان توفیقاً قصبه قنانه او اسم خیمه سره
 ایستاد قنانه راقم ۵۶

۵۱۱

۵۹۱

۵۱۱

۵۴۲

برخی شعبه مدیران و اولاد

«...»
 «...»
 «...»

۵۶۲

۵۶۲

Ek 11: Yeşilay'ın Kuruluş Senedi (Devamı)

Handwritten text in Turkish, likely a continuation of the Yeşilay (Green Crescent) founding charter. The text is written in a cursive script and includes various clauses and signatures. At the top right, there is a stamp that reads "Mühür" (Seal) and "1966". The text is somewhat faded and difficult to read in many places. At the bottom, there are several signatures and dates, including "1966/12/15" and "1966/12/15".

Ek 11: Yeşilay'ın Kuruluş Senedi (Devamı)

وقت معینه معلوم کرده و هر یک بر نعل در قونیه ریش و وقت و فکر عمده بکلیت نموده است
 جاسکند و هر چه در جمیع فعالیت هفت بعد از سال که در قونیه کرده است امیران و اشراف
 انتمایان زیره ساید بر بر بجهت دولت لایحه داده و معافانه انتخاب او کنند رقم ۱۱

رئیس - دوتور مقدر محمد باسا
 = نانا - برادر عالم محمد باسا
 = شکر خانم
 = خوالدی کریم
 = وزیر دار - جلال الدین خیا
 = افسار - جراز شفت
 = ایرا اهلیم زانا
 = نورت سیدر
 = محمد صبیح خانم
 = سلطان محمد
 = پاکزه احمد خانم
 = آروغانه فریه باسا
 = نقی خانم
 = عدل خانم
 = مهلا کرانت
 = محمد هاشم
 = جمالت هدر
 = بابو سیدر محمد زین
 = فراد باسا
 = احمد شکر باسا
 = باقر بیروغانه زور با

۶۹۵۵۵۵۵۵
 t.h
 Lihni

Ek 12: Yeşilay'ın Kurucuları Listesi

1. Dr. Hacı Emin Paşa
2. Dr. İbrahim Paşa
3. Dr. Milaşlı İsmail Hakkı (Sıhhiye Umumii Müfettişi)
4. Galip Paşa (Pasinler)(Sabık Hicaz Valisi)
5. Dr. Şinasi Paşa (Bahriye Merkez Hastanesi Ser Tabibi)
6. Hasan Bey (Saka)
7. Hüseyin Kazım (Eski Bakanlardan)
8. Abdülaziz Mecdi Efendi (Eski Meb'uslardan)
9. Sait Efendi (Darül Hikmetül İslamiye Azasından)
10. Eşref Edip Bey(Sebilürreşad Mecmuası Sahibi)
11. Av. Celal Feyyaz (Gürsel)
12. Prof. İzmirli İsmail Hakkı Bey
13. Dr. Galip Hakkı Bey (Belediye Meclisi Azasından)
14. Ahmet Emin (Yalman) (Vatan Gazetesi Baş Muharriri)
15. Dr. Galip Ata (Dilci Nurullah Ataç'ın ağabeyi)
16. Tevfik Bey (Toptaşı İdare Müdürü)
17. Dr. İhsan Şükrü (Aksel)
18. Dr. Şükrü Hazım (Tiner) (Selimiye Hastanesi Asabiye Mütahassısı)
19. Dr. Mustafa Hayrı (Bahriye Hastanesi Asabiye Mütahassısı)
20. Edibali Ekrem Bey

Ek-2: Yeşilay'ın Kurucuları Listesi (Devamı)

21. Dr. Tevfik Rüştü (Aras)
22. Dr. Hikmet Hamdi (Sihhi Müze Md.)
23. Dr. Lütfi Akif (Bimarhane Şeflerinden)
24. Dr. Hulusi (Alataş) (Ticaret Mektebi Md. – Bilahare Bakanlık Yaptı)
25. Tahsin Hamdi (Gencay) (Maliyeci-Sihhiye Müdürlüğü Umumi Muhasebat Müdürü)
26. Dr. Hasan Kadri (Gülhane Hocalarından)
27. Dr. Hüseyin Kenan (Tunakay) (Şişli Fransız Hastahanesi Uzmanlarından)
28. Dr. Süleyman Paşa (Tbb. General)
29. Dr. Hakkı Şinasi Erel (Tbb. General)
30. Prof. Dr. Hayrullah Diker
31. Hamdullah Suphi (Tanrıöver) (Eski Milletvekili)
32. Talha Ebuzziya (Muharrir)
33. Velid Ebuzziya (Tasvir-i Efkâr Gazatesi Ser Muharriri)
34. Hakkı Tarık Us (Muharrir)
35. İbrahim Alaaddin Gövsa (Muallim Mektebi Hocalarından)
36. Rifat Kilisli (Muallim)
37. Salih Keramet Nigar (Robert Kolej Hocalarından)
38. Hafız Kemal (Muallim)
39. Dr. Refik (Müdris- Bakteriyolog)
40. Dr. Halit Bey (Sağlık Müzesi Müdür Yrd.)

Ek-2: Yeşilay'ın Kurucuları Listesi (Devamı)

41. Dr. Ahmet Şükrü (Emet) (Şişli Etfal Hastanesi Asistanlarından)
42. Dr. Süheyl Ünver
43. Dr. İbrahim Zati
44. Dr. Nurettin Ramih
45. Dr. Cevat Nüzhet (Zekai)
46. Abdüsselam Bey (Kimyager)
47. Miralay Atıf Bey
48. Servet Yesari Bey (Eski Yemyiz Azasından)
49. Fahrettin Kerim (Gökay)
50. Safiye Hüseyin Elbi
51. Ali Mahir (Ashap-1 Emlakten)
52. Selim Sırrı (Tarcan) (Beden Terbiyesi Muallimlerinden ve Beden Terbiyesi Teşkilatının Kurucusu)
53. Harun Reşit Bey (Muallim)
54. M. Cevdet Bey (Muallim)
55. Mustafa Şekip Tunç (Felsefe Hocası)

Ek 13: Fahrettin Kerim Gökay'ın Vecizeleri

1. Bölüm¹

- Alkol çalışma iradesi, çalışma arzusu, çalışma hasılatını felce uğratar.
- Alkol felaketinden kurtulan aile yuvasına saadet, rahatlık, genişlik, her şeyde düzen hakim oluyor. İlaşeye, giyime, terbiyeye... ilah bol para ayrılabilir. Bu suretle ulusal ekonomi inkişaf ediyor.
- Alkol her türlü isim altında yine alkoldür.
- Alkol içtimai felakettir.
- Alkolizmin Fransa ve İtalya'da doğurduğu felaket şaraptan, Almanya ve İngiltere'de biradandır.
- Alkolizme karşı devlet ve milletin el birliği ile yaptığı savaşta tek bir hedefi vardır. O da; kökünü tarihin derinliklerinden alan ve medeniyetler yaratan büyük bir ulusumuzun aziz ülkümüzde ruhen, bedenlen sağlam olarak yetişmesi ve üremesidir. Buna mani olacak, bizi tereddiye götürecek, hayat mücadelesinde bizi mağlup edecek, çalışma verimini azaltacak her tehlikeye karşı fen ve bilgi yolundan savaşmak vazifemizdir. Türk hekimi ve Türk bilgini her vazifesi gibi bunu da severek yapıyor ve yapacaktır.
- Alkol meselesi bir ulus için yalnız gelir işi olamaz.
- Alkol ulusal ekonominin baş düşmanıdır.
- Alkol ulus fakirliği doğurur.
-

¹ Habil Aktan , "Vecizeler" *Yeşilay Aylık Sosyal Sağlık ve Kültür Mecmuası*, (Haziran 1942), Yıl X, Sayı: 114, s.5-6.

Ek-3: Fahrettin Kerim Gökay'ın Vecizeleri (Devamı)

- Bir aralık memlekette aleni sarhoşluk artmıştı. Atatürk'ün aleni sarhoşluğu takbih eden ve bu tarzda hareket edenleri istiklal mahkemelerine vereceğini bildiren beyannamesi derhal tesirini gösterdi.
- Biranın budalalık ve tenbellik doğurduğunu Prens Bismark söylemiştir.
- Bir keyif ve gelir vasıtası olan alkole karşı yapılan savaş çabuk netice vermez. Bu işte çok temelli çalışmak lazımdır.
- Bütün dünya ırk sağlamlığını temin için savaş açmıştır.
- Bu asrın modası içki düşmanlığıdır.
- Devrim öğretmenlerinin yurda ve ulusa yapacakları en büyük hizmetlerden biri de içkiye ve tütüne alışmağa müsait çağda bulunan öğrencilerini bu korkunç itiyadlardan korumaktır.
- Her kim ki patates yerine biradan kuvvet bekliyorsa yaptığı iş, su kazanını kömürle ısıtmak yerine buğday ile ısıtmak teşebbüsü gibidir.

2. Bölüm²

- İçki, arkadaşları düşman eder.
- İçki, arkadaş düşmanıdır.
- İçki, bir demokraside milli inkırazın amili, beşeri iradenin büyük tahripçisidir.
- İçki baba katilidir.
- İçki babayı kızının katili eder.
- İçki cinneti deliliklerin en tehlikelisidir. Cinayetler ikasına müsaittir.

² Habil Aktan , “Vecizeler -2-” *Yeşilay Aylık Sosyal Sağlık ve Kültür Mecmuası*, (Temmuz 1942), Yıl X, Sayı: 115, s.4-5.

Ek-3: Fahrettin Kerim Gökay'ın Vecizeleri (Devamı)

- İçki düşmanlığı sosyal bir davadır. Bu davayı el birliği ile yürütmek ve sonuçlandırmak Atatürk Türkiyesinin devrimi aydınlarına düşen önemli ödevlerden biridir.
- İçki hayatın, medeniyetin, paranın düşmanıdır.
- İçki içenlerin gideceği yer ya hapishane veya tımarhanedir.
- İçki içmek kendini el ile şuurunu felce uğratarak özünden ve çevresinden habersiz muvakkat bir delilik hali yaşamaktır.
- İçki ırz ve aile düşmanıdır.
- İçki mukaddesatla düşmandır.
- İçki masumların düşmanıdır.
- İçki neşenin değil felaketin kaynağıdır.
- İçki reklamlarının devlet bütçesine sağlayacağı gelir, halkın sağlık işlerine ayrılan paranın onda birini karşılamaz.
- İçenlerin değil içkinin düşmanıyız.
- Kanundan sonra en mühim irşad vasıtası telkindir.
- Memleketin ileri karakol vazifesi gören sporcularla meşgul olmak, onları içkiden uzak bulundurmak ve sporu teşvik ve teşci etmek lazımdır.

Ek-3: Fahrettin Kerim Gökay'ın Vecizeleri (Devamı)**3. Bölüm³**

- Şahsınızı, ailenizi, memleketinizi seviyorsanız içki düşmanı olunuz.
- Yaptığımız ve yapmakta olduğumuz en büyük devrimler arasında içki düşmanlığı önemli bir yer almalı ve bunun sosyal bir savaş olduğu asla hatırdan çıkarılmamalıdır.
- Zevkini ve hayatını alkol ve nikotin benzeri zehirlerde arayanlar, ne kadar yetişkin ve ne kadar kültür sahibi olursa olsun bunlar acınmaya layık hasta ruhlu zavallı insanlardır.

³ Habil Aktan , “Vecizeler -3-” *Yeşilay Aylık Sosyal Sağlık ve Kültür Mecmuası*, (Ağustos 1942), Yıl X, Sayı: 116, s.4.

Ek 14: Türkiye'de Lionsun Kurucuları Listesi

- 1-Ord.Prof.Dr.Fahrettin Kerim GÖKAY-Başkan
- 2-Niyazi AKI-İst.Valisi
- 3-Necdet UĞUR-İst.Emn.Müdürü
- 4-Mehmet UYGUN-Müteahhit
- 5-Arif ULUBİL-Mühendis
- 6-Abdi İPEKÇİ-Yazar
- 7-A.Rahmi BACIOĞLU-Tüccar
- 8-Nusret ARSEL-Tüccar
- 9-Halis KURTCA-İst.Maarif Md.
- 10-Sabahattin GENAY-Müteahhit
- 11-Kamuran GÖRGÜN-Profesör
- 12-Mümtaz TAYLAN-Tüccar
- 13-Ord.Prof.Ekrem Şerif EGELİ
- 14-Necmettin ARBATLI-Organizatör
- 15-Süha MERMERCİ-Tüccar
- 16-Nüzhet TEKÜL-Tüccar
- 17-Faruk BERKER-Tüccar
- 18-Halis KAYNAR-Bankacı
- 19-Nadir NADİ-Yazar
- 20-Osman NEBİOĞLU-Editör
- 21-Prof.Mukbil GÖKDOĞAN
- 22-Prof.Dr.Derviş MANİZEDE
- 23-Dr.Karabet ARMAN
- 24-Erdoğan AKBAŞ-Müteahhit
- 25-Nabi UP-İthalatçı
- 26-Prof.Charles W.HART
- 27-Othmar RIST-İsviçre Başkonsolosu
- 28-Kamuran BAYDUR-Top.Mah.Gen.Müd.
- 29-Vedat Nedim TÖR-Yazar

Ek 15: Fahrettin Kerim Gökay Vakfına Vergi Muafiyeti Tanınmasına İlişkin Kararname

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

T. C.
BAŞBAKANLIK
KANUNLAR VE KARARLAR TETKİK DAİRESİ BAŞKANLIĞI

KARARNAME

Sayı: 7/ 111184

Profesör Fahrettin Kerim Gökay Vakfına, vergi muafiyeti tanınması; Maliye Bakanlığınının 24/9/1975, 9/12/1975 tarihli ve GEL:KVK/22101-474/51340, 64593 sayılı yazıları üzerine, 13/7/1967 tarihli ve 903 sayılı kanunun 4 ncü maddesine göre, Bakanlar Kurulunca 4 / 1 /1975 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Ekl

[Handwritten signature]

CUMHURBAŞKANI

[Handwritten signature of Fahrettin Kerim Gökay]

030 18 01 02 345 989

- 3 -
B. F/ K. K

Dosya No:
68-185

2174

Başbakan <i>[Signature]</i>	Devlet Bakanı - Başbakan Yrd. <i>[Signature]</i>	Devlet Bakanı - Başbakan Yrd. <i>[Signature]</i>	Devlet Bakanı - Başbakan Yrd. <i>[Signature]</i>	Devlet Bakanı <i>[Signature]</i>
Devlet Bakanı <i>[Signature]</i>	Devlet Bakanı <i>[Signature]</i>	Devlet Bakanı <i>[Signature]</i>	Adalet Bakanı <i>[Signature]</i>	Millî S. Bakanı <i>[Signature]</i>
İçişleri Bakanı <i>[Signature]</i>	Devletleri Bakanı <i>[Signature]</i>	Maliye Bakanı <i>[Signature]</i>	Millî E. Bakanı <i>[Signature]</i>	Bayındırlık Bakanı <i>[Signature]</i>
Ticaret Bakanı <i>[Signature]</i>	Sağ. ve Sos. Y. Bakanı <i>[Signature]</i>	Güm. ve T. Bakanı <i>[Signature]</i>	Gıda - T. ve H. Bakanı <i>[Signature]</i>	Ulaştırma Bakanı <i>[Signature]</i>
Çalışma Bakanı <i>[Signature]</i>	Sanayi ve T. Bakanı <i>[Signature]</i>	En. ve T. Kay. Bakanı <i>[Signature]</i>	Turizm ve T. Bakanı <i>[Signature]</i>	İmar ve İ. Bakanı <i>[Signature]</i>
Köyşehri Bakanı <i>[Signature]</i>	Orman Bakanı <i>[Signature]</i>	Genç. ve Spor Bakanı <i>[Signature]</i>	Kültür Bakanı <i>[Signature]</i>	Sosyal Güvenlik Bakanı <i>[Signature]</i>

Ek 15: Fahrettin Kerim Gökay Vakfına Vergi Muafiyeti Tanınmasına İlişkin Kararname (Devamı)

DEVLET ARŞİMLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

T.C.
MALİYE BAKANLIĞI
ANKARA

GEL : KVK/22101-474

64593

9 Aralık 1975

Konu: Vergi Muafiyeti Hk.

BAŞBAKANLIK MAKAMINA

Kanunlar Kararlar Tetkik Dairesi Başkanlığına

İİGİ: 9.10.1975 günlü ve 68-185/5232 sayılı yazımız.

Profesör Fahrettin Kerim Gökay Vakfından alınan 28.4.1975 günlü dilekçede, 903 sayılı kanunun 4 üncü maddesine göre vakfa vergi muafiyeti verilmesi istemi vardır.

Vakfın amacı; vakıf senedinin 3 üncü maddesinden, eğitim, öğretim, sağlık ve sosyal yardım konularından topluma hizmet etmek, böylece devlet ve diğer kuruluşlar tarafından yürütülen kamu hizmetlerine katkıda bulunmak olduğu, vakfın gelirinin en az % 80 inin bu amaç için sarfedileceği anlaşılmaktadır.

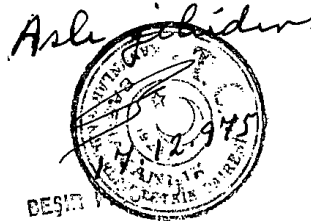
903 sayılı kanunun 4 ncü maddesinde "Bakanlar Kurulunca, gelirlerinin en az % 80 ini nevi itibariyle genel, özel ve katma bütçeli idareler bütçeleri içinde yer alan bir hizmetin veya hizmetlerin yerine getirilmesini istihdaf etmek üzere tahsisan kurulacağı kabul edilen vakıflara, tahsis edilen miktar için vergi muafiyeti tanınabilir" denilmiştir.

Bu durumda, Profesör Fahrettin Kerim Gökay Vakfının gelirlerinin en az % 80 inin genel, katma ve özel idareler bütçelerinde yer alan hizmetlerin yerine getirilmesi amacıyla kullanılacağı, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının örnekleri ilişik yazılarından anlaşılmaktadır.

Adı geçen vakfa 903 sayılı kanunun 4 üncü maddesi gereğince vergi muafiyeti verilmesinde herhangi bir sakınca bulunmamaktadır.

Profesör Fahrettin Kerim Gökay Vakfının vergi muafiyetinden yararlanabilmesi için 9.10.1975 günlü 68-185/5232 sayılı yazınızda sözü edilen yazımız ekleri arasında bulunan kararname örneğine göre, gerekli Bakanlar Kurulu Kararının alınması arz olunur..

MALİYE BAKANI

Doç.Dr. Yılmaz Ergenekon
Maliye Bakanı

Ek 16: İBB Atatürk Kitaplığında Yer Alan Fahrettin Kerim Gökay Eserleri

No	ESER ADI	YAZAR	YIL
1	Tıp dünyası	Fahrettin Kerim Gökay	1928
2	Frenginin cümlele asabiyede yaptığı tagayyurat	Fahrettin Kerim Gökay	1929
3	Esrar istimalinden mütevellit ruhi tagayyürler	Fahrettin Kerim Gökay	1930
4	Yeşil Hilal ne yaptı ve ne yapacak? İçki düşmanlığı ve meyveleri	Fahrettin Kerim Gökay, İbrahim Zati	1932
5	Tıp fakültesi akliye seririyatı: çalışma tarzı ve ihsaiyatı	Fahrettin Kerim Gökay	1933
6	Tıp fakültesi akliye seririyatı çalışma tarzı	Fahrettin Kerim Gökay	1933
7	Türkiye’de alkolizm problemi raporu,2	Fahrettin Kerim Gökay	1935
8	Türkiye’de alkolizm problemi raporu,2	Fahrettin Kerim Gökay	1935
9	Akıl hastalıklarından konstitution tedavisi	Fahrettin Kerim Gökay	1936
10	Sinir cümlesi ve karakter inkışafında matbuatında rolü	Fahrettin Kerim Gökay	1936
11	Ruh hastalıkları = Psychiatrie	Fahrettin Kerim Gökay	1936
12	Ruh hekimliği tarihinde İbni Sina	Fahrettin Kerim Gökay	1937
13	Sinir ve ruh hastalıkları	Fahrettin Kerim Gökay	1937
14	Biolojinin psişiyatride teşhis ve tedavi bakımından kıymeti	Fahrettin Kerim Gökay	1938
15	Grip ve asabi teşevvüşler	Fahrettin Kerim Gökay	1938
16	Şizofrenik sendrom gösteren bir grip ansefalitinde ensülin tedavisi	Fahrettin Kerim Gökay	1938
17	Psişiyatride bünye ve sirayetinin rolü üzerinde bir kaç müşahede	Fahrettin Kerim Gökay	1938
18	Türkiye’nin hijyen mental ve psişikiyatri sahasındaki hizmetleri	Fahrettin Kerim Gökay	1939
19	Türkiye’de uyuşturucu zehirlere karşı savaş	Fahrettin Kerim Gökay	1939
20	Sinir harbi üzerinde psikolojik düşünceler	Fahrettin Kerim Gökay	1939
21	Akıl hastalıklarının tahaddüsünde içtimai amillerin rolü	Fahrettin Kerim Gökay	1939
22	İç hastalıkları notları, 1	Fahrettin Kerim Gökay	1939
23	Akıl hastalıklarının tahaddüsünde içtimai amillerin rolü	Fahrettin Kerim Gökay	1939
24	İrade ve sinir sağlamlığı	Fahrettin Kerim Gökay	1940
25	Türkiye’de cürümlerin sosyoloji ve psişiyatri bakımından tetkiki	Fahrettin Kerim Gökay	1940
26	Ruh hastalıklarının tekevvününde irisiyet ve bünye noktasından yapılan araştırmalar	Fahrettin Kerim Gökay	1940
27	Duchenne sendromu	Fahrettin Kerim Gökay, V. Kundakçı	1940

Ek 16: İBB Atatürk Kitaplığında Yer Alan Fahrettin Kerim Gökay Eserleri

No	ESER ADI	YAZAR	YIL
28	Psikiyatride şok tedavilerinden aldığımız neticeler	Fahrettin Kerim Gökay	1941
29	Sıkıntılarının psiko ve fişyo patolojisi	Fahrettin Kerim Gökay	1941
30	Akıl hastalıklarının tekevvününde irsiyet ve alkolün tesiri	Fahrettin Kerim Gökay	1942
31	Akıl hastalıklarında korunma esasları	Fahrettin Kerim Gökay	1942
32	Ruh hekimliği sahasında Türklerin ve vakıf müessesesinin hizmetleri	Fahrettin Kerim Gökay	1942
33	Akıl hastalıklarının tekevvününde irsiyet ve alkolün tesiri	Fahrettin Kerim Gökay	1942
34	Atatürk'ün manevi huzurunda	Fahrettin Kerim Gökay	1943
35	Hekim gözü ile Lozan	Fahrettin Kerim Gökay	1943
36	Sosyal amillerin sinir sistemi üzerine tesiri	Fahrettin Kerim Gökay	1943
37	Akıl hastalıkları	Fahrettin Kerim Gökay	1944
38	Tarihi şahsiyetlerin karakterolojik tetkikleri	Fahrettin Kerim Gökay	1944
39	Ruh hekimliği sahasında Türklerin çalışmaları	Fahrettin Kerim Gökay	1944
40	Ahlak hastalıkları	Fahrettin Kerim Gökay	1944
41	Çiçeğin sinir cümlesinde yaptığı ihtilaflar	Fahrettin Kerim Gökay	1944
42	Feçler ve korunma çareleri	Fahrettin Kerim Gökay	1945
43	Diğer şubeleri ilgilendiren nöroloji konuları üzerinde toplu görüş	Fahrettin Kerim Gökay, Kenan Tükel	1946
44	1943 İkinci Milli Eğitim Şurasınca kabul edilen ahlak prensipleri	Fahrettin Kerim Gökay	1947
45	Kinli ve dertli Avrupa	Fahrettin Kerim Gökay	1947
46	Nöroloji Kliniği 1945–1946 ders yılı çalışma ve araştırmalarıyla klinik ve poliklinik istatistikleri	Fahrettin Kerim Gökay	1947
47	Elektroşok tedavisinin mahiyet ve neticeleri	Fahrettin Kerim Gökay	1947
48	Ailevi, kortico-striyato-serebellar sendrom vakaları	Fahrettin Kerim Gökay, Kenan Tükel	1947
49	Kinli ve dertli Avrupa	Fahrettin Kerim Gökay	1947
50	1943 İkinci Milli Eğitim Şurasınca kabul edilen ahlak prensipleri	Fahrettin Kerim Gökay	1947
51	Sağlık düşmanı keyif verici maddeler	Fahrettin Kerim Gökay	1948
52	Had amaroza seyreden mütipl skleroz vakası	Fahrettin Kerim Gökay, Erdoğan Noyan	1948
53	Şimalden Notlar	Fahrettin Kerim Gökay	1948
54	Melitensis polinevriti	Fahrettin Kerim Gökay, Sabahattin Kerimoğlu	1948
55	Serebellar arazları galip bir nevraksit vakası	Fahrettin Kerim Gökay, Sabahattin Kerimoğlu	1948
56	Post-gripal bir miyelit vakası münasebetiyle	Fahrettin Kerim Gökay, Vedia Hepoer	1948

Ek 16: İBB Atatürk Kitaplığında Yer Alan Fahrettin Kerim Gökay Eserleri

No	ESER ADI	YAZAR	YIL
57	Ailevi kortiko-striyato-serebellar sendrom vakaları	Fahrettin Kerim Gökay, Kenan Tükel	1949
58	Alkolizm bir bünye hastalığı mıdır?	Fahrettin Kerim Gökay	1949
59	Nöroloji Kliniği 1946-47 ve 1947-1948 ders yılı çalışma ve araştırmalarıyla klinik ve poliklinik istatistikleri / ; direk.	Fahrettin Kerim Gökay	1949
60	Nöroloji sahasındaki yenilikler	Fahrettin Kerim Gökay	1949
61	Nöroloji kliniğinde sinir sisteminin çeşitli hastalıklarında vitamin tedavisinden elde edilen neticeler	Fahrettin Kerim Gökay, Kenan Tükel	1949
62	22 Mayıs 1948'de İstanbul Etibba Odasında toplanan Türkiye Akıl Hıfzıssıhhası Cemiyeti'nin 19 uncu yıllık kongresinde tebliğ edilen raporlar	Fahrettin Kerim Gökay, Cihad Atasev, Nurullah Kunter	1949
63	Elektroşok tedavisinden aldığımız neticeler ve tedavinin tesir mihanikiyeti üzerinde yeni görüşler	Fahrettin Kerim Gökay	1949
64	Hal tercümesi	Fahrettin Kerim Gökay	1950
65	Nöroloji Kliniği 1948-1949 ders yılı çalışma ve araştırmalarıyla klinik ve poliklinik istatistikleri / ; direk	Fahrettin Kerim Gökay	1950
66	Çevrilen damarların vazmotor bozukluklar /	Fahrettin Kerim Gökay	1950
67	Sinir sistemi tüberkülozu	Fahrettin Kerim Gökay	1951
68	C.H.P. İstanbul il idare kurulu üyesi Ord.Prof.Dr. F.K. Gökay'ın Merdiven Köyünde yapılan yeni su tesisatının açılışında verdiği söylev /	Fahrettin Kerim Gökay	1951
69	Atatürk devrinde halk sağlığı	Fahrettin Kerim Gökay	
70	Memleketimizde felci umuminin malarya ile tedavisi meselesi	Fahrettin Kerim Gökay	
71	Eugenique meselesi ve ırk sağlamlığı	Fahrettin Kerim Gökay	
72	Heroin iptilas ve müşahadeler	Fahrettin Kerim Gökay	
73	Nadir ve assoye bir miyopati vakası: kafa sinirlerinden üç tanesinde lokalizasyon gösteren bir recklinghausen vakası	Fahrettin Kerim Gökay, Sabahattin Kerimoğlu	
74	Neurologi- psychiatrie hülusalari	Fahrettin Kerim Gökay	
75	Prof. M. Şekip ve marazi ruhiyat	Fahrettin Kerim Gökay	

Ek 17: Fahrettin Kerim Gökay'ın Eserleri¹

A — İlmî Neşriyat				
Sıra No.	İsmi	Neşir tarihi ve neşredildiği yer	Sahife	NOTU
1	Erken bünafma ps- tojenisi ve patolo- jisi.	1934 Kader matbuası	19	Skizofreni hakkında tet- kikler ve bunalık ps- tojenisinde yeni tetkiki- ler hakkında.
2	Felci umumide ma- larya meselesinin hali hazırı.	1934 (İstanbul Emür- ri Asabiye Kon- gresinde rapor).	3	Felci umumide tedavi metodunu ve alman ne- ticelerinin tefhiri ile bu konudaki düşünceleri ihiva eden rapor.
3	Çalışma kudretinin psikozlardaki defi- sisi.	1935		Muhtelif psikozların fer- den çalışma kudreti üze- rinde yaptıkları tetkik hak- kında muhtelif görüş ve tetkikler.
4	Türkiyede alkolizm problemi.	1935 (Altıncı Milli Türk Tib Kon- gresinde rapor).	36	Alkolizmin tarihi, Tür- kiyedeki durumu, pato- lojisi, gerekli ihaf ma- lûmatı ihiva etmektedir.
5	Felci umumide ma- laryadan elde edil- en neticeler.	1935 (Tib Kongresin- de tefhiri).		Malarya tedavisinin 18 senelik tathikine ait ne- ticeler.
6	Uyku ve uyku fiz- yolojisi.	1935 Kader matbuası	7	Uykunun fizyolojisi, a- natomi fizyolojik etüd- ler ve patolojik kayde- tilmektedir.
7	Beden ve karakter.	1935		Kretschmer tasnifine göre görülen ruhi bünyeler ve bu hususta menleketil- miş yapılan tetkikler.

¹ Gökay, *Hal Tercümesi*, s. 5-29.

Ek 17: Fahrettin Kerim Gökay'ın Eserleri (Devamı)

Sıra No	İsmi	Nesir tarihi ve neşredildiği yer	Sayfa	MEVZU
8	Psikiyatride tesvüvü akıldan zıfı l. le neticelenen vakalar üzerinde tetkikler.	1935 (Türk nöro - psikiyatrl cemiyetine tebliğ.)		Amensiyatın etyo - patojenial ve biyolojisi ile Psikiyatrl Kliniğinde tesbit edilen vakalarda tedavi tarzi ve alınan neticeler.
9	Freud'un sekseninci yıl dönümü münsabetyile psikanalizi üzerinde etüt.	1936 (Türkçe İllustrasyon dergisinde.)		Psikanaliz. Freud, Jung ve Adler mektepleri hakkında.
10	Ruh hastalıklarının döedüncü tabiri.	1936 Matbaacılık ve Neşriyat T. A. Ş. İstanbul.	312	Talebe ve pratişyen hekim için semiyolojik ve klinik bilgileri ihtiva etmektedir.
11	Psikiyatrinin tekâmülü ve tarihi.	3/12/1936 (Universite Konferansları.)	30	Psikiyatrinin cihanda ve yurdumuzda tekâmülünün tetkiki hakkında.
12	İsmi Sinanın ruh hekimliğinde yeri.	1937 İsmi Sina ihtilafli kitabı.		Büyük Türk hekiminin Psikiyatrlı anlayış tarihi ve buna ait vakalar ile kitabından misaller hakkında bir etüt.
13	Ruh hastalıklarından ileri gelen evrümür.	1937 (Akl - İhtisashan Kongresinde yapılan tebliğ.)		Ruh hastalıklarından ileri gelen evrümür, cinsleri ve çeşitli ruh hastalıklarıyla münasebetleri hakkında ihşat malûmat.
14	Gripel psikoziolar.	1938 (Anadolu kliniği dergisi yıl : 6, Nisan sayısı.)	13	Gripten ileri gelen nöro - psikiyatrlık ihtilafılara ait vak'a, müşahedeleri ve literatür.
15	Universite adına uyandırucu maddeler sıvayı.	1939 Tib Fakültesi dergisi, yıl : 1, sayı : 7.	11	Uyandırucu maddeler, insanlardaki tesiri ve bunlara karşı alınacak korunma cereleri hakkında.

Ek 17: Fahrettin Kerim Gökay'ın Eserleri (Devamı)

Sıra No.	İsmi	Nezir tarihi ve yayımlandığı yer	Sayı	MEVZE
16	Biolojinin Psikiyatride teşhis ve tedavi bakımından kıymeti.	1938 Türk Tıp Cemiyeti toplantısında verilen konferans.		Çeşitli akıl hastalıklarında biyolojik araştırmalar ve bunlara ait klinikte rastlanan vakalardır.
17	Sizofreni sendromu bir grip ansefaliti ve enfilin ile tedavi.	1938 Poliklinik Mecmuası, sayı: 61.	3	Bir grip ansefaliti durumunda meydana gelen sizofreni sendromu ve tedavisi.
18	Psikiyatride bünye ve iradiyetin ruhi üzerinde birşey müsahebe.	1938 Tıp Fakültesi Mecmuası, Yıl: 1 sayı: 1.	3	Bünye ve iradiyet faktörünün ruhi hastalıklarda meydana çıkışında oynadıkları rolü gösteren müsahebe.
19	Ruh hastalıkları. (Beşinci hafta)	1939 Sırası Bakımevi	309	Talebe ve Pratisyenler için semiyotik ve Klinik bilgiler.
20	Cinsel kudretin insan hayatı üzerinde tesiri.	1941		Ferdin hayatında cinsel kudretin rolü ve muhtelif tesirleri hakkında bilgiler.
21	Sıkıntılarının psikolojisi.	1941 Türk Tıp Cemiyeti Mecmuası, cilt: 7, No.: 9	10	Sıkıntılarının psikopatolojisinde iç ifraz bezleri, karaciğer fonksiyonlarında güçlenen bozukluklar hakkında.
22	Psikiyatride şok tedavisinden alınan neticeler.	1941 Tıp Fakültesi Mecmuası, yıl: 4, sayı: 15	7	Psikiyatri kliniğinde şok tedavisi ile alınan neticeler ve karışık şok tedavileri ve alınan neticeler.
23	Aklî hastalıklarının tekevvününde iradiyet ve aklînin tesiri.	1941 Diyarbakır Üniversitesi Haftası.	16	Aklî hastalıklarının meydana çıkışında iradiyetin ve aklînin rolü hakkında.

Ek 17: Fahrettin Kerim Gökay'ın Eserleri (Devamı)

Sıra No.	İsmi	Nezde tarihi ve yayımlandığı yer	Şifre	MÖZEC
24	Nöro - psikiyatri alanında yaptıkları.	1941 Diyarbakır Üniversitesi haftasında.	8	Nöro - Psikiyatrinin teşhis ve tedavi sahasında klinik, biyolojik, serolojik araştırmalar.
25	Claude - Bernard - Horner ve Brown - Squard'ın gözlenen medulla-travması.	1941 Türk Tıp Encümeninde tebliğ.		Medulla kompresyonu geçiren bir vakada görülen arazaların tefsiri hakkında.
26	Cümlü araziyer hastalıklarından korunma esasları.	1942 Elaşık Üniversitesi Haftasında.	35	Aklî hastalıkların meydana getiren sebepler ve bunlardan korunma çareleri.
27	Lepre ve cümlü araziyer.	1942 Üniversite Elaşık Haftasında.	39	Lepre ve Lepre'da nörolojik değişimler hakkında.
28	Skleroz múltiplide radyolojik tedavi.	1942 Tıp Radyoloji Mecmuası.		Skleroz Múltiplide medulla üzerine yapılan radyoterapiden alınan neticeler.
29	Grip ve cümlü araziyer ilişkileri.	1942 Hasretullah Diker jübile kitabı.	5	Cesitli grip vakalarında meydana çıkan nörolojik tezahürler ve bunlara ait literatür.
30	Zonada hayvan tecrübesi.	1942 Türk Tıp Cemiyetine tebliğ.		Bir zona vakasında Tavşana yapılan inokülasyondan alınan neticeler.
31	Birde ve diğer memlekelerde nörolojinin mikrafı.	1943 Tıp Fakültesi Mecmuası, yıl: 5, sayı: 1.	18	Profesör Gökay'ın Nöroloji Kliniği Ordinuryüsülüğü acı dersi.
32	Kranium siniri felçleri yapan hidatik kist vakası.	1943 Tıp Dünyası Mecmuası No.: 5.	4	Kranium siniri felçleri gösteren bir hidatik kist vakasının takdimi münebbetiyle.

Ek 17: Fahrettin Kerim Gökay'ın Eserleri (Devamı)

Sıra No.	İsmi	Nesir tarihi ve nesredildiği yer	Sahife	MEVZU
33	Pansini sendromu.	1943 Türk Nöro-Psikiyatri Cemiyetine tebliğ.		Malaryadan mütevellit Nörolojik gösterilere ait vakalar.
34	Çiçek ve cümlel a-sabiye ihtilâtları.	1943 Sekizinci Millî Türk Tıp Kongresi.	6	Memleketimizdeki son çiçek salgınından ve buna karşı yapılan aşıda görülen ihtilâtlardan bahisler.
35	İç hastalıkları kliniği.	1943 Domarustan tecrübe.	848	Domarusun talebe ve pratisyenler için yazdığı kitabın tercümesi.
36	Travmatik faslyalis felci ve refleks epilepsisi.	1944 Sinir hastalıkları kliniği yıllığı, No.: 1.	3	Yüz travması neticesi görülen epilepsi ve tedavisi.
37	Tarihi şahsiyetlerin karakterolojik bakımından tetkiki.	1944 Tıp Fakültesi Mecmuası, yıl: 7, sayı: 5.	10	Tarihte meshur şahısların karakter bakımından tetkiki.
38	Sklerodermi ve patojenisi.	1944 Sinir Hastalıkları yıllığı, No. 1	4	Bir vaka münasebetiyle hastalığın patojenisi hakkında revizyon.
39	Torsiyon spazmı.	1944 Tıp Fakültesi Mecmuası, yıl: 7, sayı: 2.	8	İki vaka münasebetiyle hastalık ve mezosefalit çekirdeklerde anatomo fizyolojik görüşler hakkında.
40	Kliniğimizde Parkinsonlularda kalani yoldan sülfate de magnesie zerki le tedavi metodu.	1944 Sinir Hastalıkları Kliniği, No.: 1.	2	Parkinson hastalığında entralumbal yoldan yapılan sülfate de magnesie zerkinden alınan neticeler.

Ek 17: Fahrettin Kerim Gökay'ın Eserleri (Devamı)

Sıra No.	İsmi	Yazar tarihi ve yayınlandığı yer	Sayı	MEVZU
41	Ultraseptil tesmümüne bağlı polinevrit.	1944 Emir Hastalıkları Kliniği Yönl. Hb. No: 3.	8	İki vaka münasebetiyle yapılan klinik tetkikler ve literatür.
42	Türklerde tababeti ruhîyye hizmetleri.	1944 Tib Dünyası, No: 9.	4	Tarih Kongresi münasebetiyle Türklerin ruh hekimliğine yaptıkları hizmetler hakkında tebliğ.
43	Beyinde kist hidatik vakası.	12/1/1944 Türk Tib Encümeni toplantısında yapılan tebliğ.		Bir Frontal tümörün ârazını veren ve yapılan ameliyat neticesi kist hidatik bulunan vakanın tebliği.
44	Ameliyatsız sekiz göstermiş ekstra medüller tümör vakası.	1944 Türk Tib Encümeninde tebliğ.	212	Ameliyat yapılmış ve müsbet netice alınmış bir vakanın takdimi.
45	Üniversite Sınıf Hastalıkları Kliniği senelik çalışmaları.	1944 Hüsnütabiut Basımevi.	212	1942 - 43 - 44 seneleri çalışmalarları, klinik ve poliklinik istatistikleri hakkında.
46	Felçler ve felçlerden korunma çareleri.	1945 Üniversite konferansı.		Felçler, felçlerin cinsleri, teşhis ve tefrikt, teşhisleri ile bunlardan korunma çareleri hakkında konferans.
47	Miyelos tüküküler vakası.	25-4/1945 Tib Encümenine tebliğ.		Sekonder anemi ile müterafik bir kombine akleroz vakası.
48	Memleketimizde Friedrich ataksisi.	1946 Tib Dünyası, Nemması, cilt: 19, No: 2.	7	Yerli literatürde rastlanan ve sınırlı hastalıkları kliniğinde tesbit edilen vakaların hülbası.

Ek 17: Fahrettin Kerim Gökay'ın Eserleri (Devamı)

Sıra No.	İsmi	Nesir tarihi ve neşredildiği yer	Sahife	MEVZU
49	Sinir hastalıkları sahasında yeni görüş ve yayınlar.	1946 Sinir Hastalıkları Kliniği Yıllığı, No. 2	7	Nöroloji sahasında yeni görüş ve yayınları hülâsatan bildiren toplama.
50	Gebelik psikozları.	1946 Üçüncü iç hastalıkları kliniğinde konferans.	11	Bu konferansta gebelik esnasında görülen çeşitli psikozların patojenisinden bahsedilmiştir.
51	Kloro - Leucemie'ye bağlı medulla kompresyonu ve yumuşaması.	1946 Sinir Hastalıkları Kliniği Yıllığı, No. : 2.	8	Bir vaka münasebetiyle hâdisse tetkik edilmekte ve literatür gözden geçirilmektedir.
52	Diğer şubeleri ilgilendiren nöroloji konuları üzerinde toplu görüş.	1946 Tıp Fakültesi Mecmuası, yıl: 12, No. 8.	9	Diğer Tıp şubelerinde görülen nörolojik değişmeler.
53	Nöroloji Kliniğinde çeşitli sinir hastalıklarında vitamin tedavisinden elde edilen neticeler.	1946 Dokuzuncu Millî Türk Tıp Kongresine tebliğ.	5	Nörolojide çeşitli vitaminlerle muhtelif hastalıklarda alınan neticeler.
54	Üniversite sinir hastalıkları kliniği senelik çalışmaları.	1946 Hüsnütabiat Basımevi.	190	1944 - 45 seneleri çalışmaları klinik ve poliklinik istatistikleri.
55	Sinir hastalıkları.	1946 Kenan Basımevi.	427	Talebe ve pratisyen hekimini için semiyolojik ve klinik bilgileri ihtiva eden kitaptır.
56	Nöroloji sahasında yeni çalışmalar. yeni çalışmalar.	1947 Sinir Hastalıkları Kliniği Yıllığı	9	Nöroloji sahasında yeni görüş ve yayınlar, hakkında toplamalar.

Ek 17: Fahrettin Kerim Gökay'ın Eserleri (Devamı)

Sıra No.	İsmi	Yazar tarihi ve yayımlandığı yer	Sahife	MEVZU
57	Elektroşok tedavisi mahiyet ve neticeleri.	1947 Sinir Hastalıkları Kliniği Yıllığı No: 3.	12	Elektroşokun mahiyeti, tatbik sahası ve alınan neticeler hakkında.
58	Oxyde de carbon zehirlenmesine bağlı Parkinson sendromu.	1947 Sinir Hastalıkları Kliniği Yıllığı No: 3	3	Oxyde de carbon zehirlenmesine bağlı Parkinson sendromu gösteren bir vakanın müzaheresi.
59	Kranium sinirleri ifetini taklit eden bir hysteric vakası	1947 Sinir Hastalıkları Kliniği Yıllığı No: 3.	3	Organik lezyonlar tarzında kranium siniri ifeti gösteren ve telkin tedavisiyle şifa bulan bir histeri vakası.
60	Allevi kortiko-strijulo-serebellar sendrom vakaları. 1947	1947 Tıp Fakültesi Mecmuası, yıl: 13, No: 7	10	Üç kardeş görülen ve literatürde rastlanan vakalara uymayan bir sendrom hakkında.
61	Yeni miyelosevrit vakaları.	1947 Sinir Hastalıkları Kliniği Yıllığı No: 3.	9	Son senelerde rastlanan yeni vakalar üzerinde klinik ve serolojik etüd.
62	Atipik şiraz veren bir beyin uru münasebetiyle	1947 Sinir Hastalıkları Kliniği Yıllığı No: 3.	5	Atipik şiraz gösteren bir beyin uru vakası münasebetiyle.
63	İki miyeloz funiküler vakası.	1947 Poliklinik Mecmuası.		Miyeloz funiküler gösteren iki vakanın müzaheresi ve bu husustaki düşünceler.
64	Universite sinir hastalıkları kliniği senelik çalışmaları.	1947	192	1945-46 seneleri çalışmaları, klinik ve poliklinik istatistikleri.
65	Múltipli skleroz konusunda yeni araştırmalar mahiyet ve neticeleri.	1948 Tıp Fakültesi Mecmuası, yıl: 14, No: 6.	12	Múltipli skleroz mevzuunda yeni anatomik, klinik ve tecrübi araştırmaları hakkında.

Ek 17: Fahrettin Kerim Gökay'ın Eserleri (Devamı)

Sıra No.	İsmi	Yazar (ları) ve nevrölojisi ve nevrolojisi olduğu yer	Yılı	MEVZU
66	Beyin utlarında erken teşhisin kıymeti.	1948 Onuncu Milli Türk Tıp Kongresine tebliğ.	.	(Basılmaktadır.)
67	Bir Huntington korezi vakası.	28/4/1948 Türk Tıp Enstitüsü toplantısına tebliğ.	.	Vaka münasebetiyle genel kore bilimi ve Huntington korezinin histopatolojisi gözden geçirilmiştir.
68	Bir beyin-uru münasebetiyle.	1948 Türk Tıp Cemiyeti Mecmuası, yıl: 14, No.: 7.	4	Vakanın klinik ve radyolojik elektroensefalografik tetkikleri ameliyattan alınmış netiseler.
69	Leber hastalığı vakaları.	1948 Türk Tıp Mecmuası, yıl: 14 No.: 6.	3	İki kardeş ve bir teyzesinin oğlunda görülen vakaların müşahedesi hastalığın tezahürleri.
70	Bir Charcot - Marie vakası münasebetiyle.	1948 Türk Tıp Mecmuası, yıl: 14, No.: 6.	4	Ailevi yükünlük gösteren vaka münasebetiyle hastalığın semptomatolojisi ve durumu.
71	Kafa sınırlarında lokalizasyon gösteren bir Reckling - Hausen vakası.	1948 Tıp Dünyası Mecmuası, 21 inci cilt, No. 8.	3	Bir Reckling - Hausen vakasında çeşitli kafa sınırlarında görülen áreas hakkında.
72	Had. Amaurose la syreden bir multipl skleroz vakası.	1948 Türk Tıp Mecmuası, yıl: 4 No. 4.	4	Vaka tahlil edilmiş ve bu arada multipl sklerozda gör ve görme bozuklukları incelenmiştir.
73	Serebellar áreas galip bir Nevralji vakası.	1948 Türk Tıp Mecmuası, yıl: 14, No.: 10.	6.	Başlangıcından itibaren Nevralji intiba veren ve serebellar áreas galip bir vaka hakkında.

Ek 17: Fahrettin Kerim Gökay'ın Eserleri (Devamı)

Sıra No.	İsmi	Neşir tarihi ve serüldüğü yer	Sakıfı	MEVZU
74	Melitensis polinevriti.	1948 Türk Tıp Mecmuası, yıl: 14, No.: 10.	6	Hareket vasıfta polinevrit gösteren ve yapılan serolojik tetkiklerde Melitensis tesbit edilen bir vaka hakkında.
75	Sifa ile neticelenen bir grip sonu miyobili.	1948 Türk Tıp Cemiyetinde tebliğ.		Grip neticesinde had nır tarzda meydana çıkan ve tedavi neticesi iyileşen vakanın takdimi.
76	Tıp Dünyası Değişikliği.	22 senelik. Simdiye kadar 241 sayı basılmıştır.		Türk Hijyen Mantal cemiyetinin organı olan bu mecmuada nörolojik, psikiyatrik, mediko - sosyal mevzular gözden geçirilmektedir.
İlmi neşriyat :				
77	Múltipli skleroz konusunda yeni araştırmalar mahiyet ve neticeleri.	1948 Tıp Fakültesi Mecmuası, yıl: yıl: 14, No.: 6	12	Múltipli skleroz mevzuunda yeni araştırmalar hakkında muhtelif görüşler.
78	Beyin ırlarında çıkan teşhah kayımları.	1948 Onuncu Millî Türk Tıp Kongresinde tebliğ.		(Basılmaktadır.)
79	Bir Huntington koresi vakası.	28/4/1948 Türk Tıp Encümeni toplantısında tebliğ.		Vaka münasebetiyle genel kore bilgisi ve Huntington koresinin hususiyetleri gözden geçirilmiştir.
80	Bir beyin ıru münasebetiyle.	1948 Türk Tıp Cemiyeti Mecmuası,		Vakanın klinik ve elektroensefalografik tetkiklerle ameliyattan alınan neticeler.

Ek 17: Fahrettin Kerim Gökay'ın Eserleri (Devamı)

— 15 —				
Sıra No.	İsmi	Nesir tarihi ve nerredildiği yer	Sayfa	MERUZU
81	Leber hastalığı vakaları.	yıl : 14, No. 7 Türk Tıp Mecmuası, yıl : 14 No.: 6.	4 8	İki kardeş ve bir beyaz oğlunda görülen vakaların müşahedesini hastalığın tezahürleri.
82	Bir Churoot - Marle vakası münasebetiyle.	1948 Türk Tıp Mecmuası, yıl : 14 No.: 6.	6	Ailevi yükünlük gösteren vaka münasebetiyle hastalığın memleketimizdeki durumu.
83	Kafa sinirlerinde lokalizasyon gösteren bir Recklin - hausen vakası.	1948 Tıp Dünyası Mecmuası 21inci cilt, No.: 9.	8	Bir Recklin-hausen vakasında çeşitli kafa sinirlerinde görülen ıraz hakkında.
84	Had amaurose'la seyreden bir multipl skleroz vakası.	1948 Türk Tıp Mecmuası, yıl : 14 No.: 4.	4	Vaka takdim edilmekte ve bu arada multipl sklerozda gör ve görme bozuklukları incelenmektedir.
85	Serebellar ıraz galip bir nevrakait vakası.	1948 Türk Tıp Mecmuası, yıl : 14 No.: 10.	6	Başlangıcı itibarıyla nevrakait niteliği veren ve serebellar ıraz galip bir vaka hakkında.
86	Melitensis polinevriti.	1948 Türk Tıp Mecmuası, yıl : 14 No.: 10.	6	Hızlı vasıfla polinevrit gösteren ve yapılan serolojik tetkiklerde Melitensis tesbit edilen bir vaka hakkında.
87	Şifa ile neticelenen bir grip sonu miyelli.	1948 Türk Tıp Cemiyetinde tebliğ.		Grip neticesinde had bir tarzda meydana çıkan ve tedavi neticesi iyileşen vakaların takdimi.
88	Tıp Dünyası Dergisi.	1948 22 senelik. Şimdiye kadar 241 sayı basılmıştır.		Türk Hijyen Mafai Cemiyetinin bir organı olan bu mecmuuda nörolojik, psikiyatrik mediko-sosyal mevzular günden geçilmektedir.

Ek 17: Fahrettin Kerim Gökay'ın Eserleri (Devamı)

B — Yabancı dilde yapılan çalışmalar				
Sıra No.	İsmi	Nesir tarihi ve neşredildiği yer	Ehliye	MEVZU
88	La question du suicide en Turquie.	Hygiene Mentale An. XIV, No. 1 1934	13	27 ve 28/IX/1933 te Romada toplanan İkinci Avrupa Akıl Hıfzıssıhhası Kongresinde okunan rapor.
89	Über Zwei Friedreichsche ataxie Fälle.	Deutsche Zeitschrift für Nervenerkrankungen B. 139 H. 1/2.	3	1 ve 4/IX/1935 te Dresdende toplanan Alman Asabiye Kongresinde yapılan tebliğ.
90	Sifilis'ten İleri gelen bir endarteritis cerebri vakanı.	Psychiatr. Neurologischen. Wochens.	3	1 ve 4/IX/1935 te Dresden'de toplanan Alman Asabiye Kongresinde yapılan tebliğ.
91	İçki düşmanlığı hakkında.	1935 Revue internationale contre l'alcoolisme Lausanne.		İçki aleyhtarlığı meselesi hakkında şahsi kanaatler ve davanın memleketimizde uyandırdığı etkileri.
92	Türkiyede alkolden İleri gelen sinir hastalıkları.	1935 Londra asabiye kongresi zabıtları.		Alkolden İleri gelen çeşitli sinir hastalıklarına dair bir etüd.
93	Akil hastalıklarında constitution tedavisi.	1935 Psych. Neurol. Wochens. 1936		İstanbul Tıp Fakültesi Psikiyatri Kliniğinde Aeschner metodu ile tedavi edilen 32 vakadan alınan neticeler.
94	Bir Thomsen hastalığı vakanı.	Psychiatr. Neurolog. Wochens.		Hususiyet gösteren bir myotoni vakanının müşahedesi.
95	Delirium Tremens'te insülin tedavisi.	1936 Psych. Neurolog. Wochens. 11/8/ 1936 nüshası.		Delirium Tremens'te insülin ile alınan neticelerin tetkiki ve vaka müşahedeleri.

Ek 17: Fahrettin Kerim Gökay'ın Eserleri (Devamı)

Sıra No.	İsmi	Nesir tarihi ve vesredüldüğü yer	Bakışı	MEVZU
97	Durch Mißbrauch von Heroin und Haschisch entstehende geistkrankheiten in der Türkei.	Zeitsch. für die gesamte Neur. und Psych. B. 158.		22 ve 23/8/1936 Frankfurt'ta toplanan Alman Akliye ve Aşabiye Kongresinde yapılan tebliğ.
98	Felci umumî etyolojisi.	1937 Alman Aşabiye ve Akliye Kongresi bülteni.		Felci umumînin etyolojisi hakkında 1936'da Frankfurt'ta toplanan Alman Aşabiye ve Akliye Kongresinde yapılan tebliğ.
99	İçtimâl âmillerin akıl hastalıkları tahaddüsünde tesiri.	1936 Kongre bülteninde.		1937 Paris İkinci Beynelmîlîl Hygiene Mentale Kongresinde yapılan tebliğ.
100	Psikiyatride bünye ve irsiyetin rolü üzerinde bir kaç müşahede.	1937 Tib Fakültesi Mecmuası, yıl : 1, sayı : 1.	3	1937 Paris İkinci Beynelmîlîl Hygiene Mentale Kongresinde yapılan tebliğ.
101	L'étude de l'effet de la loi interdisant la publication par les journaux des nouvelles de suicides.	1938 Tib Dünyası, No.: 8.	7	1937 Paris Beynelmîlîl İkinci Hygiene Mentale Kongresinde yapılan tebliğ.
102	La Prophylaxie des maladies nerveuses mentales d'origine toxico-infectieuse.	1938 Tib Dünyası Mecmuası, No.: 5.	4	1937 Paris Beynelmîlîl Hygiene Mentale Kongresinde yapılan tebliğ.
103	Les délits infantiles en Turquie.	1939 Kader Basımevi, İstanbul. 1938	13	1937 de Paris'te toplanan Çocuk Psikiyatrisi Birinci Kongresinde yapılan tebliğin hükmü.

Ek 17: Fahrettin Kerim Gökay'ın Eserleri (Devamı)

Sıra No.	İsmi	Nesir tarihi ve sıklığı yer.	Sıklığı	MEVZU
304	Türk edhiyesi.	Martica Vrache- lon. Diets.		Harkofta verilen konfo- rans.
305	Psikiyatride Gravi- dan tedavisi.	1937 Psychi. Neuro- log. Wochens. No.: 34 1936	3	Baş asistanla beraber yapılan bu çalışmada Dr. Teberkes çalışmaların- dan mühim olarak ge- te idrarı ile şok tedavi- sinden alınan neticelerin hülâsası.
306	Die Bekämpfung der rauschgift in der Türkei.	Zeitschr. für psy- Hygiene B. 12. H. 5/6 oktober	11	1938 Münih Akıl Hifzıs- sıbbası Kongresinde Tür- kiyede toksikomanî ile mücadele hakkında ya- pılan tebliğ.
307	Die Bestimmung der Iebersuffizi- ens durch kantonin bei melankolikern.	Zeitsch. für ges. Neur. und psych. B. 163. 1939	4	Docent Polvania birlikte yapılan bu çalışma 253 ve 27/IX/1938 de Ko- lonya'da toplanan Al- man Asabiye ve Akliye Kongresinde tebliğ edil- miştir.
308	Türkiyede uyustu- rucu maddeler mü- cadelesi.	1938 Münih A- kıl Hifzısıbbası Kongresi zabı- ları.		Akıl sağlığını tehdit e- den bu zehirle Türkiye- de yapılan mücadeleinin esasları ve elde edilen neticeleri hakkında.
309	Teshit hararı ile psikozların tedavisi	Alman haftalık asabiye mecmu- ası. Psychi. Neu- rolog Wochens. 1938	1	Cesitli psikozlarda es- sence de trebentine ile yapılan aseptik abseler- den elde edilen neticeler.
310	L'étude criminolo- gique au point de vue sociale et psy- chiatrique en Tur- quie.	Tib Fakültesi Mecmuası, yıl: 3 sayı: 12, 1940	14	1938 de Romada topla- nan beynelmîlîl krimi- noloji kongresinde oku- nan rapor.

Ek 17: Fahrettin Kerim Gökay'ın Eserleri (Devamı)

<i>Esra No.</i>	<i>İsmi</i>	<i>Neyir tarihi ve neşredildiği yer</i>	<i>Sahife</i>	<i>MERZU</i>
111	Türkiyede Psikiyatri tarihi.	1938 Milletlerarası Tıp Tarihi Kongresi (Zagreb).		Türkiyede psikiyatrinin tarih ve tekâmülü hakkında konferans.
112	Le travail accompli le domaine de l'hy-par la Turquie dans giene mentale.	Archives Balkaniques de medecine, chirurgie et leurs specialités An. 1. No.: 4 Oct.	4	4/6/1939 da Luganoda toplanan Avrupa VI inci Akil Hifassubhanı Kongresinde yapılan tebliğ.
113	A propos d'un cas d'intoxication par l'oxyde de carbon.	1939 Türk Tıp Cemiyeti Mecmuası, cilt : 6, No.: 3.	4	Prof. Akselle beraber yapılan çalışmada bir vakanın tetkik ve tahlihi yapılmaktadır.
114	Compression and softening of the spinal cord to chloroleukemia.	1940 Tıp Fakültesi Mecmuası, yıl : 17, sayı : 3. 1944	7	Doçent Polvanla yapılan bu çalışmada vaka takdim edilmekte ve buna ait literatür gözden geçirilmektedir.
115	Ueber Fall Von Famili arem Corticostriato - cerebellarem syndrom.	Schweiz. Mediz. Wochen. No. 42. 1948		Doçent Tikelle yapılan bu çalışmada aynı ana ve babadan olma üç çocukta görülen ve klasik sendromlara benzemiyen vakaların müşahede ve tetkikleri kaydedilmektedir.
116	Türkiyede psikanalizi meselesi.	Festschrift zur feler des 80 geburtstages Prof. Max Neuberger.		Profesörün 80 nci yıldönümü şerefine basılan bu kitaplar Türkiyede Psikanalizi meselesi tetkik edilmektedir.

Ek 17: Fahrettin Kerim Gökay'ın Eserleri (Devamı)

İsme No.	İsmi	Nesir tarihi ve yayımlandığı yer	Sayı	MEVZU
117	Ueber Fall von Familiären Cortico - striato - cerebellären syndrom.	1948 Schweitz, Mediz. Wochens, No. 42		Docent Tükelle yapılan bu çalışmada aynı ana ve babadan olma üç çocukta görülen ve klasik sendromlara benzemiyen vakaların müşahede ve tefsirleri kaydedilmektedir.
C — Medikososyal çalışmalar				
118	İnkılap çocuğunun yetiştirilmesinde ruhi ve ameli esaslar.	1933 Kader matbaası	28	Çocuk terbiyesinde gözönünde tutulacak esaslar hakkında.
119	Cumhuriyet sahiyesinin zaferi.	1933 Yeni Türk Mecmua'sı, X/29/X.		Cumhuriyetin on yıllık tarihinde sağlık davasında elde edilen terakki hakkında.
120	Sinir sağlamlığı.	1934 Halk için broşür.		Sinir sağlamlığı ve korunması hakkında.
121	Frengi deliliği.	1934 Halka broşür.		Frengiden meydana gelen akıl hastalıkları hakkında.
122	İçki deliliği.	1934 Halka broşür.		İçkinin meydana getirdiği akıl hastalıkları hakkında.
123	Öjeni meselesi ve ırk sağlamlığı.	1934 Tıp Dünyası.	9	İrk hıfzıssıhhası hakkında.
124	Tabii ve mafazi insanlarda çalışma münhanisi.	1934 Kader matbaası	4	Besinci Milli Türk Tıp Kongresine yapılan tebliğ.
125	Hasiit Tahsin hocamız.	1936	5	Müteveffa Profesör Hasiit Tahsin hakkında.

Ek 17: Fahrettin Kerim Gökay'ın Eserleri (Devamı)

Sıra No.	İsmi	Nezir tarihi ve neşredildiği yer	Sahife	MVZE
126	Terbiye ve akıl hıfzıahhası.	1936		Aklî hıfzıahhasında terbiyeyin tesiri hakkında.
127	Matbuatın sinir cümlesine tesiri.	1936		Ankara Matbuat Kongresine rapor.
128	Türk Psikiyatrinin hizmetleri, ve Türkiyede muhtelif akıl, sinir klinik ve müesseseleri.	1938 İstanbul.	7	Türkiyede ailemizle mücadele ve netici akıl hastalıklarından soruma bakımından Türk hekimlerinin çabaları hak.
129	Türkiye çocuk cürümleri.	1938 Kader Basım-evi.	10	Paris Beynelmüvel çocuk psikiyatri kongresinde verilen rapor hakkında.
130	On beş yılın sağlık ve sosyal verimi.	1938		Cumhuriyetin on beşinci yıl dönümünde sağlık ve sosyal yardım siyasetinde elde edilen neticeler hakkında.
131	Fert ve cemiyet arasında karşılıklı anlaşmanın esasları	1934		Ferdin cemiyetteki rolü ve cemiyetin anlaşmazlık hallerinin sebepleri hakkında.
132	Gördüklerim, duyduklarım.	1934 Kader Basım-evi.	24	İkinci Beynelmüvel Hygiene Mentale Kongresi ihtisasları hakkında.
133	Obsesyonlar.			Günlük hayatta rastlanan Obsesyonların halka izahı hakkında.
134	Aklî hıfzıahhasının esasları.			Aklî hıfzıahhasında usulî noktaların halka izahı.
135	Amerikada Hygiene Mentale yirmi beşinci yıl dönümü.			Amerikada Hygiene Mentale hareketlerinin tarih ve tekmülî hakkında.

Ek 17: Fahrettin Kerim Gökay'ın Eserleri (Devamı)

Sıra No.	İsmi	Neşe tarihi ve yayımlandığı yer	Sahife	MEVZU
136	Fert ve milletler arasında anlaşmanın biyolojik ve psikolojik esasları.	1940 Tib Dünyası No: 2.		Fertlerle milletler arasındaki anlaşmalarda âmil olan biyolojik ve ruhi faktörlerin tesirleri hakkında.
137	Tabii ve mutazil heyecanların hayati işerindeki tesiri.	1940 Tib Dünyası	4	Ankara radyosunda verilen konferans.
138	Üniversite Haftası intibaları. Haftanın gayesi.	1940 Tib Dünyası		Tib Dünyasında seri makaleler.
139	Sinir harbi psikolojisi.	1941 Tib Dünyası.		Sinir harbini yapan ve maruz kalanların psikolojik bakımdan tahlili. Harbin doğurduğu asabi ve ruhi hâdiseler hakkında.
140	Harp ve sinir. 1941	Tib Dünyası. No: 2	8	
141	Gençlik ve türün iptilâsı.	1941 Kader Besimevi (Yeşilây yayımlarından) No. 3	8	Nikotinin beden ve ruh fonksiyonları üzerinde husule getirdiği tesirler hakkında.
142	Enerji ve sinir sistemi.	1942 (Ankara radyosunda).		Ruhi hâdiselerin insan enerjisi üzerindeki etkileri hakkında.
143	Fert ve cemiyet hayatında sıkıntı ile mücadele.	1942		Sıkıntı ile mücadelenin fert ve cemiyet hayatında başlıca esasları hakkında.
144	Sosyal âmillerin sinir cümlesine tesiri.	1942 Tib Dünyası.		Çeşitli sosyal hâdiselerin sinir sisteminde meydana getirdiği tesirler hakkında.
145	Alkol ve tereddüt.	1942 Yeşilây yayını.		Alkolün, fertin ve cemiyetin tereddütünde rolü hakkında.

Ek 17: Fahrettin Kerim Gökay'ın Eserleri (Devamı)

Sıra No.	İsmi	Nesir tarihi ve nesredildiği yer	Sahife	MEVZU
146	Hekim gözü ile Lozan.	1943 Tıp Dünyası (ayrıcı bası) No. 9	5	Lozan ruhânî Türk hekimliğinin inkılabındaki rolü hakkında.
147	Atatürk'ün mânevî huzurunda.	1943 Kadıköy Halk-evi.	8	19 İkinci sınıfta 1943te Üniversitedeki matem dersinde siyasetiştir.
148	Mutfak ve sinir sistemi.	1943 Ankara radyosunda.		Gıda tarzının sinir sistemindeki rolü hakkında.
149	Karakter değişiklikleri.	1944 Kadıköy Halkevinde konferans.		Karakter değişikliğinin oluş ve mahiyeti hakkında.
150	İrk hıfzıssıhhaa.	1944 Beşiktaş Halkevinde konferans.		Öjenik problem hakkında.
151	Ahlâk hastaları.	1944 Tıp Dünyası No. 2	5	Fert ve cemiyette ahlâk telâkükleri ve memleketimizdeki ahlâk meselelerinin tetkiki hakkında.
152	Fert ve cemiyet hayatında karakterin rolü.	1944 Tıp Dünyası No. 8	5	(Radyoda verilen konferans.)
153	Moral buhran.	1944 İzmit Halkevinde verilen konferans.		Moral buhranın fert ve cemiyet üzerindeki tesiri hakkında.
154	Ruhî hekimliği sahasında Türklerin çalışmaları.	1944 Tıp Dünyası Mecmuası, No. 9.		Türklerin içtimai yardım sahasında yaptıkları hizmetler hakkında.
155	İçtimai yardım sahasında Türkler.	1944 Tıp Fakültesi Mec.		Türklerin içtimai yardım sahasında yaptıkları hizmetler.
156	Okul - Aile birliği hakkında.	1945 Sörs zabıtlarında		Maarif Şurasında yapılan tebliğ.

Ek 17: Fahrettin Kerim Gökay'ın Eserleri (Devamı)

Sıra No.	İsmi	Nesir tarihi ve yayımlandığı yer	Sahife	MURZU
157	Sanat ve mistisizm ruhlu.	1946 Cumhuriyet matbaası.		Cumhuriyet gazetesinde seri makaleler hakkında
158	Universite muhtariyeti ve ilim himayesi.	1946 Cumhuriyet gazetesinde dört makale.		Universite muhtariyetinin memleket ilmine vâpacağı tesirler hak.
159	Universite otonomisi kanunu çıkarılken.	1946 Tıp Dünyası, No: 5 - 217	4	Universite otonomisinin mânası ve neticeleri hakkında.
160	Tarihimize itme, önemaya gösterilen geniş saygı.	1946 Tıp Dünyası, No: 3 - 215	4	Memleket tarihinde hüginlere gösterilen saygı hakkında bir etüd.
161	Aynı olayları.	1946 Tıp Dünyası.		Tıp Dünyasında seri makaleler.
162	İnsanlık sevgisi ve karşılıklı anlaşmanın psikolojisi.	1947 Kımlı ve dertli Avrupa, Kader Basımevi.	5	1947 senesi Kasım ayında radyoda söylenmiş ve ilâhâre Yeşilây tarafından yayınlanmıştır.
163	Kımlı ve dertli Avrupa.	1947 Kader Basımevi.	30	1946 yılında yapılan Avrupa gezisi intibaları.
164	İçki fiyatlarının indirilmesinin doğru olmadığı hak.	1947 Yeşilây, Sayı: 170.	4	İçki fiyatlarının indirilmesinin çeşitli mahzurları hakkında.
165	Harp sonu Avrupasında fikir hareketleri.	1947 (Kımlı ve dertli Avrupa), Kader matbaası.	5	Harp sonu Avrupasında gelişen fikir hareketleri hakkında.
166	Arû sıra cinayetler karşısında.	1947 Tıp Dünyası, No: 5 - 229.	2	Cinayet salgını karşısında psikiyatrik bakımlar bir etüd.

Ek 17: Fahrettin Kerim Gökay'ın Eserleri (Devamı)

Sıra No.	İsmi	Nezir tarihi ve neşredildiği yer	Sayfa	MEVZE
167	Bakı fiatlarının indirilmesi katısında memleket aydınlarının düşünceleeri.	1947 Kudat matbaası.	96	Bakı fiyatlarının indirilmesinin mahsulatı hakkında.
168	Gençlik ve fikir hayatı.	1948 Ulus gazetesi.		Ulus gazetesinde makale
169	Halkevleri ve milliyetçilik.	1948		Ulus gazetesinde makale
170	Meyva usareleri.	1948 Kongre zabıtları.		Lucerne antialkoholizm Kongresinde yapılan tebliğ.
171	İlim adamları ve dünya barışı.	1948 Tıp Dünyası, No: 5 - 241.	2	Batı sahasında ilim adamlarının rolü hakkında.
172	Gençlik ve fikir sağlığı.	1948 (Eskişehir) Halkevinde		"Gençlikte fikir sağlığının temini ve bunu bozan sebepler hakkında" Eskişehir Halkesinde konferans.
173	Dünya durumu.	1948		Eskişehir Halkesinde konferans.
174	Bugünkü Avrupa.	1948		Eskişehir Halkesinde konferans.
175	Gençlik ve fikir sağlığı.	1947 - 48 senelerinde Teknik Üniversite, Orman Fakültesi, Hasanoğlu Köy Enstitüsü, İst. Eğitim Enstitüsü, Galatasaray lisesi, Vefa lisesi, Haydarpaşa lisesi, Eminönü Halkevi, Kadıköy Halkevi.		Gençlikte fikir hareketleri ve sağlığının tesekkülü ile bunu bozan sebepler hakkında Fakülte, Lise ve Halkeslerinde verilen konferans.

Ek 17: Fahrettin Kerim Gökay'ın Eserleri (Devamı)

Sıra No.	İsmi	Nasir tarihi ve neşredildiği yer	Sahife	MÜVEH
176	Sağlık dilsmanı ke- yif verici maddeler.	1948 Millî Eğitim Bo- sımevi	28	Cesilli keyif verici mad- delerin insan sağlığı ü- zerindeki tesirleri hak- kında.
177	Gençlik ve fikir hayatı.	1948 Ulus gazetesi.		Ulus gazetesinde makale
178	Halkevleri ve mil- liyetçilik.	1948		Ulus gazetesinde. Mecmua.
179	Meşva usuzleri.	1948 Kongre zabıtları		Lucerne anti - alkolizm kongresinde yapılan teb- liğ.
180	İlim adamları ve dünya burun.	1948 Tıp Dünyası. No: 5-241.		Baris sahasında İlim a- damlarının rolü hakkın- da.
181	Gençlik ve fikir sağlığı.	1948 Eskişehir Halke- evinde.		Gençlikte fikir sağlığının temini ve bunu bozan se- bepler hakkında.
182	Dünya durumu.	1948		Eskişehir Halkevinde konferans.
183	Bugünkü Avrupa	1948		Eskişehir Halkevinde konferans.
184	Gençlik ve fikir sağlığı.	1948 Teknik Üniversi- te, Orman Fa- költesi, Hasan- oğlan Köy Enstı- tüsü, İst. Eği- tim Enstitüsü, Galatasaray İ- sası, Vefa İsası Haydarpaşa İ- sası, Eminönü Halkevi, Kadı- köy Halkevi.		Gençlikte fikir hareket- leri ve sağlığının teşek- külü ile bunu bozan se- bepler hakkında Fakölte, Lise ve Halkevlerinde verilen konferanslar.

Ek 17: Fahrettin Kerim Gökay'ın Eserleri (Devamı)

Sıra No.	İsmi	Nesir tarihi ve neşredildiği yer	Sahife	MEVZU
185	Sağlık düşmanı keyif verici maddeler.	1948 Millî Eğitim Basımevi.	50	Çevreli keyif verici maddelerin insan sağlığı üzerinde tesirleri hakkında.
186	Alkolizm bir bünye hastalığı mıdır?	1948 Lucerne Kongresinde tebliğ.	1	Alkolizmin bünye ile alakalı bir bünye hastalığı olup buna ait muhtelif görüşleri ihtiva etmektedir.
187	Alkolizm davası hakkında üç etüd.	1948 Cumhuriyet gazetesi ve Yeşilay Mecmuası.	2	Alfünüm alkolizm davası hakkındaki tetkikleri havi etüd.
188	Dini tedrisat lâikliğe mani değildir.	1948 Cumhuriyet gazetesi ve Yeşilay Mecmuası.	3	Dini tedrisatin lâikliğe mani olmayacağı hakkında.
189	Her şey halk için.	1948 Fatih Halkevi Mecmuası, sayı: 1	1	Her şeyin halk için olduğu hakkında.
190	Halkevleri tetâffüsi.	1948 Yeşilada Mecmuası.	1	Halkevlerimizin tetâffüsi hakkında görüşler.
191	Halka doğru.	1948 Bakırköy Halkevi dergisi Cumhuriyet Bayramı sayısı.	1	Halka doğru mevzu üzerinde görüşler.
192	Şimalden notlar.			Şimal memleketlerinde yapılan seyahat intibahatı hakkında.
193	Mantai Hiyyen esasları.	Kader Basımevi 1948	54	

Ek 17: Fahrettin Kerim Gökay'ın Eserleri (Devamı)

No Sıra	İsmi	Nezir tarihi ve çapındığı yer	Sahife	MUZEU
194	Fert ve cemiyet ara- rında insanlık anlaşma ve seçi- nin esasları.	1939		
195	Fertler ve milletler arasındaki anlaş- manın biyolojik ve psikolojik esasları.	1940 Kader Basımevi	7	(12 Şubatla Ankara rad- yosunda okunmuştur.)
196	Psikopat çocuklu- rın ilahı.	1925		
197	Terbiye ve akıl hif- zıncıhanası.	1936 (Halk için)		
198	Akıl hifzıncıhan- nın esasları.			
199	Sosyal amellerin sı- nır çizmesine tes- leri.	1942 (Tib Dünyası)		
200	İhtimal yardım sa- hasında Türkler.	1944 (Tib Fakültesi Meclisinde)		Türklerin ihtimal yar- dım sahasında yaptıkla- rı hizmetler hakkında.
201	Gençlik ve tütün iptilânı.	1941 Kader Basıme- vi. (Yeşilay ya- yımlarından).	8	
202	Uyusturucu zehir- ler.			
203	Tib Dünyası	22 senelik gim- dye kadar 241 sayı basılmıştır. Kader Basımevi	16	

Ek 17: Fahrettin Kerim Gökay'ın Eserleri (Devamı)

Sıra No.	İsmi	Nasıl tarihi ve neşredildiği yer	Zakife	MEVKE
204	Yedigöller Mecmuası.	1949 17 yıldan beri çıkıyor. Sayı: 1950.	11	
205	İstanbul serisiyatı.	1938, İst. Kader Basımevi.	22	
206	Türkiyede meyva sulan meselesi.	1948 Kongre zabıttarı.		(Lucerne anti-alkolizm Kongresinde yapılan tebliğ.)

Ek 18: Fahrettin Kerim Gökay'ın Vali ve Belediye Başkanlığı'nda alacağı Maaş için Verilen Karar

T. C.
BAŞBAKANLIK
MUAMELÂT UMUM MÜDÜRLÜĞÜ
Kararlar Müdürlüğü

KARAR

Karar sayısı

3

10194

3/9947 sayılı ve 18/10/1949 tarihli kararla İstanbul Vali ve Belediye Başkanlığına tayin edilmiş olan Ordinaryüs Profesör Doktor Fahrettin Kerim Gökay'a 18/10/1949 tarihinden geçerli olmak üzere 150 liralık kadroda 150 lira üzerinden maaş verilmesi; İçişleri Bakanlığının 511/14509/29442 sayılı ve 5/12/1949 tarihli yazısıyla yapılan teklifi üzerine, 5442 sayılı kanunun 6 ncı maddesine göre, Bakanlar Kurulunun 8/12/1949 tarihli toplantısında kararlaştırılmıştır.

CUMHURBAŞKANI

İsmail İnönü

Başbakan

I. Gınaltay

Devlet Bakanı
Başbakan Yardımcısı

M. Kılıç

Devlet Bakanı

O. S. Bal

Adalet Bakanı

F. Taşkın

Milli Servisler Bakanı

M. Karı

İçişleri Bakanı

E. Şimşek

Dışişleri Bakanı

N. Sadak

Malîye Bakanı

B. Özalp

Millî Eğitim Bakanı

T. Bayraktar

Bayındırlık Bakanı

S. Uzun

Eko. ve Ticaret Bakanı

K. K. K.

Sa. ve Sn. Y. Bakanı

K. K.

G. ve Tekel Bakanı

G. H. Bursalı

Tarım Bakanı

C. C.

Ulaştırma Bakanı

B. C.

Çalışma Bakanı

B. C.

İşletmeler Bakanı

B. C.

130 18 01 2 121 84 15